Alef

18

SCIENCE FICTION MAGAZIN

21,50 DINARA

J.R.R. TOLKIN
ROBERT BLOH
AGATA KRISTI

Broj 18

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

SADRŽAJ

Odgovorni urednik Milorad Predojević
Urednik Boban Knežević
Likovni urednik Dragoljub Stanković

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST
21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

REČ UREDNIKA

Već površan pogled na sadržaj ovog broja »Alefa« donosi prijatno iznenađenje svima onima koji su želeli da na stranice našeg SF magazina vratimo magazinski deo. Većina starih rubrika je ponovu tu, a ima i nešto malo novotarija. Bilo kako bilo, »Alef« laganim ali čvrstim koracima grabi kroz ovu našu svakodnevicu i sva je prilika da će se ustaliti na ritmu od osam brojeva godišnje. Ovo neredovno izlaženje ima za posledicu da mnogi od vas propuste po koji broj, o čemu nas izveštavate u svojim pismima i telefonskim pozivima. »Dnevnik« poseduje sve dosada izašle brojeve »Alefa« i prodaje ih po ceni poslednjeg broja, što je do sada iznosilo 50.000 dinara (kao »Alef« 17) a ubuduće će biti već u zavisnosti od situacije. Svima kojima odgovara ovakav način da nabave nekih od propuštenih brojeva, treba da tu svoju želju pismeno proslede na adreišu »Dnevnika« (21000 Novi Sad, Vojvođanskih brigada 7/XII — pazite, adresa je za nijansu različita od dosadašnje) i ubrzo će im stići pošiljka koju će platiti pouzećem.

Najveća dilema u koncepciji »Alefa« — roman u nastavcima ili kompletan kratki roman konačno je razrešena — i to tako da se nismo opredelili ni za jednu ni za drugu varijantu kao trajnu orijentaciju, već ćemo prema potrebi i mogućnostima puštati ili cele romane ili ih deliti u dva—tri nastavka.

U ovom broju imamo kompletan kratki roman i to domaćeg autora: Zorana Jakšića, mladog Pančevca koji za nekoliko godina rada u SF-u ima niz zapaženih rezultata: jedan roman (»Kradljivci univerzuma« — dobitnik nagrade »Lazar Komarčić« kao SF roman godine), desetak priča i nekoliko hiljada stranica prevoda od kojih se najuspešnijim čine one u Adamsovoj »Autostoperskoj« trilogiji.

Priče Džona Luča i Agate Kristi uz dosta muke mogu se dovući u zidove SF geta, pre bi se moglo reći da pripadaju graničnim oblastima za koje vlada nepisano pravilo: obe strane ih uvažavaju ili odbacuju, već prema trenutnim potrebama. Opredeljenje »Alefa« je već mnogo puta pocrtano i prihvaćeno s vaše strane: pretežno SF, ali i dosta fantastike, sasvim malo horora i nadrealizma, a najviše mešavine svega toga.

»Malezijska tigrica« već je objavljena jednom kod nas, ali u svega 500 primeraka u knjizi »Antologija savremene francuske fantastike«. Uprkos malom krugu čitalaca, zbirka je postigla veliki uspeh, a najzapaženija priča je upravo ova Andrevonova za koju su mnogi rekli da im je iz korena promenila mišljenje o Francuzima kao SF piscima. Pokušajte i vi.

Na kraju, reč—dve i o Aleksandru B. Nedeljkoviću, najkontraverznijoj i najosporavanijoj ličnosti jugoslovenskog SF-a, piscu, prevodiocu, istoričaru, fanu, esejisti... Prikaz njegove poslednje knjige imate na 125. strani, ali način njegovog razmišljanja i pristupa najbolje ćete upoznati pročitavši integralnu verziju teksta o Hanžekovićevom romanu »Gospodin čovjek«. Obiman intervju s Nedeljkovićem donosimo u sledećem broju »Alefa«, a sve to u nameri da vam što više približimo rad ovog stručnjaka, bez čijeg doprinosa tokom proteklih šest—sedam godina domaća SF scena jednostavno ne bi mogla da se zamisli.

Redakcija »Alefa« svim svojim čitaocima želi srećnu i uspešnu Novu 1990. godinu i zahvaljuje se na istrajnosti i razumevanju kojim nas pratite u ovim teškim trenucima našeg zajedničkog SF magazina..

Boban KNEŽEVIĆ

Zoran Jakšić

ZVEZDANI VRTLOG

AHRIMAN

Kada je letelica skrenula, svet se iskosi i postade nalik beskrajnom tamnozelenom zidu na kome su se samo jakim naporom volje mogle razaznati zasebne krošnje baobaba i magre. Gravipterski motori brujali su zvukom koji je delovao pomalo uspavljujuće dok je letelica minimalnom brzinom preletala džunglu Ahrimana.

Trebalo bi da budemo na cilju svakog trenutka, mislio je general-pukovnik Julijano Erdober Ris, član Saveta besmrtnih. Nagnut u sedištu, pažljivo je posmatrao prizor mora tamnog zelenila koje se pružalo pod njim, kako se činilo, sve do kraja sveta. Pripadnici osmatračke službe su ga uveravali da čak ni nisko nadletanje oblasti na kojoj je ugovoren susret i snimanje termovizijskim skenerima nije odavalo prisustvo ljudskih bića u bespuću džungle. Pa ipak, samo u najbližem naselju nalazilo se — koliko? Sto deset hiljada preživelih? Ali Kernlan]ani su uvek bili temeljiti u svojim postupcima, pomislio je, naročito u odbrani.

Učini mu se da je u vrhovima krošnji zaigralo nešto tamno, teško, i potrudi se da bolje osmotri prostor pod letelicom — ali bila je to samo senka koja se na trenutak ukazala na vrhu moćnog baobaba, slična ogromnoj, raskriljenoj ptici. Upitao se šta je baca i podigao pogled, a u vazduhu iznad njegove glave, na svega deset ili petnaest metara rastojanja, visilo je vitko, smrtonosno telo kernlan]anskog graviptera, prekriveno zelenim i sivim maskirnim bojama. **Približio nam se iz pravca sunca**, pomisli Julijano Erdober Ris, ali kako to da nismo uspeli da ga uhvatimo na uređajima za instrumentalno osmatranje okoline niti da vidimo da poleće?

Bacači i lanseri presretača bili su upereni prema njegovoj letelici. Julijano Erdober Ris prepoznade jedan od modela koje je zemaljska vlada poklonila preživelim borcima sa Kernlandije. Mora se priznati da umeju da ih upotrebe, pomislio je, ne bez izvesnog divljenja.

Mora da je kiberautomat koji je upravljao njegovim transporterom već odaslao identifikacioni signal, jer im kernlandijski pilot, koga je Julijano Erdober Ris jasno video u staklenom mehuru na sredini presretača, samo uputi nemarnu poruku: »Sledite me, generale«, a onda se sunovrati ravno ispred kljuna Julijanove letelice. Ovaj ne stiže ni da vikne, a presretač već samoubilačkom brzinom ulete među krošnje i raspršta ih mahnitom silinom svuda oko sebe. Sledećeg trenutka više se nije video.

Prolaz kroz džunglu, pomisli Julijano Erdober Ris. Mora biti da se ispod krošnji na tom mestu nalazi vodeni tok ili nekakav sličan prolaz. Pa dobro, pomislio je, igraćemo njegovu igru. Na kraju krajeva, njegove šanse da izgubi život neuporedivo su veće.

Svet poskoči i razmaza se u zeleni tunel kada je automat uključio bustere Julijanove letelice i kompjuterskom preciznošću jurnuo tragom predvodnika. Uskomešano lišće i granje zaklanjalo je vidik samo delić sekunde, a onda se slika ponovo vrati...

... sa zapanjujućom hitrinom. Letelica predvodnik je besomučnom brzinom pratila vodeni tok širok najviše desetak metara, svakog trenutka silovito skrećući desno ili levo da bi se u poslednjem trenutku uklonila sa putanje sudara koja je vodila prema groteskno izvitoperenim stablima baobaba sa obe strane toka. Mora da joj je brzina iznosila najmanje tri stotine kilometara na čas. **Kako li pilot samo uspeva da održi pravac?**, pitao se Julijano Erdober Ris dok je pratio predvodnika kroz tamni hodnik u srcu džungle. Kernlandijska letelica ličila je na sablast. Njene zelene i sive pruge gotovo su se stapale sa pozadinom džungle, prelivale i nestajale u polutami. Činilo se da i kiberautomat koji je vodio njegovu letelicu ima problema sa praćenjem, jer bi se povremeno osetio jak trzaj udesno ili ulevo, što je značilo da pseudo-inteligentni pilotski uređaj u poslednjem trenutku izravnava transporter, izvlačeći ga sa putanje sudara. Ali kernlandijski pilot je izgleda bio potpuno siguran u sebe. Njegova letelica sa

lakoćom je izmicala svim preprekama i vodila sve dublje u srce džungle. Ris se pitao koliku ulogu u toj sigurnosti igra autogeni trening letača — već je i ranije imao prilike da vidi Kernlan]ane koji su autohipnozom postizali čudesne stvari. Kompjuterska preciznost trebalo bi da je jedna od lakših stvari.

Zašto li to radi?, upitao je Julijano Erdober Ris. Čitava ta parada pilotske veštine i preciznosti kao da je bila pripremljena samo da izazove strahopoštovanje posetioca. **Strahopoštovanje ili užas**. Ali znao je da je to verovatno daleko od pravog razloga. Kernlan]ani su bili ratnička nacija, i čitava predstava je za glavni zadatak imala skrivanje i zbunjivanje mogućeg neprijatelja. Zaista, predvodnik je sve dublje zalazio u džunglu i Julijano Erdober Ris shvati da se logori uopšte ne nalaze na mestima na kojima su ih tražili. **Svakako su sagrađeni stotinak kilometara uz reku, a mesto na kome smo se sreli služi samo kao tačka ulaska na put prema njima**. Iz vazduha nevidljivi rečni tok činio se kao idealno mesto za skrivanje. Krivudao je kroz teritoriju džungli hiljadama kilometara, svaki čas menjao smer, a naselje se moglo nalaziti bilo gde duž njega.

Ovde. Letelica predvodnik naglo skrenu sa vodenog toka i za desetak centimetara obiđe palo deblo koje se, široko poput četnog transportera, isprečilo pred njima. Julijanova letelica pokuša da izvede istu majstoriju i ne uspe u potpunosti. Donji stabilizator ovlaš zakači stablo i raspršta mahovinasti sloj koji ga je prekrivao. I već se kernlandijski pilot zaustavljao, istovremeno i dalje skrećući, potiskom koji u njegovoj kabini mora da je napravio bar četvorostruku silu teže, i najzad bez zvuka ostade da lebdi iznad vode prekrivene debelim slojem tropskih algi. U svojoj kabini zaštićenoj gravitacionim mehurom, Julijano Erdober Ris ga je bez muke sledio i parkirao paralelno sa njim, na svega nekoliko metara daljine.

Deo džungle u kome su se našli predstavljao je prirodnu čistinu među stablima ogromnog drveća. Tamne, senovite krošnje uplitale su se u visini i tvorile gotovo neprobojni zeleni svod, ali tlo džungle bilo je ne samo prohodno, već Juliano Erdober Ris vide da nedaleko od rečnog toka obrazuje neku vrstu prirodnog amfiteatra okruženog čupavim, nekako obezbojenim žbunjem i gljivama neobičnih oblika. On iskoči na tlo prekriveno debelim slojem kožastog, potamnelog opalog lišća, što je verovatno već godinama zadržavalo svoj oblik, a nešto nalik na mešavinu člankovitog tela stonoge i crvenkaste, kao odrane zmije, skičeći pobeže ispod njegovih nogu i ukopa se u masu koja je prekrivala tlo. **Nismo na Zemlji**, podseti se Julijano Erdober Ris. Ahriman je, i pored nešto toplije klime, bio vrlo sličan kolevci čovečanstva. Veliki deo životnih oblika delio je zajedničke pretke ili je čak bio direktno prenesen. Ali momci iz osmatračke grupe su ga upozorili da postoji i određeni broj vrlo egzotičnih organizama.

Pilot presretača, koji je do tada već bio na tlu obale, mahnu mu da ga sledi i po]e bez osvrtanja. **Tako je mlad**, pomisli Julijano Erdober Ris. Verovatno nema više od sedamnaest ili osamnaest godina. On krenu za njim, primetivši da je džungla oko njih čudno tiha, sušta suprotnost zemaljskim tropskim krajevima. Mogli su se čuti samo šum krošnji i šuškavi zvuk koraka po lišću čistine — i to samo njegovih koraka, shvati Julijano Erdober Ris. Mladi pilot presretača gazio je po tlu džungle kao da je tu rođen. Nijedna grančica nije krenula pod njegovim nogama, nijedan suvi list nije zašuštao. Ali, pomisli Julijano Erdober Ris, prošlo je tek nešto više od tri meseca otkako su kernlandijski prognanici došli na ovo mesto. Verovatno taj mladi čovek nikada nije boravio izvan okoline u kojoj je rođen, divovskih živih oblaka Kernlandije. Ipak, kao da se potpuno saživeo sa okolinom, kao da je za to kratko vreme, koliko je ovde postao njen deo.

Kada se osvrnuo, Julijano Erdober Ris primeti da su i njegova i Kernlanđaninova letelica već dopola zaklonjene kamuflažnim projekcijama koje su, činilo se, izrastale ni iz čega da bi gutale deo po deo obe letelice i ostavljale samo prizor obične džungle. On se upita koliko ga ratne tehnike okružuje na tom na izgled praznom prostoru ispod baobaba — ali postupci holografske kamuflaže nisu bili stvar koja je juče izmišljena. Kako god bilo, koračali su kroz izbeglička naselje od preko stotinu hiljada ljudi, a oko

njih nije bilo ni najmanjeg znaka čovekovog prisustva.

Sve je to delovalo kao teško preterivanje, ali Julijano Erdober Ris je znao da ništa nije dalje od istine nego to. Nalazili su se u zoni ratnih operacija, a Kernlanđani su bili najslavnija ratnička nacija novog čovečanstva. Zbog toga i jesam ovde, pomisli Julijano Erdober Ris. Da bih povio le]a i molio ove ponosite ratnike za pomoć.

Rat protiv najužasnijeg čovekovog neprijatelja, sveta zvanog Oko Zmije, prolazio je kroz nešto što je moglo biti završna faza. Već pre izvesnog vremena borbe su prestale, ako se zanemare sporadični sukobi sa samodovoljnim ratnim mašinama neprijatelja čiji veštački mozgovi kao da nisu shvatali ili nisu marili da je glavnina njihovih snaga prestala da napada. Ipak, pomisli Julijano Erdober Ris, kada je reč o Oku Zmije, obustava vatre ništa ne znači. Četiri puta su ubilački ratni automati sa tog sveta navaljivali na brojne čovekove kolonije, svaki put nezamislivo većom žestinom nego prethodni put. Svaki put bi se ućutali sami od sebe i čovečanstvo bi poverovalo da je najzad odnelo konačnu pobedu — do sledećeg napada. Sada su postojale indicije da su neprijateljstva dovršena za duži period — ali Kernlan]ani su i dalje nastavljali sa pripremama za ratne operacije — i bilo je pametno što su to činili.

Poput čoveka visoki žbun alikave, bodljikavih grana i smaragdno zelenih cvetova, zatrepta pred Julijanom Erdoberom Risom i ugasi se, onako kako se gasi ekran homeovizora. Na njegovom mestu video se otvor u zemlji sa drvenom nadstrešnicom. Mladi pilot presretača poluironičnim pokretom mahnu Julijanu Erdoberu Risu da uđe i ovaj bez reči posluša, prisiljen da se sagne da bi prošao ispod niskog okvira ulaza. Kada je Kernlanđanin ušao za njim, žbun koji je sakrivao ulaz ponovo se pojavi.

Podzemno naselje, pomisli Ris. Trebalo je da se setimo da će se prikrivati na takav način. Po zidovima tunela, koji je vodio naniže, opazi plavkasto svetlucanje difenzorskih štitova koji su služili kao svodovi i podupirači, sve jače kako su se spuštali u dubinu.

Prilazni tunel iznenada se proširi, pređe u dvoranu koju su ispunjavale saćaste građevine od nečega što je imalo boju i teksturu celulozne pulpe. Uski prolazi vodili su između višespratnih građevina kružnih prozora i malo iskošenih zidova, a odsjaj difenzora nad lavirintima ulica poprimio je postojanu nijansu vedrog neba u predvečerje. Ljudi pored kojih su prolazili, i koji su ga zagledali ispod oka, bili su odeveni u jarke boje, među kojima su prevladavale crvena i narandžasta. Pa ipak, Julijano Erdober Ris nikako nije mogao da se oslobodi osećaja teskobe koji je izbijao iz prizora ljudskog mravinjaka. Slavni nebeski narod sada je živeo pod zemljom.

Ali postojbinu Kernlanđana uništili su automati Oka Zmije u napadu oružjem opasnijim od nuklearnog, kojim su na kraju razneli čak i samu planetu. Čitav napad trajao je svega nekoliko desetina sati i svaki drugi narod bio bi gotovo u potpunosti uništen. Pa ipak, Kernlanđani kao da su se oduvek spremali za tako nešto i u nemoguće kratkom roku uspeli su da organizuju odbranu i prebeg nekoliko miliona ljudi do džungli Ahrimana. Julijano Erdober Ris se sa zakašnjenjem seti da crveno predstavlja boju žalosti Kernlanđana.

Pilot presretača zastade pred jednom od papirnatih građevina i pokaza mu da uđe. Julijano Erdober Ris sumnjičavo osmotri građevinu i zatim odmeri mladića. Video je da ovaj tokom čitavog puta nije udaljio ruku od bacača o pojasu.

»Šta se tamo nalazi?«, upita Julijano Erdober Ris.

»Veće Staraca ovog grada«, reče mladić.

Glas mu je bio visok i prodoran. Na trenutak Julijano Erdober Ris uhvati njegov pogled i lecnu se. Bledoplave oči mladića delovale su mu neobično poznato, samo što nije mogao da pogodi gde i kada je video nešto slično. Ali ono što ga je prenerazilo bio je pogled koji mu je upućen. **Majko Zemljo, ovaj čovek me mrzi**. Nikada u životu nije video pogled u tolikoj meri pun gneva. **Ali zašto?** upita se. **Sasvim je sigurno da se nikada ranije nismo sreli.** Ponovo je za trenutak spustio pogled na mladićevu desnicu u blizini bacača. **Pa, bar se toga ne moram bojati.**

Pognuo je glavu da izbegne dovratak, koji je bio najmanje pedalj niži nego što je trebalo, i ušao u polutamu hodnika.

Svuda oko njega bile su naslagane kutije i sanduci sa različitim materijalom i opremom — video je zemaljske, novoaustralske i kobranske nalepnice — ali nigde nije bilo ni traga neredu. Ponovo se začudio sistematičnosti i požrtvovanosti kojom je ovaj ratnički narod organizovao svoj egzodus i za četvrtinu smanjio ratne gubitke koje je Oko Zmije odlučilo da mu nanese. Za podizanje ovog provizornog podzemnog naselja na Zemlji bilo bi potrebno bar šest meseci — a Kernlanđani se uz to još nisu koristili pseudoživim mehanizmima. Ono što su postigli graničilo se sa nemogućim. **I u svojoj tragediji ostali su veliki**, pomislio je Julijano Erdober Ris.

Glavna sala Veća Staraca nije imala tavanicu. Julijano Erdober Ris pomalo zbunjeno podiže pogled prema visokom svodu difenzorskog polja sila koje je držalo stotine tona rastresite zemlje iznad kernlanđanskog grada, a onda se usredsredi na ljude koji su ga čekali.

Sajmor Ajola Najstariji, organizator prelaska na Ahriman. Tora Ola, njegov pomoćnik koji je pravovremenom akcijom svojih trupa sprečio prostiranje mreže neprijateljskih kiberćelija u suptropskim krajevima planete i svojom odlukom spasao najmanje tri stotine hiljada ljudi. Pred Julijanom Erdoberom Risom stajale su boračke legende sveta ratnika. On primeti da su svi odeveni u skerletnocrvene odore.

Osetio je da mu srce ubrzano bije. **Kako li će reagovati na moj zahtev?**, pitao se. Sa gledišta jednog Kernlanđana, molba koju je trebalo da im prenese bila je, pre svega, kukavička. Ovaj narod bio je poznat po tome što je svoje stavove iznosio vrlo direktno. **Hoće li me odbiti i osramoćenog poslati kući?**

To, razume se, nije smeo dozvoliti. Od njihovog pristanka je mnogo toga zavisilo.

Sajmor Ajola priđe i jedva primetno mu klimnu glavom. Julijano Erdober Ris zamalo da mu pruži ruku, ali se zadrža u poslednjem trenutku i umesto toga i sam klimnu. Verovatno predvodnik Kernlanđana uopšte ne bi shvatio njegov gest: rukovanje u njihovoj kulturi uopšte nije postojalo. **Lepo bi bilo kada bih napravio budalu od sebe već na samom početku pregovora.**

»Dolazim ti kao predstavnik Prve Planete«, reče Julijano Erdober Ris.

Gost Veća Staraca po drevnom ritualu obraćao se samo Najstarijem, iako su njega mogli osloviti svi većnici. Pitao se koliko je taj starac bistrog pogleda unapred shvatio na osnovu poruke koju je poslao svetski savet. Od toga je zavisilo da li je odgovor unapred pripremljen.

Stisnuo je zube i rešio da sve odmah pregrmi: »Zemlji je neophodna pomoć kernlandijskih ratnika.«

»Mnoge su nevolje zadesile Prvu Planetu i Kernlandiju otkako smo se poslednji put videli, generale Rise«, reče Najstariji. Ris se pitao o čemu li misli u tom trenutku. Oseti da se znoji pred njim, kao učenik pred strogim učiteljem. »Mučki napad Oka Zmije slomio je snagu ovog nekada moćnog naroda. Nismo više kao što smo nekad bili. Ali Kernlanđani su uvek pomagali zvezdi vodilji čovečanstva i nikada nisu ostavljali u nevolji ratnike Prve Planete. Govori šta je to što želiš i biće ispunjeno.«

Nije čak ni pitao o čemu se radi, pomisli Julijano Erdober Ris uz mešavinu neverice i olakšanja. Šta to treba da znači? Zar je toliko siguran da će ispuniti zavet o

saradnji koji su Kernlanđani još ko zna kada dali matici Zemlji? Takva čvrstina kada treba da se slede sopstveni stavovi... jesu li bili u pravu oni koji su ih nazivali fanaticima?

Julijano Erdober Ris primeti da je mladi pilot koji ga je doveo još uvek u većnici. Zauzeo je mesto pokraj zida i sada se meškoljio i probadao Risa užarenim pogledom. Zar ne namerava da ode? Tek tada se Ris setio da je, prema starim kernlandijskim zakonima, mladić njegov ritualni domaćin i čuvar koji ga mora pratiti tokom čitave svečane posete. Životi njih dvojice pripadali su jedan drugom sve dok poseta ne bude

završena. Neobičan zakon, kao još mnogo toga vezanog za Kernlanđane, mada ne lišen jednostavne iskrenosti i, samim tim, veličine.

Ali uloga ritualnog domaćina bila je veoma odgovorna. Zar članovi veća imaju toliko poverenja u to dete, upitao se Ris.

Najstariji ga je mirno gledao i čekao da nastavi. »Prva Planeta je svesna koliko je ovo bolan trenutak za narod Kernlandije«, rekao je Julijano Erdober Ris. »Ali Prva Planeta zna da vi nikada niste poklekli pred nedaćama i da nećete to učiniti ni sada.« Najstariji je mirno prihvatio tu rečenicu, kao da je to nešto što se samo po sebi razume. »Potrebna nam je pomoć u ljudstvu za ekspediciju koju spremamo za put ka Oku Zmije.«

Niko od prisutnih nije ispustio ni glasa, ali on vide da su neki članovi Veća Staraca počeli da se zgledaju.

»Prva Planeta je svesna da se radi o matičnom svetu onih koji su pobili polovinu čovečanstva«, nastavio je Ris. »Put na njega nam je otvorila žena poreklom sa Kernlandije, ratnica po imenu Ana Ahala. Čuo sam da neki Kernlanđani ne odobravaju ono što je učinila, ali ona je u sebi našla snage da se zaputi sama na svet naših najvećih neprijatelja i da nam pošalje podatke zahvaljujući kojima sada možemo poslati ekspediciju.«

Julijano Erdober Ris je odmeravao lica članova Veća. Pitao se kako su shvatili njegove reči. Svi su ga pažljivo slušali i niko među njima nije se promeškoljio niti skrenuo pogled dok je govorio. Iako je, pomisli on, ono što sam im upravo predložio opasno koliko put u sam pakao. Vekovima niko živ nije prodro kroz odbrambene barijere najgoreg čovekovog neprijatelja — i tek je Ana Ahala odškrinula vrata koja su vodila u unutrašnjost. A koliko je u tome uspela, ostaje tek da se vidi.

»Zemlja te nije poslala pre nego što je temeljito razmislila o svemu, generale Rise. Reci nam šta imaš.«

Julijano Erdober Ris ponovo osmotri članove Veća. U sebi prokle njihovo držanje. Na svakom drugom svetu mogao bi da pročita bar neki detalj sa lica domaćina, da otkrije makar najneprimetniji mig koji bi mu pokazao kako su primljene njegove reči. Ali ovi ljudi su bili kao isklesani od kamena. Neki među njima verovatno su bili stari stotinu, možda stotinu pedeset godina, ali otkako je ušao niko od njih nije seo, niko se nije čak ni pogurio i samo su sede kose i naborana lica govorili o njihovom dobu.

»Poznato je da je Oko Zmije svet veštačkog porekla, Dajsonova sfera koja obuhvata čitavo tamošnje Sunce i koja je u stanju da primi milione svetova velikih kao Prva Planeta«, govorio je on. »Svako zna da njihove armije čine neživi mehanizmi — zbog čega su gotovo nezaustavljive.« Možda ne bi trebalo da im o tome govorim, pomisli Ris. Ovi ljudi su, kao niko drugi u istoriji, na sopstvenoj koži iskusili istinitost tih reči.

On odbaci tu misao i nastavi: »Njihovi ratni automati ne znaju za samilost, niti shvataju značenje reći poraz. Oni su kao roj insekata ubica koji će nastaviti da navaljuju koliko god da ih je uništeno i ne tako davno čak i vrhovna komanda Prve Planete pomislila je da ćemo možda, i pored svega, izgubiti rat.« Ove poslednje reči teškom mukom su se probile kroz grlo Julijana Erdobera Risa. Sve donedavno to je bila najstroža tajna i on je bio prvi čovek sa ovlašćenjem da je otkrije stanovnicima drugih svetova. Kernlanđani su ga nemo gledali.

»Mogu vas obavestiti da sada postoje mnogi nagoveštaji da je napadima Oka Zmije zauvek došao kraj.«

Ovo je izazvalo odgovarajuću reakciju. Začuo je tiho mrmljanje, pa zatim i glasnije, pre nego što to prekide pokret ruke Najstarijeg. »Na osnovu čega to zaključuješ?« upitao je Sajmor Ajola.

»Cilj napada Oka Zmije bio je stvaranje jedne od najčudovišnijih tvorevina za koje je čovek ikada čuo«, reče Julijano Erdober Ris. »Bilo bi to veštačko biće nastalo

stapanjem snimaka umova svih žrtava koje su ikada stradale u sukobima protiv njih.« I ovo je za Kernlanđane bilo novo. Oni su znali da Oko Zmije prikuplja umove poginulih u memoriju svojih kompjutera, ali verovatno nisu mogli naslutiti s kojim ciljem. Najstariji je još jednom bio prinuđen da podigne ruku ne bi li utišao većnike. »Taj projekat bio je nazvan Um Milijarde, i u trenutku dolaska Ane Ahale na mesto događaja upravo je bio pred ispunjenjem«, rekao je Ris. »Ali nešto je pošlo kako ne treba.«

Najstariji ga je bez reči gledao.

»Zemaljski stručnjaci smatraju da je početak procesa stapanja milijardi umova izazvao naglo preopterećenje energetskih postrojenja kiborškog sveta. Na Prvoj Planeti, kod laboratorijskih ogleda fuzije svega dve ili tri misaone matrice i to kod životinja, iznos utrošene energije bio je znatan. U slučaju Oka Zmije, energija je bila veća za dvanaest redova veličine. Naši analitičari veruju da je to izazvalo nekontrolisanu reakciju koja je raznela postrojenja. Ne možemo biti sigurni, jer veza sa Anom Ahalom prestala je u trenutku najgorih razaranja, ali postoji čak i model čitavog događaja, koji funkcioniše vrlo uverljivo.«

»Dakle, Oko Zmije je zauvek mrtvo«, reče Najstariji.

»To je ono što nameravamo da otkrijemo«, odvrati Julijano Erdober Ris. »Ali ono što sigurno znamo je da su kiborške zone smrti, koje su okruživale Oko Zmije i uništavale sve što pokuša da priđe matičnom svetu, onesposobljene. Vrata kiborškog sveta po prvi put u istoriji otvorena su da kroz njih uđe ko želi.«

Ovog puta ni reakcija Najstarijeg nije mogla da spreči žamor. »Šta želiš da učinimo?« pitao se Kernlanđanin.

»Potrebni su nam ljudi za ekspediciju ka kiborškom svetu. Kernlanđani su pouzdani i opasni ratnici. Spremni su na sve — a to je upravo ono što nam sada treba. Opasnosti koje vrebaju na tako neizvesnom putu mnogobrojne su i zastrašujuće — i samo su najbolji od najboljih dovoljno dobri.«

»Reci koga želiš.«

»Među vama se nalaze ljudi koji su nekada bili unutar matrice ratnog kompjutera Oka Zmije i kojima je bila namenjena sudbina ujedinjavanja sa Umom Milijarde. Zahvaljujući svojoj veštini, oni su uspeli da pobegnu odatle i da se vrate u stvarni svet. Zemaljski sistem za održavanje života omogućili su im da u potpunosti raskinu vezu sa Okom Zmije i da ne budu spojeni sa Umom Milijarde. Postojanje svih tih ljudi sada održavaju naši kompjuteri, kao što su to nekada činila postrojenja Oka Zmije, i zbog toga su oni gotovo besmrtni. Potrebni su nam ti ljudi.« On zastade i obazre se po prostoriji. »Tražim Olmu Onolu, pratilju Ane Ahale kroz glaubmajster probu i njenu najverniju drugaricu. Tražim sve pripadnike skupine besmrtnih koji su spremni da pođu sa nama.« On diže pogled i osmotri okupljene članove Veća.

Izraz lica najstarijeg nije se mogao odgonetnuti. »Onda ćeš dobiti te ljude. Pretpostavljam da se prisutni slažu da zemaljski ratnik povede one koji su mu potrebni u ekspediciju o kojoj je govorio.«

»Priča se da Zemljani imaju dovoljno hrabrosti da bez tuđe pomoći svršavaju svoje poslove!« oštar, prodoran glas zaori se većnicom. Sve glave se okrenuše prema njemu. Bio je to mladi pilot presretača, Risov domaćin. Pošao je iz jednog ugla prostorije i sada se već nalazio na sredini većnice, gurajući se između okupljenih Kernlanđana. Ris primeti da niko od njih ne pokušava da ga zaustavi.

Mladić zajapureno stiže i zaustavi se ispred Risa. »Priča se da Zemljani imaju dovoljno ponosa i dostojanstva i da nikada nisu molili druge za pomoć. Ali general Ris je poslao jednu Kernlanđanku na svet neprijatelja, umesto da sam pođe. On sada ponovo traži Kernlanđane za sličnu misiju. Hrabri su ratnici Prve Planete. Da li je general Ris izuzetak«?

Julijano Erdober Ris oseti da mu se licem širi vrelina. Ovo je bilo ono čega se najviše plašio. Sve vreme se bojao da Kernlandani podozrevaju zbog čega je došao i da

će ga bez mnogo prenemaganja odbiti. Svi ljudi, a naročito besmrtnici, bili su im neophodni tokom herojskih napora oko naseljavanja Ahrimana.i svakako ih nisu lako mogli ustupiti za nešto što je po njihovom mišljenju verovatno bilo avantura bez mnogo veze sa stvarnošću. Ali ovako oštar napad nikako nije očekivao.

Verovatno su sve unapred isplanirali, pomislio je ogorčeno. Pogledaj ih sada. Niko ne miče ni malim prstom da bi zaustavio to derište.

Ali Julijano Erdober Ris vraški je dobro znao šta mora da učini.

»Optužuješ me za kukavičluk«, rekao je tiho, ali dovoljno razgovetno da ga svi u prostoriji mogu čuti. »Treba li da ti dokažem suprotno?«.

Salom prostruji žamor. Eto, učinjeno je, pomisli Julijano Erdober Ris. To ste i želeli, zar ne, pomisli on nemo se obraćajući okupljenima. Video je da je mladi pilot prebledeo. Jer Risove reči mogle su se, prema kodeksu ponašanja Kernlanđana, protumačiti samo na jedan način. Upravo je, pred čitavim Većem Staraca, izazvao mladog ratnika na dvoboj.

VERMER

Krik se prolomi džunglom i trenutak kasnije grabljivica sa krilima nalik na krila slepog miša poče da komada žrtvu koja je još uvek skičala i besno se branila. Ubrzo svi zvuci prestadoše i čulo se još samo prskanje krvi po lisnatom pokrivaču Ahrimana.

Da li bi ovakav događaj jedan Kernlanđanin smatrao rdavim predskazanjem, upita se Julijano Erdober Ris. Nikada nije mogao u potpunosti da shvati taj narod, koji je u nekim stvarima bio daleko ispred ostalih ljudi, dok je u drugim iskazivao gotovo pagansku zaostalost. Reakcija jednog Kernlanđanina teško se mogla planirati, pomisli on. Ipak su ti isti ljudi manipulisali mojim postupcima kao da sam najobičnije dete.

On i mladi pilot stajali su na proplanku pokraj reke, goli do pojasa, a oko njih bilo je možda trideset ili četrdeset Kernlanđana, dostojanstvenih lica, odevenih u crvene odore. Po drevnom zakonu, borba se vodila do smrti ili težeg ranjavanja jednog od njih, a kao oružje korišćeni su tradicionalni *nadrah* noževi sa dugim, metalnim drškama i po dva potpuno razdvojena sečiva. Julijano Erdober Ris odmeri u ruci oružje, koje mu se učini preteško, a onda osmotri mladog Kernlanđanina. Pilot, je znalački držao dvostruki nož u ruci, kao da se njime već mnogo puta koristio.

Poznavanje oružja i mladost, to je na njegovoj strani, pomisli Julijano Erdober Ris i obema rukama steže dršku nadraha. Kernlandijski zakoni, prođe mu kroz glavu, a u ustima mu se nakupi gorčina. Ovako nešto se ne bi moglo dogoditi valjda ni na jednom naseljenom svetu. Diplomatski imunitet je svuda bio garantovan, ali za ove ljude on ne predstavlja ništa, pomislio je. Svi zakoni Kernlanđana bili su zasnovani na *hejtol filozofiji*, iskazivanje hrabrosti i čvrstine, i verovatno se nisu menjali poslednjih tri ili četiri stotine godina. *Narod samuraja*, pomisli Julijano Erdober Ris.

Ali pomoć tog naroda, čiji su postupci predstavljali anahronizam čak i pre nekoliko vekova, sada mu je bila neophodna i on je znao da ni po koju cenu ne sme dozvoliti da izgubi ovu bitku. Julijano Erboder Ris bio je svestan da njegovi domaćini verovatno znaju za njegovu neranjivost, ali su zato namestili borbu sa mladićem koji im je svakako jedan od najveštijih ratnika. Ris se priseti načina na koji je mladić pilotirao kroz uski tunel u džungli. Verovatno neće ni pokušavati da me ubije, pomisli on, već da me osramoti. *A to je baš ono što ne smem dozvoliti.*

Julijano Erdober Ris primeti staklasti sjaj u mladićevim očima. *Autosugestija,* pomislio je. Tokom borbe moraće od protivnika očekivati kompjuterski precizne i munjevite akcije. Ponovo se priseti pilotiranja kroz džunglu. *Majko Zemljo, pa ne mogu se boriti protiv automata!* Oseti iznenadni nalet panike i prisili sebe da ga suzbije, ali je u tome uspeo samo delimično.

Mladi ratnik se pokrenu. Pognut, mačijim pokretima je obilazio Julijana Erdobera Risa i vrebao pravo vreme za napad. Zemljanin stade u odbrambeni položaj, razmaknutih nogu i leve ruke malo ispružene; mladić odabra trenutak kada se našao bočno u odnosu na Risa i onda skoči.

Ne prema njemu. Siloviti zamah odbacio je mladića više u stranu, on gipko doskoči i u poluokretu silovitim trzajem izbaci nogu prema Risovoj glavi. Ovaj u poslednjem trenutku odskoči i oseti struju vazduha kada ga stopalo promaši za nekoliko milimetara. Mladić se dočeka na noge i u poluskoku izmahnu drugom nogom.

Udar zahvati Julijana Erdobera Risa po ramenu, zanese ga i izbaci iz ravnoteže, a gotovo u istom trenutku u lice ga pogodi novi zamah i zaslepi bolom.

Kada mu se svetlaci razidoše ispred očiju, sedeo je na lišćem prekrivenom tlu, a mladić je stajao i posmatrao ga sa poluprezrivim smeškom na licu. Ris shvati da Kernlanđanin namerno uopšte nije upotrebio oružje da bi ga oborio. Loše je počelo, pomisli on, polako se dižući. Mladić je bio još brži nego što je očekivao, a autosugestija mu je dala doslovce neljudsku snagu. Namerava da se poigra sa mnome, pomislio je Ris, sve dok ga ne budem molio za milost. Za to ćeš malo pričekati, pomisli.

Kerlanđanin sačeka da se Julijano Erdober Ris osovi na noge, a onda, brz kao zmija, izmahnu nožem prema njegovim grudima i u poslednjem trenutku okrete dvostruku oštricu prema zapešću. Ali Ris je za ovo bio spreman isečiva bezopasno udariše u njegov nož, a iskre odskočiše visoko u vazduh. Još jedan napad, pa još jedan, i svaki put je Julijano Erdober Ris parirao u poslednjem trenutku.

Zemljanin reši da se i sam oproba u napadu. Sečivo široko izmahnu po vazduhu, promaši cilj za bar nekoliko desetina centimetara, a onda Ris oseti oštri udar ljutine bola kada mu jedna od oštrica protivnika plitko zaseče nadlanicu. Jeknuo je, ali nije ispustio nož, a trenutak kasnije ratni sistem za održavanje života prekide krvarenje, zatvori ranu i već na ruci nije bilo nikakvog traga povrede, samo je sećanje na bol kao avet strujalo Risovim mišićima.

To kao da nije iznenadilo napadača. *Znao je s kim ima posla*, pomisli Julijano Erdober Ris. Mladić obliznu usne i gotovo nemarno ponovi napad, ovog puta promašivši Zemljanina za nekoliko milimetara. Oči su mu svetlucale paklenom mržnjom.

Igra se mnome, pomisli Ris. To svakako nije doprinosilo slici zemaljskog dostojanstva pred okupljenim ratnicima. Mlađi je i mnogo izdržljiviji. Na njemu nije bilo ni traga zamoru koji se postepeno uvlačio u Julijana Erdobera Risa i terao ga da diše sve teže, izbijao sa svakom kapljicom znoja kroz njegove pore. Ali ratni kompjuteri, koji su održavali Zemljaninov život, nisu pravili razliku između umora i normalnih telesnih procesa. *Da li mu je to cilj? Da me izmori, i kada više ne budem u stanju da mu pružam otpor, da me pobedi kao da sam dete?* Ris otkri da se pita zbog čega je stupio u tu borbu. Međutim, dobro je znao da ni jednog trenutka nije imao iz-bora.

U tom trenutku, Kerlanđanin hitrinom zmije i žestinom koju je Ris pre samo nekoliko sekundi smatrao nemogućom nasrnu na njega i obori ga na tlo. Siloviti udarac drškom nadrah noža zahvati Risa po slepoočnici i za trenutak mu zatamni sve pred očima. Kernlanđaninovo koleno zarilo mu se u gornji deo stomaka i uz nemoguć bol isteralo sav vazduh iz pluća, a odmah zatim lakat pogodi Risovo grlo silinom koja bi verovatno ubila normalnog čoveka. Zemljanin zahropta, pokušavajući da dođe do daha, a sledeći udarac zakači ga po desnoj podlaktici koja prasnu poput suve grane i prelomi se. Beskorisni nož se otkotrlja nedaleko od Risovih prstiju, ali je isto tako mogao biti i na kilometre odatle. Ris je soptao i kroz talase bola uvlačio vazduh u pluća koja kao da su gorela. Njegova se ruka, uz zvuk krckanja kostiju, vrati u prethodni položaj, odaslavši nove talase bola kroz čitavo telo, i trenutak kasnije lom više nije postojao.

»Moli«, rekao je Kernlanđanin i dograbio ga za kosu. Jedna oštrica noža nađe se nedaleko od Risovog desnog oka. Ovaj jeknu i zakotrlja se po zemlji, ostavivši pun pramen kose među Kernlanđaninovim prstima, a onda kroz plamenove bola posegnu

prema nožu koji je ležao poluprekriven suvim lišćem.

Nova eksplozija bola. Mladić je punom snagom zamahnuo nožem, probio Risov dlan i prikovao ga za šumsko tlo na nekoliko centimetara od palog nadraha. Iz Zemljaninovog grla ču se nešto nalik na cviljenje, a krv mu se razli ispod dlana po opalom lišću, da bi se trenutak kasnije vratila i ostavila lišće čisto, bez traga krvarenja.

»Moli«, ponovio je mladić. Ris zaurla i trže ruku prema sebi.

Kroz bol, trostruko jači nego trenutak pre, njegov dlan se rascepi i oštrice između srednjaka i domalog prsta prosekoše put kroz njegovo meso. Ruka je bila slobodna. Prstima koji su još uvek bili okrvavljeni Ris dohvati svoje oružje i nasumce izmahnu nagore. Začuo je urlik i mladić pade poleduške iza njega. Dok su mu oči još uvek bile pune suza, Ris vide kako se njegov protivnik uvija po opalom lišću, ruke su mu grabile oštricu koja mu je probila rame i provirila neposredno iznad lopatice. Streljao je Zemljanina pogledom punim mržnje i još uvek pokušavao da ga dohvati, iako ranjen, kao da želi da ga zdrobi golim rukama.

Ali krv je kuljala iz mladićeve rane, Julijano Erdober Ris mora da je svojim nasumičnim zamahom povredio neki od važnijih krvnih sudova i nije prošlo više od nekoliko sekundi, a mladić nemoćno klonu, obliven krvlju i ulepljen opalim lišćem. Dvojica posmatrača pritrčaše i odnese ga sa poprišta da bi mu ukazali pomoć, a Julijano Erdober Ris ostade na borilištu, sopćući i osvrćući se po prisutnima.

Tipično za Kernlanđane, pomislio je. Iako nisu želeli da odvajaju ljude za pomoć Zemlji, pružili su mu priliku da se izbori za to, ukoliko bude imao dovoljno snage. Uz te misli postideo se. Borba besmrtnika i običnog čoveka bila je sve pre nego ravnopravna, iako je malo nedostajalo da Kernlanđanin pobedi. Pomislio je koliko se srčanosti krije u borcu koji je upravo iznesen sa poprišta. Znao je ko ga čeka na bojnom polju — pa ipak je pošao, ne obraćajući pažnju na rizik. Ja sam mogao da izgubim dostojanstvo, pomisli Ris, a on život.

Ali za jednog Kerlanđanina to su verovatno sinonimi.

Gledaoci su se polako vraćali u podzemno naselje. Sajmor Ajola, Najstariji, priđe Risu, u njegovim očima bilo je samo poštovanje.

»Bila je to dobra borba«, reče on. »Pošteno si savladao protivnika i više te ništa ne sprečava da povedeš ratnike koje si tražio. Ipak, savetujem ti da proširiš poziv na sve Kernlanđane, jer sada će biti mnogo onih koji će želeti da pođu sa tobom. Velika je slava onih koji pobede u ritualnom *Dhaillu*.«

Starac odmeri Julijana Erdobera Risa.

»Verovatno si već zaključio da je ova borba bila unapred smišljena«, reče on.

Ris zapanjeno uvuče vazduh. Nije mu ni na kraj pameti padalo da bi Najstariji na tako otvoren način progovorio o tome. Bili su u pravu oni koji su govorili da taktičnost jednog Kernlanđana ima suptilnost čeonog sudara dva vozila.

»Znali ste šta ću tražiti?« upita on. Činilo mu se da su mu usne još uvek natečene od udaraca koje je primio tokom borbe.

»Ne. Ali smo znali da ćeš baš ti doći. Čim je za to čuo, tvoj mladi protivnik zahtevao je da mu se pruži prilika za borbu protiv tebe. Pokušali smo da ga ubedimo da odustane, ali on se pozvao na stari zakon o krvnoj osveti. Veće ga nije moglo odbiti.«

Julijano »Erdober« Risu se učini da je pogrešno čuo. »*Krvnoj osveti*?«A onda se seti da mu je lice mladog borca delovalo neodređeno poznato još kada ga je prvi put video.

Najstariji klimnu. »Smatrao je da si ti odgovoran za nestanak Ane Ahale na Oku Zmije, a to je u izvesnoj meri tačno, budući da si lično doneo odluku da bude upućena na taj svet.« On zastade i zagleda se pravo u Zemljaninove oči. »Generale Rise, ime ratnika koga si danas pobedio je Vermer Ahala. On je rođeni brat Ane Anale.«

ZEMLJA

Po nebu su lebdeli trodimenzionalni natpisi veliki kao planine, okretali se, prelivali u svim bojama duge, nestajali i ponovo se pojavljivali. Činilo se da je prostor iznad grada oživeo. Stotinu vestačkih aurora borealis plesalo je ritmom radosti ljudskog roda.

Julijano Erdober Ris za trenutak zadrža pogled na uskomešanoj paleti nebeskih boja, a onda brzo, kao krivac, spusti pogled. Žurnim korakom išao je sredinom pokretnog kolovoza, kao da mu nije dovoljna brzina metalne reke koja mu se slivala pod nogama. U vazduhu se osećao miris skore nepogode — uskoro će se prirodni vatromet munja pridružiti ovom drugom, veštački stvorenom. Julijano Erdober Ris žudeo je za dodirom ledenih kapi na licu. Proteklih dana neprekidno je bio na nogama i umor je počeo da se skuplja u njemu u obliku grozničave napetosti, koju neredovni odmor nije ublažavao. Izgleda da postoji granica do koje deluju uređaji za ubrzani odmor i oporavak — nakon izvesnog vremena tragovi iscrpljenosti u telu povežu se u jedno i čovek naprosto nije više u stanju trezveno da misli. Zbog toga je Ris i pošao peške do zgrade Instituta za međusvetska istraživanja, nadajući se bar trenutku osveženja i popuštanja napetosti, ali je zaboravio praznični karneval koji se u to doba godine održavao u Groningenu kad god su to ratne prilike dopuštale. Vreva gomile koja se tiskala oko njega svakako mu nije pomagala da se oseća bolje.

Bilo je tu ljudi desetina hiljada boja i isto toliko raznolikih osećanja; pokuljali su iz podzemnih gradova u kojima su morali već dugo da žive, a miris slobode i trenutni zaborav na pritisak ratne opasnosti kao da su sada eksplodirali u njima. Nedelju dana svake godine Groningen je privremeno zaboravljao na Oko Zmije i pretvarao se u veliki karneval, očajnički žedan blistavila i igre.

Jedna devojčica, lica obojenog zelenim šarama, naiđe na Risa i zastade. Video je blesak straha u njenim očima kada ga je ugledala, a onda je brzo nestala u vrevi.

Ja sam sen, mislio je Julijano Erdober Ris, i nije mi mesto među njima, tako mladima i željnima života. Divio se njihovoj vitalnosti. Većina je izgubila ponekoga tokom surove klanice koju je izazvalo Oko Zmije, ali kao da je to samo ulivalo još veću radost i okretnost u njihove mladenačke igre. **Stvar za koju ja nemam sposobnosti**, pomisli Ris. **Čitav sam život posvetio borbi protiv zla i ono je postalo deo mene, više ne vidim ništa osim njega**..Žurio je kroz gomilu koja se razmicala i široko ga obilazila kada bi ugledala njegovu uniformu boje krvi. Bili su lavina živih dragulja, plima najčistijeg veselja, a on im ni po čemu nije pripadao. Nije se mešao sa njima, nije ih doticao, gavran koji je donosio podsećanje na ružnu stvarnost.

Požele da se obistine pretpostavke stručnjaka i da do novih Oka Zmije više nikada ne dođe. To je ekspedicija na svet napadača mogla da potvrdi ili opovrgne, ali su se pripreme za njeno izvođenje odvijale, činilo mu se, neobično sporo.

Majko Zemljo, pa dajem sve od sebe, očajno je pomislio. Već dva meseca, otkako se vratio sa Ahrimana, nije prekidao grozničave organizacione aktivnosti na nekoliko polja istovremeno. Svi Kernlanđani koje je tražio doputovali su na Zemlju još pre više dana i ekipa je praktično bila kompletna. Do planiranog polaska ostalo je još manje od mesec dana, a on je činio sve što je u njegovoj moći da predvidi i najmanje sitnice koje bi mogle izjaloviti ili bar odložiti plan. Sada mu se program činio manje-više zaokruženim, ali bio je toliko umoran da nije mogao jasno razaznati da li je usput počinio neku grešku.

Išao je dalje i ubrzo primeti da se na prilazima Institutu gomila malo razredila. U svetlosti reflektora iznad njegove glave proletelo je zdepasto policijsko vozilo, a za njim još jedno. Redovno aerodromsko obezbeđenje, upita se, ili su negde izbili neredi?

Institut se nalazio na nekoliko kilometara od groningenskog aerodroma u Friziji, najveće međusvetske prelazne stanice na Prvoj Planeti. Čak i tokom najžešćih ratnih sukoba, ogromne količine raznovrsne robe i nebrojeni ljudi svakodnevno su se slivali u Groningen, na putu za jedan od stotinjak poznatih paralelnih svetova. Zapravo je i

naseljavanje nekih alternativnih Zemalja otpočelo u ovoj niziji. Ogromni, stotinjak metara visoki kipovi Aleje Multatuli presijavali su se u odblesku veštačke polarne svetlosti.

Na nekoliko stotina metara od ulaza u zgradu prešao je na sporiji rub pokretne trake. Aleja je sada bila gotovo pusta, a graja gomile ostala je udaljena, kao razmazana u udarcima bila grada.

Nešto u podnožju kipa, pored koga je upravo prolazio, pokrenulo se žustro, nervozno i ponovo zastalo — pomislio je da se radi o jednom od veselih pripadnika karnevala, ali onda vide odblesak metala u rukama figure. Trenutak potom, prilika se vrati u senku i nestade, ali tek nakon što je Ris dobio priliku da dobro osmotri ono što je držala. Bio je to neuro-bacač, jedno od najopasnijih oružja za borbu izbliza. Prepun zle slutnje, još jednom se osvrnu, ali činilo se da je prostor ispod stuba prazan.

Pokušavajući da ne obraća pažnju, Ris pusti korak niz traku i nastavi prema Institutu. Nakon nekoliko sekundi učini mu se da čuje kako neko žustro hoda iza njega i naglo se okrenu. Na sredini trake nalazio se čovek u širokoj crvenoj odori, cev bacača svetlucala mu je u rukama. Njegovo lice bilo je osvetljeno odbleskom nebeskih svečanosti i izgledalo je kao da se smeši.

Vermer Ahala!

On vide da je jedno mladićevo rame obgrljeno protetičkim držačem za pojačavanje pokreta. Takvo pomagalo teško da mu je bilo potrebno, jer zahvaljujući moćnoj kernlandijskoj medicini rana koju mu je zadao Ris svakako je već bila sasvim zarasla, ali je mladić verovatno želeo da bude siguran da ga telo neće izdati.

Kratka njuška bacača bila je poluuzdignuta, a projektili spremni za izbacivanje. Tane ispaljeno iz bacača se raspada u stotinjak delova koji se upravljaju prema elektromagnetnom zračenju neurona žrtve. Šrapneli oštri poput stakla nalaze delove tela koji imaju najviše nerava i zarivaju se u njih — oči, usne, jezik, prostor između kičmenih prsljenova. Oblik im je takav da se zabijaju sve dublje što se žrtva više miče. Nakon kratkog vremena, potpomognuti grčevima napadnutog tela, oni prosecaju put do mozga ili nekog od važnijih nerava i to za žrtvu znači smrt ili paralizu.

Ali gubitak života nije stvaran, reče sebi Julijano Erdober Ris. Ratni kompjuteri Prve Planete poklonili su ti besmrtnost. Samo je bol bitan.

Verovatno je i mladi Ahala bio svestan toga, pomisli on, jer je izabrao oružje koje donosi neljudsku patnju. On se upita kako je mladi ratnik uspeo da prenese bacač kroz neobično stroge kontrolne sisteme međusvetske luke. Da li mu je pomogao neko od Kernlanđana odabranih za ekspediciju, kojima je dozvoljeno da na Zemlju donesu sve oružje koje im je palo na pamet? Setio se šta za njih predstavlja krvna osveta.

Pokretna traka nosila je sada Risa i Kerlanđanina smerom koji se postepeno udaljavao od Instituta i vodio prema treptavim svetlostima aerodroma. Ko zna koliko me je čekao, pomisli Julijano Erdober Ris. Iskoristio je karneval da bi se neopaženo privukao Institutu. On poče da razmišlja kako bi mogao da se baci na mladića i otrgne mu oružje iz ruku, ali ovaj je stajao na mestu gde ga je bilo nemoguće doseći. **Zašto nema nikoga iz obezbeđenja**, pomisli bespomoćno Julijano Erdober Ris. Mogao bi satima da me mrcvari dok oni ne dođu. Čitav poznati univerzum bio je zvanično još uvek u ratnom sukobu, i premda već duže vremena nije bilo nijednog okršaja, ulice su vrvele od oružanog osoblja. Kako to da sada nema nikoga?

»Dobro veče, generale Rise«, rekao je mladić glasom visokim od uzbuđenja. »Šta želiš?« promuklo je upitao Ris. Možda mogu bar malo da dobijem u vremenu, pomislio je, oprezno posmatrajući oružje u Kernlandanovim rukama.

»Došao sam da razgovaram sa tobom. Dugo sam te tražio, ali je do tebe veoma teško doći«.

»Da?« rekao je Julijano Erdober Ris. Vrh napadačevog oružja sada nije bio uperen u njega. **Ako bih mu prišao još samo korak ili dva**...

»Čim mi se zalečila rana koju si mi zadao, smesta sam došao na Zemlju da bih te našao. Žudeo sam da te sretnem. Da li je istina da ćeš i ti na Oko Zmije?« rekao je ovaj. Stiskao je oružje u rukama, kao da ne zna šta bi s njim. Neodlučnost? To nije ličilo na mladog Ahalu.

»Da. Da, istina je. Zašto si me tražio?«

Kerlanđanin spusti pogled. Da li da ga sada napadnem, pomisli Julijano Erdober Ris. Ali daleko je, prokleto daleko.

»Tražio sam te da bih ti predao oružje i izvinio se, generale Rise«, reče mladić jedva razgovetnim glasom. Julijanu Erdoberu Risu učini se da je pogrešno čuo. »Optužio sam te da si kukavica, a ti se nisi plašio sukoba sa mnom. Pobedio si me u poštenoj borbi, kao što bi to učinio jedan Kerlanđanin. Mogao si me ubiti, ali nisi«. Mladić priđe nekoliko koraka i svečanim pokretom, kao u nekakvom ritualu, predade bacač u Risove ruke.

»Dvaput sam uvredio tvoju čast. Rekao sam da ne smeš da pođeš na Oko Zmije i da radije tamo šalješ Kernlanđane. Optužio sam te da si poslao moju sestru u smrt samo da bi sebe zaštitio. Dok sam se oporavljao, saznao sam koliko sam grešio. Mogao sam shvatiti i ranije, ali izgleda da to nisam želeo«. On diže pogled prema Julijanu Erdoberu Risu, koji je u neprilici stajao pred njim sa bacačem u rukama.

»Trebalo je da znam da u takvog čoveka ne smem sumnjati. Potpuno sam te pogrešno procenio, generale Rise«.

Julijano Erdober Ris pomisli kako je pre svega nekoliko sekundi bio spreman da stupi u borbu na život i smrt sa Kerlanđaninom. **Nisi jedini koji je pogrešio**, prođe mu kroz misli.

»Mislim da ima još mnogo toga što treba da naučimo jedan o drugome«, rekao je glasno. Kiša je upravo počinjala, a negde iz daljine čuo se odjek grmljavine. Činilo se da će početi pravi pljusak, jer kapi su sve glasnije šumile po gvozdenoj reci pod njegovim nogama. Vermer Ahala nije se pogurio niti pokušavao da se skloni pred kišom koja ga je tukla u lice.

»Kaži mi jednu stvar, mladi ratniče«, reče Julijano Erdober Ris. »**Da li bi voleo da se pridružiš ekspediciji?**«

ZONA SMRTI

Kada se zavalio u upravljačkom sedištu, blagi šum, koji je na izgled dopirao sa svih strana, označi da se automatski uključio gravitacioni mehur za zaštitu kabine. Odnekud dopre jedva čujno škripanje metala i brzo prestade.

Julijano Erdober Ris ne gledajući posegnu za kontaktnom pločicom neuropriključka i prisloni je uz čelo. Jedan trenutak se petljao da bi je što bolje prilepio, a onda svetla u kabini kao da izmeniše nijansu. To je bilo sve, ali on je znao da je sada njegov um direktno priključen na složene upravljačke i zaštitne sisteme letelice.

Požele da oproba vezu. Pomislio je na osmatranje okoline i u istom deliću sekunde kabina kao da izblede i nestade. Ris se obazre oko sebe. Činilo se da sedi u vazduhu na tri ili četiri metra iznad aerodromskog tla, a nigde oko njega nije bilo nikakvih vidljivih komandi. Pade mu na pamet da treba da proba motore i u istom trenutku iza njegovih leđa začu se prigušeno režanje, poput glasa neke moćne zveri, i brzo ponovo prestade.

Blag smešak mu prede preko lica kada se setio Starbolinih reakcija na inteligentno ponašanje komandi letelice. Večiti dečak je naglavačke iskočio iz kabine čim je počela prva proba, ošinuo Julijana Erdobera Risa pogledom tako punim mržnje kao da ga je ovaj, recimo, upravo prisilio da izvrši veliku nuždu nasred trga prepunog ljudi, a onda piskavim glasom zatražio da se iz njegove letelice izbace sve te »beskorisne budalaštine koje samo ometaju koncentraciju dobrog pilota«, čak se i povučena Olma nasmejala

kada mu je videla lice, a Juliano Erdober Ris bio je prisiljen da mu strpljivo objašnjava da bi takve izmene odložile plan za najmanje mesec dana, budući da su inteligentni sistemi za upravljanje praktično neodvojivi deo organizma letelice.

Ali Starbola je bio jedan od najstarijih pripadnika ekipe besmrtnih; doslovce je proveo vekove u obličju deteta, jer je kompjuterska matrica sve to vreme održavala njegov prvobitni lik desetogodišnjeg dečaka, kakav je bio u trenutku pogibije. Juliano Erdober Ris ponekad je zaticao sebe da se pita šta je to još u Starboli tokom neizrecivo dugog zarobljeništva u kompjuterskoj matrici ostalo nedoraslo osim tela.

Sada je i to bilo u redu, nekoliko dana psovanja i gunđanja bilo je dovoljno da se Starbola pomiri sa kibernetskim funkcijama letelice, mada je za to bio najzaslužniji trenutak u kome je večiti dečak saznao njene taktičke podatke. A i trebalo je, pomisli Ris. Sve letelice bile su pravo čudo savremene tehnike; bile su opremljene svim zamislivim zaštitnim i odbrambenim sistemima i mogle su neograničeno dugo boraviti u na primer, fotosferi osrednjeg sunca. **Krećemo na Oko Zmije opremljeni najtežom artiljerijom**, pomisli on. **Pitanje je hoće li sve mere opreza biti dovoljne ili će se raspasti u istom trenutku kad stignemo na cilj**.

Opet mislim na to, reče on sebi. Uznemiren sam kao nikada u životu. Ne pomažu ni pokušaji da skrenem misli na neku drugu temu. Strah je pred polazak bio savršeno normalna stvar; samo se mašina ne bi bojala putovanja na mesto koje je toliko vremena važilo za najopasniji deo univerzuma. Ali stvar nije bila u tome. Julijano Erdober Ris je i ranije odlazio u misije u kojima je postojala mala verovatnoća da će se izvući čitav. Ipak, nikada se nije osećao ovako. Zapravo, skoro nikad. To što se sećao kada je prvi put doživeo nešto slično ni izdaleka ga nije smirivalo. Uostalom, to što ga je držalo poslednjih nekoliko dana i kulminiralo u ovim trenucima neposredno pred polazak manje je bilo bojazan a više fatalistička svest o neizbežnoj propasti. Pokušavao je da je odagna od sebe i nije uspevao, svest se oformila u čvrsto uverenje da ih na cilju čeka uništenje.

Prvi i jedini put u životu se tako osetio u svojoj četrdeset devetoj godini, nekoliko minuta pre smrti. Tada je bio zapovednik jedinica koje su branile grad Ano Poroja na obali Okeana Senki pred naletima automata Oka Zmije. Gradska difenzorska postrojenja su otkazala i grad je ostao bez ikakve odbrane. Oko Zmije izazvalo je geoklizmičkim oružjem podmorski potres u Okeanu Senki i cunami je progutao grad Ano Poroja, zajedno sa celokupnim življem. Julijano Erdober Ris je tada postao deo kompjuterske matrice i na taj način preživeo sopstvenu smrt, ali košmarni prizori vodenog zida visokog preko devedeset metara, koji se poput planine nadnosio nad njihovim položajima, predstavljao je sliku koja ga je u kibernetskom zarobljeništvu noćima budila iz sna, a ono što je osetio tada, dok su sirene očajnički jaukale najavljujući opasnost, useklo mu se u pamćenje zauvek.

To se nikada nije ponovilo — do ovog trenutka.

Majko Zemljo, zar ću početi da verujem u zle slutnje, pomisli on. Sledeće bi bilo da odem do neke dobre proročice i zavirim u kristalnu kuglu.

Sonde koje su sa Zemlje odlazile na Oko Zmije prolazile su kroz nekadašnju zonu smrti bez ikakvih teškoća, setio se on. **Nema nikakvih razloga da ne uspemo i mi**. Snimci koje su automati slali na Zemlju pokazivali su da je nekada grozničava aktivnost sveta kibernetskih naprava gotovo u potpunosti zamrla.

Greška je nagađati kada nemaš dovoljno podataka, pomisli Julijano Erdober Ris. Zavrte glavom, kao da pokušava da se otrese crnih slutnji, i vide da je i ostalih šest letelica spremno, lebdele su neposredno iznad aerodromskog tla, malo uzdignutih vrhova. On izdade komandu da krenu na veću visinu. Aerodrom kao da se otkide od letelica i poče da klizi naniže, sve više iskošen, i Ris postade svestan čudnovate optičke varke na koju se nije mogao navići i pored bezbrojnih letova u gravitacionim klizačima — činilo se kao da letelice nepomično vise u prostoru, dok se čitav svemir lagano

okreće oko njih. Duboko je udahnuo i proverio vreme: trenutak je gotovo došao.

Osećaj opasnosti kopao je ledenim kandžama po njegovim grudima. »Polazak«, rekao je i aktivirao Galerkin-Fikratinijev prenosnik.

Čim su letelice prešle u svet zvani Oko Zmije, Julijano Erdober Ris ugleda ispred sebe glatku i sivu površinu nečega što je podsećalo na beskonačni zid. Ispuštala je blagi plavi odsjaj i on je znao da je zaštićena moćnim difenzorskim poljem sila. Približavala im se nemogućom brzinom i on u magnovenju shvati da mala flota srlja pravo prema njoj na putanji direktnog sudara.

OKO ZMIJE

Njegova prva reakcija bila je da pokuša da izbegne udarac. Motori zavriskaše kada je skrenuo sa ubrzanjem od trideset gravitacija; beskrajna površina poskoči i kao da stade da se okreće oko njega. Ali je prepreka bila ogromna. U trenutku shvati da ipak neće moći da je izbegne. Vrteći se oko sopstvene ose, kao da joj je pogon potpuno bez kontrole, letelica pogodi površinu zida brzinom puščanog taneta...

... i odbi se od njega ne zagrebavši ga. Julijano Erdober Ris je u trenutku sudara video da su zidovi kabine potamneli i pretvorili se u srebrnastu površinu u kojoj se svetio presijavalo kao u ogledalu, a onda se vrati normalna slika univerzuma, letelica se rikošetirala od neprobojne prepreke i sada se divljački vrtela oko sebe. On usredsredi svu pažnju na upravljanje i uspe da smanji ludačko kovitlanje. Još nekoliko sekundi prednji kraj letelice je precesirao sa krugovima od možda nekoliko metara u prečniku, onda i to prestade i letelica mirno zaplovi paralelno sa beskonačnim zidom.

Uspaničio sam se, pomisli. U trenutku sudara uključili su se difenzorski štitovi letelice i na sebe primili svu energiju sudara. Nijednog trenutka nije postojala ni najmanja mogućnost da on bude povređen. Tehnika je funkcionisala bez greške i zaštitila ga pred opasnostima koje je doneo prvi dodir sa Okom Zmije.

Julijano Erdober Ris se upita šta se dogodilo sa ostalim članovima ekspedicije. On posla poruku automatu i u istom trenutku ostalih šest letelica oko njega bilo je prikazano stilizovanim crvenim krugovima koji su blistali na pozadini beskrajnog zida.

Vide da je većina članova ekspedicije reagovala na sličan način kao on. Za trenutak nije mogao da nađe letelicu Vermera Ahale, onda je opazi i shvati da se ona jedina zadržala na prvobitnom kursu. Mladić je očigledno reagovao preciznije od svih i uspeo u potpunosti da izbegne sudar. Sada je lebdeo na možda dva kilometra od ostalih i, dok ga je Julijano Erdober Ris posmatrao, on uključi pomoćne motore i polako, lenjo poče da im se približava. Starbolina letelica još uvek se vrtela oko sebe i Ris vide da se pored nje nalazi druga — prepoznao je oznaku Olme Onole — koja mu je pomagala da zaustavi rotaciju. Tvrdoglavo dete-starac očigledno je po-kušavalo da se iz škripca izvuče isključivo korišćenjem ručnih komandi.

Ali sve su letelice bile na broju. On odahnu.

»Zna li neko da mi kaže šta se tačno dogodilo?«, upita on.

»Zid sfere«, reče glas Olme Onole.

»Molim?«

»Naleteli smo na spoljašnji zid Dajsonove sfere koja sačinjava Oko Zmije«, progundao je Starbola, koji je najzad uspeo da se zaustavi. »Zbog nečega smo u potpunosti promašili kiboršku zonu i našli se nekoliko stotina hiljada kilometara dalje, u blizini matičnog sveta. Brzina kojom smo naleteli na spoljašnji zid predstavlja očigledno razliku između brzine kretanja Zemlje i Oka Zmije.«

»Ali to je nemoguće«, rekao je glas Vermera Ahale. »Te dve brzine moraju biti jednake.«

»**Bile** su jednake«, ispravi ga Starbola. »Ja vidim samo jedno objašnjenje za ovakvo

stanje stvari.«

»Da?«, Rekao je Julijano Erdober Ris.

»Nešto je poremetilo kretanje sistema Oka Zmije. Brzina kojom se Dajsonova sfera kreće u odnosu na Zemlju verovatno je ona kojom je Oko Zmije izbačeno iz ravnotežnog položaja. To objašnjava i zbog čega ga nismo našli tamo gde bi prema proračunima trebalo da se nalazi.«

»Čekaj malo«, pobuni se Julijano Erdober Ris. »Ti misliš da je nešto **pomerilo** čitav jedan zvezdani sistem! Jesi li svestan kolike su mase u pitanju?« On zamisli kuglu prečnika tri stotine miliona kilometara koja je predstavljala Oko Zmije i koja je verovatno imala masu jednog Sunca. »To u**opšte** nije moguće!«

»Nije ništa manje moguće od **veštačkog** stvaranja tog istog sveta«, reče Starbola. »Verovatno je uzrok pomeranja isti onaj koji je prekinuo aktivnost čitavog Oka Zmije. Radna hipoteza još uvek glasi da se radi o preopterećenju energetskih postrojenja kiborškog sveta. Ali, iskreno, nemam ni najbližu predstavu šta je **stvarno** u pitanju«. On za trenutak zastade. Kada je ponovo progovorio, glas mu je zvučao umorno. »U ovom sistemu postoji nešto što bez po muke izbacuje čitave svetove iz orbita — **a mi mu idemo pravo u susret.**«

GVOZDENI KANJON

Provera novog položaja zemaljsko-kernlanđanske flote pokazala je da se nalaze na manje od sto dvadeset hiljada kilometara od ulaza kroz koji su pre polaska planirali da prodru u kiborški svet. Julijano Erdober Ris smesta je dao naredbu i pošli su tamo najkraćom putanjom. U bezvazdušnom prostoru spoljašnjeg ruba, letelice su mogle da razviju maksimalnu brzinu i on je očekivao da će na cilju biti u roku od četiri do pet sati.

Sve pod uslovom, pomislio je, da nas putem ništa ne zadrži. Sudar je poslužio kao opomena da o kiborškom svetu gotovo ništa ne znaju i da se trenutno bezbedna situacija može izmeniti za tren oka.

Kroz otvor prema kome su trenutno išli prošla je i Ana Ahala, seti se Ris. Snimci koje je poslala prikazivali su sablasne konvoje letelica koje su kuljale iz Dajsonove sfere i vraćale se u nju, neobično nalik roju crnih stršljenova ubica. Sada se nigde nije mogla videti ni jedna jedina naprava Oka Zmije i čitava okolina je bila sablasno pusta. Utoliko su naše sonde bile u pravu, pomisli Ris. Nešto je u trenutku zaustavilo čitav taj neizmerno moćni sistem. Krah energetskih postrojenja ili nešto drugo. Nešto, kako je Starbola rekao, što može da pomera čitave zvezdane sisteme. On oseti kako se u njega ponovo uvlači zla slutnja. Otvor prolaza približavao se po-stojanom brzinom od dvadeset i devet hiljada kilometara na sat.

Nešto se pojavi na rubu Risovog vidnog polja i on smesta upravi osmatračke sisteme letelice na to mesto. Na površini Dajsonove afere pojavila se svetla mrlja oko koje kao da su se vijorili plamenovi — ali pogrešne boje, jer je čitav prizor bio u različitim nijansama sive. On zatraži uvećanje slike i trenutak kasnije posmatrao je gejzir koji je visoko šikljao iz podnog materijala sfere. Rubovi gejzira bili su okruženi nečim svetlim, što je podsećalo na kovitlac snežnih pahulja i Julijano Erdober Ris shvati da posmatra otvor na tlu Dajsonove sfere kroz koji je silovito izbijao vazduh iz njene unutrašnjosti, nalik na erupciju. Beli oblak oko njega predstavljao je kondenzovanu vodenu paru i različite predmete izbačene sa velikim ubrzanjem. On zaprepašćeno shvati da rupa ima više stotina metara u prečniku. To je rečitije od svega govorilo da je kibernetska zajednica Oka Zmije doživela brz i potpun pad — u protivnom, mnogobrojne autonomne robotske jedinice za tili čas bi se pobrinule da otvor bude zakrpljen, a uzročnik uništen. Ali na snimcima Ane Ahale činilo se da robotskih jedinica ima bezbroj. Šta je moglo da zaustavi stotine milijardi ratnih naprava, upita se Julijano

Erdober Ris. Šta je bilo dovoljno jako da sruši čitav univerzum namenjen uništavanju? Šta god bilo, pomisli Ris, možda je još uvek aktivno. Možda sada čeka samo na nas.

»Rise«, rekao je glas Olme Onole. »Ispred nas.«

Plavo svetlucanje difenzora proširilo se u polukrugu od nekoliko desetina kilometara, a u središtu toga svetlucala je iskričava zvezda. Otvor koji smo tražili, pomisli Julijano Erdober Ris.

Sve letelice kao jedna obrušiše se prema ulazu u Dajsonovu sferu. Predvodila ih je Vermerova, sa simbolom crvenog zmaja na boku. Trenutak kasnije, polupropusni difenzor kao da blesnu i Kernlanđanin se obre na drugoj strani.

Jedan trenutak u etru je vladala potpuna tišina. Julijano Erdober Ris primeti da je i nehotice zadržao dah. Onda sa druge strane dopre mirni glas Vermera Ahale. »Sve je u redu. Ova strana je čista.«

Otvor ulaza lagano se uvećavao pred Julijanom Erdoberom Risom, a onda se u poslednjih nekoliko sekundi naglo naduva, poput vatrene kugle eksplozije, i letelica se nađe na drugoj strani.

Perspektiva se, najednom, potpuno izmeni i Julijano Erdober Ris oseti snažnu vrtoglavicu. Začu kako Starbola psuje sebi u bradu. Letelice koje su, trenutak ranije, strmoglavo padale sada su odjednom jurile pravo uvis, nakon što su izbile iz otvora u tlu okruženog crnim, kao zarđalim metalnim konstrukcijama. Kabina se automatski zamračila da bi zaustavila blistave zrake podnevnog sunca, ali Ris i pored toga oseti da je zaslepljen.

»Da li je sve u redu?«, pitao je on, osećajući kako mu se niz obraze slivaju suze.

»Đavolji svet«, progunda Starbola.

Julijano Erdober Ris izravna letelicu i zaputi se »gore«, prema severu Dajsonove sfere, zapravo, imaginarnoj tački kroz koju je prolazila produžena osa matičnog sunca. Tražio je orijentire na osnovu kojih bi mogao da utvrdi položaj u odnosu na karte napravljene prema snimcima Ane Ahale. **Veštački pejsaž**, reče Ris sebi dok je osmatrao čelična brda i doline, što su ispunjavali prostor oko njega, činilo se, do samog kraja univerzuma.

Na jednom delu pejsaža koji je, čudnovato, delovao udubljeno, kao da se letelice nalaze usred beskrajne činije po kojoj su bili iscrtani delovi građevina i geografije, Julijano Erdober Ris ugleda neobičnu tvorevinu u obliku nepravilne petokrake zvezde. On uputi kompjuteru nečujnu naredbu da odredi položaj letelica na osnovu karata čiju je izradu omogućilo snimanje Ane Ahale.

Obazro se i spazio letelicu Vermera Ahale kako leti nisko između kompleksa crnih, gromadnih zgrada, gotovo im dodirujući zidove. Zausti da mu kaže da se popne na sigurniju visinu, a onda oseti udar vetra koji trže letelicu i gotovo mu oduže kontrolu nad njom, pa se brže-bolje spusti do mladog Kerlanđanina. Krajičkom oka vide da ga ostali slede.

I to je bilo sve. Mala flota je letela kroz veštački kanjon čije su zidove činile crne, kao ugljenisane mašine, a ništa oko njih se nije micalo. Duboko ispod letelice, Ris ugleda nešto što je ličilo na prašnjavi talog, a kada je uvećao taj deo slike shvati da se radi o hrpama različitih pseudoživih automata, kiborela i fantomizera koji su ležali pokidanih udova i zdrobljenih oklopa, razbacani jedni preko drugih, nepokretni.

Ali materijal oklopa kiborela je čvršći od dijamanta, seti se on. Nasumce je usmeravao kamere ka različitim delovima gvozdenog kanjona i odašiljao slike prema Zemlji. Pokuša da smisli neko objašnjenje i shvati da ne uspeva.

»Ne shvatam ulogu vetrova«, reče glas Vermera Ahale.

»Ha?« Reče Ris, prenut iz razmišljanja.

»Stanovnici Oka Zmije stvorili su ovaj svet po svojoj meri. Kao skladište vojne opreme i logor. Čitava konstrukcija Dajsonove sfere ima jasnu ratnu ulogu. Ne shvatam zbog čega su bili potrebni uragani.«

»I nisu«, javi se Starbola.
»Ne razumem.«
»Uragani su skorašnjeg porekla. Pojava koja je nedavno pomerila sistem morala je pri tom izazvati određeno ubrzanje. Mase vazduha nisu bile podjednako izložene sili i javile su se razlike u pritiscima. Pogledajte očitavanje barometara — ne bi me začudilo da u roku od pola sata ili sat dobijemo transonične vetrove.«
Julijano Erdober Ris se naježi na pomisao o olujama koje dostižu brzinu zvuka. Jednim delom svesti nije prestajao da se divi analitičkoj veštini večitog deteta. Naravno, stvari koje je on govorio izgledale su očigledne — **nakon** što ih kaže. Ali suština je bila da je staro-mladi Kerlanđanin objašnjenja gotovo doslovce vadio iz šešira. **Svežina deteta i iskustvo vekova — da li je u tome stvar?**, upita se on.
»To znači da nećemo moći odmah na kružni let kao što smo pre polaska planirali«, reče Julijano Erdober Ris. Već je i let pri rafalnom vetru reda veličine nekoliko stotina kilometara na čas bio izuzetno težak — a večiti dečak je nagovestio da će imati posla i sa olujama bliskim brzini zvuka.
»Promene na koje smo naišli svakako će izmeniti mnogo toga u našim planovima«, reče Starbola ravnodušno.
Ris razmisli da uključi prognostički blok kiberautomata i odustade. Verovatno bi mu rekao isto što i Starbola.
Metalni kanjon kao da nije imao kraja. Ris primeti da je neprekidno iste širine, oko dve stotine i pedeset metara. Zidove su činile potamnele metalne konstrukcije neverovatne složenosti koje su se preplitale u zidovima poput delova grotesknih organizama. Na mnogo mesta videli su se nedvosmisleni tragovi razaranja, kao da je kanjon doslovce prokopan kroz veštački pejsaž dejstvom neke nezamislive sile.
Jedan deo prizora pred njime zatrepta i Julijano Erdober Ris diže pogled. Kompjuter je upravo našao trenutni položaj letelica prema snimcima koje je napravila Ana Ahala. Ris se upita zbog čega mu je trebalo toliko vremena.
»Ovo nema mnogo smisla«, izjavi Starbola. »Znaš, Rise, s obzirom na dimenzije čitavog sveta, ovaj kanjon bi se lako mogao nastavljati milionima kilometara.«
Julijano Erdober Ris uzdahnu. I sam je pomišljao na to.
»Možda bismo mogli da se negde spustimo«, predloži Vermer Ahala. »U periodima zatišja vetra slali bismo po jednu letelicu koja bi se pela na veću visinu i snimala sve što može da uhvati kamerama. U slučaju da oluja naglo dođe, uvek bi imala orijentir prema kome bi mogla da se vrati.«
»Hm«, reče Starbola. »Zvuči opasno.«
»**Razume** se da je opasno. Ovo mesto nije idealan izletnički teren.«
»Hteo sam da kažem da izgleda kao nepotrebno reskiranje.«
»Ako ne bude boljih ideja, upotrebićemo i tu«, progunda Julijano Erdober Ris. »Šteta što nema bespilotnih letilica koje bismo poslali u osmatranje.« Mogao je da zamisli izraze na licima oba sagovornika kada je pomenuo automatsko istraživanje.
Kanjon oko njih i dalje je bio iste širine. Pred malom flotom sada se pružao ravni deo dugačak možda stotinak kilometara i , dok su ga letelice nisko preletale, Julijano Erdober Ris pažljivije osmotri kompjutersku kartu. Prepoznao je zvezdastu tvorevinu koju je opazio prilikom ulaska u Dajsonovu sferu i koja se sada nalazila dosta južnije. Kompjuter je njihov položaj obeležio crvenom tačkom na stereoprojekciji okoline i Julijano Erdober Ris shvati zbog čega je potrošio toliko mnogo vremena da ga odredi.
»**Nema kanjona**«, rekao je tiho.
»Molim«?, odgovorio je Starbola.
»Na karti okoline ne postoji kanjon kroz koji trenutno letimo. Tu su samo kompleksi građevina visoki oko pola kilometra.«
»Očigledno je kanjon nastao kasnije«, reče Starbola suvo.
»Nešto ga je probilo kroz zgrade«, reče Vermer Ahala glasom kao da se zabavlja.

Julijano Erdober Ris ponovo pogleda na delove metalne konstrukcije koji su izvirivali iz zidova pokidani, kao izdrobljeni, i pomisli na dužinu kanjona koju su do tog trenutka prešli. Nije rekao ništa.

Iznad njihovih glava raču se nešto što je ličilo na otegnuti zvižduk ogromnog tela koje pada kroz vazduh, ali umesto da prestane bivalo je sve jače. Julijano Erdober Ris se obazre oko sebe, ali se u okolini ništa nije menjalo.

»Oluja«, reče Starbola.

Zidovi kanjona su ušli u rezonancu sa nekom od vibracija uragana i čitav svet kao da poče da bruji potmulo, preteći. Ris je imao utisak da se duboko unutar zidova budi nešto živo i divovsko. Video je kako se deo gvozdenog masiva ispred njih odvaja sa zida i u kiši metalnih delova i prašine survava na dno kanjona. On podiže pogled. Nebo iznad njegove glave bilo je potpuno vedro, a sunce je i dalje zaslepljujuće sijalo.

»Izgleda da imamo sreće«, rekao je Starbola. »Uragan dolazi gotovo poprečno na pravac kanjona i zgade će nas zaštititi od glavnine udara. Ne verujem da će nas zahvatiti vetar brži od stotinu pedeset kilometara na čas.«

Julijano Erdober Ris vide da nebo sada prekriva jedva vidljiva koprena prašine. Dan je i dalje bio vedar. Onda iznad njih prelete nešto nalik na crnu pticu, udari u zid kanjona i zari se u njega. On pažljivije pogleda. Bio je to deo nekakvog metalnog postrojenja, težak najmanje stotiifak tona.

»Jeste li ikada bili na Kobri?«, upita Vermer Ahala.

Kobra je bila svet na kome su spontane eksplozije delova planetarne atmosfere stvarale oluje brže od zvuka. Tamo bi uragan koji je upravo počinjao bio povetarac. Julijano Erdober Ris zavrte glavom.

Metalne delove na dnu kanjona zamenilo je nešto nalik na prekrivač od dragog kamenja, što je svetlucalo hladnim, kristalnim sjajem između brda polomljenih mašina. To je ubrzo prestalo i vratio se uobičajeni haos razbacanih mašinskih delova.

»I dalje ni znaka života«, primetio je Starbola.

»Možda bismo mogli tamo da se spustimo«, reče Vermer Ahala. Ispred Julijana Erdobera Risa upali se žuti kružić i poče da trepće oko mesta koje je on već ranije opazio i koje je ličilo na proplanak u šumi metalnih otpadaka.

»Da, već sam primetio«, reče on i kružić se ugasi.

Haos uništenih kibernetskih delova oko čistine kao da je bio dvostruko gušći nego na ostalim mestima do tada, ali sama zaravan zahvatala je površinu od jednog do drugog zida kanjona i činila se dovoljno prostranom da primi sve letelice. Julijano Erdober Ris primeti da je blago ispupčena i bez ikakvih vidljivih formacija.

»**Moraćemo** da idemo dole«, reče Julijano Erdober Ris. Na svega dva ili tri kilometra dalje, kanjon je naglo skretao i zatim se prekidao kao nožem odsečen. Završavala ga je prava planina raskomadanih metalnih odlomaka. »Osim ako ne želimo da se prepustimo oluji«. Ris skrenu i poče lagano da ponire prema ispupčenoj zaravni.

Osećaj opasnosti koji ga nije napuštao još od trenutka polaska na veštački svet sada je urlao u njemu.

KRAKEN

Uragan je došao do vrhunca žestine. Njegov luk je najpre bio rika ranjene zveri, da bi se zatim raspao u zaglušujuću mešavinu dubokih, grlenih tokova sa jedne strane i pevuckajućeg vrištanja sa druge. Julijano Erdober Ris je znao da to vetar prolazi kroz kostur konstrukcija na vrhu kanjona, ali sve skupa je izgledalo kao da nešto živo i nakazno pokušava da se prevali preko zida od crnog metala i u tome zamalo uspeva. Utisak je pojačavalo to što bi se svakog časa pokoja mala lavina zdrobljenih mašinskih delova survala sa vrha u oblaku rđe i prašine. Ris shvati zbog čega je polukružna zaravan

na koju su se spustile zemaljske letelice čista — većina metalnih odlomaka skliznuli bi sa njene ovalne površine čim tu dospeju.

Hoće li izdržati, pomisli Julijano Erdober Ris gledajući rub kanjona koji se preteći nadnosio nad njima. Činilo se da će se usov metalnih konstrukcija svakog trenutka survati i poklopiti sve pod sobom.

Starbola priđe Risu, dok mu je vetar lepršao krajevima crvene odore. Kako mu samo uspeva da izgleda toliko ravnodušno, pomisli Zemljanin. Nije verovao da takva hladnokrvnost može biti u potpunosti prirodna. Pitao se koliko ima poze u ponašanju večitog dečaka.

»Čini se kao da će nas zaštititi«, reče Starbola i pogleda gore. »Oblik građevina koje izdržavaju glavni nalet vetra vrlo je aerodinamičan, skreće uragan bez mnogo vrtloženja i zahvaljujući tome do nas ne dopire ni dvadeseti deo punog udara.«

»Da«, reče Julijano Erdober Ris. Svet je podrhtavao, spremajući se da ih zdrobi svojim metalnim čeljustima. »Šta misliš, koliko sve to može da traje?«

Starbola sleže ramenima.

»Ko zna? Dan, dva, možda mnogo više.« On se upilji u Risovo lice. »Stvar je u tome da su meteorološke prilike Oka pretrpele ogromne promene. Smirivanje poremećenih vazdušnih masa moglo bi potrajati godinama. Ili vekovima.«

»Sonde koje su upućene pre nas nisu zabeležile ništa od ovoga«, reče Julijano Erdober Ris.

»Što nas navodi na zaključak da su promene skorijeg datuma, zar ne?« reče Starbola.

»U stvari...«, poče Julijano Erdober Ris, koji do tog trenutka nije ni razmišljao o tome.

»To je **očigledno**«, reče Starbola. »Poslednja osmatračka sonda pošla je dvadeset dana pre našeg polaska i nije zabeležila ništa od promena. Znači da se poremećaj kretanja odigrao **nakon** toga i da je faktor koji ga je izazvao najverovatnije još uvek aktivan.«

Ris se trže kao oparen kada je komad teškog metala veliki poput bornih kola tresnuo nedaleko od Starboline letelice ukrašene crtežom plave sove i zatim uz cviljenje skliznuo sa čistine.

»To, razume se, nije ništa novo«, reče Starbola. Ničim nije pokazao da je primetio Risov gest. »Ali bih prokleto voleo da znam sa čim zapravo imamo posla.«

Julijano Erdober Ris se obazre. Nedaleko od njih, Olma Onola je postavljala nekakvu opremu, uopšte ne obraćajući pažnju na oluju. On prepoznade megavatni impuls laser u vidljivom spektru. Pre izvesnog vremena dogovorili su se da na tom mestu podignu antenu za prijem zemaljskih poruka i laser im je bio potreban da bi izbušili otvore za kotve. A takvo učvršćivanje antene biće više nego potrebno, pomisli Ris, s obzirom na **zanimljive** vremenske prilike koje vladaju na ovom mestu, kako je to rekao Vermer Ahala. Dvojica Kernlanđana i jedan Kobranin koji su predstavljali tehničku službu ekspedicije upravo su se nalazili u svojim letelicama i pripremali delove antenskog sistema.

Za prijem poruka preko paralelnih svemira bio je neophodan izuzetno precizno usmeren antenski sistem, jer su se signali gubili u jakom šumu kojeg su stvarale potencijalne barijere između alternativnih svetova. Posledica svega bila je da je Zemlja lako mogla da hvata poruke ekspedicije, dok je obrnuto bez postavljanja jakog antenskog sistema bilo nemoguće.

A upravo to nam je sada neophodno, pomisli Julijano Erdober Ris. Dobra i stabilna veza sa Zemljom, da bismo mogli da čujemo šta nam savetuju da učinimo u ovako izmenjenoj situaciji. Zaglibili smo se, prođe mu kroz glavu. Uragan je držao čitavu ekspediciju prikovanu za metalni kanjon i niko nije znao koliko bi to moglo potrajati.

Ris se seti da je Vermer Ahala predložio da pođu na suprotni kraj kanjona,

snimajući uz put sve što ugledaju. Kao i većina njegovih predloga, bila je to opasna rabota, jer niko nije znao kada će naići na mesto u kome kanjon više ne bi predstavljao zaštitu pred uraganom, već bi ga čak, možda, i pojačavao. Starbola je na to dao predlog da upotrebe laser za prosecanje rupe u podu sveta i sopstveno polje sila letelica za neutralisanje difenzorskog oklopa koji ga je okruživao. Na taj način bi se probili do spoljašnjeg dela sfere i bili u stanju da odlete do međusvetske kapije na Mesecu. Ali to je previše ličilo na najobičnije povlačenje. Pravog predloga kako da dovedu zadatak dokraja nije bilo. Julijano Erdober Ris pitao se da li im u tome i Zemlja može pomoći.

»Ne znam koliko je pametno to što činimo«, rekao je Julijano Erdober Ris gledajući Olmu koja je pomoću ultrazvučnog ispitivača još jednom proverila da ispod njih nema nikakvih postrojenja, a potom se udaljila od sedišta lasera i počela sa pripremama za ispaljivanje impulsa.

»Misliš na uspostavljanje veze sa Zemljom?« pitao je Starbola.

»Ne«. Posmatrao je kako Olma aktivira uređaj. Laserski snop nije se video, samo na jednom mestu podloge najednom blesnu tačka svetlija od sunca i nekako sporo potamne, prolazeći kroz čitav spektar nijansi crvenog, a svuda okolo briznuše kapi rastopljenog materijala i diže se plavičasta para. »Mislim na upotrebu lasera na ovom mestu.«

Starbola diže pogled.

»Odbrambeni sistem Oka Zmije?« upita on.

Julijano Erdober Ris klimnu. Primeti da je sa mesta na kome je laser zasekao površinu zaravni potekla gusta tečnost koja je groteskno podsećala na krv.

»Možda je mreža koja održava čitav ovaj svet i mrtva«, reče on: »Ali svi automati Oka Zmije opremljeni su bezbrojnim autonomnim sistemima za odbranu. Šta ukoliko je neki od njih još uvek aktivan i laserske impulse shvati kao napad?«

Zračni snop ponovo sevnu.

Starbola sleže ramenima.

»Imali bismo na vratu čitavu ratnu silu Oka«, reče on. »Ali besmrtni smo i posedujemo praktično neuništive letelice. Šta nam se može desiti?«

Pre nego što je Julijano Erdober Ris stigao da odgovori, snažan potres zahvati metalnu zaravan i obori obojicu na tlo.

Julijano Erdober Ris najpre je pomislio da ih je napao neki od kibernetskih sistema za odbranu o kojima su trenutak ranije govorili. Ali onda je video da je prostor oko njih potpuno čist, nigde se nisu mogle videti kiborele ili slične ubilačke tvorevine Oka Zmije.

Nešto se dešava sa tlom, pomisli. On poče da se diže na ruke, a potres dvostruko jači nego malopre natera ga da se ponovo prući po glatkom metalu koliko je dug. Primeti da iz otvora koje je izbušio laser kulja tamnocrvena tečnost u vidu malih gejzira. **Ali proverili smo da ispod nas nema nikakvih postrojenja**, pomisli on, a tada površina pod njim kao da se prope i on poče da klizi prema šumi metalnih otpadaka na dnu kanjona.

Panično je pokušao da dohvati nekakav oslonac na glatkoj površini. Vide kako Starbola raširenih ruku i nogu klizi i zatim nestaje negde van njegovog vidokruga. Uz cviljenje, koje je za trenutak nadjačalo zvuk uragana, jedna letelica naheri se i poče da pada. Julijana Erdobera Risa zapljusnu žitka, crvena tečnost koja je i dalje tekla iz otvora u tlu, napuni mu usta i oči i zagrcnu ga, njegove ruke skliznuše po klizavoj površini i on se naglavce skotrlja u šumu metalnog otpada podno čistine.

Mahnito je grabio oko sebe pokušavajući da se zadrži dok je padao. Pri samom dnu uspeo je da uhvati jedan komad metala koji se poput grane nadneo nad njim, a ovaj mu raseče dlan rubom oštrim poput sečiva žileta. U sledećem trenutku je ramenom silovito tresnuo u hrpu zarđalog krša.

Udarac mu je za trenutak izbio sav vazduh iz pluća. Bauljao je, pokušavajući da se

osovi na noge, i, dok je to radio, učini mu se da su izdrobljene ljušture kiborela oko njega najednom oživele i da pokušavaju da ga dohvate. Ali bili su to samo pokreti koje je izazvalo njegovo sopstveno koprcanje i on se, dok mu je telo bridelo, pridiže na noge, svestan da je ratni sistem za održanje života već uklonio povrede koje je njegovo telo zadobilo prilikom pada.

Činilo se da metalnu čistinu zahvataju frenetični grčevi; poskakivala je i trzala se kao oživela; ivice gvozdenog kanjona oko nje počele su da se obrušavaju i stotine tona metalnog otpada survavale su se na dno. Začuo je škripanje i video kada se od zida otcepio komad veliki kao prekookeanski brod, da bi polako počeo da klizi nadole.

Nije mu uopšte bilo jasno šta se dešava. Odšepao je u zaklon jedne izbočene čelične konstrukcije, a sa površine na kojoj se do maločas nalazio kotrljale su se preostale letelice da bi se sa treskom zarivale u metalno đubre. Vide kako se automatski uključuju njihovi difenzorski oklopi, a onda ih preklopi metalna gromada koja ga je trenutak ranije podsetila na prekookeanski brod.

Kroz buku sveopšteg uništenja zaori se zvižduk gravipterskog pogona, a onda kroz kišu matalnih predmeta prema nebu suknu letelica sa simbolom crvenog zmaja na boku. Bio je to Vermer Ahala, koji je na vreme uspeo da aktivira pogon i sada je, slobodan, hitao niz metalni ka-njon.

Činilo se da se čitav svet raspada. Ris vide sopstvenu letelicu zatrpanu metalnim kršem, difenzorski oklop joj je još uvek blistao plavo-belim sjajem pre nego što je nestala pod hiljadama tona teškog metala. A iz metalnog otpada poče da se pomalja nešto neizrecivo.

Nalik biću iz kakvog mitskog predanja, neverovatno telo na zglavkastim nogama uzdizalo se iz metalnog otpada i Ris shvati da je dugačko preko pola kilometra. On ugleda gargantuelsku glavu sa dvostrukim metalnim čeljustima koje bi bile u stanju da progutaju Titanik ili Ajfelovu kulu, gurnute popreko. Divovske hvataljke pored zjapećeg otvora usta otvarale su se i zatvarale, a svaka od njih bila je dovoljno velika da prepolovi linijski teretnjak. Dok je sunce svetlucalo na pregibima titanskog tela, čudovište se lagano zaputi prema mestu gde su se survali ljudi iz teh-ničke službe. Ris shvati da je čistina, na kojoj su doskora bile parkirane letelice, bila tek deo moćnih leđa kolosa što je virio iz tla kanjona.

Ali senzori uopšte nisu utvrdili prisustvo ikakvih postrojenja ispod čistine, očajno je pomislio. Čitava stvar je bila u tolikoj meri apsurdna da jednostavno nije mogao da poveruje da se stvarno događa. **Ako nema robotskih mehanizama, šta ga onda pokreće?**

Kolos priđe mestu gde su se srušile letelice i sistematski poče da rije dno kanjona metalnim čeljustima. Julijano Erdober Ris shvati da za njih nema spasa. Bile su doduše zaštićene difenzorskim oklopima, dakle, praktično neuništive, ali čudovište će ih zatrpati hiljadama tona me-talnog otpada. Ništa ih nije moglo osloboditi takvih okova.

Ovo je propast, pomislio je. Čudovište se okrete u njegovom pravcu i poče da osmatra kanjon očima velikim kao dvospratnice. Julijano Erdober Ris shvati da čitava tvorevina deluje neobično živo, kao da manje predstavlja mašinsku tvorevinu, a više proizvod organskih procesa. Metalni delovi koji su visili sa njegovih bokova više su ličili na naknadno dodati oklop nego na neodvojive delove tela kolosa.

Div pognu glavu i pođe ka njemu.

Pa on me vidi, pomisli Ris. Potrčao je kroz metalnu šumu, a za njegovim leđima čitav ka-njon je odzvanjao pod sporim koracima progonitelja. Oštri bridovi metalnog granja rasecali su Risovu uniformu i kožu ispod nje, ali je on trčao i dalje, trudeći se da ne obraća pažnju na paklene bolove koje mu je zadavalo provlačenje kroz okamenjenu šumu. Dok je to činio, bio je svestan da je njegov otpor uzaludan i da će ga čudovište u trenutku stići i zasuti bezbrojnim tonama metala. I zaista, kolos ubrzo nadnese svoje divovsko obličje nad deo šume u kome se Zemljanin nalazio. Dok mu je dah goreo u

grudima, Ris se nasloni na metalni stub i otvorenih očiju stade da čeka uništenje.

Kolos zari glavu u šumu otpadaka.

Nije me zakačio, shvati Zemljanin sa nevericom. Hvatao je dah kao davljenik, a kolos ponovo spusti glavu sasvim nisko i poče silovito da udara po dnu kanjona. **Možda je ugledao Starbolu ili Olmu. Ne mene.**

Ris pažljivo poče da se povlači kroz spletove metalnih delova prema zidu kanjona, gde je primetio stazu kojom bi se mogao popeti izvan domašaja kolosa i možda dobro sakriti. Zvuk lomljave za njegovim leđima ubrzo uminu i vrati se zvižduk uragana, koji kao da je menjao smer. Julijano Erdober Ris poče da se uspinje po crnim, klizavim delovima robotske opreme, pazeći da se koliko je to moguće drži zaklonjenih delova u kojima ga je kolos mogao teže opaziti. Srce mu je ludački tuklo, ali on prisili sebe da se penje još brže. U jednom trenutku, vetar zazvižda dvostrukom žestinom i zamalo ga obori, ali je Ris nekako uspeo da se zadrži, zarivši nokte u pukotine između dva stotonska metalna podupirača. Iza njegovih leđa lomljava se vrati, jača nego dotad, ali se nije osvrtao da vidi prema čemu je metalni kolos sada okrenuo svoj bes. Uskoro dopre do dela koji je ličio na stepenice urezane u kosi zid građevine možda su to bili hladnjaci bacača ili nekakav sličan deo oružne opreme, i iskoristi ih da se brže uspinje prema vrhu zida. Već se nalazio na visini od možda pedesetak metara, kada se pored njega skotrlja čitava lavina metalnog otpada i zamalo ga povuče za sobom, ali on se ponovo grčevito pripi uz klizavu površinu.

Osećao je mučninu od napora. Mišići su mu bili ispunjeni tečnom vatrom, a čitavo teto prožimala mu je grozničava drhtavica. Ne mogu više, pomislio je, pustiću se, pa šta bude. Ali zgrčeni prsti nisu hteli da se opruže i on je čekao neko vreme, prilepljen za metalnu podlogu, nesposoban da se pomeri, i kriza prođe. Polako je nastavio da se penje kroz pokidane konstrukcije i kao izgrižene zidove prekrivene tankim slojem lepljive rđe. Odnekud se iz ruševina slivala neka tečnost i on se prebaci nekoliko metara ulevo, ne želeći da rizikuje dodir sa možda nagrizajućom hemikalijom.

Sada je put bio lakši; bilo je više oslonca za ruke i on oceni da se popeo već do polovine visine zida. Toliko je dovoljno, zaključi on; na većoj visini vetar bi mogao postati previše opasan. Ispred sebe vide nešto što je podsećalo na ulaz u tunel, njegovo predvorje bilo je pretvoreno u hrpu raskomadanih otpadaka. Polako se uspuza do njega i prevali preko ruba, a zatim je dugo ležao tamo, potpuno iscrpljen.

Nakon izvesnog vremena, digao je glavu i pogledao u kanjon. Kolos je stajao preteći podignutih prednjih udova; njegove oči osmatrale su okolinu u potrazi za sićušnim stvorenjima koja su ga uznemirila. Dok je Ris gledao, on se pokrete korakom koji ga je u tren oka odneo do suprotne padine kanjona; titanske čeljusti se rasklopiše i div doslovce odgrize komad zida od možda stotinu kubnih metara, da bi ga zatim raskomadanog bacio ispod sebe. Ris je gledao otvorenih očiju.

Kanjon, pomisli on. Razume se da ga nije bilo u geografskim kartama. Ovo čudovište ga je iskopalo.

A mi smo se ulogorili na njegovim leđima, pomisli on, kao u starinskoj bajci o Krakenu. Trepo nas je dok nismo počeli da kopamo po njegovoj utrobi — a onda je rešio da nas uništi.

Kolos odvali još jedan deo zida kanjona i ugazi ga divovskim nogama, a onda se naglo okrete. U sledećem trenutku ispustio je siloviti urlik koji se prolomio poput eksplozije i nastavio da odjekuje kanjonom. Još se čudovišna jeka nije stišala, a kolos se stušti prema suprotnoj strani.

Prema Risu.

Video me je, pomisli Zemljanin i povuče se u senku. Ne znam kako, ali ugledao me je. Blagi bože, sada mi zaista nema spasa.

Prolazile su sekunde, a do udarca nikako nije dolazilo. Julijano Erdober Ris je stajao pritajen u tami i preznojavao se.

Vermer Ahala je najpametnije učinio kada je pobegao letelicom, pomisli on. Kao da ga ovaj napad uopšte nije iznenadio.

Ali njega i onako izgleda da ništa nije moglo iznenaditi.

Kolos još uvek nije napadao. Julijano Erdober Ris proviri ne bi li video gde se čudovište nalazi.

Odmah ispred ulaza. Nakazna glava nalazila se na možda svega stotinjak metara daleko od otvora tunela i u trenutku kada je Ris provirio ona se silovito baci na njega...

... i uz eksploziju zaustavi usred pokreta. Julijano Erdober Ris vide kako se čudovište zanelo kada ga je po glavi nešto ošinulo poput munje.

Letelica Vermera Ahale. Sunovratila se iz visine sa uključenim difenzorima i poput igle zarila u glavu čudovišta. Julijano Erdober Ris vide kako je crvena tečnost briznula visoko u vazduh, a onda se letelica uz zvižduk gravipterskh motora iščupa iz rupe i ponovo uzlete.

Nije nas ostavio, pomisli Julijano Erdober Ris. Samo se povukao da napadne jednim krupnim oružjem koje nam je preostalo. Letelica napravi polukrug i ponovo se sunovrati prema čudovištu.

Kolos je raširio hvataljke i kao da ju je čekao. Crvena tečnost slivala mu se sa glave. Precizno poput oštrice skalpela, jednosed Vermera Ahale zabi se u divosko oko.

Čudovište ispusti još jači urlik nego pre. Letelica je i dalje virila iz njegove glave. Ris začu zvuk opterećenih motora graviptera, ali se jednosed ne pokrenu ni za milimetar. **Zaglavio se**, pomisli on.

U sledećem trenutku moćna hvataljka zakači letelicu u nameri da je smrska, a silina udarca oslobodi Vermera Ahalu.

Izgleda da ima problema sa stabilnošću, pomisli Julijano Erdober Ris dok je gledao leteli-cu mladog Kerlanđana koja je po drugi put opisivala krug po vazduhu. Ali to ga nije sprečilo da se opet poput kamikaze sunovrati prema kolosu.

Letelica je sada samo zakačila drugo divovsko oko, ali i to je bilo dovoljno da prospe njegov sadržaj po kanjonu. Kolos je bio slep.

A tada je potpuno pomahnitao.

Do tog trenutka njegovi pokreti imali su nekakvu svrhu. Sada je nasumce počeo da udara po zidovima kanjona; na sve strane su leteli komadi veliki poput fudbalskih igrališta. Silovit udarac izbi Risu tlo ispod nogu i on vide da se polovina zida ispod tunela sunovratila u hrpu smožđenih ostataka pod nogama diva. Ostatak konstrukcije opasno zaškripa i naheri se, a Ris potrča u unutrašnjost tunela, svestan da bi građevina mogla da se sruši svakog trenutka. Za njegovim leđima tutnjava se pojačavala, a on je trčao koliko ga noge nose. Sledeći udarac kao da je srušio pola sveta i on pade na pod tunela duboko u unutrašnjosti veštačkog kanjona Oka Zmije.

Digao se polako, klecavo, kada je shvatio da je sva buka uminula. Negde ispred sebe čuo je kako nešto ravnomemo kaplje. Zidovi su blago fosforescirali i tama u tunelu nije bila potpuna. Pošao je nazad, svakog časa se saplićući o delove opreme koji su bili razbacani po podu. Jednog trenutka je pao i tako jako udario ruku da je siktao od bola. Najzad dopre do dela kroz koji je ušao. Ogromna masa izuvijanih metalnih šipki ispunjavala je prolaz i potpuno mu zatvarala odstupnicu. Bio je živ sahranjen na najopasnijem mestu u poznatom univerzumu, bez ikakve nade da se izvuče odatle.

DODO

Jedan trenutak je proklinjao svim kletvama koje su mu pale na um. Pokuša da pronađe prolaz između spletova urušene konstrukcije i samo mu pode za rukom da raskrvari šake. Navaljivao je dok ponovo nije osetio mučninu od umora, ali se teški metal nije ni pomerao. Ulaz je bio zatvoren tako čvrsto kao da je zavaren.

Dok mu se znoj slivao sa čela, odmače se od pregrade i sede na vlažno dno tunela.

U lepom smo sosu, pomisli on. Ekspedicija besmrtnika, i prvi napad koji nas je zatekao potpuno nas je razbio. Trojica iz tehničke službe bili su zatrpani pod usovima crnog metala bez ikakve nade da se izvuku, a sve letelice, uključujući i njegovu, neoštećene, ali potpuno neupotrebljive. Pitao se šta se desilo sa Starbolom i Olmom, na koje se okomio glavni udar napada. U prvim trenucima mora da su poginuli, možda i više puta, ali to nije bilo problem. Međutim, na kraju su verovatno završili kao i Julijano Erdober Ris, živi sahranjeni pod planinama metala.

I sve je to učinio jedan jedini samrtnički grč inače uništenog sveta mašina. Bože, pomisli, šta bi se tek desilo da je Oko Zmije živo i aktivno kao nekad?

Posle nekoliko minuta, podiže se na noge i zaputi u smeru suprotnom od uništenog ulaza, u dubinu tunela koji je zalazio neznano gde u bespuće napuštene ratne mašinerije.

Put ga je najpre vodio još niže. Ako se ovo nastavi, pomislio je, ubrzo ću stići do podnog materijala sveta. Opipao je gama-bacač koji mu je visio o pojasu, ali od toga je bilo slabe vajde. Verovatno bi bez po muke prosekao sebi put napolje, ali šta onda? Dočekali bi ga difenzori koji drže sferu u jednom komadu, a za njima ubistveni svemirski vakuum.

Do tada se put nije granao i Ris je bio prisiljen da se kreće u onom smeru koji mu je određivao hodnik. Ali sada se nađe pred raskrsnicom na kojoj se tunel račvao u tri grane, i zastade neodlučno. Onda mu se učini da iz desnog tunela dopire slaba struja vazduha. Bez mnogo razmišljanja, pošao je tim putem.

Svetlucanje zidova postepeno je zamiralo i Ris se uskoro obre u potpunom mraku.

On opsova kada se sapleo i zamalo naglavce srušio na dno napuštenog hodnika. Nastavio je da hoda opreznije, žaleći što nema termovizijske naočare. Pod njegovim nogama nešto je krčkalo. Pitao se po kakvim otpacima korača. Nije mu bilo teško da zamisli kako se pod njime nalaze ljudske kosti.

Ali promaja koju je osetio na ulazu u tunel osećala se i dalje, milovala mu je lice i čak kao da je postala nešto jača.

Nakon možda pola sata, začuo je pred sobom klokot tečnosti i ponovo zastao. Voda, pomislio je, ili kiselina? Nije želeo da rizikuje nove povrede. Nakon današnjeg dana bilo mu je dosta bolova za čitav život.

Oprezno je napravio korak ili dva napred i zvuk se pojačao. Otišao je do suprotnog zida hodnika. Žubor ostade na drugoj strani. Nastavio je polako, osluškujući, i, kada je šum ostao za njegovim leđima, produžio normalnim korakom.

Činilo se da tunel nema kraja. Sada se već neko vreme uzdizao i koračanje je bilo teže, a pod, je, činilo se, prekrivalo sve više otpadaka. Ponovo je teško disao od umora. Nakon izvesnog vremena zastao je, napipao sebi mesto u podnožju zakrivljenog zida, rasklonio metalne krhotine i zaspao.

Probudila ga je potmula tutnjava. Digao je glavu, a zvuk je bio sve jači. Kao da je voz nailazio tunelom. Mahinalno poče da razmišlja gde bi mogao da se sakrije, ali sva mesta su se činila jednako nesigurnim. Buka je rasla i odjekivala, sve dok nije izgledalo da se čitav tunel ruši, i on je najednom bio siguran da je to divovski kopač, koji je uništio ekspediciju, ide u njegovom pravcu i da će ga uskoro zahvatiti. Podigao se i potrčao koliko ga noge nose.

Nakon izvesnog vremena, buka se ublažila, pretvorila u mrmor koji ga je još dugo pratio kroz hodnik, ravnomeran ali bezbedno tih i on shvati da je napad, kakav god bio, otišao drugi smerom.

Tunel je sada bio mnogo strmiji i on je, da bi se penjao, bio prisiljen da se pomaže i rukama. Svakog časa nešto bi se uz metalni zvuk otkotrljalo pod njegovim rukama, ali on je uporno išao u susret struji svežeg vazduha, koja je sada bila sasvim jaka.

U jednom trenutku zastade i oslušnu. Iz tunela ispred njega dopro je zvuk koji se činio putpuno neprimeren tom mestu. Oslušnu i zvuk se ponovi, sada mnogo

razgovetniji.

Bilo je to skičanje neke životinje.

Pacovi na Oku Zmije, reče Ris sebi. Ali na ovom svetu ne može biti nikakvih životinja. Oko Zmije je veštačkog porekla i namenjeno ratovanju. Životinje se, kako je to rekao Starbola, uopšte ne uklapaju u konstrukcioni plan sveta.

Baš kao ni uragani.

Ali šta to onda znači, pomisli Ris. Da su i pacovi veštačkog porekla, kao vetrovi?

Divovski kopač, seti se zatim on. Kada ga je prvi put ugledao, delovao mu je kao neverovatna mešavina živog i robotskog. A Olmini detektori tamo na zaravni nisu uspeli da otkriju postojanje nikakvih mašinskih delova u njegovoj utrobi. Neobjašnjivo, svakako, ali šta ako je to bilo zato što mašinski delovi nisu ni postojali? Ispitivač je bio podešen na metaloplastične konstrukcije i ne bi mogao da otkrije živo tkivo, koje je mnogo nežnije građe. Verovatno bi se na njegovom ekranu organska utroba činila kao šupljina.

A crvena tečnost koja je briznula kada je laser probio oklop na leđima kolosa? Krv?

Gospode, pomisli Ris. Ja buncam, nije moguće da to mislim ozbiljno. *Veštačko stvaranje živih organizama na površini robotskog sveta?..* A možda se, pomisli, radi o rezultatima eksperimenata mašinske civilizacije Oka Zmije pre sloma?

Obrisa znoj sa čela. Kakvi bi to bili eksperimenti? Konstrukcija krakena i pacova? Sve to nije imalo nikakvog smisla. Ali sada je bio ubeđen u organsko poreklo divovskog kopača i pored metalnih delova njegovog oklopa.

Uostalom, pomisli, verovatno nikada neću ni saznati pravu prirodu tih pojava, i zbog čega se onda uznemiravam?

Skičanje se ponovo začu iz hodnika pred njim, ali sada mu se učini sablasno, preteće i on oseti kako mu trnci prolaze kičmom dok ga je slušao. Navalio je da se penje dvostrukom snagom, sve dok tajanstveni šumovi ne ostadoše za njegovim leđima.

Kao da je u tunel dopiralo malo svetlosti. Nije bio siguran da li se to napregnuti očni živci igraju s njim i zato izmahnu rukom ispred očiju. Tama kao da se zgusnu tamo gde je prošla ruka. Učini mu se da može da razazna obrise prstiju ukoliko ne gleda ravno u njih.

To mu je dalo novu snagu. Udvostručenim naporom poče da se penje dalje i, zaista, sada je ispred sebe mogao da vidi odsjaj koji je postepeno rastao.

Uskoro postade zaslepljujuće, ali je Ris i dalje grabio napred. Šta može biti toliko svetio, upita se on. Vazduh je bio pun metalne prašine koja je lebdela u snopovima svetlosti. Čitav tunel bio je okupan mrežom svetlosti i senke, nalik na šare na tigrovim leđima. Vetar je duvao Risu u lice, pravi vetar, i donosio sa sobom miris gvozdene pustinje.

A šta ako je to samo nekakvo postrojenje, upita se iznenada Zemljanin. Šta ako se radi o automatskom uređaju koji još uvek funkcioniše u srcu nekropolisa i daje svetlost i vazduh na mestu koje je daleko od površine? Jer sjaj je već bio prejak za prirodni.

U jednom trenutku se saplete i pade medu prašnjave ostatke mehanizama na podu. Kada se podigao, pogled mu uhvati plavu traku gotovo zaslepljujuće svetlosti. Puzao je po metalnom otpadu i traka se proširi u blistavu, beskrajnu površinu. Nalazila se ispod njega.

Zastao je na mestu gde se tunel završavao, hvatajući dah. Bio je u nekakvoj kuli koja se, nalik na peraje ajkule, usamljena dizala usred bespuća Oka Zmije. Podnevno sunce, nemoguće jako, sijalo je na pustošni pejsaž čija je linija obzorja, zahvaljujući neverovatnoj optičkoj varci, izgledala kao da se nalazi tačno na nivou njegovih očiju— iako, pomisli, nikakva linija obzorja zapravo ne postoji. Nalazio se na visini od možda stotinu metara iznad nivoa veštačkog tla. Uragan je potpuno prestao i čitav predeo oko njega bio je miran. Ugleda brazgotinu preko lica predela, kanjon u kome je stradala

ekspedicija, mnogo dalje nego što je očekivao. Sporo mu je dolazilo do svesti da se čudo ipak ostvarilo. Bio je slobodan.

Spuštao se niz spoljašnji zid kule, a metal mu je pekao prste. Nekoliko puta je pomišljao da se jednostavno otisne sa ruba i baci u podnožje, na taj način bi se spustio mnogo brže i u krajnjoj liniji sa manje muka, ali trenutno mu nije bilo do takvih uzbuđenja. Navikao je da se svojom besmrtnošću koristi štedljivo, oprezno, kao da je ona nešto što se može utrošiti. Bože, postajem sve više nalik nekom Kerlanđaninu, pomislio je.

Krvavi žuljevi izbijali su mu po dlanovima i nestajali. Video je da je građevina znatno viša nego što mu se činilo sa vrha — neobična perspektiva veštačkog sveta menjala je njegov osećaj za razmere. Najzad dođe do dna i pomalo klecavo spusti noge na čvrsto tlo.

I šta sada, upita se. Peške preko kiborškog sveta? Obim Dajsonove sfere bio je gotovo mlijardu kilometara. Da obiđe toliko rastojanje, i samoj svetlosti bilo bi potrebno skoro sat vremena. A svaki milimetar bio je konstruisan da donese smrt čoveku.

Osvrtao se po pustošnom predelu. Sad, kada nije bilo vetra, vrelina mu je udarala u lice poput vazduha iz visoke peći. Zar sam zato došao ovamo, pomisli. Da budem reš pečen?

Shvati da nema kuda da pođe. Da pronađe nekakvo skrovište za zaštitu pred udarima uragana koji će se, ako je verovati Starbolinim recima, sigurno vratiti? Ali nije imao hrane ni vode da se negde zakopa i čeka spasilačke ekipe koje, uostalom, najverovatnije nikada neće doći. Za vodu bi se možda i mogao snaći, veštački svet je verovatno ponekad imao kišu, ali svi uređaji za sintezu hrane bili su zatrpani u metalnom kanjonu. Baš zanimljivo, pomisli, kako li će kompjuteri, koji su mu osiguravali gotovo trenutno zaceljivanje povreda, reagovati na dugo gladovanje? Može li besmrtnik da umre od gladi? Možda će provoditi mesece i mesece u agoniji, ako zemaljske mašine ne budu umele da razlikuju gladovanje od normalnih telesnih procesa. Nije ni trebalo da tražim izlaz iz tunela, pomisli on gorko.

Polako se pokrenuo. Šta bi jedan Kernlanđanin učinio na mom mestu? Šta bi uradila Ana Ahala? Seti se da nikada nije video tu devojku kako očajava.

Najpre bi trebalo da se još više udaljim od kanjona, pomisli on. Divovski kopač bi mogao slučajno da pođe u njegovom pravcu. Šta ako ih ima više, upita se on. Ako su zapravo oni srušili kibernetsku civilizaciju Oka? Šta su zapravo oni? Invazija sa nekog drugog sveta? Ako kopač pode za mnom...

Bože, pomisli, počinje da me hvata paranoja. Pa taj stvor je sigurno već odavno zaboravio na beznačajnu bubicu kao što sam ja. Uskoro ću zamišljati da se sve na ovom svetu okreće protiv mene.

Nije prošlo mnogo vremena kada mu se učinilo da ga neko posmatra. Znao sam, pomisli. Usamljenost čini opake stvari sa čovekovim umom. Zakloni oči rukom i pogleda, ali ispred njega je bila samo čelična ravnica koja se pružala unedogled. Zatresao je glavom i produžio. Vazduh je titrao od jare.

Uznemirujući utisak da nije sam sve ga je više mučio. Naglo je zastao i okrenuo se. Na nekoliko koraka iza njega, u hrpi otpadaka dubokoj do kolena, stajala je metalna naprava nalik prekomerno naraslој ptici dodo i pažljivo ga posmatrala.

DEMONI

Naprava je bila približno čovekove visine i delovala je neobično masivno, kao da je izlivena iz jednog komada gvozđa. Ris odmeri šiljati kljun, dovoljno snažan da raskomada čoveka.

Robot ubica, pomisli Zemljanin. Takvi mehanizmi viđali su se ponekad u napadima Oka Zmije. U njegovom zdepastom obličju krila se razorna snaga jednaka, recimo, vatrenoj moći bataljona lake artiljerije. Nekada su se horde robota ubica obrušavale na ljudske svetove i manijačkom pomamom razdirale sve oko sebe, poput ajkula na plaži prepunoj kupača. Po pravilu, jedan robot ubica bio je dovoljan da razruši polovinu grada.

Ali mašina pred Julijanom Erdoberom Risom bila je potpuno nepomična i lako se moglo zamisliti da nema nikakvog pogona — osim što se nije nalazila tu pre nekoliko sekundi.

Brzo je odustao od ideje koja mu je prva pala na pamet, naime da se maši bacača i raspoluti mehaničkog dodoa. Ništa nije garantovalo da u okolini nema još sličnih mašina, a u tom slučaju otvaranje vatre bilo je jednako otvorenom davanju signala: **ovde sam — pokupite me.**

Možda me neće napasti, pomislio je Ris. Možda ovaj primerak nije programiran da ubija, već samo da opslužuje mašineriju na matičnom svetu. Primerci koji su se viđali na ljudskim svetovima registrovali su elektromagnetno zračenje ljudskih neurona i čim osete čoveka mahnito bi se bacili u napad. Već sama činjenica da nije odmah skočio na mene da me raskomada mnogo govori, pomisli on. Nalazim se u mravinjaku inteligentnih mašina — možda sam naišao na radilicu, a ne na ratnika.

Gvozdeni dodo napravi jedan korak, a Ris se trže. Napeto je gledao šiljati kljun okrenut prema njemu. Naprava blago iskosi glavu i odmeri Risa pokretom koji je predstavljao neverovatnu repliku kretanja pravih ptica.

Nemoj praviti nagle pokrete, podseti on sebe. Možda bi pokušaj bega bio signal za napad.

Novi korak dovede dodoa gotovo u dodir sa Julijanom Erdoberom Risom — a tada, pre nego što je Zemljanin stigao da se makar i pomeri, naprava saže glavu i protrlja je o njegovo bedro.

Samo što nije seo od zapanjenosti. Šta je ovo, pomislio je, nova strategija Oka Zmije, ljubi bližnjega svoga? Gvozdeni dodo pseći pokorno podiže glavu i zagleda se u Zemljanina, a zatim okrete leđa i spusti se u polusedeći položaj.

Taj se gest nije mogao pogrešno protumačiti. **Želi da ga pojašem**, pomisli Julijano Erdober Ris. Misli su mu se vrtele po glavi bez ikakvog logičnog redosleda. Čitavog života navikavao se da u takvim napravama gleda ubilačka čudovišta. Pokorna kibernetska naprava Oka Zmije bila mu je neshvatljiva.

Možda je daljinski upravljana, seti se Ris. Možda ju je poslao neko od gospodara Oka Zmije. Ljudi koji su zasnovali čitavu kibernetsku civilizaciju. Zbog nečega želi da uspostavi kontakt sa mnom i zato je poslao dodoa. Ali u tom slučaju, prođe mu kroz glavu, takvu priliku ne smem propustiti. Bila bi to mogućnost da se iz prve ruke sazna šta se dogodilo sa kibernetskim svetom.

Položio je ruke na leđa gvozdenog dodoa — bila su topla i blago su vibrirala — opkoračio napravu i seo. Mehanička ptica podiže se na noge i, pre nego što je Ris stigao da ispusti makar i glas, kao vetar pojuri preko pustošnog pejsaža kiborškog sveta.

Svet je ravan, pomisli Julijano Erdober Ris dok ga je dodo nosio preko veštačkog predela. Činilo mu se da se uopšte ne kreću: divovske planine sveta ubica bile su na izgled nepomične, ali bilo je to samo zbog njihove neopisive udaljenosti. Te planine mogu biti na većem rastojanju nego Zemlja od Meseca, rekao je sebi. Ovde mi pogled ograničava samo propustljivost atmosfere.

Kretali su se preko ravnice koja se pružala u podnožju metalnog planinskog venca i on na dva ili tri mesta ugleda plavo-sive mrlje koje su visile neposredno iznad obzorja. Povremeno bi ih presekli blesci svetlosti i činilo se da se jedva primetno kreću. Razmišljao je šta bi to moglo da predstavlja, dok ga je ptica poput vetra nosila na svojim

leđima, a onda se seti. Bili su to olujni oblaci, koje je daljina učinila sićušnim. Zapravo, svaka od tih oluja mora da prekriva hiljade kvadratnih kilometara i da se kreće stotinama kilometara na čas, pomislio je. Katastrofalno pomeranje kiborškog sveta stvorilo je snažne kovitlace. Ali šta daje atmosferi toliku prozračnost, upita se. Da li se možda radi o tome što su količine vodene pare u vazduhu ovde, svakako, vrlo male — robotska civilizacija sigurno ne bi na svom svetu pravila reke i mora. Sa druge strane, nije bilo ni prašine koju bi nosili uraganski vetrovi. Ovaj svet je kao prekookeanski brod — sve na njemu je učvršćeno zavrtnjima za palubu.

Gvozdena ptica naglo skrenu i Julijano Erdober Ris joj zamalo slete s leđa. Video je da se uputila prema crnoj mrlji koja je pokrivala veliki deo obzorja. Dok je promatrao, mrlja kao da je rasla, pretvarala se u tamni zid prema kom je ptica hitala i nakon nekoliko desetina minuta pred Risom se dizala *šuma gorostasnog gvozdenog drveća.*

Veštačka stabla su podsećala na sekvoje i u visini su se širila u krošnje crnih grana. Bilo je nečega od fraktalne preciznosti u njima, svaka grana se po istom geometrijskom zakonu račvala u nove, a ove opet u nove i dok ih je posmatrao, Ris se upitao kakva bi mogla da bude svrha takvih tvorevina. Ptica pohita između stabala i Ris uskoro primeti da ih okružuje mrtva tišina: jedini zvuk predstavljali su ritmični udarci nogu dodoa po metalnom, kao poliranom tlu.

Nije znao koliko vremena je tako prošlo. Ptica ga je vodila sve dublje u šumu crnog drveća. Onda, odnekud, poče da se probija neopisiv zvuk — mešavina jaukanja, zujanja, cviljenja od koje je vibrirao čitav svet. Nakon izvesnog vremena doseti se da to vetar duva kroz krošnje gvozdenih sekvoja. Digao je pogled. I pored sve jačeg vetra, nijedna grančica, nijedan delić metalnih krošnji nije se micao, šuma nad njegovom glavom bila je kao okamenjena.

Nešto zaleprša pred njegovim licem i on mahinalno trže glavu. Tvorevina nalik na leptira, velika kao dva dlana, pojavi se pred njim i dotače mu lice. Dodir je bio mek i topao. Leptir je imao potpuno crna krila. Vetar ga ubrzo odnese u dubine šume, ali ih se pojavilo još; čitav tamni roj lepršao je oko Risa, probijao se između gvozdenih stabala dok je vetar jačao. Onda ga brzo nestade.

Nekoliko puta izbili bi na proplanke gde su noge dodoa drobile kristale živih boja, kao da su čistine metalne šume posute veštačkim draguljima, i tada bi vazduh ispunilo zvonko, treperavo cilikanje, da bi brzo uminulo kada bi se ptica vratila u tamu šume.

Nakon dužeg vremena, stabla počeše da se menjaju. Bila su niža i nepravilnija i istovremeno predeo poče da poprima nekako preteći izgled. Ris se osvrtao, ali nikako nije mogao da utvrdi odakle potiče takav utisak. Metalni dodo uspori i poče da okreće glavu čas na jednu, čas na drugu stranu.

Gvozdeno drveće se zbilo, a krošnje su se spustile gotovo do zemlje. Idealan teren za sakrivanje, pomisli Ris. Metalna ptica još više uspori. Kretala se kao da očekuje napad svakog trenutka.

O čemu se radi, pitao se Ris. Zar je ono što se ovde nalazi toliko opasno da može da ugrozi i jednog robota ubicu? Okretao se, ali nije video ništa osim crnog gustiša.

Ptica zastade, sva podrhtavajući, i spusti Risa na tlo. Pognula se, oborila glavu, i čekala.

Borbeni položaj, seti se Ris. *Sprema se da započne okršaj protiv nečega.* Izvadio je bacač i bespomoćno počeo da se osvrće oko sebe. *Ali ovde nema ničega*.

U tom trenutku začuo je zvuk koji je prepoznao. Čekao je, uveren da mu se samo pričinilo, ali zvuk se ponovi.

Skičanje, isto onakvo kakvo je čuo u tunelu kraj gvozdenog klanca.

Tada je pomislio da su pacovi. *Pacovi na metalnom svetu*. Oseti želju da se nasmeje sopstvenoj naivnosti. Sada je bilo izvesno da je u pitanju nešto sasvim drugo.

Prividi su najopasniji za delotvornost, pomisli on. U pitanju je bilo nešto opako, smrtonosno i najbolje bi bilo da prestane da traži znane stvari u paklu koji ga okružuje.

On požele da gvozdena ptica ume da govori i da mu kaže šta da očekuje. Mnogo puta se do tog trenutka uverio da je Oko Zmije u stanju da iznedri nezamislive stvari.

Krajičkom oka uhvatio je pokret. Nešto je promaklo kroz senke između dva metalna žbuna. U očima mu ostade nejasna slika nečeg crnog, velikog poput odraslog čoveka. Negde iz okoline ponovo se začu skičanje.

Jedva se uzdržavao da ne opali prema gustišu u kome je primetio pokret. Pojavi se, proklet bio, pomisli je besno.

Urlik koji se prolomio u njegovoj neposrednoj blizini zateče ga potpuno nespremnog. Ruku kojom je držao oružje prostreli mu neopisiv bol. Spustio je pogled i umesto šake ugleda patrljak iz koga je u jakom mlazu šikljala krv. Drugi udarac dođe gotovo u istom trenutku i obori ga na tlo, a plamteći bol poče da mu razdire čitavu levu stranu. U magnovenju ugleda nad sobom lice iz košmara, nakaznu, iskeženu čeljust sa krokodilskim zubima, a onda mu se pred očima sve zacrni.

Kada mu se svest vratila, bio je ponovo neozleđen, samo su odsevi bola još uvek strujali njegovim telom. Počeo je da pipa oko sebe pokušavajući da nađe bacač, ali napad mora da je odbacio oružje negde daleko i on nije mogao da ga dohvati. Iznad njega stajala je metalna ptica i on shvati da ga je ona odbranila od napadača.

Za ime sveta, pomislio je. *Kakva je to nakaza bila*? Radilo se o nečemu živom, u to nije bilo ni najmanje sumnje. Brzina i snaga napadača bila je nezamisliva i Risa je spasao samo sistem koji mu je održavao život u svim uslovima. Ali o čemu se zapravo radi?

Ptica se odmače od njega i on se polako osovi na noge, činilo se da sada skičanje dopire sa svih strana. Okruženi smo, pomislio je.

Skičanje se ponovi. Jedan deo tame u podnožju stabla kao da se odvoji i pretvori u zdepasto, crno obličje na čijoj su glavi svetlucali šiljasti zubi. Zatim još jedno, pa još jedno. Skičanje koje je začuo iza leđa čak i bez okretanja potvrdi Risu malopredašnju pretpostavku.

Dakle, ovo su stvorovi na koje sam naišao u tunelu kraj gvozdenog klanca, pomisli Ris. Shvatio je koliko je tom prilikom imao sreće. Ti stvorovi mogli su me uništiti sto puta, hiljadu puta, milion puta.

Dodo se polako okrenu napadačima koji su stajali ispred njega. Činilo se da ima nameru da se probije kroz njih. Ali šta može čak i jedan robot ubica sa tako brzim i moćnim stvorenjima?

Video je da se kandže jednog od demona otvaraju, lagano, lenje, kao da stvor zna da plen ne može izmaći. Onda se metalna ptica pokrenula.

Zastrašujućom brzinom, za koju se pre samo nekoliko trenutaka Ris mogao zakleti da je nedostižna za takvu napravu, dodo se poput tornada sunovrati prema demonima. Silovita čelična noga izbačena snagom katapulta zakačila je jedno od stvorenja odozdo nagore, parčad utrobe raspršta še se na sve strane kao u eksploziji. Drugi udarac, još silovitiji, zadat gotovo u istom trenutku, doslovce je prepolovio drugog demona. Uz mljackav zvuk stvorenje se sruči na tlo, a dodo je već bio na njemu, komadajući ga mahnitom žestinom, parčad živog tkiva prštala je desetinama metara unaokolo.

Još dva demona izleteše iz metalnog gustiša i ustremiše se na dodoa. Samo je mikrosekundu trajalo njegovo oklevanje. U sledećem trenutku, već je bio između njih; stravičan udarac doslovce je otkinuo glavu i polovinu tela jednom demonu, a dodo je već komadao sledećeg. Ostali se ponovo povukoše u tminu gvozdenog žbunja i samo je tiho skičanje govorilo da su još uvek tu. Čitav obračun odigrao se za manje od jedne sekunde, silinom eksplozije. Demoni nisu stigli da upute nijedan udarac metalnoj ptici.

Dodo priđe Risu i ovaj je uzjaha, a onda se naprava punom brzinom zaputi kroz prolaz koji je napravila trenutak ranije.

Uz vrištavo piskanje, nekoliko demona izbi na put ispred ptice. Udarac metalnim kljunom probi lobanju jednom od njih i ovaj se u lokvi krvi skljoka na tlo. Kandža drugog demona zakači bok dodoa i ostavi tri paralelne brazde u metalu, svaku duboku gotovo

centimetar. Dodo jednim skokom prelete glavu stvorenja koje je pokušalo da ga dohvati i... onda je bio slobodan; poput vetra je jurio šumom crnog drveća.

Iz brazdi na oklopu dodoa slivale su se zejtinjave kapi opakog mirisa. Ris se seti da je materijal od koga se izrađuju roboti ubice praktično neuništiv. Upita se kakvog je sastava kiselina koja je tu doprla sa kandži demona i kako nije nagrizla i tkivo samog stvora. Okrenuo se i video da ih stvorenja prate.

Hitro su promicali kroz šumu poput čopora crnih vukova. Sada više nisu ispuštali ni glasa, već su besomučno jurili za njima i Ris shvati da su brži od dodoa i da će ih verovatno stići.

Proklinjao je trenutak kada mu je demon izbacio oružje iz ruke. Dodo je birao najuže prolaze kroz šumu i Ris je očekivao da će se staza kojom su se kretali svakog trenutka zatvoriti i suočiti ih sa neprobojnim zidom metalnog granja. Ali gvozdena ptica je nekako i dalje uspevala da nađe put kroz šumu i da ih vodi neznano kud u dubinu veštačke džungle.

Primetio je da demoni počinju da zaostaju. Po stazama koje su išle tamo-amo ptica se kretala brže od njih, jer je tu do izražaja dolazilo njeno mikroprocesorima upravljano planiranje pokreta, što joj je omogućavalo da mnogo ekonomičnije koristi brzinu. Ris shvati da je to bio razlog zbog koga je ptica birala zabačenije prolaze.

Metalno granje ga je šibalo po licu i on poleže neposredno uz oklop dodoa. Činilo se da je drveće sve niže; počelo je da se pretvara u nešto ne mnogo više od običnog žbunja i ubrzo ptica napusti metalnu šumu.

Pred njima se pružala divovska ravnica prekrivena šestougaonim metalnim pločama, a blesak večitog podnevnog sunca delovao je zaslepljujuće. Ptica sada poče da juri pravo preko predela koji je treperio od jare, a na rubu šume ukazaše se demoni i dadoše u trk za njima.

Podsećali su na otelotvorene komade tame dok su jurili preko spečenog pejsaža. Vrelina sunca kao da ih nije doticala. Pognuti, grabili su za njima nalik čoporu vragova. Ris primeti da ponovo počinju da ih pristižu.

Nešto tamno isprečilo se pred njima i Ris zažmirka, istovremeno pokušavajući da zakloni rukom oči pred zaslepljujućim suncem i da se drži dodou uz leđa, koja su mahnito poskakivala. Tamna prepreka raširi se pred njima i Ris shvati da se radi o procepu u metalnom tlu, širokom gotovo stotinu metara. Možda je to bio tunel što ga je prokopao neki manji rođak krakena koji je uništio zemaljsku ekspediciju; pružao se preko ravnice dokle god oko dopire, beskonačan, i zatvarao im put. Dodo je hrlio ravno prema njemu.

Sada smo stradali, pomisli Julijano Erdober Ris. Crni demoni bili su im za petama. Ris je mogao da čuje njihov dah dok su pokušavali da ih dohvate grabljivim kandžama. Uskoro će dodo morati da uspori, pomisli Zemljanin, i to će biti kraj.

Nije usporio. Kada je došao gotovo do ruba provalije, naglo je ubrzao i skočio.

Ris viknu. Telo metalne ptice poput duleta preletalo je provaliju i on duboko ispod sebe ugleda haos polomljenih metalnih delova. Onda je začuo snažan tresak i oni su bili na drugoj strani.

Osvrnuo se, lica oblivenog znojem. Suprotna strana provalije delovala je nezamislivo daleko; vrletni krš izlomljenih metalnih delova koji se strmoglavo spuštao u dubinu. Na rubu ponora ugleda crna obličja demona koji su se tamo zaustavili i bespomoćno posmatrali begunce na suprotnoj strani. Dodo ponovo uspostavi odmereni ritam koraka, kojim je nosio Risa pre nego što su naišli demoni i zaputi se ravnicom metalnih ploča.

RADIO-GRAD

Probudio se i sunce ga zaslepi. Pokrenuo se, osećajući kako krv počinje da mu kola kroz utrnule udove, i uspravio na leđima metalnog dodoa. Odrvenelim prstima počeo je da

razvezuje remenje kojim se vezao pre nego što je zaspao. Bio je veoma gladan, a u ustima mu se nakupila bljutava metalna prašina. Ptica ga je nosila kroz predeo koji je opet podsećao na gvozdenu šumu, samo što su ovde stabla bila pravi tornjevi, svaki od njih ne mnogo niži od kilometra. Grane koje su oformile krošnje nad njegovom glavom verovatno su u korenu bile široke kao stambene zgrade. Njihovi oblici učiniše mu se nekako poznatim.

Antene, shvatio je polako. Šuma ga je podsećala na skupinu antena koje su izrastale jedna oko druge, preplitale se i mešale, džinovske emisione i prijemne antene dodavane jedna na drugu neznano koliko vremena, sve dok nisu oformile čitav grad.

Radio-grad, pomisli Ris.

Na kljunu dodoa videle su se sasušene mrlje boje rđe, a niz bok su mu se protezale tri paralelne brazde — uspomene na susret sa demonima gvozdene šume. Ris se oprezno obazre, ali na ovom mestu je razmak između stabala bio neuporedivo veći i nije bilo mnogo mesta gde bi se napadač mogao sakriti.

Upita se kog su porekla stvorenja koja su ih napala. Njihova organska priroda nije dolazila u pitanje. Da li je njihovo postojanje bilo potvrda da se Oko Zmije bavilo i genetskim inženjerstvom? Jer takvi stvorovi svakako nisu bili prirodne tvorevine: na stotinama ispitanih svetova nije otkriven nijedan sličan organizam. A Oko Zmije dovoljno je veliko za bilo šta. Ali, pomislio je, kakva je svrha njihovog stvaranja?

Hod kroz mehanički pakao nastavljao se satima i satima, a predeo se uopšte nije menjao. Ris pocepa deo uniforme i napravi od nje nešto nalik na burnus, čime je štitio glavu od večito podnevnog sunca, ali žeđ koju je osećao bila je neizdrživa. Nakon neznano koliko vremena, nešto se pojavi ispred njih i pođe im u susret. Ris prepoznade pridošlicu još dok je bila daleko — bio je to još jedan metalni dodo poput onoga pod njim. Nije prošlo dugo, a pratnja se povećala na desetak metalnih ptica.

Približavamo se, pomisli Julijano Erdober Ris. Negde u blizini nalazio se onaj koji je upravljao svim tim mehanizmima, bio to čovek ili mašina. Setio se priča Ane Ahale o gospodaru Gvozdene planine. Nad njegovom glavom promače kroz vazduh nekoliko metalnih tvorevina velikih poput golubova, i on prepoznade kiborele, pomoćne mehanizme ratnih naprava Oka Zmije.

Ptica je i dalje trčala kroz lavirint antena. Ris primeti da na mozaičnom tlu radio-grada više nema tragova oštećenja; prizor je podsećao na Oko Zmije pre pada, onakvo kakvog se Zemljanin sećao sa dokumentarnih ratnih snimaka.

I niko nije dolazio da ga dočeka. Ris shvati da se u njegovoj okolini i dalje nalaze samo pomoćni mehanizmi, nigde nije bilo bića ili naprava dovoljno složenih za upravljanje čitavom menažerijom koja ga je okruživala. **Nema gospodara Oka Zmije**. A možda, prođe mu kroz glavu, susret sa njim uopšte nije ni bio planiran. Možda je mehanički dodo samo radio ono za šta je odranije programiran — da uhvati svako ljudsko biće na koje naiđe i da ga dovede. Nije bilo isključeno da su sve naprave koje ga okružuju odavno bez ikakave kontrole.

Pretrnu na misao koja mu prođe kroz glavu. Znao je da se u ratne naprave Oka Zmije ugrađuju delovi ljudskog nervnog sistema. Bilo je to ono što im je davalo neverovatnu samostalnosti sposobnost brzog odlučivanja. Šta ukoliko sam, pomisli Julijano Erdober Ris, stigao do jednog od centara u kojima se automatski obavlja takva ugradnja i koji je nekako nastavio da funkcioniše nakon pada civilizacije Oka? Bilo je poznato da je jedan broj ljudskih žrtava kibernetske civilizacije završio na takav način. To bi značilo da ga je metalna ptica vodila čitavim putem sa samo jednim ciljem — da bude ugrađen u ratnu mašineriju.

Samo mirno, pomisli Ris. Moje telo izdržalo bi sve torture kojima bih mogao biti podvrgnut u takvom centru.

Moje **telo.**

On se obazre i vide da mu se mehaničke ptice, koje su naknadno stigle, polako

približavaju. Krug između njih i naprave koju je jahao bio je sve manji.

Naglo donese odluku i baci se sa leđa dodoa koji je trčao. Bilo je to kao da je izleteo iz voza u punoj brzini. Silovito je tresnuo u metalno tlo i nastavio da se kotrlja, a kada se zaustavio, osećao se kao da mu je svaka koščica u telu slomljena. Digao se ječeći od bola, a njegov dodo napravi veliki krug i stade.

Koraknuo je nazad. Ptica je stajala i posmatrala ga kao da razmišlja šta bi s njim. Ris se priseti šta je ne tako davno učinila demonima koji su ih napali.

Dodo se polako pokrenu prema njemu, a Ris se okrete i potrča koliko ga noge nose.

Dve gvozdene ptice koje su ih pratile poslednjih nekoliko desetina kilometara skočiše sada pred njega i presekoše mu put.

Pokušao je da umakne u stranu, ali se i tamo pojavio metalni dodo i zatvorio mu odstupnicu.

Ništa mi ne vredi, pomisli Ris. Znaju da im nikako ne mogu pobeći. Oko njega se sakupilo već šest ili sedam metalnih ptica. Požali što nema u rukama bacač. Ne bi ih zaustavio, ali bi bar igru učinio zanimljivom.

Šta sada čekaju, zašto ne navale, pomisli.

Jedna od ptica se izdvoji i polako mu priđe. Prošlo je nekoliko sekundi pre nego što je shvatio u šta zapravo gleda.

Na leđima metalnog dodoa sedelo je ljudsko biće.

Još jedan zarobljenik Oka Zmije, pomisli Julijano Erdober Ris.

Osoba na dodou bila je žena. Ris primeti da je odevena u kao krv crvenu odoru. Kosa joj je bila kratka i crna, a koža joj se zlatasto presijavala pod zracima sunca Oka Zmije. Oči su joj bile dva komada plavog leda, prodorne i blage u isti mah. Njene usne razvukoše se u žalostiv osmeh i ona mu se obrati.

»Zdravo, savetniče Rise«, rekla je. **»Dugo se nismo videli«.**

CRV U BOŽANSKOJ JABUCI

Jedan trenutak Julijano Erdober Ris je raspravljao sa sobom da li sanja ili je poludeo. Devojka siđe sa dodoa i stade ispred njega. Jedna kiborela sedela joj je na ramenu poput pripitomljenog sokola.

»Ana Anala«, reče Ris.

Bila je to zaista osoba koja je pre nekoliko meseci upućena sa Zemlje na kamikaze misiju prema kiborškom svetu i od koje već toliko vremena nisu imali nikakvih vesti. Po svemu što je znao morala je biti mrtva. **Ali ovo je naprosto nemoguće. Ovakve se slučajnosti ne dešavaju**, pomisli Ris.

Zatim je poželeo da joj priđe, da je čvrsto zagrli, ali je zastao. Nešto u njenom izgledu nije se slagalo sa slikom koju je nosio u sebi. Bila je to osoba koju je dobro upoznao tokom događaja na Kernlandiji; bila je to žena s kojom je vodio ljubav, ali je sada u njenim očima video nešto strano, nešto što ga je potpuno paralisalo. Nešto se s njom desilo i pretvorilo je u osobu različitu od one koju je poznavao. **Ko si ti, Ana Ahala**, upita se.

Devojka priđe bliže. Ris vide da zlatasto prelivanje njene kože potiče od mreže difenzorskog polja koja joj je obavijala telo. Ta nemarno odevena figura bila je zaštićena energetskim oklopom dovoljno jakim da izdrži omanji nuklearni udar. Da li je to bila samo tvorevina Oka Zmije, opsena koja je uzela lik iz njegovog sećanja?

Kiborela se vinu u vazduh sa Aninog ramena. Devojka dođe do Risa i čvrsto ga zagrli. Difenzorski štit zapucketa.

»Nedostajao si mi«, reče ona.

»Ali, kako.. ?« rekao je.

»Sve u svoje vreme«, odvratila je. Pažnja joj nije bila u potpunosti okrenuta njemu,

kao da je neprestano na oprezu zbog nečega što ih okružuje. Jedan Kernlanđanin na oprezu? »Biće vremena i vremena za objašnjenja«, rekla je Ana Ahala. »Jesi li dovoljno odmoran da još malo jašeš?«

Nemo je klimnuo. Kuda da jašem, upita se.

Dodo sa tri brazde na boku mu priđe. Naprave koje su ih okruživale razdvojiše se i otvoriše im put. **Slušaju naredbe Ane Ahale**, shvati Ris. On se pope na mehaničkog dodoa, a ovaj pođe u korak sa devojčinim. Polako je do Zemljaninovog uma dolazilo stvarno značenje onoga što je upravo video. On shvati da je najzad došao do gospodara Oka Zmije koga je toliko želeo da sretne.

Gvozdene sekvoje oko njih zabrujaše oktavu više, a Ana podiže glavu. Ris se mogao zakleti da je njenim licem prošao uznemiren izraz.

»Moram da idem, savetniče«, reče ona. »Tragač će te odneti tamo gde treba«. Ris shvati da govori o mehaničkom dodou. »Ostali će ti objasniti sve što treba da znaš.«

»Ostali?« reče on.

»Da«, reče dečji glas.

Ris se osvrnu i ugleda Starbolu na leđima mehaničkog dodoa. Pokraj njega, na drugoj ptici, bila je Olma Onola. Malo dalje, na potpuno crnom dodou, Ris ugleda i Vermera Ahalu.

Svi su bili živi.

»Čekali smo još samo tebe da pođemo, generale Rise« reče Dete Večnosti: »Ovi krajevi se ne mogu nazvati bezbednim.«

Bez reči, Ana Ahala izmahnu rukama i vinu se u vazduh.

GOSPODAR SVEMIRA

»**S**vatićeš, naravno, da je sve ovo što nam se dogodilo poslednjih sati potpuno nemoguće«, reče Starbola, prateći pogledom telo Ane Ahale koje se pretvorilo u crnu tačku na vedrom nebu. »Prema zakonu verovatnoće, na svetu velikom kao Oko Zmije, ovakav susret nije se mogao odigrati ni za milion godina. Zato ćeš biti iznenađen kada vidiš koliko je objašnjenje jednostavno«.

Starbolin glas dopirao je iz minijaturne slušalce zataknute u uvo Julijana Erdobera Risa. Dečak Večnosti dobacio mu je tu elektronsku spravicu nekoliko desetaka sekundi ranije i smesta odjurio na svom dodou. Sada je četvoročlana grupa jahala punim galopom preko sterilnog pejsaža Oka Zmije na međusobnom rastojanju od po stotinjak metara.

»Ako ga ne možeš pobediti, pridruži mu se«, mrmorio je Starbolin glas u uhu Julijana Erdobera Risa. »Ana Ahala svakako ne bi dugo opstala na svetu konstruisanom za donošenje smrti. Ne zaboravi da je u vreme kada je ona stigla ovamo sva ta ubilačka kolekcija bila živa i aktivna.«

Dodoi su hitali šumom bakarnih tvorevina koje su podsećale na ogromne, rascvetane hrizanteme. Čitav predeo oko njih mrmorio je hiljadama električnih zvukova. **Živi metal**, razmišljao je Julijano Erdober Ris.

»Ali ona nije ni pokušavala da se bori. Njeno telo sadržavalo je veliki procenat ugrađenih kibernetskih mehanizama kada je pošla na put« — čak ni sada iz glasa nije mogao da ukloni prezriv ton — »**i Oko Zmije prihvatilo ju je kao deo sebe**«.

Noge metalne ptice uz moćno dobovanje jurile su po opni veštačkog sveta. Julijano Erdober Ris oseti vrtoglavicu. Činilo mu se da leti nad površinom prekrivenom šestougaonim pločama; troprugi dodo kao da nije ni dodirivao tlo.

»Ana Ahala sve nam je objasnila dok su automati prečešljavali okolinu u potrazi za tobom. Ona se tako reći sjedinila s Okom Zmije, generale Rise. Njen um je i u ovom trenutku povezan sa sistemom ratnih kompjutera kiborškog sveta, istih onih mašina koje su stvarale fantomske replike čitavih svetova. Preko takve veze ona je u stanju da

naređuje svim aktivnim mehanizmima Oka Zmije. I zbog toga — gle!«

Kolona veštačkih dodoa uspori. Kretali su se pored nečega što je podsećalo na potok žućkastog ulja. Minijaturni automati trčali su po njegovim rubovima poput skupine buba-švaba.

»Ana nas je upozorila na ovo«, reče Vermer Ahala.

»Zašto?« pitao je Zemljanin. »Šta je to?« Nos mu je ispunjavao zadah mašinskog ulja i truleži.

»U blizini je pukao cevovod koji je sprovodio Ridli-Šasetov molekularni rastvarač. To je katalizatorska smeša koja razbija veze u molekulima.« reče Starbola. »Deluje kao veoma jaka kiselina, samo što se tokom procesa nagrizanja ne troši, budući da je njeno delovanje katalizatorsko. Ovi minijaturni automati sada pokušavaju da imobilišu tok silikonskom masom, pre nego što progrize put do dna sveta.«

Molekularna kiselina, pomisli Ris. Eto objašnjenja šta se nalazilo u kandžama napadača.

»Dakle, Anina veza s napravama ovog paklenog sveta«, govorio je Starbola. »Čim smo stigli na kiborški svet, mehaničke sluge Ane Ahale obavestile su svoju gospodaricu o tome. Pokušala je da uspostavi kontakt sa nama u istom trenutku, ali ovaj svet je tako prokleto velik. Dok su njene sluge stigle do nas, veliki kopač je već desetkovao ekspediciju. Ostalo joj je samo da pošalje tragače i da se nada da će nas naći na vreme. Faktor slučajnosti bio je potpuno isključen.«

»Starbola«, reče Julijano Erdober Ris, »zbog čega govoriš o stizanju na vreme? Šta je to uznemirilo Anu Ahalu? Po svemu što si mi rekao, njene moći su sada doslovce božanske. Ko može da je ugrozi?«

»Ko je ugrozio Oko Zmije?«

»Ha?«

»Radi se o istoj sili, generale Rise, samo što smo mi bili previše zauzeti sopstvenim problemima da bismo to shvatili. Šta je pomerilo Dajsonovu sferu Oka Zmije? Šta je uništilo mašinsku civilizaciju?«

»Zaključili smo da su energetska postrojenja popustila«, reče Julijano Erdober Ris.

»I pogrešili«, reče Starbola. »Objašnjenje je mnogo jednostavnije i ružnije. Radi se o velikom projektu Oka Zmije, tvorevini zbog koje je čitav ovaj svet i konstruisan.«

»Um Milijarde?«

»Tačno tako, generale. Oko Zmije je uspešno završilo projekat sjedinjavanja sto trideset milijardi ljudskih umova u jedinstveno biće. Zar se nikome nije učinilo čudnim što je pad mašinske civilizacije usledio gotovo u istom trenutku?«

»Hoćeš da kažeš da je Oko Zmije uništilo samo sebe kada je dostiglo cilj?«

»Hoću da kažem da ga je Um Milijarde uništio!«

»Kako? Ne, čekaj — zašto?« Po svemu što znamo o njemu, pomisli Julijano Erdober Ris, to... biće... trebalo bi da bude ravno božanstvu. Takva inteligencija jednostavno ne bi imala razloga da bude zla.

Zar ne?

»Ana Ahala ga naziva **Vrtlogom**; reče Starbola. Kada je Oko Zmije započelo proces, sto trideset milijardi njegovih žrtava počelo je da se stapa u jedinstveno biće. Svi oni su imali sopstvene ličnosti, svoja htenja, svoje mržnje i strahove. Kada je ujedinjavanje krenulo, njihove osobine počele su da se sudaraju, da protivureče jedna drugoj, da vuku svaka na svoju stranu. Vrlo brzo nastao je haos. Bio je to pravi košmar različitih ideja, stavova, htenja i želja, od kojih je samo jedno bilo zajedničko — **preživeti**. Zamisli šizofreniju, Rise, ali šizofreniju nastalu rascepom na sto trideset milijardi različitih ličnosti. Svetla i tamna strana Uma Milijarde uhvatile su se ukoštac u istom trenutku kada je ujedinjenje počelo. Dvoboj je bio nečujan i strašan.

Tamna je pobedila, Rise.

Gospodar univerzuma se zaista rodio, kao što je Oko Zmije zamišljalo, svemoćan,

nezamislivo inteligentan, ali i potpuno lud.

Tako je stvoren Vrtlog, zloduh vasione, biće svemoćno i zadojeno mržnjom u svakom svom deliću. Tek što je rođen, ispoljio je dovoljno snage i zlobe da uništi čitav zvezdani sistem. Od tada do danas neprekidno raste i postaje sve moćniji. Njegovi pipci pružaju se preko paralelnih univerzuma i uskoro nijedno mesto pred njim neće biti bezbedno. Jednog dana naići će na ljudske svetove, na Zemlju, Ahriman, Veronu i sve ostale. A tada će početi **prava** borba.«

SVETLO LJUBAVI

Mehaničke ptice ponovo su hitale punom brzinom i svet je odzvanjao od udaraca njihovih nogu. Ris ugleda zdanje prema kojem su jurili — bila je to divovska zgrada što se dizala iz više razdvojenih temelja, da bi se zatim spajala u jedno na nemogućoj visini. Podsetila ga je na predimenzionirani, naopako okrenuti krin. Gornji zidovi bili su joj izbrazdani nečim što je neobično podsećalo na tragove moćnih zuba, i Julijano Erdober Ris pretpostavi da se radi o posledicama udara materijala koji su naneli uragani.

»Vrtlog je naš ružan san«, rekao je Starbola. »Zamisli sve košmare, sve strahove, svu bedu i očajanje milijardi ljudi skupljene u jednom, pročišćene do krajnjih granica i oslobođene. Vrtlog predstavlja tamnu stranu svakog čoveka, deo njegove svesti koji se opire razumu i analizi, prvobitne užase koji vrebaju na rubu svesnog. Rasuto po mnogim svetovima, čovečanstvo je slavilo propast Oka Zmije. Ali Oko Zmije bilo je protivnik koji se može pobediti običnim oružjem, koliko god moćno i nemilosrdno bilo. Vrtlog je njegovo čedo, oživotvorena tama, daleko opakiji i moćniji protivnik nego što je Oko Zmije ikada bilo.«

Sve je to toliko veliko, pomisli Julijano Erdober Ris. Kladim se da ni on sam nije sasvim svestan prave težine reći koje izgovara. Možda je Ani pošlo za rukom da shvati pravu prirodu novog napadača — sa svim umnim ojačanjima koja je, kako Starbola kaže, primetila na ovom svetu — a ovaj dečak-starac sada ponavlja njena objašnjenja kao papagaj.

»Tokom svog boravka na Oku, Ana je posmatrala delovanje Vrtloga i analizirala zakonitosti njegovog ponašanja. Nijedno bezumlje nije bez metoda. Svojim moćima on bi mogao da učini bilo šta, ali on se ograničio na vrlo specifično delovanje.

Da bi shvatio o čemu se radi, moraš imati u vidu da je kibernetski sistem koji ga je rodio uvek bio rukovođen željom da na sopstveni demonski način, ne birajući sredstva, ostvari novi korak u evoluciji čovečanstva. Moglo bi se reći da je to prihvatio i Vrtlog. On, zapravo, ne želi da ubija, nego da stvara. Glavni cilj mu je uzvišen — pomaganje evolucije i života u borbi protiv entropije. Osim što on to čini na svoj način.«

Dodoi su se postojano približavali klinastom zdanju i Ris shvati da je ono još veće nego što je očekivao. Od podnožja do vrha moralo je meriti desetine kilometara.

»Vrtlog je nematerijalan, generale. Ana kaže da više od svega podseća na svetlosne likove koji se formiraju u skladu s nekakvim neopisivim zakonima na mestima pod njegovim uticajem. On ne može da utiče na stvari fizički, već samo svojim... nazovimo ga zračenjem.

Tu pojavu Ana Ahala je nazvala Svetlom ljubavi. Vrtlog se bori u korist evolucije i njegovo zračenje izaziva preobražaje, pretvarajući mrtvo u živo. Kako to radi? Ana nam je govorila o nezamislivim stvarima. Obasja li Vrtlog kamen, njemu će narasti noge i on će uz kreštanje pobeći. Maglu će pretvoriti u oblak spora ili virusa. Moguće je zamisliti zemaljska groblja iz kojih se pod dejstvom Svetla ljubavi podižu mrtvi. Ana nam je govorila šta se dogodilo sa stanovnicima Oka Zmije. Zamisli ljude koje obasja vrtlog i čija tela nakon toga počinju da se razmnožavaju pupljenjem, deobom, po kojima na sve strane niču hermafroditni polni organi. Proces je zahvatio dobar deo Dajsonove sfere. Ni naša besmrtnost ne može nas zaštititi od takvog procesa, generale. Pred Vrtlogom

smo bespomoćni kao svako ljudsko biće.«

Ris se seti svog susreta u prvoj gvozdenoj šumi. Tada nije mogao da vidi jasno, ali crni demoni protiv kojih se borio dobro su se slagali sa Starbolinim opisom. Sudeći po Starbolinim rečima, nekada su bili ljudska bića.

A kraken? Još jedno čedo Svetla ljubavi?

Topot nogu dodoa postepeno je zamirao. Julijano Erdober Ris siđe s mehaničkog ata i dopusti da ga provedu kroz divovske metalne vratnice, tek tada primetivši koliko je iscrpljen. Njegov osećaj za čuđenje potpuno je zamro, zajedno sa sposobnošću da doživi ikakva osećanja. Na Oku Zmije sve je bilo predimenzionirano i u neskladu sa zdravim razumom. Svet konstruisan za donošenje smrti, pomisli on. Dobro je funkcionisao, čak i nakon svog uništenja.

Zgrada viša od Mont Everesta je i u predvorju bila prostranija od međunarodnog aerodroma, ali bila je tamna i zaudarala je na mašinsko ulje i izgorelu plastiku. Odnekud se čulo potmulo tutnjanje, kao da u daljini stotine kovačkih čekića složno udaraju po gvozdenim zidovima. Mehanički dodo odvede Risa do prostorije koja je verovatno trebalo da mu posluži za odmor. Ugledao je nešto što ga je podsetilo na ležaj, smesta se bacio na njega i zaspao bez snova.

ANA

Probudio ga je zvuk nalik na siktanje. Bunovan, Ris je neko vreme bio ubeđen da se nalazi na obali rodnog Sredozemlja, među narovima i maslinama; upitao se gde li se krije zmija koju je upravo čuo. Sledećeg trenutka setio se gde je i već je bio na nogama, spreman da se suprotstavi svakom iskušenju koje ga može čekati. Krajičkom uma upitao se zar je moguće da je bio toliko iscrpljen kada je mogao da se zaboravi na takav način. Do tada mu se nešto slično nikada nije dogodilo..

Siktanje se pojača i zid od čvrstog metala se rascveta pred njim, kao da je bio sačinjen od niti koje su se u trenutku rasplele i rastvorile. Kroz tako nastali otvor uđe vitka, crnokosa devojka.

»Ana.«

Difenzorski oreol sada nije svetlucao oko njenog tela. Crvena odeća presijavala se u polusvetlu sa otvora iza nje. Julijano Erdober Ris vide podočnjake na njenom licu i upita se gde li je sve bila dok je on spavao.

To više nije Ana Ahala koju si poznavao, reče on sebi. To je kompjuterski terminal za direktnu vezu s bogom. Video si s kakvom je lakoćom upravljala robotima ubicama koji su nas doneli ovamo. Ko zna šta je sve u stanju da izvede sa tako pojačanim umom. Nijedno ljudsko biće u istoriji nije nikada imalo ni delić njene moći.

»Šta se dogodilo sa...« poče on. Onda oseti njen prst na svojim usnama i ućuta.

Dohvatila ga je za revere uniforme i silovito trgla. Pomisli da to ona hoće da ga napadne, pokuša da se otrgne i tek tada shvati kolika se snaga krije u vižljastom telu. Anine zadihane usne spojiše se s njegovim. Kratkim, odsečnim pokretima počela je da skida svoju i njegovu odeću. Oborila ga je na ležaj s lakoćom i upila se u njega, bez ijednog glasa, kao da joj od ćutanja život zavisi. Oseti dodir njene kože, vreo, kao grozničav, grudi su joj se napinjale kao da je dugo trčala. Skliznuo je u nju lako, ćutke, a ona ga je grabila svojim rukama do bola snažno.

Vodili su ljubav divlje, očajnički, kao da im je to poslednji put. Nijedan uzdah, nijedan jecaj nije napustio njene usne dok ga je ljubila, stezala u naručje kao da želi da ga zdrobi. Volela ga je poput divlje životinje, silovito, besomučno, kao da želi da u svom i njegovom telu nađe zaborav pred demonskom sadašnjošću i još zlokobnijom budućnošću. Dok su ga zahvatali vrtoglavi talasi vrhunca, bio je svestan da ni u jednom trenutku otkako je ušla ono što je on mislio ili želeo da uradi nije bilo bitno — tu, u metalnoj kaverni veštačke planine Oka Zemlje, Ana je uzela njega.

Munja obasja prizor pod njima i u trenutku se ugasi. Ana se namršti, kao da pokušava svojim pogledom da prodre kroz pokrov oblaka. Stajali su na zaklonjenoj terasi jednog od gornjih spratova kule-planine i pod njima se pružao kilometarski ambis.

Čitav krajolik koji ih je okruživao bio je prekriven debelim zastorom sivih olujnih oblaka koji su se prekidali na kilometar ispod njih, na granici troposfere. Činilo se kao da lebde iznad okeana oblaka koji su tu i tamo osvetljavali bleskovi munja. Tamna masa se komešala podno njihovih nogu, vrila, izbacivala rukavce tamne vodene pare široke poput Amazona. Zgrada je poput noža prosecala brazdu u uraganu i gargantuanske munje svakog časa su skakale po njenoj površini. Ne tako daleko, činilo se, videlo se još nekoliko sličnih zdanja, okruženih oreolima električne vatre.

»Samo običan uragan. Nije nadzvučni«, reče Starbola ne obraćajući se nikom posebno.

»Ne dopada mi se to«, reče Ana Ahala Risu. »Moglo bi da potraje, a oblaci nam ne dozvoljavaju da vidimo šta se odigrava pod nama. Tvorevine Vrtloga mogle bi nam neopaženo prići.«

»Zar su toliko opasne?« upita Ris.

Starbolino lice se jedva primetno prezrivo iskrivi.

»Predstavljaju prethodnicu samog Vrtloga«, reče Vermer Ahala. Da li se to Risu učinilo, ili mu je glas zvučao izazivački?

»Moramo ih se kloniti«, rekla je Ana Ahala mirno. »Moramo izbegavati sukob što je duže moguće. Zbog toga smo i ovde.«

»Ovde?«

»U radio-gradu, kako si to rekao«, reče Ana i položi ruku na Risovu mišicu. »Ovde smo se sklonili...«

»Pobegli«, reče glas Vermera Ahale.

»... Pobegli«, ponovi Ana, »jer su tvorevine Vrtloga sposobne da vide u celokupnom elektromagnetnom spektru. Na nekom drugom mestu, infracrveno zračenje naših tela smesta bi nas odalo. Ali ove antene oko nas su aktivne i emituju u svim nevidljivim oblastima spektra, stvarajući tako ekvivalent zaslepljujuće svetlosti u očima gonioca. Može se reći da nas ovde, u šumi antena, mogu tražito samo pipanjem. Ali to neće moći dugo da potraje.«

»Misliš, na kraju će nas naći?« pitao je Ris.

Zavrtela je glavom.

»Mi ćemo im se svojevoljno otkriti kad za to dođe trenutak.«

Vermer Ahala je isceri. Ris iznenađeno pogleda Anu.

»Tvorevine Vrtloga ne tragaju za nama. Vrtlog ih šalje da nađu jedan od ogranaka glavnog ratnog kompjutera Oka«, reče Ana ne gledajući u Risa. »To je mašina koja ga je zapravo stvorila i sa kojom sam ja u ovom trenutku povezana.«

Okrenula se prema njemu. »Rise, on želi da se ponovo spoji sa njom. Želi da uspostavi kontrolu nad njom. Shvataš li šta to znači? Ratni kompjuteri Oka u stanju su da fantomizuju čitave svetove. Vrtlog bi imao stostruko veću moć nego do sada. To je stvar koju nikako ne smemo dozvoliti.«

Ris sleže ramenima. »Zar je to uopšte moguće sprečiti?«

»Razmestila sam kibernetske stražare svuda oko najbližeg terminala. Ova kula predstavlja jedno od osmatračkih mesta. Ako se Vrtlog približi Terminalu, smesta ću to znati.«

»Šta nam to vredi? Protiv njega ništa ne možemo učiniti.«

»Ali protiv njegovih tvorevina možemo! One su njegove oči i njegove ruke. A one su osetljive na klasično oružje. Ako njima presečemo put do Terminala, Vrtlog ga nikad neće otkriti!«

»*Mi*?«

Slegla je ramenima.

»Tu mi morate pomoći. Kibernetski tragači poseduju sposobnost odlučivanja, ali pravi ljudski mozak ništa ne može zameniti.«

»Šta imaš na umu?«

»Nas petoro rasporedićemo se po ovakvim osmatračkim kulama oko Terminala. Povezani s intelektronskim pojačivačima i predajnim uređajima, moći ćemo da upravljamo čitavim vojskama tragača, kiborela i drugih borbenih mehanizama. Uništićemo svaku tvorevinu Vrtloga koja makar i pokuša da priđe Terminalu.«

Gledala je odozgo u veštičji kotao neba dok je govorila.

»Morali bismo da obavestimo nekoga o svemu ovome«, reče Ris. »Ana, mogli bismo da dobijemo pomoć od Zemlje!«

Na licu joj je bio zagonetan izraz.

»Predaleko smo od najbližih vrata između svetova«, rekla je polako. »Ne možemo napraviti antenu koja bi bila dovoljno velika da njome uspostavimo vezu, reče ona.

»Vermer može odleteti u svojoj letelici na Zemlju i direktno preneti poruku.«

»Ne.« Bio je to glas Vermera Ahale.

»Zašto?« Ris se okrenu mladom Kernlanđaninu.

»Letelica je oštećena, generale. Prenosnik više nije ispravan«, reče on.

Ris steže zube. »Kako se to dogodilo?«

»U sudaru sa Krakenom«, reče Vermer. »Dok sam pokušavao da se izvučem, otišla je polovina upravljačkog bloka.«

»Ali još uvek možeš da letiš.«

»Još uvek mogu da letim«, ponovi on.

»Znači da se moramo boriti sami«, reče Julijano Erdober Ris.

Izraz lica Ane Ahale bio je začuđen.

»Svakako da se moramo boriti sami. To nam je i dužnost. Zar misliš da nismo dovoljno sposobni za to?«

Primeti da ga Starbola i Vermer Ahala podsmešljivo gledaju. Prekasno se setio da Ana u svom delimično kibernetizovanom telu ima ugrađen Galerkin-Fikratinijev prenosnik kojim je mogla otići do drugih paralelnih svetova kada god je želela, samo da se pobrinula da odleti do najbližeg prolaza, ali to ipak nije učinila; svakako zato što je smatrala da joj je dužnost da ostane kao stražar pored Terminala i da ne dozvoli Vrtlogu da još više ojača.

Ona se spremala da započne rat sasvim sama, shvati Julijano Erdober Ris. Moje će reči primiti kao najčistiji kukavičluk, prođe mu kroz glavu. Do vraga, pomisli, pa šta? Mora se biti oprezan. Postoji razlika između hrabrosti i luđačkog srljanja u opasnost.

Oprez? Opasnost?

Prazne reči za jednog Kernlanđanina. Kako čoveku koji je slep od rođenja opisati razliku između zelene i crvene boje?

Oblaci ispod njih kao da se jače uskomešaše. Ris priđe prozoru da bi bolje pogledao i u tom trenutku nebo eksplodira.

Trgao se od prozora kao oparen. Beli plamenovi zaplesaše pred njima, počeše da skaču između okvira prozora i poda, između poda i delova nameštaja. Oseti miris ozona. Oseti da mu se kosa nakostrešila i da stoji potpuno uspravno.

Nakon izvesnog vremena shvati da je sva predstava ograničena samo na ogradu terase na kojoj su stajali. Bilo mu je potrebno nekoliko sekundi da bi shvatio i njeno poreklo.

Radilo se o vatri Sv. Elmoa. Bilo je to bezopasno statičko pražnjenje do koga je došlo u trenutku kada je Ris dovoljno prišao prozoru da otpočne čitav proces. Mora da se zgrada u uraganu naelektrisala kao Van de Grafov generator. Ris nikada nije video toliko silovitu reakciju, čak ni u tihim olujama na Okeanu Senki.

Vermer Ahala ga je posmatrao sa zanimanjem. Činilo se da tog čoveka ništa ne

može iznenaditi. Kada je pražnjenje počelo, njegovo lice bilo je potpuno spokojno, kao da mu je davno sve bilo najavljeno i poznato. Starbola je tada iznenađeno zatreptao, a Ana uopšte nije obratila pažnju.

Ris vide da ostali nisu zadržali pažnju na njemu duže od jednog trenutka. Sada su svi gledali Anu Ahalu koja se okrenula prema njima i počela da govori.

»Većanje je završeno«, reče ona. Plamen vatre Sv. Elmoa blistao joj je oko rasute kose poput oreola. »Mislim da smo se složili oko toga šta moramo uraditi. Pođimo sada dole. Objasniću svakom posebno kako da radi svoj posao kada se budemo rasporedili po borbenim mestima.«

Dok su silazili u uragansko prizemlje, Ris reče Ani: »Kada smo se sreli na dolasku ovamo, jedva da smo razmenili nekoliko reči, a ti si već odjurila kao da te đavoli gone. Šta se tada u stvari dogodilo?«

Gledala ga je ozbiljno dok je odgovarala:

»Upravo tada sam dobila poruku tragača da su uhvatili radio-emisije nove zemaljske letelice. Poslala sam da dovedu putnike ovamo što je pre moguće. Verovatno će biti sa nama već za nekoliko sati.«

ČUVARI CRVENOG JEZERA

Nepogoda je za sobom ostavila nepravilne, tamne mrlje po metalnom predelu Radio-grada. Kada Julijano Erdober Ris dodirnu površinu jedne od njih, na prstima mu ostade mastan, lepljiv trag. **Ulje**, pomisli on. Vetar koji je duvao sa istoka, slab i mlak, donosio je mirise što su podsećali na remontnu halu.

Čekao je već satima na grudobranu od saćastog metala, a jedino što je video pred sobom bila je šuma crnih izraslina Radio-grada. Znao je da za boljim pregledom i nema nikakve potrebe. Ako napad dođe, **kada** dođe, Ris će biti upozoren daleko pre nego što bi mogao da reaguje kada bi se oslanjao samo na sopstveni vid. Receptori stotina kibernetskih tragača rasutih svuda po okolini bili su mu povezani s umom i predstavljali su njegove oči. Osećao je golicanje tankih elektroda u traci povezanoj oko svoje glave — bio je to interfejs između njegovog uma i moćnih kibernetskih pojačivača Oka Zmije.

Jedno vreme bio je svestan apsurdnosti čitave situacije: on i njegovi drugovi upravo su se spremali da se stave na stranu najstrašnijeg neprijatelja ljudskog roda i da se bore protiv sile koja potpomaže život, zapravo protiv same evolucije. Jer Vrtlog, u svoj svojoj nakaznosti, **jeste** predstavljao novi evolucioni korak. Ris se pitao koliko će života biti prisiljeni da unište ne bi li ispunili svoj cilj, života koji su, u krajnjoj liniji, **bili** ljudski.

Činilo se kao da Oko Zmije izvrće sve što dotakne, pretvara u apsurd i sopstvenu suprotnost. Pa ipak, pomisli, ljudski umovi su bili ti koji su ga zamislili i stvorili. Da li je na izopačenom svetu izopačeno ne biti izopačen?

Reši da proveri funkcionisanje veza između članova grupe i zato prenese upravljačkom sistemu misaonu komandu da uključi radio-vezu. Na početku začu besmislene šumove i piskanje, a onda sistem uspostavi režim za dešifrovanje i signal se smesta pretvori u reči. Starbola i Vermer Ahala nešto su razgovarali.

Veza između stražarskih grupa oko Terminala održavala se u radio-području. Šuma antena Radio-grada preuzimala je signale, pojačavala i nasumce ponovo emitovala, sve dok nije nastajao haos u kome je bilo potpuno nemoguće utvrditi početno polazište signala. Na taj način Ris je bio obavešten o stanju svih grupa tragača koje su bile pod njegovom komandom, kao i o položajima ostalih stražara. Znao je da se u ovom trenutku jedna grupa tragača nalazi u Krakenovom kanjonu radi iskopavanja u potrazi za zatrpanim letelicama ostalih članova ekspedicije. Ana nije bogzna šta očekivala od ove grupe, naročito zbog toga što je oblast o kojoj se radilo sada vrvela od tvorevina Vrtloga. Ris je pretpostavljao da se ona plaši da su ostali članovi grupe već podlegli

dejstvu Svetla ljubavi i da se u difenzorskim čaurama pod milionima tona metala sada nalaze samo čudovišna, tamna tela nalik na užasno deformisane gmizavce.

Ali ostale Risove grupe patrolirale su u ogromnom području oko kule i do sada nisu poslale nikakav signal za opasnost. Ris se pitao koliko sve to može da potraje. Ana je govorila da ih tvorevine Vrtloga mogu tražiti još danima ili mesecima — ali da bi napad mogao uslediti i smesta.

Već je hteo da isključi radio, koji će se i tako automatski uključiti na najrjianji signal opasnosti, kada uhvati povišeni ton Vermerovog glasa. Dva Kernlanđanina su se oko nečega svađali.

»... Ostaviš toga!« govorio je Starbola.

»Ti je mrziš. Priznaj to sebi!«

Ris naćulji uši.

»Anu? Nikako!« rekao je Starbola.

»... osim što tokom čitavog većanja nisi našao za shodno da razmeniš makar i jednu reč sa njom. To je bila namerna uvreda, Večiti Dečače!« Glas Vermera Ahale ceptao je od prigušenog besa.

»Ne radi se o mržnji, mladi čoveče.«

»Shvatam. Tvoja izuzetno originalna shvatanja ljubavi...«

»Ne! Ali u jednoj stvari si u pravu . Mrzim ono u šta se pretvorila. Mrzim što se svojevoljno udružila sa demonskim razumnim napravama, što je postala deo njih.«

»Ali ti je uopšte ne posmatraš kao ljudsko biće. Misliš li da je imala izbora?«

»Ovde ne. Ali pre nego što je pošla, govorio sam joj, ubeđivao je, molio je da na putovanje na ovaj pogani svet ne pođe pretvorena u polumašinu. Nije želela da me sluša, baš kao ni ti sada. Nikada zadovoljna, uvek je želela da prekraja stanje u kome se nalazi. Večite promene... i dovela je sebe do najgoreg pakla koji će čovek ikada zamisliti. Čitavo ovo čudovišno mesto nastalo je kao posledica želje za zadobijanjem moći koja čoveku nikada nije bila pisana.«

»I zato si kivan na Anu?«

»Zar ne vidiš? **Ono što ona čini i što je radilo Oko Zmije jedna je te ista stvar**.

Rečeno je da su razumne mašine najgore prokletstvo za čoveka, i to je istina, zbog toga što ponavljaju istu grešku koju je činio i čovek i zbog koje će zauvek ispaštati. Naši preci prognani su iz Gerimane zbog toga što su pokušali da prekroje svet. Mi smo sada, razume se, svesni grešaka koje su počinili, ali više nikada nećemo biti ono što su oni bili kada su sa svoja dva saveznika pokušali da osvoje svet. To je oholost, Ahala, koja stvara najgoru vrstu pakla!«

»Ti si obična budala, Starbola. Mogu da zamislim zbog čega tako govoriš. Čitav tvoj život protekao je u kavezu Oka Zmije, gotovo bez ikakvih promena. Ali zar ne vidiš šta je od tebe na taj način postalo?«

»Ali...« Večiti Dečak zamuca, »kako **smeš** tako da mi govoriš?«

»Umukni! Ono zbog čega toliko mrziš Anu je stvar za koju nikada nećeš imati hrabrosti. Nedostaje ti smelosti da izađeš iz svoje ljušture večitog deteta i pogledaš na stvarni svet. Ti i tvoj intelekt, toliko jak, a toliko izopačen. Ako je promena pakao, Starbola, onda je i sam život pakao, svi smo mi u njemu.

Pljujem ja na tvoj raj, Starbola. Ono najbolje nalazi se u paklu!«

TALASI

Skrembler se uključi i zašišta, a onda se poruka pretoči u reči.

»Olma. Čini mi se da sam uhvatila pokret na perimetru kule.«

»Tragači?« Bio je to glas Ane Ahale.

»Ne bih rekla. Odraz je suviše raštrkan.«

Odmah se javio i Starbola.

»Upravo sam dobio signal alarma. Nešto se kreće u podnožju kule dva. Mislite li da bi...«

»To su oni«, rekao je Vermer Ahala spokojno.

»Poruka svima«, rekla je Ana. »Aktivirajte kontrolne jedinice. Mislim da smo upravo dobili posetu.«

Ris mislima brzo pređe preko davača alarma koji su okruživali njegovu kulu. Bili su nemi. Onda mu se učini da je daleko između dva metalna stabla uhvatio pokret. Zatvorio je oči i aktivirao kibernetski interfejs koji je i njega i čitavu ekipu spajao u nerazdvojivu celinu sa automatima Oka.

U istom trenutku stvarnost oko Risa zadrhta i rascepi se...

... a ostali članovi grupe nahrupe u njega. Osetio je kako im se misli stapaju sa njegovim, kako njihova prisustva mrmljaju duboko u njegovom umu. Stvarnost se namah stabilizovala i ostade tako šizofreno razdvojena.

Bio je Vermer Ahala, plamen i snaga i neodoljiva žudnja. Osećao je silinu njegovih odluka, misli oštre poput brijača. Svojim dečijim rukama Starbole dodirivao je kontrolnu traku koja mu je prijanjala uz čelo; bio je gordost i naivnost, bio je istovremeno britko rasuđivanje i varljiva lagodnost predrasuda. Kretao se u vitkom telu Ane Anale i osećao njene misli, tamne, visoke i silovite, žestoke kao uraganski kovitlac. Zaranjao je u ćutljivi i smireni svet Olme Onole. Bio je svi i svi su bili on.

A van svega osećao je neizrecivu moć, osećao je da su udovi desetine hiljada tragača njegovi udovi, da je njihova snaga njegova snaga, kretao se na hiljadama mesta i video hiljadama očiju. Činilo se kao da je ta silina oduvek bila sa njim, kao da se sada upravo probudio iz beskrajnog sna i otkrio šta stvarno ume da čini; osećao je neizrecivo zadovoljstvo i lakoću dok je iskušavao svoje nove osobine.

Njegovim novoprobuđenim čulima nije bilo potrebno više od jednog trenutka da pronađe prve uljeze. Bili su daleko, tamni i nakazni, na samoj granici oblasti koja mu je bila poverena. Jedan jedini treptaj njegovih misli bio je dovoljan da se deset tragača punom silinom obori na najbližeg napadača, da počnu da ga kidaju u komade, drobe u lepljivu masu, gaze, razvlače desetinama metara unaokolo. Ostale tvorevine Vrtloga povukoše se natrag, besno skičeći.

Oseti kako mu se znoj sliva niz lice. Prejako, pomislio je. Ublaži dejstvo i pokušaj ponovo.

Novi napadači, deformisane električne žabe sa zubima ajkula, pojaviše se oko njega — ne, ne oko njega, nego među tragačima sa kojima je bio povezan. Gledao je iz neposredne blizine iscerene lobanje i demonske kandže tvorevina Vrtloga; na njegove oči glava jednog grabljivca se rascepi i umesto jednog tu su bila dva stvorenja koja su grčevitim, padavičarskim pokretima pokušavala da dohvate dodoe iz lokve sluzi. Ris zgađeno aktivira svoje tragače, ovog puta sasvim oprezno, i metalne ptice sasekoše crne demone.

Krajičkom svesti hvatao je poruku da je napad istovremeno počeo i na ostalim mestima. Okruženi smo, pomisli, znači da su demoni najzad shvatili gde treba da napadnu. Gledao je tamna obličja koja su se kretala sumanuto brzim pokretima i obarala se na dodoe — ali nisu bila dovoljno brza da bi im se suprotstavila. Teren je ubrzo bio crn od krvi i rasutih komada tela napadača. Kada je video da tvorevina Vrtloga više nema, sakupio je tragače i sabrao gubitke — dva automata bila su uništena, a jedan toliko oštećen da je hramao. Na poprištu je ostalo nekoliko stotina napadača.

Sistem za međusobnu vezu branilaca saopsti mu da su i ostali odbili prvi talas. Tek tada Ris dozvoli sebi da odahne.

»Nekako su saznali naš položaj«, reče glas Ane Ahale. »To znači da su imali vremena da se pripreme za napad. Biće mnogo teže nego što sam očekivala. Vermere, izviđanje...«

Letelica Vermera Ahale suknu poput srebrne komete u nebo i Ris je za trenutak

imao priliku da vidi mladićevim očima...

... ogromnu, izdubljenu činiju veštačkog predela. Šumu Radio-grada, skupinu izvitoperenih crnih korala na dnu sasušenog mora. Letelica je lagano hvatala sve veću visinu.

... a onda je udari vetar koji mora da je prelazio hiljadu kilometara na čas. Letelica odskoči kao da je naletela na čvrsti zid i zatim **nastavi da se penje**.

Luđače, pomisli Julijano Erdober Ris. Znao je da mladom Kerlanđaninu u tom trenutku pomažu milioni ratnih mehanizama Oka, ali ono što je činio bilo je ravno letu kroz udarni talas nuklearne eksplozije.

Vidno polje branilaca bilo je sve šire.

»Dovoljno!« reče Ana Ahala.

»Vidim ih!« rekao je Vermer. »Ima ih vrlo mnogo.«

Ali nije bilo potrebno da to kaže, jer su i ostali imali prilike da vide poprište.

Risa najpre podsetiše na oluju koja se prikuplja u daljini. Bili su nalik crnom nepreglednom tepihu oblaka koji je polegao po veštačkom predelu, prostirući se unedogled. Nije znao da je tvorevina Vrtloga toliko mnogo.

I još su pristizali, **milijarde i milijarde njih**.

Signal je dat, pomisli Julijano Ris. Nas petoro upravo počinjemo rat prema kome su svi zemaljski svetski ratovi bili tek beznačajni okršaji.

SVETLO UNIŠTENJA

Čekao je sa mentalnim prstom na obaraču svog kibernetskog oružja dok su se legije Vrtloga polako približavale. Kada su već zašle duboko u njegovu teritoriju, aktivira gama-zračne lasere tragača. Prvi redovi napadača rastočiše se u tamnim plamenovima, crni dim ispuni nebesa, ali je napad i dalje trajao. Ris malo zastade, a onda udari dvostrukom žestinom. Gledao je kako se tela demona rasprskavaju pod kišom nevidljivih snopova, kako se i sam vazduh usijava u paklu radioaktivnog uništenja, ali novopridošlice kao da nisu hajale. Na svakog sasečenog dolazila je desetina novih i on shvati da napad ne samo da ne jenjava, već iz časa u čas postaje sve jači.

Aktivirao je kiborele. Predeo iznad redova tvorevina Vrtloga u trenutku se zacrneo kao da su ga prekrili nepregledni rojevi stršljenova. Minijaturni borbeni mehanizmi Oka izletali su iz građevina, iz otvora u zemlji, iz antena Radio-grada i zaletali se u tela demona, kidajući sve na svome putu, tražeći put do vitalnih organa i glavnih snopova živaca. Veštačkim tlom slivale su se lokve krvi napadača, kiborele su uništavale nezasitom žestinom i krvožednošću.

Vermer Ahala se strmoglavi iz neba u redove tvorevina Vrtloga poput srebrnog čekića boga groma i Ris opazi da je Kernaldanin uključio difenzore. Svetlucajući kao kuglasta munja, Vermer poče da juri u brišućem letu najvećom mogućom brzinom, koseći jednim zamahom desetine hiljada napadača. Njegova letilica podiže se i zatim kao srebrna lavina ponovo obori na demone; jurio je kroz meso i kosti pripadnika crnih legija na izgled bez ikakvog otpora, brzinom od najmanje nekoliko stotina kilometara na čas. Oblaci krvi tvorevina Vrtloga prštali su stotinama metara uvis poput vodoskoka, otkinuti udovi i tela napravili su brazdu oko njega dok je poput kosačice smrti brisao kroz njih.

Starbola je preuzeo kontrolu nad pokretanjem servomotora antena Radio-grada. Divovske antene sada su se kretale punom brzinom, bez reda mašući čas ta-mo, čas ovamo, i poput nezamislivih sekira obarale jednim udarcem stotine i stotine napadača. Nestalan poput vetra, Starbola je mislima jurio od jedne komande do druge, patuljak iz bajke sa divovskom sekirom u rukama, klatnom strave koje je rasecalo tkivo neprijatelja.

Olmine mehaničke ptice povlačile su se pred napadačima na izgled bez ikakvog

otpora. Dok se Julijano Erdober Ris čudio šta to Kernlađanka radi, ona aktivira uređaje za samouništenje na nekoliko cevovoda koji su se nalazili u njenoj zoni i odatle nahrupi zid molekularne kiseline visok nekoliko metara i u pravoj bujici preplavi crne legije. Iza talasa žućkaste tečnosti ništa nije ostajalo, otvarale su se ogromne rupe u tlu koje su se širile, razjedale i u kojima su nestajale čitave armije napadača.

Ali napad i pored toga nije jenjavao.

Neljudska je bila ravnodušnost sa kojom su se milioni i milioni demona bacali u sigurnu smrt. Ris aktivira ogromne difenzorske barijere i mnogi pogiboše pod stubovima plavičastog sjaja energetskog polja sila, ali još više njih stade da se provlači kroz otvore u tlu i da kulja na suprotnu stranu. Ris pokuša sa antimaterijskim udarima, narandžaste megatonske pečurke rascvetaše se svud po poprištu, ali nezamislivu silinu neprijatelja čak ni to nije moglo zaustaviti. Mehanički dodoi bili su doslovce progutani pod talasima demona. Najzad, prvi napadači počeše da pristižu do Risovog grudobrana. Zemljanin se okrete i potrča u osmatračku zgradu.

Jurio je kao bez daha. Za svojim leđima čuo je skičanje, groktanje, romor koji je pretio da preplavi čitav svet. Od samog početka bili smo osuđeni na neuspeh, pomisli, napadača ima toliko mnogo. Crno telo demona Vrtloga isprečí se pred njim, ugledao je sluzave otvore i izbočine svuda po njemu i osetio otužni zadah nalik na mokraću, a onda nešto silovito prasnu iza njega i on u magnovenju ugleda srebrnasto telo jednog dodoa. Mehanička ptica preletela ga je jednim skokom i zarila kljun u napadača.

U neverici prepoznade troprugog dodoa koji ga je doneo do Ane Ahale.

Na ulazu u zgradu pojavi se još nekoliko demona i Ris ih saseče bacačem. Onda nanišani u sledećeg, povuče obarač i — ništa se ne dogodi. Energetski naboj oružja bio je prazan. Ris grozno oposva i baci beskorisni bacač prema napadačima, a zatim nastavi da se penje prema vrhu zgrade.

Demoni su ga lagano i uporno stizali.

Troprugi dodo stade između Risa i napadača i zagradi prolaz svojim telom, a demoni se baciše na njega. Prvi koji ga je dotakao odlete u stranu otkinute glave. Drugi dokači dodoa i raspori mu oklop. Udar noge metalne ptice rascepi ga na pola. Još jedan udar demona i glava dodoa bila je uništena.

Napadači nastaviše hajku više ne obraćajući pažnju na metalnu pticu. Prva tri, koji su pokušavali da preskoče ostatke dodoa, srušiše se odsečenih nogu. Risov branilac se osovio na noge, bez glave i napola uništen, i nastavio da brani svog gospodara. Novi udarci ga zahvatiše svuda po oklopu, mehanizam se postepeno raspadao u komadiće. Penjući se, Ris vide kako se otkinuti udovi dodoa kreću sami od sebe i pokušavaju još uvek da dohvate napadače.

Nešto zablista u svetlu koje je dopiralo kroz vrata i pred Risa se spusti vitko telo u crvenoj odeći.

»Ana«, reče on.

Najbliži napadač pokuša da dohvati Kernlađanku. Nije se ni osvrnula kada su njegove kandže skliznule po difenzorskom oklopu koji joj je štitio telo. Samo se malo izvila, dograbila demona za ruku i ekspolzivnim pokretom istrgnula mu je iz ramena. Onda se okrenu u polukrug, i zamahom rukom, silovitim poput topovske granate, probi oklop na grudima demona.

Zaboga, prođe Risu kroz glavu. Pa njeno telo je prava električna centrala. Znao je za teorijske performanse pojačivača koji su ugrađeni u Anu Ahalu, ali ih sve do sada nije video na delu.

Devojka se nasmeši. Nije se čak ni zadihala, pomisli Ris.

»Dobro si se borio, savetniče«, reče ona.

Skičanje je ispunjavalo vazduh zdanja. Ana priđe Julijanu Erdoberu Risu i obuhvati ga oko pasa.

»Čvrsto se drži«, rekla je.

Obruč demona bio je sve uži oko njih. Ana duboko udahnu i polete sa Risom iznad njihovih glava.

VRTLOG

Predeo pakla promicao je pod Risom i Kernlanđankom dok su leteli sve dalje od stražarske kule. Crne kandže preteći su se podizale prema njima, kao da pokušavaju da ih dohvate, a čak i na toj visini dopirali su do njih dvoje gnevni krici tvorevina Vrtloga. Čitav krajolik pretvorio se u tamni tepih smrti u kome su se živa i neozleđena tela demona preplitala sa raskomadanim i osakaćenim. Ris je video kako se stvorenje kome nedostaje polovina glave podiže i teturavo nastavlja da hoda; demonski udovi i prepolovljena tela kretali su se sami od sebe, ponovo spajali jedno s drugim i naočigled Zemljanina srastali. Gledao je kako se raskomadane tvorevine Vrtloga još uvek pare između sebe u crnim orgijama koje smrt nije mogla da zaustavi. Predeo se kretao pod njim, gmizao poput nezamislive mase tamnih crva.

»Ako ih uništavamo svakog dana na milione«, progunđa Ris, »bile bi nam potrebne decenije da ih se otarasimo.«

»Bio si sjajan«, reče glas Ane Ahale odmah pored Risovog uva. »Zadržao si ih taman koliko treba.«

»Koliko treba za šta?« reče Ris. Prizor pod njihovim nogama izazivao mu je mučninu.

»Da bi naše najsnažnije oružje postalo u punoj meri aktivno.«

Ris se seti da Ana uopšte nije učestvovala u sukobu. Shvati da je svakako smatrala nešto mnogo važnijim. Upita se o čemu se radi.

»Vidim da si radoznao«, reče ona. »Uskoro ćeš shvatiti.«

Sada su leteli iznad terena koji tvorevine Vrtloga još uvek nisu zaposele. Metalni pejsaž Oka monotono je promicao ispod njih. Jedna kula, čiji se vrh širio poput grabljive muholovke, izdvoji se iz slike i stade da raste. Oprezno, Ana uspori kada se našla na platou neposredno ispod vrha i slete lagano poput perceta.

U istom trenutku, između krakova muholovke nad njihovim glavama blesnu difenzorsko polje. Po jačini plavog sjaja Ris shvati koliko je silno.

Na platou kraj sebe ugleda Starbolu i Olmu koji su ćutke posmatrali šta se dešava.

Ana priđe sedištu u sredini muholovke i poče sa svojim telom da spaja mnogobrojne elektrode koje su ga okruživale sa svih strana.

Nešto poput plamena suknu kraj kule i strmoglavi se prema trupama Vrtloga. Vermer Ahala. I njegovi difenzori bili su uključeni na najjače.

»Šta...« poče Ris.

»ššš«, reče Starbola. »Gledaj.«

U čudnovatoj višestrukoj viziji koju su mu davali ratni mehanizmi Oka on ugleda legije Vrtloga kroz oči Vermera Ahale. Nezadrživo su nadirale preko pejsaža koji je uljasto svetlucao i činilo se da im se više ništa ne može isprečiti na putu.

»Sada ćeš«, rekla je Ana glasom čudno zadihanim, »videti bar jedan deo onoga što je Oko bilo u stanju da izvede dok je bilo u punoj snazi.«

Neki uređaj se uključi i vazduh oko njih zatreperi, zaigra kao živ.

»Danijci su ovo nazivali Mlin. Bio je to jedan od odbrambenih uređaja ugrađenih u samo Oko.«

Hujanje kule muholovke se pojača. Ris vide kako legije još uvek nezadrživo napreduju. A onda razaranje započe.

Činilo se kao da je metalni pejsaž najednom oživeo. Svaka pukotina, svaka pora u tlu kao da poče da se raspada, preformira i oblikuje smrtonosno oružje. Delovi mehanizama i građevina rascvetavali su se poput semena maslačka, stvarali oblake smrtonosnih oružja koja su se kretala brzinom misli i razarala sve što im se nađe na putu. Sam predeo se micao, uvijao, rastvarao poput čeljusti demonskog mehanizma,

pretvarao u desetine hiljada usta koja su nezadrživom pomamom grizla sve što im se nađe u okolini, živo i neživo, prijateljsko i neprijateljsko. Zona oko Terminala pretvorila se u pokretnu smrt u kojoj su u svakom deliću sekunde stradali milioni napadača.

Poput čigre koja se okreće pod udarima biča i vrti sve brže, Mlin je pojačavao svoje dejstvo. Ubilačke naprave Oka i dalje nisu birale šta će napasti i Ris shvati zbog čega su im bili potrebni moćni difenzorski oklopi. Stotine, hiljade mehanizama ubica zaletali su se u kulu muholovku i halapljivo pokušavale da razderu one koji su se nalazili iza štita. Letelica Vermera Ahale bila je prekrivena grozdovima smrtonosnih naprava tako da se nije video ni jedan deo energetskog oklopa — čudno, ali deo mladićevih misli koji je Ris uhvatio u tom trenutku iskazivao je spokoj i čak — zadovoljstvo? Zemljanin se okrenu Ani Ahali.

Oči su joj bile sklopljene, lice napregnuto u orgazmu sjedinjavanja s metalnim univerzumom, imala je milion očiju i isto toliko ubojitih ruku. Ris shvati da u tom trenutku ona ima manje ljudskog od ajkule koja krstari tamnim dubinama nekog okeana u potrazi za živim mesom koje će razderati. Rušila je, kidala, cepala sve što je živo u kovitlacu opšteg uništenja. Svaka njena misao, pojačana milionima puta, bila je ubilačko oružje. Bila je kibernetsko božanstvo, multi-šiva sa bezbroj ruku i opakih pogleda smrti.

Činilo se da se čitavo Oko rastače u mećavi smrtonosne pomame. Nije bilo ni jednog kvadratnog milimetra, daleko u krug, koji dejstvo mlina nije preoralo u potrazi za neprijateljem. Takve udare ništa nije moglo izdržati.

I onda sve poče da slabi, jenjava, mehanizmi su se vraćali u svoja kućišta da možda više nikada ne budu upotrebljeni. Iza njih je ostao prizor uništenja, pokidani uređaji i instalacije između kojih su tekle doslovce reke krvi.

Napad tvorevina Vrtloga bio je odbijen.

Ali Ana je i dalje ostala na svome prestolu smrti. Otvorila je oči, oznojenog čela, i mirnim glasom rekla: »Mislim da smo u ovom krugu uspeli.«

U ovom krugu? preneraženo se upita Ris.

Vrata podzemnih skloništa se otvoriše i iz njih nahrupiše mehanički dodoi, kretali su se po polju mrtvih i ranjenih demona i ubijali povređene.

»**Nailazi novi talas**«, saopštio je mirni glas Vermera Ahale.

Prve redove demona koji ponovo stadoše da navaljuju kao da im je potpuno svejedno šta se dogodilo sa prethodnicama sasekoše laseri. Onda Ris u daljini ugleda nešto ogromno, činilo se kao da su se čitave planine pokrenule i pridružile napadu tvorevina Vrtloga.

Krakeni!

Bilo ih je na stotine hiljada. Ris shvati da je onaj koga su prvog sreli i koji im je desetkovao ekspediciju bio, zapravo, sasvim mali primerak. Poput gradova na nogama, koračali su po gvozdenom bojnom polju, ravnodušno gazili i demone i dodoe, ne vodeći računa o tome šta je njihovo a šta tuđe. Baraž lasera obori se na njih, snopovi kristalne svetlosti odsecali su ogromne komade sa njihovih tela, ali oni su se svejedno kretali, ne hajući za užasne povrede.

Laserski baraž se udesetostruči. Goreo je metal i vazduh, predeo se obavi zidovima plamena, preobrazi u pakleno snoviđenje kroz koje su se kretale kilometarske buba švabe. Krakeni su padali, ali su i dalje navaljivali, sve dok se i poslednji ne sruši pod snopovima vatre sa neba.

Krajolik Oka bio je posut gigantskim telesima koja su se još uvek refleksno micala, gorele su površine veće od kontinenata, ali više nije bilo novih napadača.

»**Odbili smo ih**«, reče Ana Ahala i poče da skida elektrode.

PAKAO JE STVARAN I NALAZI SE OVDE

Ris je ponovo bez uspeha pokušavao da zaspi. Pred očima su mu se kretali prizori jučerašnje borbe i razarali živce koji su već desetinama sati bezuspešno vapili za odmorom. Napadi se tokom tog perioda više nisu ponavljali i Ris se nadao da je sumanutoj klanici u koju se pretvorilo Oko najzad došao kraj.

Ali Ana je smatrala da je ovo samo kratkotrajni predah. Silina napada, govorila je ona, pokazuje da je Vrtlog znao šta i gde treba da traži, kako god da je došao do tog saznanja. A žestina odbrane uverila ga je da je na pravom putu. Već je pokazao koliko mu je stalo do sjedinjavanja sa ratnim kompjuterima, čim je bio spreman da žrtvuje toliko svojih tvorevina. Za onoga ko se bori za život bila je to užasna žrtva. Možda ga previše antropomorfizujem, razmišljala je Ana naglas, ali Vrtlog na kraju krajeva jeste nastao od ljudi i mislim da je njegove postupke utoliko moguće predvideti.

»Napadi će ponovo doći«, rekla je.

Napadi će ponovo doći. Mirno uverenje kojim je to Ana izgovorila predstavljalo je stvar zbog koje su Risovi košmari u budnom stanju postojali dvaput strašniji. Gde smo to upali; pomišljao je, zar je ovo mesto sačinjeno od kvintesencije ludila i tame? Prevrtao se po svom ležaju pokušavajući da zaspi, telo mu je vapilo za odmorom, ali uvek iznova pred očima su mu iskrsavali prizori rata protiv nakaza i, još više, slike bojnog polja neposredno nakon što ga je Ana izvukla iz kule — planine.

Tek nakon neznano koliko vremena ophrva ga grozničav, košmaran san, u kojem su se prizori koje je video tokom dana mešali sa još groznijim snoviđenjima. Bacakao se pred prikazama strasnijim od najgorih košmara, utoliko pre što su bila vrlo slična onome što je video u stvarnosti. Ko zna koliko bi se tako mučio da ga ne probudi prodorni, piskavi signal alarmnog uređaja.

Napad je ponovo počinjao.

Psujući, bunovan, podiže se sa ležaja. Činilo mu se da ga boli svaki mišić. Oko njega bila je tama, i on koraknu po prostoriji, sudarajući se sa stvarima. Izabrali su noć da napadnu, pomisli.

A onda se razbudi.

Noć! Na Oku nema noći!

Izleteo je kao oparen na plato kule muholovke i pogledao prema nebu.

Tamna, zelenkasta masa visila je daleko nad njegovom glavom, zaklanjajući sunce. Video je pramičke svetlosti kako se kolutaju kroz nabore olujnih oblaka, fosforescentnozelene i belokosne. Video je kako se kumulonimbusni nabori kovitlaju i zastrašujućom brzinom pretapaju jedan u drugi. Video je kako tonu prema obzorju kao da ih nešto usisava, pa ipak ih je, izgleda, bilo sve više.

A na obzorju, u sredini tamnog tunela oblaka, nalik na oko urgana u koje se stiču svi rukavci besomučnog kovitlaca, video je otvor u nebu u koji su sumanutom brzinom tonuli oblaci. Bio je nalik slivniku u koji lagano otiče čitav svet. Bio je poput halapljivih, mahnitih usta velikih poput kontinenta koja gutaju sve što im pide.

Bio je to Vrtlog.

Ris odjuri do prestola na središtu platoa. Tamo zateče Anu Ahalu, lica ledenog, kao da je upravo ugledala smrt. Što zapravo, pomisli Ris, nije mnogo daleko od istine. Ostalih članova grupe nije bilo nigde na vidiku.

»Šta da učinimo...?« poče Ris. Ali odgovor mu nije bio potreban. On stade pored Ane i zagleda se u grabljivu čeljust neba koja je postajala sve veća.

»Uopšte ne obraća pažnju na nas«, reče Ana, »iako smo mu mi desetkovali vojsku. Kreće se prema Terminalu«.

Sablasno fosforesciranje obuhvatalo je predeo pod gigantskim kovitlacem. Risu se učini da delovi krajolika počinju da se miču i oživljavaju. Nismo imali šanse, pomislio je on. *Kako možeš pobediti nesavladivog neprijatelja*?

Gromoglasna eksplozija probijanja zvučnog zida odjeknu negde u neposrednoj

blizini i Zemljanin se zanese. Krajičkom oka ugleda srebrnu munju letelice Vermera Ahale koja suknu kraj kule i strmoglavi se prema Terminalu.

»Vermere! Ne!« kriknu Ana.

Ris je gledao kako bela tačka letelice postaje sve manja u daljini, poput galeba koji leti nad uzburkanim, crnim morem. Zemljanin pokuša da dosegne um mladog Kerlanđanina i dotače samo tamu i jezivu, smrtnu rešenost. Prestrašeno se povuče. Zar je mladić poludeo?

Komešanje Vrtloga postade jače. Iznenada letelica Vermera Ahale blesnu, kao da je uhvaćena u unakrsne snopove desetine reflektora i Ris je ponovo ugleda dok se sunovraćivala ravno prema mestu na kome je trebalo da bude Terminal. *Svetio ljubavi*, pomisli Zemljanin. Vrtlog je prisustvo mladog Kerlanđanina shvatio kao daleko opasnije ugrožavanje nego što je bilo uništavanje devet desetina njegovih legija.

Ali letelica je već bila u slobodnom padu. Ona se zari u tlo u neposrednoj blizini Terminala i svetlost koja ju je obasjavala ugasi se.

Jedan trenutak se ništa nije dešavalo.

Zatim, gromoglasni urlik, kao da stotina hiljada vulkana eruptira zajedno. Ogroman deo krajolika oko terminala pocrne i poče da se razliva.

Aspadem, pomisli preneraženo Ris. Upotrebio je aspadem.

Deset hiljada kvadratnih kilometara metalnog tla u okolini Terminala u sekundi se sakupilo u jednu tačku kada je prostor podvrgnut razornoj deformaciji sa uređaja za samouništenje Vermerove letelice. Naprezanje materijala i difenzorske opne koja je štitila svet u jednom trenutku bilo je strašno — a onda je puklo!

Stvorio se otvor od preko stotinu kilometara u prečniku. Aspadem je progutao terminal, kiborele, vojsku demona, deo Vrtloga, Vermera Ahalu. Oni su se sada, deformisani i razneseni, nalazili u majušnoj sferi koju je stvorila bomba za razaranje tkiva prostora. Možda je, pomisli Ris, nastala crna rupa.

Zemljotres koji izbaci tlo ispod nogu Julijana Erdobera Risa bio je tako silovit da se činilo kao da se svet ruši. On vide kako je difenzorski oklop zablistao oko kule muholovke da bi je zaštitio od transoničnog uragana nastalog u istom trenutku kada su milioni kubnih kilometara vazduha suknuli u bezvazdušni prostor.

Ris ugleda kako se oformio divovski crni točir, preokrenuta kupa čiji je centar bio u otvoru na dnu sveta; po zidovima tvorevine su se komešali oblaci. Rika ranjene atmosfere bila je zaglušujuća i pored energetskog štita; bolni urlik sveta koji se cepao na dvoje.

A onda još jači krik, vrisak jarosti milijardi prevarenih duša. »Beži!« viknula je Ana kada se Vrtlog pokrenuo.

Plato preplavi plima svelosti. Ris sklopi oči i baci se naglavačke u otvor u središtu zgrade, dubok možda pola kilometra. Krajičkom oka vide da je i Ana učinila isto.

Poginuo je od udarca u podnožje, smrskanih rebara i zdrobljene kičme. Ali Vrtlog ga je posmatrao. Kada se ponovo probudio, osećao je u vazduhu slatkasti vonj, a Svetla ljubavi je nestalo. Digao je pogled prema kružnom isečku neba koji se video daleko nad njegovom glavom, ali je ono ponovo bilo plavo i vedro.

Ana mu priđe sa leđa, ćutke ga uhvati ispod mišica i vinu se s njim u vazduh.

Ponovo na platou, video je da je Vrtlog nestao. Pod platoa bio je prekriven sa nebrojeno mnogo malih obličja što su se micala i uvijala peristaltičkim pokretima, nalik sićušnim crvima koji su izrastali iz njega i Ris shvati da je to Svetio ljubavi transformisalo materijal podloge. Uragana više nije bilo, jer su se difenzori koji su štitili dno sveta ponovo uspostavili i zatvorili rupu na mestu nekadašnjeg terminala.

Ali se titanski otvor nepravilnih, krecavih ivica, procepljen u teškom metalu, još uvek video. A oko njega, tlo se komešalo kao oživelo, talasalo i poigravalo poput želatina. Aspademska bomba započela je lančanu reakciju koja će razoriti svet.

»Ne treba da brinemo«, rekla je Ana Ahala. »Reakcija se odvija geometrijskom

progresijom, ali je za sada još uvek spora. Imaćemo dovoljno vremena da odemo odavde«.

Ris se priseti Vermerovog mladog lica, koje će od sada viđati samo u svojim uspomenama. »Izabrao si spektakularan način da odeš, stari moj«, reče on u sebi.

Ali lice Ane Ahale bilo je svetio.

»Umro je kao ratnik«, rekla je ona. A potom tiše dodala — »Moj brat...«

Tamni obruč oko rupe u svetu jedva primetno se širio.

»Shvataš li šta je Verm učinio?« reče Ana Ahala. »*Aspadem će progutati Oko Zmije. Vrtlog se nikada neće spojiti sa veštačkim mozgom koji ga je doneo na svet*«.

LAĐARKA BRODA SMRTI

»Ništa nam to ne vredi.«

»Zašto? Moći ćemo da idemo.«

Julijano Erdober Ris se namršti.

»Kada si rekla da su tvoji tragači uhvatili signal zemaljske letelice, mislio sam da je stigla nova ekspedicija«, reče on.

»Očigledno nije«, odvrati Ana Ahala. »Pa šta?«

Stajali su pred trupom letelice koja je pre izvesnog vremena doplovila sa Zemlje — zdepastim telom u obliku čunka, sa tradicionalnim simbolom maslinove grančice naslikanim na oplati. Tragači su je pre izvesnog vremena dovukli do kule mu-holovke i ona je seda ležala ispred dvoje ljudi, poput kita izvučenog na suvo.

»Trebalo je da pretpostavim da će Zemlja poslati automatsku sondu radije nego da rizikuje živote još jedne ekspedicije«, rekao je Ris gorko.

»Rise, ponekad te ne razumem. Zbog čega si tako namrgođen?«

»Zato što nam se ovaj svet upravo raspada pod nogama, a mi nemamo načina da se vratimo na Zemlju.«

»Ali imamo. Iskoristićemo ovu sondu.«

»Ana, zaboga, to je najobičnija konzerva. Čak joj je i gravitacioni pogon otkazao!«

»Ali ima Galerkin-Fikratinijeve prenosnike. A što se tiče motora, zar si zaboravio? Ja sam pogon.«

On je odmeri, devojku-električnu centralu, otvori usta, zatim ih ponovo zatvori.

»Dobro. Recimo da ti možeš da poslužiš kao tegljač za sondu sve do međusvetske stanice na Mesecu«, rekao je. »Ali ta sonda nije čak ni hermetična. Ne bih rekao da imamo vremena da je opremimo sistemima za održavanje života.«

»Nisu nam ni potrebni.«

»Ana, čak i sa tvojim gravipterima, do Meseca ima dobrih šest i po sati leta. Ti ćeš biti zaštićena svojim sistemom za preživljavanje, ali šta će biti sa nama ostalima?«

»Bićete mrtvi tokom čitavog puta. Nema veze. Ja ću upravljati sondom.« Kernlanđanka se široko nasmeši. »Zar ne vidiš da sam sve isplanirala ?«

Zemaljska sonda ne samo što je bila nehermetična, u njoj od opreme gotovo da i nije bilo mesta za tri putnika. Morali su da izbacuju velike delove napolje da bi svi mogli da stanu. To je Ana Ahala učinila golim rukama, nimalo nežno počupavši savršene kibernetske i elektronske uređaje, na izgled ne obraćajući pažnju koliko će štete napraviti. Ali Ris vide da je vrlo pažljivo zaobilazila kola prenosnika i vodove za napajanje.

Tragači su javljali da je do nailaska fronta lančane reakcije ostalo još manje od pola sata. Ris je posmatrao usredsređeni izraz Ane Ahale dok je pravila mesta za putnike, čudeći se njenoj smirenosti pred pogibelji. Lađar lađe mrtvih, pomisli on, a ja ću u njoj biti putnik.

»Vreme je za polazak«, reče Ana Anala.

On, Starbola i Olma sklupčaše se među pokidanim zemaljskim uređajima, a poklopac sonde zalupi se za njima i ostavi gotovo potpunu tamu. Ris se za trenutak uplaši da Ana neće imati dovoljno snage da podigne čitavu desetotonsku sondu zajedno sa putnicima, a onda mu silovit trzaj i zatim razmazano ljuljanje, kao u liftu, pokazaše da je sonda u vazduhu.

Izlazak iz atmosfere usledio je možda pola sata nakon toga. Ris pogibe.

Čudno, ali nakon što je sve prošlo, period leta kroz vakuum sećao se kao kroz polusan. Nije bilo bola. Sistem za održanje života i ubistveni bezvazdušni prostor uspostavili su nekakvu ravnotežu u kojoj Zemljanin nije bio ni sasvim mrtav, ni potpuno živ. Okruživala ga je polutama kroz koju su se kovitlala poludovršena sećanja i nejasni simboli.

A onda je, u nozdrvama, osetio miris sveže trave.

Poklopac sonde uz cviljenje se podiže i unutra nahrupi pepeljava svetlost. Dve vitke, bele ruke istrgoše ga iz utrobe sonde kao da je dete i on ugleda lice Ane Ahala.

Udahnuo je sa uživanjem i obazro se oko sebe. Travnati bregovi teraformiranog Meseca pružali su se na sve strane oko njega. Kada je podigao glavu, nebo nad njime bilo je siva metalna ploča. Potražio je po gvozdenoj površini i našao, gotovo vertikalno nad sobom, sićušnu, gotovo nevidljivu mrlju svetlosti, tanušnu zvezdu obrubljenu pojasom tame — mesto na kome je počela lančana reakcija koja će progutati Oko. Za trenutak se ponada da će pri tom stradati i sam Vrtlog.

Ana raširi ruke.

»Na posao«, reča. »Treba da spremimo ovaj nered. Vreme je da se ide kući.«

J. R. R. Tolkin

O MAEGLINU

Prevod: Davor Beganović

Aredhela Ar-Feiniel, Bijela Gospa Noldora, kćerka Fingolfinova obitavala je u Nevrastu sa Turgonom, svojim bratom i s njim je otišla u Skriveno Kraljevstvo. Ali umorila se od zaštićenog grada Gondolina žudeći sve više da jaše divljinama i šeta šumama kao što joj bijaše navada u Valinoru; i kad je prošlo dvije stotine godina od potpune izgradnje Gondolina, razgovarala je sa Turgonom i zamolila dozvolu za odlazak. Turgonu ne bijaše drago da joj to odobri i dugo je odbijaše; ipak, naposlijetku popusti govoreći: »Tad idi, ako želiš, mada je to protivno mom znanju, i slutim da će zlo proisteći i za me i za te. Ali ići ćeš tek da potražiš Fingona, našeg brata; a oni koje šaljem s tobom vratiće se amo u Gondolin što brže mogu.«

Ali Aredhela reče; »Ja sam tvoja sestra a ne služavka i izvan tvojih granica ići ću koliko mi se to čini dobrim. A ako mi nerado daješ pratnju, ići ću sama.«

Tad Turgon odgovori: »Ne uskraćujem ti ništa svoje. A ipak ne želim da itko tko zna put amo obitava u mojim zidinama, a ako tebi vjerujem, sestro moja, ne vjerujem da drugi mogu držati jezik za zubima.«

I Turgon odredi trojicu gospode iz svoje kuće da jašu sa Aredhelom i zapovijedi im da je vode Fingonu u Hithlum, ako je na to mogu privoljeti. »I pazite«, reče, »jer, mada je Morgoth još uvijek opkoljen na sjeveru, postoje mnoge opasnosti u Srednjem svijetu o kojima Gospa ništa ne zna.« Tad Aredhela napusti Gondolin, a Turgonu bješe teško oko srca dok je odlazila. Ali kad dođoše do gaza Brithiach na rijeci Sirion, ona reče svojim pratiocima: »Krenite sad put juga a ne sjevera, jer neću jahati za Hithlum; moje srce sve više žudi da pronađe sinove Feanorove, moje prijatelje od davnina.« I pošto je nisu mogli odvratiti, krenuše put juga kako ona zapovijedi, i zatražiše pristup u Doriath. Ali graničari ih odbiše; jer Thingol nije dopuštao nikom od Noldora da prođe pojas, osim svojim rođacima iz kuće Finarfinove, a pogotovu ne onima koji prijateljevahu sa sinovima Feanorovim. Zato graničari rekoše Aredheli: »Do zemlje Celegormove koju tražite, Gospo, ne možete nikako doći prolazeći kroz carstvo kralja Thingola; morate jahati s druge strane Melianinog pojasa, na jug ili sjever. Najbrži je put stazama koje vode istočno od Brithiacha kroz Dimbar i duž sjeverne međe ovog kraljevstva, dok ne prođete most Esgalduin i Gazove Arosa i dođete do zemlje koja se prostire iza brda Himring. Tamo obitavaju, tako vjeru-jemo, Celegorm i Curufin, i možda ćete ih pronaći; ali put je opasan.«

Tad se Aredhela vrati i poče tražiti opasni put međ duhovima opsjednutim dolinama Ered Gorgortha i sjevernih oboda Doriatha; i što se bliže primicahu zloj oblasti Nan Durgortheba, jahači postadoše umreženi u sjeni, i Aredhela se udalji od svojih pratitelja i izgubi se. Dugo su je uzalud tražili plašeći se da je uhvaćena u zamku ili da se napila iz otrovnih riječnih tokova te zemlje; ali svirepa bića Ungolianta koja obitavahu u klisurama bijahu probuđena i progoniše ih, i oni jedva spasiše živote. Kad su se konačno vratili i kazali svoju priču, bijaše velika tuga u Gondolinu; a Turgon je dugo sjedio sam trpeći bol i srdžbu u tišini.

Ali Aredhela, uzalud tražeći prijatelje, nastavi jahati, budući neustrašiva i tvrda srca, kao i sva djeca Finweova; držaše se svog puta, i prelazeći Esgalduin i Aros dođe do zemlje Himlad između Arosa i Celona gdje obitavahu u tim danima Celegorm i Curufin, prije proboja opsade Angbanda. U to vrijeme ne bjehu kod kuće jer su jahali sa Caranthirom na istoku u Thargelionu; ali Celegormovi joj ljudi poželješe dobrodošlicu i pozvaše je da s počastima ostane među njima do povratka njihovih gospodara. Tamo bijaše izvjesno vrijeme zadovoljna nalazeći veliki užitak lutajući slobodna po šumovitim predjelima; ali kako se godina dužiše, a Celegorm se nije vraćao, ponovo je obuze nemir i jahaše sve dalje, tražeći nove staze i neugažene proplanke. Tako se u smiraj godine zbi da Aredhela ode na jug Himlada i prođe Celon; i prije no što postade toga svjesna uhvati se u mrežu Nan Elmotha.

Tom je šumom u prošlim vremenima šetala Mehana u sumrak Srednjeg svijeta kad

je drveće bilo mlado, a čarolije su ga još pritiskivale. Ali sad je drveće Nan Elmotha bilo najviše i najmračnije u Beleriandu, a sunce nije nikad tamo dopiralo; i tamo je obitavao Eöl, koga su zvali Mračni Elf. Po starini je bio rod Thingolov, ali je bio nemiran i nezadovoljan u Doriathu, i kad Melianin Pojas bi postavljen oko Šumske oblasti, gdje je obitavao, odbjegao je u Nan Elmoth. Tamo je živio u dubokoj sjeni, voleći noć i sumrak pod zvijezdama. Izbjegavao je Noldore okrivljujući ih zbog povratka Morgotha, koji je uznemirio tišinu Beleriandа; ali Patuljke je volio više no itko od Elfa od starine. Od njega su Patuljci naučili mnogo od onoga što se zbivalo u zemljama Eldara.

Sada je trgovački put Patuljaka ispod Plavih planina slijedio dvije ceste preko istočnog Beleriandа, a sjeverni je put, koji je vodio ka Gazovima Arosa, prolazio blizu Nan Elmotha; i tamo bi Eöl sretao Naugrime (1) i s njima se družio. I kako je njihovo prijateljstvo raslo, odlazio bi povremeno i obitavao kao gost u kućama u velikim dubinama Nogroda ili Belegosta. Tamo je naučio mnogo o obradi metala, i stekao veliku vještinu; i izumio je metal tvrd kao čelik Patuljaka, ali tako kovan da ga je mogao učiniti tankim i savitljivim; a ipak je ostajao otporan na sve oštrice i strijele. Nazvao ga je galvorn jer je bio crn i sjajan kao smolac i oblačio ga je kad god je išao na put. Ali Eöl, mada poguren od kovačkog posla, nije bio Patuljak, već visoki Elf uglednog roda Telerija, plemenit, mada strašna lica; a oči su mu mogle prodrijeti duboko u sjenke i tamna mjesta. I zbi se da je vidio Aredhelu Ar-Feiniel dok je lutala između visokog drveća u blizini Nan Elmotha: bljesak bjeline u tamnom predjelu. Vrlo lijepa mu je izgledala i on je poželje, i obuze je čarolijama, tako da nije mogla pronaći izlaz, već je prilazila sve bliže njegovom obitavalištu u dubini šume. Tamo bijaše njegova kovačnica, i tamne dvorane, i sluge kakve je mogao imati, tihe i tajnovite kao i gospodar im. I kad Aredhela umorna od lutanja konačno dođe do njegovih vrata, on joj se otkri i poželi joj dobrodošlicu i povede je u kuću. I tamo ona ostade; jer Eöl je uze za ženu, i prođe mnogo vremena prije no što itko od njenih ponovo ču za nju.

Nije rečeno da je Aredhela bila potpuno nevoljka, niti joj je život u Nan Elmothu bio mnogo godina mrzak. Jer mada se po Eölovim zapovijedima morala kloniti sunca, zajedno su lutali pod zvijezdama ili na svjetlu mjesečeva srpa; ili je mogla gaziti šumama koliko je htjela, osim što joj je Eöl zabranio da traži sinove Feanorove, ili bilo kojeg drugog od Noldora. A Aredhela mu je rodila sina u sjenkama Nan Elmotha i u srcu mu dala ime na zabranjenom jeziku Noldora, Lamion, što znači Dijete Sumraka; ali otac mu ne dade ime do dvanaeste godine. Tad ga nazva Maeglinom, Oštrovidim, jer je zamijetio da su sinovljeve oči prodornije od njegovih, a misli mu mogu čitati tajne srdaca onostrano od izmaglice riječi.

Kad Maeglin doseže pun stas, licem i obličjem sličiše noldorsklm srodnicima, ali po ćudi i umu bijaše sin svog oca. Malo je govorio osim o stvarima koje su ga se naposredno ticale, a tad bi mu glas imao moć da miče one koji bi ga čuli i da obara one koji su mu se odupirali. Često je išao sa Eölom u gradove Patuljaka na istoku Ered Lindona i tamo revno učio ono čemu ga podučavahu, a prije svega umijeće pronalaženja metalnih ruda u planinama.

A ipak je rečeno da je Maeglin više volio majku i, kad bi Eöl bio kod kuće, dugo bi sjedio uz nju i slušao sve što bi mu mogla reći o svom rodu i njihovim djelima u Eldamaru, i o moći i neustrašivosti prinčeva kuće Fingolfinove. Sve je primao srcu, ali najviše ono što je čuo o Turgonu, i da ovaj nema nasljednika; jer je Elemvea, njegova žena, nastradala za prelaska Helcaraxea, a kći mu Idrila Celebrindal bijaše jedino dijete.

Dok je pričala ove priče, probudi se u Aredheli žudnja da ponovo vidi svoje srodnike, i bi joj začudan zamor svjetlima Gondolina, i vodoskocima pod suncem, i zelenim utrinama Tumladena pod vjetrovitim proljetnim nebom; tim više što često os-tajaše sama u sjenkama kad joj i sin i suprug bijahu daleko. Iz ovih priča potekoše i prve

____

(1) Naugrimi — sindarinsko ime za Patuljke

svađe Maeglina i Eöla. Jer nipošto ne bi majka otkrila Maeglinu obitavalište Turgonovo, niti bi čovjek mogao tamo dospjeti, a on je strpljivo čekao, još vjerujući da će joj izmamiti tajnu ili možda pročitati njene nezaštićene misli; ali prije no što je to mogao učiniti, on poželje vidjeti Noldore i govoriti sa sinovima Feanorovim, svojim srodnicima, koji ne obitavahu daleko. Ali kad otkri svoju namjeru Eölu, ovaj se razgnjevi: »Ti pripadaš kući Eölovoj, Maegline, sine moj«, reče on, »a ne Golodhrimima. Sva je ova zemlja Telerija, i ja neću da imam posla, niti će moj sin imati posla s ubicama roda našeg, osvajačima i otimačima doma našeg. Sad ćeš me poslušati ili ću te okovati.« A Maeglin ne odgovori, već bijaše hladan i tih, i više nije putovao s Eölom, a Eöl mu prestade vjerovati.

Zbi se da sredinom ljeta Patuljci, kao što im bijaše običaj, pozvaše Eöla na gozbu u Norgod; i on odjaha. Tad Maeglin i majka mu bijahu slobodni izvjesno vrijeme da idu gdje im je volja, i često su jahali pod strehama šuma, tražeći sunce; i žudnja poraste u srcu Maeglinovom da zauvijek napusti Nan Elmoth. Stoga reče Aredheli: »Gospo, pođimo dok je vremena! Kakva nada postoji za mene ili za te u ovim šumama. Tu smo okovani, a za me nema nikakva probitka; jer naučio sam sve što mi je otac imao pokazati, ili što bi mi Naugrimi otkrili. Nećemo li tražiti Gondolin? Bićeš moj vodič, a ja tvoj čuvar!«

Tad Aredheli bi drago i s ponosom gledaše svog sina; i rekavši slugama da polaze tražiti sinove Feanorove, odoše i odjahaše put sjevernih oboda Nan Elmotha. Tamo su prešli uzani tok Celona i ušli u Himlad i jahali do Gazova Arosa u pravcu zapada duž granica Doriatha.

A Eöl se vrati sa istoka prije no što Maeglin predviđaše i otkri da su mu sin i žena otišli prije dva dana; i bijaše tako gnjevan da ih je slijedio i po dnevnoj svjetlosti. Kad uđe u Himlad ublaži svoj gnjev i pođe opreznije, prizivajući u sjećanje opasnost, jer Celegorm i Curufin biahu moćna gospoda, koja uopće nisu voljela Eöla, a Curufin, štaviše, imaše prijeku ćud; a izvidnica aglonska zamijeti jahanje Maeglinovo i Aredhelino do Gazova Arosa, a Curufin opaziv čudna zbivanja u toku, dođe s juga do prolaza i ulogori se u blizini Gazova. I prije no što Eöl prejaha Himlad iz zasjede ga napadoše jahači Curufinovi i dovedoše do svog gospodara.

Tad mu Curufin reče: »Kakva posla, Mračni Elfe, imaš u mojim zemljama? Prijeka posla, možda, koja tjeraju tako sunco-stidljivog napolje po danu.«

A Eöl, svjestan opasnosti, suspregnu gorke misli koje mu se rojiše po glavi. »Saznah, plemeniti Curufine«, reče on, »da su mi sin i žena, Bijela Gospa od Gondolina, odjahali da te posjete, dok bijah od kuće; i učini mi se shodnim da im se pridružim u tom poslanju.«

Tad se Curufin nasmija Eölu i reče: »Ovdje bi naišli na manje toplu dobrodošlicu, no što su se nadali, da si ih ti pratio, ali to nije na stvari, jer to ne bijaše njihovo poslanje. Nema ni dva dana kako su prešli Aroesiach i otud brzo odjahali u pravcu zapada. Izgleda da me hoćeš prevariti, osim ako nisi i sam prevaren.«

A Eöl odgovori: »Tad, gospodaru, možda ćeš mi dozvoliti da odem i otkrijem istinu zbivanja.«

»Imaš moju dozvolu, ali ne i ljubav«, reče Curufin. »Što prije napustiš moju zemlju to ću zadovoljniji biti.«

Tad se Eöl pope na konja govoreći: »Dobro je, Lorde Curufine, naći srodnika tako obzirna u nevolji. Zapamtiću to kad se vratim.« Tad Curufin mračno pogleda Eöla. »Ne razmeći se nazivom ženinim preda mnom,« reče on. »Jer onaj ko krade žene Noldora i vjenčava ih bez darova ili dozvole ne stiče srodstvo s njinim rodom. Dadoh ti dozvolu da pođeš. Uzmi je, i nestani. Po zakonima Eldara ovaj te put ne mogu ubiti. I dodajem savjet: vrati se sad u svoje obitavalište u tami Nan Elmotha; jer srce me upozorava — ako sad budeš progonio onu koja te više ne voli, vratiti se tamo nećeš nikada.«

Tad Eöl žurno odjaha, a bijaše pun mržnje prema svim Noldorima; jer prozreo je

sad da Maeglin i Aredhela bježe u Gondolin. I gonjen gnjevom i stidom zbog poniženja prešao je Gazove Arosa i naporno jahao putem kojim su oni prije prošli; ali mada nisu znali da ih slijedi, a imao je najbržeg ata, nije ih vidio sve dok ne dosegoše Brithiach i napustiše konje. Tad ih izda zla sudba; jer konji glasno zarzaše i Eölov at ih ču, i pojuri prema njima; i Eöl iz daljine opazi Aredhelinu bijelu odoru, i opazi put kojim se kretala, tražeći tajnu stazu u planinama.

Sad Aredhela i Maeglin dođoše do Vanjske Kapije Gondolina i Tamnog Čuvara pod planinama; i tamo je dočekaše s radošću, i prolazeći Sedam Kapija dođe s Maeglinom do Turgona na Amon Gwareth. Tad Kralj sasluša s čuđenjem sve što je Aredhela imala reći; i pogleda s naklonošću Maeglina, sina svoje sestre, opažajući u njemu nekog vrijednog da bude uračunat u prinčeve Noldora.

»Radujem se doista da se Ar-Feiniel vratila u Gondolin,« reče on, »i sad će moj grad ponovo biti ljepši no u danima kad je smatrah izgubljenom. A Maeglin će imati najveće počasti u mojem carstvu.«

Tad se Maeglin nakloni i primi Turgona za gospodara i kralja, da ispunjava sve njegove želje; ali potom stajaše tih i oprezan, jer blaženstvo je Gondolina prevazilazilo sve što je zamišljao iz priča svoje majke, i bio je začuđen jačinom grada i gostoprimljivošću njegovih ljudi, i mnogim stvarima neobičnim i lijepim koje je gledao. A ipak ni prema kome njegove oči ne bijahu češće privučene no prema Idrili, Kraljevoj kćerki, koja je sjedila do njega; jer biješe zlatna kao Vanvari, srodnici njene majke i izgledaše mu kao sunce od kojeg svi kraljevi dvori primaju svjetlo.

Ali Eöl, slijedeći Aredhelu, pronađe Suhu Rijeku i tajnu stazu, i tako kradom puzeći dođe do straže, i bi zarobljen i ispitivan. A kad straža ču da Aredhelu naziva svojom ženom bijaše zapanjena i posla brzog glasnika u Grad i on dođe do Kraljeva dvorca.

»Gospodaru«, uzviknu, »Straža zarobi nekog koji kradom dođe do Tamnih Vrata. Eölom se naziva, i visoki je Elf, mračan i strašan, od roda Sindara, a ipak nazivlje Gospu Aredhelu svojom ženom, i zahtijeva da ga se dovede preda te. Gnjev mu je velik i teško ga je obuzdati, ali nismo ga ubili kao što tvoji zakoni zapovijedaju.«

Tada Aredhela reče: »Avaj! Eöl nas je slijedio, baš kao što sam se plašila. Ali velikim krišom je to učinjeno; jer ne vidjesmo i ne čusmo nikakvu potjeru dok se uspinjasmo Skrivenim Putem.« Tad reče glasniku: »On govori istinu. On je Eöl, a ja sam njegova žena, i on je otac mojeg sina. Ne ubij ga, već ga dovedi amo na Kraljev sud, ako Kralj tako želi.«

I bi tako: i Eöl bi doveden u Turgonove dvore i stajaše ispred njegova prijestolja, ponosan i zlokoban. Mada ne bijaše zapanjen manje no njegov sin svim što je vidio, njegovo srce bijaše puno gnjeva i mržnje prema Noldorima. Ali Turgon postupaše s njim s počastima, i uzdiže ga i uze mu ruku; i reče: »Dobro došao srodniče, jer za takvog te držim. Obitavaćeš ovdje do mile volje, osim što moraš ostati i ne smiješ napustiti moje Kraljevstvo, jer moj je zakon da nitko tko pronađe put amo ne smije otići.«

Ali Eöl odbaci njegovu ruku: »Ne priznajem tvoj zakon,« reče on. »Nikakva prava nemaš ti niti itko od tvog roda u ovoj zemlji da grabiš čovjeka ili otimaš, ni ovdje ni ondje. Ovo je zemlja Telerija, u koju donosite rat i nemir, ponašajući se uvijek oholo i nepravedno. Nije me briga za tvoje tajne i nisam te došao uhoditi, već da tražim svoje vlastito: ženu i sina. Ako, pak, na Aredhelu svoju sestru polažeš neka prava, tad nek' ostane; nek' se ptica vrati u kavez, gdje će ubrzo ponovno oboljeti, kao što je oboljela i ranije. Ali ne i Maeglin. Mog mi sina nećeš uskratiti. Dođi, Maegline, sine Eölov! Tvoj ti otac zapovijeda. Napusti kuću naših neprijatelja i ubica roda našeg, ili budi proklet!« Ali Maeglin ništa ne odgovori.

Tad Turgon sjede na prijestolje držeć' sudbeni štap i strogim glasom progovori: »Neću raspravljati s tobom, Mračni Elfe. Samo su mačevima Noldora zaštićene tvoje tamne šume. Slobodu da po njima lutaš divalj duguješ mom rodu; i da nije bilo njih dugo bi već ropski argatovao u jamama Angbanda. A ovdje sam ja kralj; i želiš li to ili ne,

moj sud je zakon. Samo ti je ovaj izbor dat: da ostaneš ili da umreš ovdje; a tako i tvome sinu.«

Tad Eöl pogleda u oči kralju Turgonu, i ne bijaše zaplašen, već stajaše dugo bez riječi ili kretnje dok se mirna šutnja nadnosila nad dvorom; i Aredhela bi uplašena, znajući da je opasan. Iznenada, brzo poput zmije zgrabi on koplje koje držaše skriveno pod ogrtačem i upravi ga na Maeglina, uzvikujući: »Uzimam drugi izbor za sebe i za sina mi. Nećeš zadržati što je moje.«

Ali Aredhela se pruži pred džilit i on je udari u rame; a Eöla nadvladaše mnogi i okovaše ga, i odvedoše, dok drugi njegovahu Aredhelu. Ali Maeglin gledajući oca bijaše tih.

Bi određeno da će Eöl slijedećeg dana biti izveden pred Kraljev sud; a Aredhela i Idrila sklonjivahu Turgona milosti. Ali uveče Aredhela oboli, mada je rana izgledala mala, i utonu u mrak, i u noći umre; jer vrh koplja bijaše otrovan, mada to nitko ne znade, dok ne bi prekasno.

Stoga kad Eöla dovedoše pred Turgona za njega ne bi milosti; i odvedoše ga do Caragdura, litice od crne stijene na sjevernoj strani brda gondolinskog da ga otud bace sa strmih zidina grada. A Maeglin stajaše pokraj i ne reče ništa, ali naposljetku Eöl kriknu-. »Dakle odričeš se svog oca i njegova roda, nečasni sine! Nek' ti ovdje propadnu sve nade, i nek' umreš ovdje istom smrću kao i ja.«

Tad baciše Eöla s Caragdura i tako on skonča, i svim u Gondolinu to izgledaše pravedno; ali Idrila bijaše uznemirena i od tog dana ne vjerovaše srodnicima. A Maeglin je napredovao i izrastao, moćan među sinovima Gondolindrima, slavljen od svakog, i uzvišen u milosti Turgonovoj; jer ako je učio žudno i brzo sve što je mogao, također je imao i mnogo toga da pouči. I oko sebe je, okupljao sve one koji su imali najviše smisla za kovački zanat i rudarstvo; i tražio je u Echoriathu (Okružujućim planinama) i pronašao bogate žile rude raznolikih metala. Najviše je cijenio tvrdo željezo iz rudnika Anghabar na sjeveru Echoriatha, i otud je dobijao obilje kovnih metala i čelika, tako da je oružje Gondolindrima, bilo načinjeno još jačim i oštrijim. Mudar u savjetima bio je Maeglin i oprezan, a ipak oduševljen i neustrašiv u nevolji. A to se vidjelo u kasnijim danima; jer kad je u strašnoj godini Ninaeth Arnoediada, Turgon otvorio svoj tabor i pokrenuo trupe u pomoć Fingonu, Maeglin ne ostade u Gondolinu kao Kraljev namjesnik već ode u rat i boriše se uz Turgona, i pokaza nemilosrdan i neustrašiv u borbi.

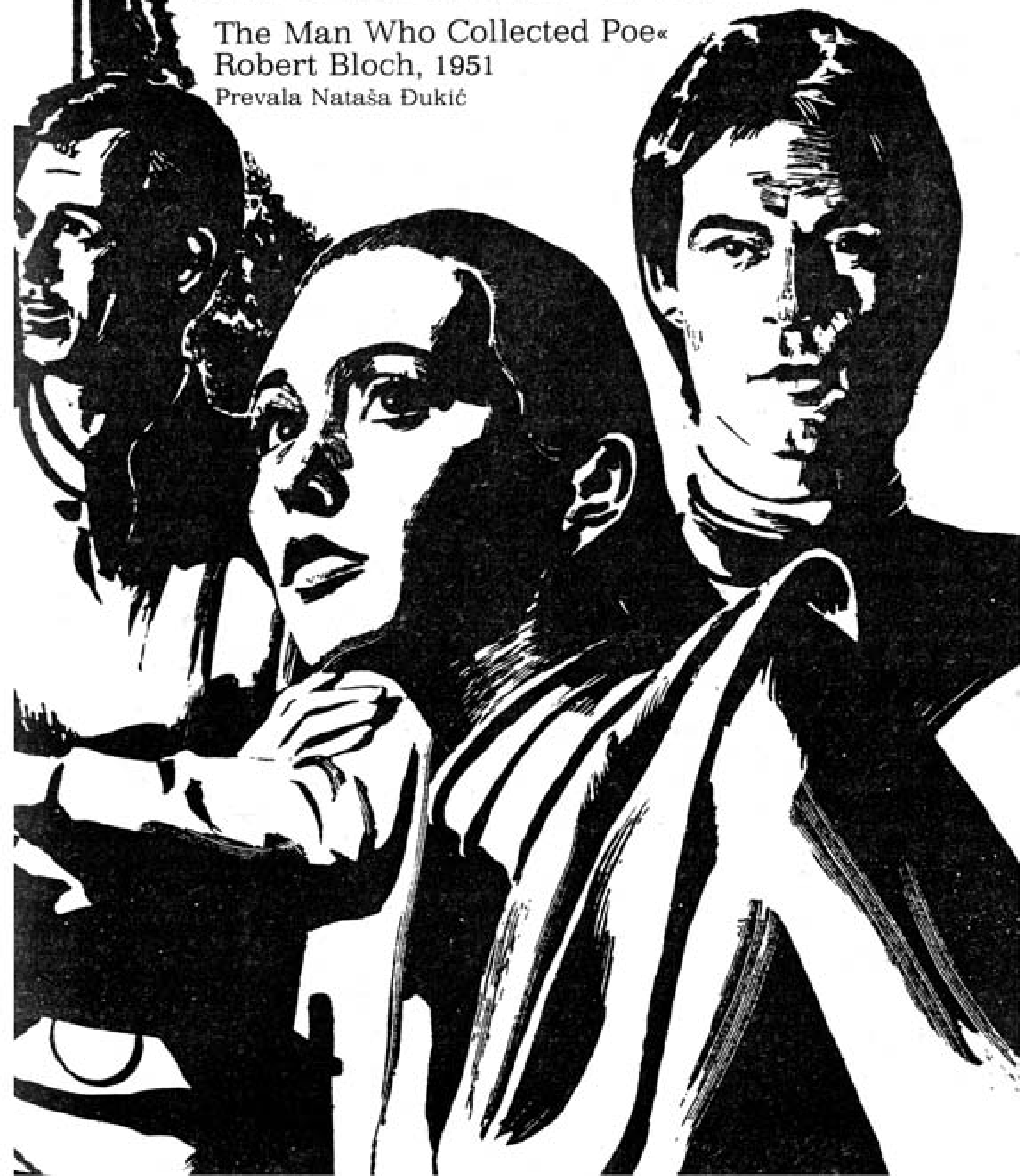
Tako se sve činilo dobrim sa srećom Maeglinovom, koji se uzdigao do moći međ' prinčevima Noldora; i najveći osim jednog u najglasovitijem njihovom carstvu. A ipak nije odao svoje srce; i mada je sve išlo onako kako je želio, trpio je u tišini, skrivajući svoje misli tako da ih je malo tko mogao pročitati osim Idrile Celebrindal. Jer od svojih prvih dana u Gondolinu nosio je tugu, vazda pojačavanu, koja ga je lišavala svih radosti; volio je ljepotu Idrilinu i želio je, beznadežno. Eldari se nisu ženili tako bliskim rodom, niti je tko do njih prije takvo što poželio. I kako je moralo biti, Idrila uopće nije voljela Maeglina; a znajući što misli o njoj voljela ga je još i manje. Jer nešto u njemu činilo joj se stranim i nepoštenim kao što su doista Eldari od tog doba smatrali; zli plodovi kraljoubojstva, pomoću kojih se sjenka kletve Mandosove spustila na posljednju nadu Noldora. Ali, kako su godine prolazile, Maeglin je još više gledao Idrilu, i čekao, a njegova se ljubav preokrenu u mrak u srcu. I tražio je sve više da bude njegova volja u drugim važnim stvarima, ne bježeći od truda i tereta, ako bi bili u njegovoj moći.

Tako bijaše u Gondolinu; i međ' svim blagostanjem tog carstva, dok mu trajaše slava, mračno sjeme zla bi posijano.

Robert Bloh

ČOVEK KOJI JE SKUPLJAO POA

The Man Who Collected Poe«
Robert Bloch, 1951
Prevala Nataša Đukić

Tokom čitavog dosadnog, tamnog i umrtvljenog jesenjeg dana, dok su oblaci nisko pritiskivali sa neba, prolazio sam, potpuno sam, kroz monotoni predeo, jednoličan i turoban; na kraju dana, kada se pojaviše večernje senke, nađoh se pred svojim ciljem.

Pogledah u prizor pred sobom — u prostranu kuću i jednostavno uređen posed oko nje, u sumorne zidove, prozore nalik na prazne oči, u bujnu živicu i nekoliko belih trupaca natrulog drveća — sa osećajem potpune zbunjenosti pomešane sa zaprepašćenjem. Jer učini mi se da sam jednom već bio na ovom mestu, ili sam možda o njemu čitao u priči kojoj se često vraćam. A ipak tako zasigurno nije moglo biti, jer samo su tri dana prošla od kako upoznah Lanselota Kaninga i prihvatih poziv da ga posetim u njegovom prebivalištu u Merilendu.

Okolnosti u kojima sretoh Kaninga bile su obične; bio sam prisutan na bibliofilskom susretu u Vašingtonu kada nas je upoznao zajednički prijatelj. Uglađeni razgovor ubrzo zameni duboka i zanimljiva diskusija pošto je on otkrio moje zanimanje za fantastična dela. A kada je čuo da nameravam da krenem na odmor i da još nisam odlučio kuda, umolio me je da budem njegov gost na jedan dan i da slobodno vreme posvetim njegovoj neobičnoj kolekciji MEMORABILIJA.

»Zaključiću, na osnovu našeg razgovora, da vi i ja imamo mnogo zajedničkog«, reče mi on. »Jer, vidite, gospodine, po svojoj ljubavi ka fantaziji nema mi ravnog. Možda je nasledih od oca i njegovog oca pre njega, koji mi je prenese genima. Bez sumnje, bićete zadivljeni onim što nameravam da vam pokažem, jer, i pored dužne skromnosti, laskam sebi da sam vodeći svetski sakupljač dela Edgara Alana Poa.«

Priznaću da me poziv po sebi nije oduševio, jer nemam sklonosti ka obožavateljima pisaca ili naučnim sakupljačima ovog tipa. Prema Poovim pričama gajim više nego duboko poštovanje, ali moje interesovanje se ne proteže na čeprkanja po takvim detaljima kao što su dan kad je gospodin Po rešio da pusti bradu, a ne bih bio oduševljen ni mogućnošću da proučavam nekoliko dlaka iz nekog kasnijeg brijanja.

Pre će biti da su me pojava i ličnost samog Lanselota Kaninga naterali da prihvatim ponuđeno gostoprimstvo, jer je čovek, koji je trebalo da bude moj domaćin, izgledao kao da je malopre sišao sa neke Poove stranice. Njegov govor, kako sam pokušao da nagovestim, imao je obeležja dvorske uobraženosti tako izražene kod Poovih junaka — a svakako, pojavom je na njih podsećao. Jer pojava je Lanselota Kaninga imala nečeg mrtvačkog, u velikim vlažnim, svetlim očima, tankim ocrtanim usnama, delikatno izvajanom nosu, prefinjenoj ivici vrata i tamnoj, kovrdžavoj kosi tipičnoj za Poove likove.

Ta čudnovatost me navede da prihvatim ponudu i doputujem do njegovog merilendskog poseda, za koji odmah ustanovih da i sam izražava Poetiku, prepoznatljivu u oblicima sive živice, jezovitim stablima drveća, i praznim prozorima nalik na oči ove kuće tame. Nedostajao je jedino šanac sa vodom oko zamka — i ja sam očekivao, na osnovu dosad viđenog, unutrašnjost obogaćenu rezbarenim tavanicama, mračnim tapiserijama, podovima od ebanovine i fantazmagoričnim ratnim trofejima tako živopisno opisanim kod autora »Gretske i arabeske«.

Moja očekivanja ne behu previše izneverena kada stupih u dom Lanselota Kaninga. U skladu sa atmosferom koja je obavijala oronulu kuću i mojim radoznalim pretpostavkama, na moje kucanje, vrata otvori sobar koji me, u tišini, sprovede tamnim i prepoznatljivim hodnicima do kabineta svojeg gospodara.

Soba u kojoj se obreh bila je vrlo stara i posvećena. Prozori behu dugački, uski i zašiljeni, na tolikoj udaljenosti od crnog hrastovog poda da se nije moglo gledati napolje. Slabi tračci crvenog svetla sveća probijahu se kroz rešetkasta okna tek toliko da se mogu raspoznati krupniji objekti oko njih, oči su se naprezale ne bi li pogledom

dosegle udaljene uglove odaje ili udubljenu zasvođenu i ukrašenu tavanicu. Na zidovima su visili tamni zastori. Ceo nameštaj je bio raskošan, neudoban, klasičan i pohaban. Mnoge knjige i muzički instrumenti ležahu okolo, ali nisu donosili nikakvu živost prizoru.

Umesto toga, čak su doprinosili čudnom utisku koji je ovo nasilno prisećanje budilo; bilo je kao da se još jednom, posle podužeg odsustva, vraćam u poznati ambijent. Čitao sam, zamislio sam, sanjao sam, a možda čak i bio u ovakvom prostoru ranije.

Kada uđoh, Lanselot Kaning se podiže sa sofe na kojoj se bio ispružio i pozdravi me sa nervoznom toplinom za koju mi se u prvom trenutku učini da je prepuna usiljene srdačnosti.

Pa ipak je njegov glas, kada je progovorio o razlogu moje posete, o velikoj želji da me ponovo vidi, o zadovoljstvu koje se nadao da će imati u razgovoru o stvarima koje obojicu zanimaju, brzo otopio moju početnu rezervisanost.

Lanselot Kaning me primi sa zanesenošću rođenog kolekcionara — a uskoro ustanovili da on i jeste tačno to. Jer je Poova kolekcija, koju će uskoro otkriti preda mnom, njemu pripala po nasleđu.

Jezgro sadašnje zbirke, otkrio mi je, stvorio je njegov deda, Kristofer Kaning, nekad ugledni trgovac iz Baltimora. Ima već osamdeset godina od vremena u kojem je on bio jedan od vodećih pokrovitelja umetnosti u svom okrugu i, kao takav, učestvovao u organizovanju prebacivanja Poovog dela u jugoistočni deo Prezbiterijanskog groblja u Fajet and Grin ulici, na mesto na kom je bilo moguće podići mu odgovarajući spomenik. Ovo se zbilo godine 1875, nekoliko dana pre nego je Kaning udario temelje Poovoj kolekciji.

»Zahvaljujući njegovom fanatizmu«, prenese mi njegov unuk, »ja sam danas srećni vlasnik kopije praktično svih uzoraka Poovih izdatih dela. Ako biste prišli dovde«, vodio me ka udaljenom uglu zasvođene sobe, pokraj tamnih zastora, do police s knjigama koja se protezala do tavanice u senki, »sa zadovoljstvom ću potkrepiti svoju tvrdnju. Ovo je kopija ‚Al aaraafa', ‚Tamerlana i drugih pesama' u izdanju 1829, a ovo je još starije »Tamerlan i druge pesme« iz 1827, bostonsko izdanje, za koje nesumnjivo znate da je danas procenjeno na petnaest hiljada dolara. Uveravam vas da deda nije odvojio toliki novac da bi došao do ovog rariteta.«

Izlagao je knjige sa mešavinom ponosa i zaljubljenosti koja je česta pojava kod kolekcionara, i za koju nikako ne treba mešati sa književnim snobizmom ili običnom pohlepom. Shvatajući to, strpljivo sam pratio njegovo izlaganje svog blaga — kopije »Filadelfijskih subotnjih novosti« sa ranim pričama, uvezana izdanja »Mesindžera« iz vremena kada je Po bio urednik, »Greemov magazin«, hvaleći se, istina oprezno, izdanjima »Njujork sana« i »Njujork mirora«, »Podvalom u balonu« i »Gavranom«, brojevima »Džentlmenskog magazina«. Otvorivši mali pregradak, pružio mi je Liovo i Blenčerdovo izdanje »Arabeski i groteski«, »Prvu knjigu skupljača školjki«, Patnamovu »Eureku«, i najzad, papirnatu knjižicu, izdatu 1843. i prodatu za 12,5 centi, na-slovljenu »Romantična proza Edgara A. Poa« — beznačajnu knjižicu koja sadrži dve priče za koje bi današnji kolekcionari dali pedeset hiljada dolara.

Kaning mi saopšti ovaj poslednji podatak, ionako komentarišući svaki primerak koji bi izvadio na svetlo. Nije bilo sumnje da je jednako veliki poznavalac kao što je kolekcionar Poa, a odisao je oduševljenjem za ostale primerke »Brodvej džurnala« i »Gudis lejdis buka« koje ne beše baš primereno iskrzanim stranicama ili njihovom sadržaju.

»Mnogo dugujem dedinoj opsesiji«, primetio je, zatvarajući pregradak i

pridružujući mi se kod police s knjigama. »Neću prekoračiti granice pristojnosti priznajući da je njegovo zanimanje za Poa doseglo ivice opsesije, ako ne i potpune manije. O tome, na žalost, javnost odavno bruji.«

»U ranim sedamdesetim, sagradio je ovu kuću, a ja sam potpuno uveren da ste vi bili odmah svesni da ona potpuno odgovara tipičnoj poovskoj kući. Ovo beše dedina soba, u kojoj željaše samo da proučava knjige, pisma i brojne uspomene iz Poovog života.

Šta je navelo umirovljenog trgovca da se sa takvim fanatizmom posveti svom hobiju, ne mogu reći. Neka ostane na tome da se sasvim povukao od sveta i drugih običnih zanimanja. Preduzeo je obilnu i dugotrajnu prepisku sa muškarcima i ženama koji su znali Poa za života — išao je na hodočašće u Fordhem, slao izaslanike u Vest Point, Englesku i Škotsku, praktično na sva mesta na koja je Po jednom u životu kročio. Tražio je da mu poklone njegova pisma i sitnice, kupovao ih i — bojim se — krao ih, ako ne bi postojao drugi način da ih se domogne.«

Lanselot Kaning se nasmeja i klimnu. »Da li vam se sve ovo čini neobičnim? Priznajem da sam i ja nekad sve ovo smatrao neverovatnim, kao iz romana. Sada, godinama okružen ovim stvarima, gubim objektivnost.«

»Da, jete čudno« odgovorih. »Ali da li ste sasvim sigurni da se zanimanje vašeg dede nije temeljilo na nevidljivim ličnim razlozima? Da li je kao dečak sreo Poa, ili bio blizak sa nekim od njegovih roditelja? Možda se iza toga krije daleka, neotkrivena srodnost?«

Pri pomenu poslednje reči, drhtavica prođe Kaningovim licem; beše očevidno zatečen.

»Ah!« uzviknuo je. »Sada izrekoste moje najdublje uverenje. Povezanost — mora da ju je bilo — ja sam moralno, instinktivno ubeđen da je Kaning Najstariji osećao ili znao da je krvno vezan sa Edgarom Poom. Ništa drugo ne može opravdati njegovo snažno početno interesovanje, njegovu stalnu odbranu Poa u književnim kontroverzama tog vremena, i konačan melanholičan pad u svet iluzija i obmana.

Ipak, nikada nije to izrazio ili zapisao — a ja sam pretražio kolekciju pisama u potrazi za rešenjem.

Čudno je što ste tako brzo došli do sumnje koja ne muči samo mene nego i mog oca. On beše tek dete kada je Kaning Najstariji umro, ali su okolnosti ostavile dubok utisak na njegovu senzibilnu prirodu. I mada je odmah prebačen kod majčine rodbine u Baltimor, nije časio ni časka da se vrati čim mu je u mladosti pripalo nasledstvo.

Srećom po njega, posedovao je prilične prihode, koji su mu omogućili da se posveti daljim istraživanjima. Ime Artura Kaninga se još uvek pamti među književnim kritičarima, ali on je iz nekog razloga svoje studije Poove karijere čuvao od očiju javnosti. Verujem da je ovakva odluka izraz unutrašnje osećajnosti, i da je pokušavao da ustanovi podatke koji bi dokazali da je njegov otac, on sam, a time i ja, u srodstvu sa Edgarom Poom.«

»Kažete da je i vaš otac bio kolekcionar?« podstakoh ga.

»To je izjava koju sam spreman da dokažem« odgovori moj domaćin, vodeći me ka drugom uglu senkama zarobljene sobe. »Ali prvo, jeste li za čašu vina?«

Napunio je, ne čaše, nego prave pehare od punog stakla, i nazdravismo jedan drugom u tišini. Možda je nepotrebno da naglašavam da je vino bilo dobri stari amontiljado.

»A sada« reče Lanselot Kaning, »oblast kojom se moj otac bavio bila je sakupljanje i proučavanje Poovih pisama.«

Otvarajući redove pregrada i fioka polica s knjigama, iznosio je jednu za drugom

fascikle sa zastakljenim stranicama, i sledećih pola sata provedoh u proučavanju prepiske Edgara Alana Poa — pisama Henriju Heringu, doktoru Snodgrasu, Sari Šelton, Džejmsu P. Mosu, Elizabeti Po; poruke gospođi Rokvud, Heleni Vitman, Ani Linč, Džonu Pendltonu Kenediju; beleške gospođi Ričmond, Džonu Alanu, Ani, bratu Henriju — obilje dokumenata, celo bogatstvo reči.

Dok sam ja razgledao, moj domaćin nam napuni pehare vinom, čija je težina počela da se ogleda na nama — jer nismo jeli, a ja nisam ni pomislio na hranu, udubljen u požutele stranice koje su rasvetljavale Poovu prošlost.

Ovde je bio okretni, načitani, književni sud, ovde zbrkani, suludi izlivi uma pomračenog nesrećom i pićem; ovde skica za zamišljenu priču ili delić pesme; tu žalobni krik za slobodom i oda lepoti življenja; ovde jedan dostojanstven odgovor na pismo poverioca i autorski PRONUNCIAMENTO obožavaocu; ovde behu ljubav, mržnja, svečana iskrenost, ponizno pokajanje, ličnost, pitanja, sumnje, neodlučnost, radost, i bolna melanholija.

Ovde ležaše nadareni govornik, divna pijanica, obožavani muž, iskreni ljubavnik, ponosni urednik, puki siromašak, veliki sanjar, surovi realista, naučni istraživač, lakoverni metafizičar, zavisno posvojče, slobodni i nesputani duh, piskaralo, pesnik, zagonetka koja beše Edgar Alan Po.

Još jednom se pehari napuniše i isprazniše. Usta su žedno gutala, oči još žednije.

Prvi put se zanesenost Lanselota Kaninga podudarala sa mojom sopstvenom — podelili smo večnu opčinjenost posmatrajući Poa pisca i Poa čoveka: onog koji je pisao Tragediju, živeo Tragediju i bio Tragedija; onog koji je perom zapisao Misteriju, živeo i umro u Misteriji, i koji danas na književnom planu svetli kao inkarnacija Misterije.

Poova misterija je još trajala, i pored pažljivih studija pisama od strane Artura Kaninga. »Moj otac nije našao ništa«, poveri mi moj domaćin, »mada je sakupio, kao što vidite, zbirku koja bi oduševila jednog Mabota ili Kvina. Zato je istraživao dalje. Do tada postadoh dovoljno veliki da podelim s njim i zanimanje i istraživanje. »Dođite«, reče i odvede me do izrezbarenog kovčega koji je ležao ispod prozora na zapadnom zidu kabineta.

Klečeći, otvori katanac, i izvuče, u brzom i zadivljujućem nizu, seriju predmeta, od kojih svaki beše vezan za intimni Poov život.

Tu su bili suveniri sa njegovog školovanja van zemlje; knjiga kojom se koristio za kratkog boravka u Vest Pointu; uspomene u obliku računa na dane u kojima je radio kao pozorišni kritičar; pero kojim je pisao kao urednik; lepeza kojom se nekad koristila njegova žena — devojčica, Virdžinija; broš gospode Klem — obilje predmeta od kravate do, vrlo zanimljive, Poove slomljene i potamnele flaute.

Ispismo ponovo, i vino krivim za sve. Kaningovo lice je ostalo mrtvački bledo, štaviše, u očima mu se pojavila suluda veselost — očevidna histerija se ispoljavala u njegovom ponašanju. U ovom trenutku, gonjen nastupom radoznalosti, nagnuh se i izvukoh kutijicu nezanimljivog oblika, prisiljen da pitam o njenom poreklu i ulozi koju je igrala u Poovom životu.

»U Poovom ŽIVOTU?« Vidljiv grč je promenio crte lica mog domaćina, da bi se brzo pretvorio u grimasu, odblesak zbunjenost. »Ova kutijica — a primetićete da po svojim odlikama ili neobičnoj slučajnosti sliči kutiji koju je posedovao i opisao u svojoj priči »Berenika« — ta kutijica je više povezana sa njegovom smrću nego sa životom. Bila je to ona ista kutijica koju je moj deda Kristofer Kaning stezao na grudima kada su ga tamo dole našli.«

Opet grč. Opet grimasa. »Ali čekajte, ne rekoh vam još sve. Možda će vas interesovati da vidite mesto na kom pade Kristofer Kaning. Rekoh vam za njegovo

ludilo, ali to je tek naznaka njegovih sanja. Bejaste strpljivi sa mnom, više nego strpljivi. Vaše razumevanje biće nagrađeno, jer verujem da treba da saznate pravu istinu.

Šta je dalje nameravao da kaže Lanselot Kaning, nisam znao, ali je uvod bio takav da mi se nejasna zebnja i strah uvukoše u kosti.

Videvši moju neugodu, on se kratko nasmeja i položi ruku na moje rame...

»Dođite, ovo će vas kao obožavaoca fantazije sigurno zanimati«, reče. »Ali prvo popijmo za dobar put.«

Nasuo je, popismo, a onda mi pokaza put van zasvođene odaje, niz tihe hodnike, niz stepenice, sve do najnižeg nivoa kuće na kom dođosmo do nečeg što je podsećalo na tamnicu, sa podom i zidovima sa lučnim svodom obloženim bakrom. Stadosmo pred teškim masivnim vratima. Ponovo sam imao osećaj da nešto u ovom prostoru u meni budi prepoznavanje ili sećanje.

Kaning beše toliko zaražen da je pogrešno protumačio, ili je tako hteo, moju reakciju.

»Vašem strahu nema mesta«, uveravao me je. »Ovde se ništa nije desilo od tog dana, pre skoro sedamdeset godina, kada su ga sluge našle ispruženog ispred ovih vrata, dok je na grudima stezao ovu kutijicu; bez svesti, u delirijumu iz koga nikad neće izaći. Održavao se šest meseci, beznadni ludak — buncajući jednako od momenta u kom su ga našli do trenutka u kom će umreti — mrmljajući o svojim vizijama ogromnih konja, napuklih kuća koje će se sunovratiti u jezero, crnim mačkama, jami, klatnu, gavranu na bledim plećima, lupanju srca, bisernim zubima, i skoro živoj gnusobi — neopisivoj iskvarenosti iz koje dopire glas.«

»Nisu to bila tek buncanja«, poveri mi Kaning, i tu mu se glas pretvori u šapat koji se odbijao od zidova hodnika i železnih vrata. »On je govorio stvari mnogo gore od fantazija — o stvarnom preživljavanju Poovih fantazmi.

»Po prvi put moj otac i sluge saznadoše zašto je sagradio ovu prostoriju iza gvozdenih vrata, i shvatiše šta je moj deda uradio da bi postao najveći kolekcionar Poa na svetu.

Mrmljao je o Poovoj smrti, trideset godina ranije, 1849 — o sahrani na Prezbiterijanskom groblju i prenošenja praha 1875. u ugao gde mu je dignut spomenik. Kao što vam rekoh, i kao što je bilo poznato, moj deda je imao javnu ulogu u toku tog prenosa. Ali sada smo saznali za tajnu ulogu — saznali da postoji spomenik i grob, ali ne i prah na mestu gde je Poova večna kuća. Prah sada leži u tajnoj grobnici na kraju ovog prolaza. I zato je grobnica, a i čitava kuća, bila izgrađena.

Kažem vam, ukrao je telo Edgara Alana Poa — i razglasio je to u svojoj ludosti, ali zar ga to nije stvarno činilo najvećim Poovim kolekcionarom?

Šta je tražio dole, nikad se nije saznalo, ali je moj otac došao do značajnog otkrića — kutijica na dedinim grudima je sadržavala gomilicu zdrobljenih kostiju, originalnog praha koji je bio sve što je preostalo od Poovog leša.«

Moj domaćin se strese i okrenu. Poveo me nazad tim hodnikom strave, uz stepenice, ka kabinetu. U tišini nam je napunio pehare, i ja svoj ispih žedno, duboko, tužno baš kao i on.

»Šta je moj otac mogao da uradi? Obelodaniti istinu, značilo je napraviti skandal. Odlučio je da čuva tajnu i posveti svoj život povučenom proučavanju.

Naravno, bio je duboko šokiran; koliko znam, nikada nije ušao u sobu iza gvozdenih vrata a meni tajnu nije poverio sve do časa svoje smrti — a i od tada prođe nekoliko godina pre nego što reših njenu zagonetku.

Ali ja zagonetku reših, i priča se odmah i potpuno složila. Danas sam ja najveći kolekcionar Poa — a njega čuvam dole, svoj večni trofej!«

Ovoga puta sam sam sipao vino. I dok sam to radio, po prvi put primetih nadolazeću oluju — nestrpljivi bes vetra koji je tresao prozorska okna i jeku gromova koji su se valjali i tutnjali vremenom nagrizenim hodnicima stare kuće.

Divlja, prenapregnuta živost sa kojom je Kaning osluškivao oluju, ili je bar izgledalo da je osluškuje, nije me iznenadila — jer sam na osnovu njegovih poslednjih iskaza posumnjao u njegov razum.

Da je telo Edgara Alana Poa ukradeno; da je ova kuća napravljena da bi ono u njoj ležalo; da se stvarno nalazilo u kripti pod nama; da su starac, njegov sin i unuk provodili ovde usamljeničke živote posvećeni tajni groba — bilo je van granica pameti.

A opet, okružen olujnom noći, u prizoru koji kao da je bio proizvod Poove bujne mašte, nisam mogao biti siguran. Ovde je prošlost bila živa, i sve je odisalo dahom Poovih priča.

Kada je odjeknuo grom, Lanselot Kaning dohvati flautu i, možda kao odbranu od oluje, napolju a možda kao podsmešljivu pratnju zasvira; duvajući u nju sa upornošću pijanice, u sablasnom atonalitetu, sa piskom koji se zavlačio pod kožu. Vrisku đavolovog instrumenta grom kao da je dodavao ritam.

Nesiguran, uplašen i razdražen, povukoh se u senku knjiga u udaljenom kraju sobe i dokono gledah naslove duž redova prastarih tomova. Bila je tu »Hiromastija« Roberta Flada, »Directorium opticum«, retka i čudna knjiga iz vremena Gotike koja beše udžbenik zaboravljene vere; a između i iznad izdanja kvazi-naučnih istraživanja, teoloških rasprava i raznih inkunabula pronađoh naslove od kojih se naježili i prebledeh. »De vermis Mysteriis« i »Liber Eibon«, rasprave o demonologiji, čarolijama, vračanju stajale su u poluraspadnutom povezu. Knjige su bile stare, bile su iskrzane i pohabane, ali nisu bile prašnjave. Bile su čitane...

»Čitane?« Kao da je Kaning pogodio moje najdublje misli. Ostavio je flautu i približio mi se, cerekajući se i dalje u pijanom taktu oluje. Čudni zvuci i lupa su sada odzvanjali dugačkim holovima kuće, i neobični škripavi glasovi su skoro prekrili njegove reči i smeh.

»Da li su čitane?« reče Kaning. »Ja ih proučavam. Da, prevazišao sam oca, i dedu takođe. Ja sam bio taj koji je našao u kojim knjigama je rešenje, i ja sam taj koji je to rešenje primenio. Ključ koji je mnogo teže naći nego ključ za prolaz pod nama, ja sam otkrio. Ponekad se pitam da li je i Po otkrio ove iste tomove, i da li je znao iste tajne. Tajne groba i onog što leži iza njega, što može da shvati samo onaj koji zna ključ.«

Oteturao se i vratio s vinom. »Pijte«, reče. »Pijte u ime noći i oluje.«

Odgurnuo sam ponuđenu čašu. »Dosta je«, rekoh. »Moram da krenem.«

Da li mi se učinilo, ili se sledio od straha? Kaning me stegnu za rame i vrisnu. »Ne, ostanite sa mnom!« Ovo nije noć koju treba provesti sam kunem se da ne mogu podneti pomisao da ostanem sam. Ne smete, ne možete me ostaviti samog ovde; ne mogu to više da podnesem!«

Njegovo nepovezano mrmljanje se stopilo sa grmljavinom i jekom; povukoh se i stadoh ispred njega. »Kontrolišite se«, savetovah mu. »Priznajte da je ovo podvala, smišljena prevara da biste zadovoljili svoju maštu.«

»Podvala? Prevara? Ostanite, i dokazaću vam da bez sumnje...« govoreći to, Lanselot Kaning stade i otvori male fioke u zidu ispod i pored knjiga. »Ovim ću nagraditi vaše zanimanje za moju priču, i Poa«, mrmljao je. »Znajte da ste prvi koji posle mene vidi ova blaga.«

Pružio mi je složene rukopise na čistom belom papiru — dokumenta pisana mastilom koje je neodoljivo podsećalo na ono iz Plovili pisama. Strane su bile poređane u tabake, i za momenat sam preleteo preko naslova.

»Toplina ponoći Edgara Alana Poa«, pročitah naglas. »Kripta« prozborih. A onda, »Dalje avanture Artura Gordona Pima«! U svojoj smušenosti zamalo ne ispustili dragocene stranice. »Jesu li ovo ono što se čini da jesu — neobjavljeni radovi Poa?«

Moj domaćin klimnu. »Neobjavljeni, nepronađeni, nepoznati — osim meni i vama.«

»Ali to ne može biti«, protestovao sam. »Morali su biti bar negde pomenuti, u Poovim pismima savremenika. Morao bi postojati trag, zapis — bilo gde, bilo kakav, bilo kako.«

Grom je prekinuo moje reći, i odzvonio u odgovoru koji je Kaning vikao.

»Usuđujete se da mislite na obmanu? Onda poredite!« Stade ponovo i izvadi fasciklu zastakljenih pisama. »Ovo — je li to originalan Poov rukopis? Pogledajte kaligrafiju pisama, onda rukopisa. Možete li reći da ih nije pisala ista ruka?«

Pogledah u rukopis, razmišljajući o mogućnosti manijačkog falsifikovanja. Da li je Lanselot Kaning, žrtva mentalnog oboljenja, mogao tako nepogrešivo imitirati Poovu ruku?

»Onda čitajte!« Kaning je vikao kroz gromove. »Čitajte, i potom se usudite da kažete da je to pisao neko drugi a ne Edgar Po, čiji se genije odupire vremenu i istraživačima!«

Pročitah svega red ili dva, držeći prvi rukopis blizu očima koje su treptale pod treperenjem sveća, ali čak i u polusvetlu primetih ono što mi je dokazalo čistu i nepobitnu istinu. Jer papir, neobično NEPOŽUTEO papir, nosio je vodeni žig sa imenom današnje firme i godinom — 1949.

Odlažući tabak na stranu, pokušavah da se priberem udaljujući se od Lanselota Kaninga. Jer sada sam znao istinu; znao sam da stotinu godina posle smrti, senka Poovog duha živi u jadnom nerazumnom Kaningu. Inkarnacija, reinkarnacija, zovite to kako hoćete, ali u svom pomućenom razumu, Kaning je bio Edgar Alan Po.

Zaglušna i naporna tutnjava gromova, koja je odjekivala u udaljenim delovima kuće pomešala se sa mojom unutrašnjom bezglasnom burom, kada sam se okrenuo i naglo napao svog domaćina.

»Priznajte« vikao sam. »Nije li istina se ste vi pisali ove priče, zamišljajući da ste u Poovom telu? Nije li istina da patite od vizija uzrokovanih dugom usamljenošću i neprestanim vraćanjem u prošlost i da ste stigli do stupnja na kom ste sebe ubedili da Po još uvek živi u vašoj ličnosti?«

Jako se stresao, a oko usana mu zatitra slab smešak kada je odgovorio. »Budalo! Kažem vam da govorih istinu. Zar sumnjate u svoje osećaje? Ova kuća je stvarnost, Poova kolekcija postoji, priče postoje — postoje, kunem se, kao i telo u kripti ispod nas!«

Uzeh sa stola kutijicu i podigoh joj poklopac. »Nije tako«, odgovorih.«Rekli ste da su vašeg dedu našli sa ovom kutijicom pritisnutom uz grudi, ispred vrata grobnice, i da u njoj beše Poov prah. Ipak ne možete poreći činjenicu da je kutijica prazna.« Besno se unesoh u njegovo lice. »Priznajte, priča je izmišljotina, fantazija. Poovo telo ne leži pod ovim krovom, niti su ovo njegovi neobjavljeni radovi, koje je za života napisao pa zaturio.«

»Sve što rekoste je istina.« Njegov smeh beše daleko od razumnog. »Praha nema jer ga ja izvadih i upotrebih — jer sam u knjigama o magiji našao formulu, čaroliju pomoću koje mogoh obnoviti telo, povratiti u meso ostatke iz groba. Po ne LEŽI pod ovim krovom — on ŽIVI! A priče su njegovo POSTHUMNO DELO!«

Praćene gromom, njegove reči su se prelamale u mojoj svesti. »To je bio vrhunac i svršetak mojih planova, mojih proučavanja, mog zadatka, mog života. Čarolijom

povratiti pravu dušu Edgara Alana Poa iz groba — odenuti je i oživeti u mesu — i ostaviti ga da smišlja i sanja i radi na svom delu u tajnim odajama koje izgradih u grobnici — to je ono što uradih. Ukrasti telo je samo jezovita šala — moje dostignuće je čista genijalnost!«

Daleka, šuplja, metalna, zvečeća a prigušena jeka pratila je njegove reči, pa se okrenuo ka vratima kabineta, zbog čega ne videh izraz na njegovom licu — a ni on ne vide moju reakciju na njegovo buncanje.

Njegove reći su se jedva probijale do mojih ušiju od zaglušujuće tutnjave koja je sada nemilosrdno tresla kuću; u prozorima je zvečao vetar poigravajući se plamenom sveca u velikom srebrnom svećnjaku i dajući mučan utisak njegovom govoru.

»Pokazao bih vam ga, ali ne usuđujem se; jer on me mrzi koliko i sam život. Zaključah ga u grobnici, samog jer povraćenima ne treba ni jela ni pića. I on tamo sedi, perom vuče po papiru, beskrajno, beskrajno iznoseći đavolske dokaze o svemu što je za života predosećao i naslućivao, a za smrti upoznao.

Zar ne vidite tragediju mog poduhvata? Želeo sam da povratim njegov duh iz mrtvih, da svetu vratim njegov genij - a ipak ove priče, ovi radovi su prepuni nepodnošljivog užasa. Oni ne mogu biti pokazani svetu, on ne može biti vraćen među ljude; vraćao sam mrtvaca a sa njim vratih i plodove smrti!«

Jeka se ponovila kada sam krenuo ka vratima — krenuo, priznaću, da bih pobegao iz te uklete kuće i od njenog ukletog gospodara.

Kaning me je ščepao za šaku, ruku, rame. »Ne možete otići!« vikao je kroz oluju. »Govorim vam o njegovom begu, pa zar niste pretpostavili? Zar niste čuli kroz tutnjavu — grebanje po vratima?«

Odgurnuh ga i on se spotače, rušeći svećnjak iza sebe, tako da je plamen uhvatio zastore.

»Čekajte!« vikao je. »Zar ne čuste njegove korake na stepeništu? LUĐAČE, KAŽEM VAM DA SADA STOJI PRED VRATIMA!«

Nalet vetra, huk plamena, oblak dima se uskovitla oko nas. Otvarajući velika klasična vrata na koja je pokazivao izleteh u hodnik.

Pišem o vetru, plamenu, dimu — koji su bili dovoljni da mi pomute vid. Pišem o Kaningovim kricima, i tutnjavi jakoj toliko da je mogla da zagluši sve ostale zvuke. Govorim o jezi koju je prouzrokovala užasnutost i očajanju dovoljnom da pomute razum.

I pored svega, nikad iz svog sećanja neću izbrisati ono što videh kada pobegoh kroz vrata niz hodnik.

Tamo ispred vrata stajala je dostojanstvena figura u mrtvačkom pokrovu; suviše poznata figura, bledih crta, visokog podignutog čela, sa brkovima iznad usana. Videh ga tek na tren, u kojem se čovek — leš, prikaza, halucinacija, kako vam drago — pomeri ka odaji i pritisnu Kaninga uz svoje grudi u nerazdvojnom zagrljaju. Pripijene, dve figure se zateturaše ka plamenu koji se izdiže i zauvek ukloni preda mnom ovu sliku.

Iz te odaje, iz kuće, pobegoh preneražen. Oluja je još navaljivala u punoj jarosti, a plamen se već bio proširio prekrivši celu kuću. Kaninga.

Odjednom staza preda mnom zasija čudnim svetlom, pa se okrenuh da vidim odakle je neobični sjaj mogao doći — ali iza mene bio je tek plamen, rastući u natprirodnoj lepoti svojoj kako bi obuhvatio kuću i tajne čoveka koji je sakupio Poa.

H. P. Lavkraft

ZLI SVEŠTENIK

H.P. Lovecraft: THE EVIL CLERGYMAN, 1937.

Preveo Aleksandar B. Nedeljković

U tavansku sobu uveo me je čovek inteligentnog izgleda i ozbiljnog držanja, sa nenapadnom odećom i gvozdenosivom bradom, koji mi je govorio ovako:

»Da, on je ovde stanovao — ali ne preporučujem vam da išta preduzimate. Radoznalost čini neodgovornim. Mi nikad ne zalazimo ovamo noću, a sobu održavamo u ovakvom stanju samo zato što je to bila njegova volja. Znate šta je on učinio. To grozno društvo je najzad preuzelo vlast, i mi ne znamo gde je sahranjen. Tom društvu ni zakon, niti išta drugo, nije moglo stati na put.«

»Nadam se da nećete ostati posle sutona. I preklinjem vas da ostavite na miru onu stvarčicu na stolu — onu koja liči na kutiju šibica. Ne znamo šta je to, ali podozrevamo da je u nekoj vezi sa onim što je on učinio. Čak izbegavamo da duže vremena netremice gledamo u tom pravcu.«

Posle nekog vremena, ovaj čovek me je ostavio samog u toj sobi u potkrovlju. Bila je vrlo pohabana i prašna, imala je samo primitivan nameštaj, ali njena urednost je pokazivala da tu nije stanovao neki žitelj sirotinjskih udžerica. Postojala je u njoj polica prepuna teoloških i klasičnih knjiga, kao i druga sa raspravama o magiji — Paracelzus, Albertus Magnus, Trithemius, Hermes Trismegistus, Borelus — i sa knjigama pisanim čudnim alfabetom tako da naslove nisam mogao dešifrovati. Nameštaj je bio veoma jednostavan. U sobi su postojala i vrata, ali ta su vodila samo u nišu. Izaći iz sobe bilo je moguće samo kroz otvor na podu do koga je vodilo grubo, strmo stepenište. Prozori su bili od okruglih, debelih staklenih pločica, a crne hrastove grede ukazivale su na neverovatnu starost. Očigledno, ova kuća je pripadala Starom svetu. Tada sam imao utisak da znam gde se nalazim, ali sad se ne mogu setiti šta sam to znao. U svakom slučaju taj grad nije bio London. Imam utisak da je to bio neki mali lučki grad.

Onaj mali predmet na stolu snažno me je fascinirao. Tada kao da sam znao šta s tim treba raditi, jer izvukao sam džepnu električnu svetiljku — ili nešto što je tako izgledalo — iz džepa, i nervozno oprobao da li se pali i gasi. Svetlost nije bila bela nego ljubičasta, i manje je ličila na pravu svetlost a više na nekakvo radioaktivno bombardovanje. Sećam se da to nisam smatrao običnom baterijskom lampom — uistinu, imao sam običnu baterijsku lampu u drugom džepu.

Smračivalo se, i drevni krovovi i dimnjaci napolju izgledali su veoma čudno kroz takva prozorska okna. Najzad sam skupio hrabrost i dohvatio taj mali predmet na stolu, uspravio ga i naslonio na jednu knjigu — a onda na njega uperio zrake neobičnog violetnog svetla. Ta svetlost je sada više ličila na kišu ili grad malih ljubičastih čestica nego na kontinuirani zrak. Dok su čestice udarale po staklastoj površini u centru čudne naprave, činilo se da izazivaju pucketanje nalik na zvuk proletanja varnica kroz vakuumsku cev. Tamna staklasta površina počela se ružičasto žariti, a jedan mutni beli oblik kao da je počinjao da se formira u sredini. Tad sam primetio da nisam sam u sobi — i vratih projektor zraka u svoj džep.

Ali pridošlica nije progovarao — niti sam uopšte čuo ikakav zvuk tokom sledećih nekoliko trenutaka. Sve je bilo senovita pantomima, koja kao da je bila viđena sa ogromne daljine i kroz neku sumaglicu — iako su, istovremeno, i taj prvi i svi kasniji novodošavši izgledali i veoma krupni i bliski, kao da su istovremeno i blizu i daleko, prema nekoj nenormalnoj geometriji.

Došljak je bio vitak, taman čovek osrednje visine, obučen u odeću sveštenika anglikanske crkve. Izgledao je oko trideset godina star, sa potamnelom, maslinastom kožom i prilično dobrim crtama lica, ali nenormalno visokim čelom. Njegova crna kosa bila je dobro podšišana i uredno očešljana, bio je i uredno obrijan mada se jačina brade naslućivala po plavičastoj boji ispod kože na vilici. Nosio je naočari bez okvira a sa čeličnim držačem. Njegova građa i donje crte lica bile su kao kod drugih sveštenika koje

sam viđao, ali imao je čelo u ogromnoj meri više, imao je tamniju put i izgledao je inteligentnije — takođe, u jednom skrivenijem i prefinjenijem smislu, i više zao. U tom trenutku — pošto je upravo upalio petrolejku slabog sjaja — izgledao je nervozan, i pre nego što sam išta shvatio, počeo je da baca sve svoje magijske knjige u kamin na prozorskoj strani sobe (gde je zid bio pod jakim nagibom) čije postojanje ja do tada nisam bio primetio. Plamenovi počeše da proždiru te knjige žudno — iskačući uvis čudnim bojama i šireći neopisivo odvratne mirise dok su crvotočne korice knjiga, i listovi sa čudnim hijeroglifima, podlegali razornom elementu. Odjednom sam video da ima i drugih u sobi — bejahu to ljudi ozbiljnog izgleda, u sveštenićkoj odeći, a jedan od njih imao je trake i čakšire kao biskup. Iako nisam mogao ništa čuti, video sam da oni donose neku odluku od ogromnog značaja za prvodošlog. Činilo se da ga mrze i da ga se boje istovremeno, a kao da je i on prema njima gajio ista osećanja. Njegovo lice se sleglo u sumoran izraz; video sam da mu se desna šaka trese dok je pokušavao da dohvati naslon stolice. Biskup je pokazao ka praznoj polici i ka ložištu (gde su plamenovi zamirali u bezobličnoj ugljenisanoj masi), i činilo se da je obuzet neobičnim gađenjem. Prvodošli se onda ironično nasmešio i posegnuo levom rukom prema malom objektu na stolu. Tad kao da su se svi uplašili. Sveštenici pođoše jedan za drugim, kao procesija, niz prolaz u podu, okrećući se usput i praveći preteče gestove. Poslednji ode biskup.

Sad prvodošavši priđe jednom ormaru na unutrašnjoj strani sobe i izvuče namotaj konopca. Penjući se na stolicu, pričvrstio je jedan kraj konopca za kuku u velikoj, istaknutoj centralnoj gredi od crne hrastovine, a od drugog kraja počeo da pravi omču. Uviđajući da će se obesiti, stupio sam napred da ga odvratim ili spasem. Video me je i prekinuo svoje pripreme, te se zagledao u mene sa nekakvim izrazom trijumfa koji me je zbunio i uznemirio. Polako je sišao sa stolice i počeo da klizi ka meni sa pravim vučjim keženjem na svom tamnom, tankoustom licu.

Imao sam osećaj da sam, unekoliko u smrtnoj opasnosti, pa sam izvukao onaj projektor zraka kao oružje odbrane. Ne znam zašto sam mislio da mi to može pomoći. Uključio sam ga i uperio pravo u njegovo lice — koje je počelo da sjaji prvo violetnom a zatim ružičastom svetlošću. Njegov izraz vučjeg oduševljenja poče da uzmiče pred izrazom dubokog straha — ustuknuo je, ali ne iščezavajući sasvim. On stade, a onda, mlatarajući rukama divlje kroz vazduh, poče da se tetura unatrag. Video sam da se primiče otvoru za silazak kroz pod, i pokušao sam da uzviknem upozorenje, ali nije me čuo. Sledećeg časa omakao se unatrag kroz otvor i nestao sa vidika.

Nije mi bilo lako da se približim tom otvoru, a kad sam se približio, nisam video nikakvo slomljeno telo dole. Umesto toga video sam vrevu ljudi koji su se penjali, držeći fenjere, uz stepenice; magija fantazmične tišine bila je razbijena, i ja sam opet čuo zvuke i video figure, kao normalno, trodimenzionalne. Bilo je jasno da je gomila bila ovamo nečim privučena. Jesu li to bili zvuci koje ja nisam bio čuo?

Uskoro me primetiše dvojica ljudi, oni koji su se najviše približili. Ta dvojica (prosti seljaci, videlo se) zastadoše, paralizovani. Prolomi se glasni, odzvanjajući krik jednoga od njih:

»Aaaarrhhh!.. Zar, on to postade? Opet«

Tad su se svi okrenuli i dali se u panično bekstvo. Svi, zapravo, sem jednog. Kad je gomila nestala, video sam onog sivobradog koji me je tu i doveo — stajao je sam sa svetiljkom u ruci. Gledao je u mene fascinirano, otvorenih usta, ali nije izgledao uplašen. Onda je počeo da se penje stepenicama, te mi se pridružio na tavanu. Progovorio je:

»Znači niste ostavili ono na miru. Žao mi je. Znam šta se dogodilo. To se već jednom desilo, ali se taj čovek uplašio i ubio iz vatrenog oružja. Nije trebalo da

navedete njega da se vrati. Znate šta on želi. Ali ne smete se uplašiti kao što se onaj uplašio. Desilo vam se nešto veoma čudno i strašno, ali nije odmaklo do te mere da bi oštetilo vaš um i vašu ličnost. Ako budete ostali hladnokrvni, i ako prihvatite potrebu da načinite izvesne radikalne promene u svom životu, možete odmah da nastavite da uživate u zadovoljstvima sveta i u plodovima vaših studija. Ali ne možete ovde stanovati — a mislim da nećete želeti ni da se vratite u London. Ja bih vam preporučio Ameriku.«

»Ne smete više ništa pokušavati sa tom — stvari. Ništa se sad ne može vratiti u početno stanje. Stvari bi samo postale još gore ako biste išta pokušali — ili ikoga prizvah. Niste nastradali onoliko koliko se to moglo desiti — ali morate smesta otići odavde, i više se nikad ne vratiti, I bilo bi dobro da zahvalite nebu što proces nije otišao dalje...«

»Pripremiću vas najotvorenijim rečima koje imam. Dogodila se izvesna promena — u vašem ličnom izgledu. On to uvek izazove. Ali u novoj zemlji moći ćete se navići na to. Na drugom kraju ove sobe postoji ogledalo, pa ću vas sad tamo povesti. Biće to šok za vas — iako nećete videti ništa odvratno.«

Sad sam se tresao od smrtnog straha, i bradonja je maltene morao da me pridržava dok me je vodio preko sobe do ogledala; u slobodnoj ruci držao je ne onu slabiju lampu sa kojom je došao, nego, onu jaču, sa stola. I evo šta u staklu videh:

Vitkog, tamnog čoveka osrednje visine, obučenog u odeću sveštenika anglikanske crkve, sa izgledom kao da mu je oko trideset godina, i sa naočarima bez okvira, a sa čeličnim držačem, koje su svetlucale ispod čela tamnog i maslinastog, nenormalno visokog.

To je bio taj ćutljivi prvodošavši koji je spalio svoje knjige.

A meni je preostalo da do kraja života budem, po spoljašnjem izgledu, taj čovek.

Žan—Pjer Andrevon

MALEZIJSKA TIGRICA

Jean—Pierre Andrevon: LA TIGRESSE DE MALAISIE, 1983.

S francuskog prevela Ksenija Jovanović

Krv je potekla između nogu kad se tome više nije nadala. Bila je na putu, kretala se brzim korakom preko polja, na nizbrdici koja je malo niže vodila do puta za Kastelno-de-Monmiraj: mala tamna prilika usred opustošenog sveta.

Osetila je kako joj krv teče niz butinu, ispod farmerica, kao mlaki potočić. Zaustavila se. Odbacila je štap, skinula ranac koji je pao u travu usred roja skakavaca ružičastih i plavih krila, skakavaca koji su nagoveštavali da se bliži jesen. Otkopčala je kaiš na pantalonama i spustila ih preko svojih mršavih, žilavih butina, potamnele kože. Gaćice su u sredini imale tamnocrvenu mrlju, unutrašnji deo njene desne butine bio je išaran tragovima tamne krvi. Zavukla je kažiprst i srednji prst svoje desne ruke među vlažne usne svoje školjke, pretraživala je, razdvojila unutrašnji deo, izvukla ruku na svetlost dana. Prsti su joj bili crveni, prinela ih je ustima, obliznula ih, ugurala ih u usta, osetila na svojim prstima opori i slani ukus sopstvene krvi.

Vratilo se! prošaputala je šištavim glasom, **vratilo se**. Ponovo je zavukla ruku među noge, podigla šaku crvenih prstiju prema jasnoplavom i blistavom septembarskom nebu. **Vratilo se**! doviknula je opustošenom svetu oko sebe. **Hvala, hvala**... nasmejala se gledajući taj opustošeni svet. Ona: mala tamna prilika koja stoji usred polja na nizbrdici, usred meseca septembra, usred jednog opustošenog sveta.

Pritisnula je obarač, kundak ju je udario u rame, zaglušio ju je snažan prasak, kao obično. Na udaljenosti od deset metara, zec se pretvorio u klupko pod kišom olova koja je usput otkinula glavicu mirisne mirodije i dve stabljike mirišljavke. Još je mrdao kada ga je pokupila, imao je crvene mrlje na belom i mrkom krznu. Dotukla ga je slomivši mu vratne pršljenove sigurnim pokretom svoje mršave, žilave ruke, potamnele kože. Bila je mršava, žilava od glave do pete, potamnele kože, a na glavi je imala pravu grivu grube, crne kose, u kojoj je već bilo na stotine sedih vlasi. Bilo je blago veče koje je nagoveštavalo istu takvu noć. Počela je da priprema zeca, odrala mu je kožu, izvadila drob. Ruke su joj bile pune krvi, nasmešila se. Napravila je ognjište, počela da peče zeca na ražnju, na tri komada drveta: imaće dva dana dobrog zdravog mesa, snage, mišića, krvi, krvi.

U Gejaku je pregledala sve apoteke, ali nigde nije našla ono što je tražila. Apoteke su već odavno bile pretražene, popisane, ispražnjene; iz njih je odneto sve što je moglo biti korisno, od vitamina do šampona, od lekova protiv gripa do morfijuma, sve. Ono što nije bilo odneto već je istrulilo. Ali nikad se ne zna; ipak je tražila i ništa nije našla. Sve četiri apoteke u Gejaku bile su sada nalik na pećine porušenih krovova, na čijim se progovima zelena Eskulapova zmija, nekada u obliku fluorescentne cevi, sada mešala s drugačijim zmijama, sa izdancima bršljana i divlje loze, sa svim tim puzavicama koje su se svuda uvlačile i probijale, koje su se pojavile u gradovima da popune njihovu prazninu.

Želela je da nađe sredstva za podsticanje ovuiacije kao što su Klomid i Ondogin i još neke druge proizvode koje joj je preporučio prošle godine stari doktor Floranten, pre nego što je umro usled prestanka rada creva. Naravno, nije našla ništa. Ništa i nikog: Gejak je bio pust kao što je pre njega našla puste i Vaur, i Montriku, i Sefon, i Kosad, i mnogo drugih sela, varošica, zaselaka kroz koje je prošla u vreme kada se leto bližilo kraju, a jesen nagoveštavala svoj dolazak. Gejak je bio pust, ali se čitava jedna kolonija pacova smestila u Kazino. Oni su trčali kroz galerije kao da ponavljaju zamršene pravce kojima su se nekada kretali njihovi preci u istraživačkim laboratorijama.

Bojala se pacova koji nikad nisu napadali budnog čoveka, ali su mogli da vas ugrizu dok spavate i da izazovu infekciju. Udaljila se od Kazina dok je njen štap odzvanjao udarajući po komadima ispucalog asfalta koji se još pojavljivao tu i tamo među stabljikama bokvice. Jedan pacov, skoro riđe boje, pratio ju je čitavih sto metara, a kad se okrenula da baci kamen na njega nije se ni pomerio, stajao je uspravno na zadnjim

nožicama nasred ulice, gledao ju je svojim narandžastim očicama i češkao se po njušci tako poznatim pokretom jedne od svojih prednjih nožica čiji su prsti izgledali skoro kao ljudski. Ispustila je kamen, nije ga bacila na njega.

Provela je tu toplu noć na vrhu zvonika jedne romanske crkve, a noćni vetar ju je probudio zanjihavši ono jedino zvono koje je još visilo na svom iskrzanom užetu. Zvono je bilo potpuno prekriveno zelenom bakarnom patinom, a svetlost meseca u poslednjoj četvrti davala mu je bledi, neujednačen i plavičast odsjaj. Sa tog visokog mesta dugo je posmatrala svet prekriven noćnom tamom, ali nikakva svetlost nije probijala tminu, nikakva svetlost, nigde u toj noći.

Pre nego što je otišla na počinak, pojela je poslednje ostatke zeca.

Kupala se uz obalu Dadua, nizvodno od Brijateksta. Voda je bila mlaka, ali je struja bila dosta jaka. Dok se polivala vodom, videla je senke riba kako joj promiču između nogu. Mesečno krvavljenje je prestalo prethodnog dana. Trajalo je tri dana, skoro tri i po dana. Nije bilo baš obilno, ali to je bilo mesečno pranje, njeno mesečno pranje koje se vratilo. Pre toga ga nije bilo četiri puna meseca. Mislila je da više neće krvariti, da više neće imati ovulaciju, da je s tim svršeno, svršeno. Ali nije bilo svršeno, još uvek je bila žena i kupala je svoje mršavo, žilavo telo, potamnele kože u plavoj vodi koja je klizila oko njenih nogu, dok su na gustim oštrim dlakama blistale zaostale kapi. Galebovi i vrane su nadletali reku, spuštali se nisko da bi ulovili sitnu ribu, okupljali se u bučnim ali odvojenim gomilama na peščanim sprudovima. Neke ptice su sedele na kabini jednog vojnog kamiona zarivenog u mulj do poklopca na motoru.

Vazduh je bio hladniji od vode; kada je izašla iz reke, snažno je protrljala svoje telo rukavicom koju je sama napravila od grubog platna napunjenog ostacima vinila. Zatim je obukla zakrpljene pantalone od crnog somota marke Levis i majicu sa tamnoplavim i crvenim prugama, i ispružila se u travi lica okrenutog ka poslepodnevnom suncu. S vremena na vreme se češala po laktu ili potiljku kada bi je ugrizao neki mrav ili neki drugi insekt. Na jugu su se skupljah sitni oblaci, kao da se nebo ljušti skidajući sa sebe jednu po jednu krljušt. Možda će pasti kiša u toku noći ili sutradan.

Ležala je u travi poigravajući se nožnim prstima sa vlatima trave. Osećala se veoma prijatno.

Kiša je dobovala po dobro očuvanom krovu od crepova. Vatra je bacala nemirne senke po zidovima prostorije koja je nekada bila kuhinja, tu se nalazila još i veoma stara gvozdena peć koja više nije bila upotrebljiva jer je nešto zapušilo dimnjak; znala je to jer je pokušala da u njoj zapali vatru. Zato je vatru zapalila u uglu prostorije, ispod prozora, a žeravica je praštala pod kišnim kapima koje su padale unutra. Tog dana je ulovila još jednog zeca. Teško ju je pritiskao nedostatak hrane. Odavno na svom putu nije našla nikakve zalihe. Znala je da mora da štedi metke. Imala ih je još samo šesnaest, a kao i za sve ostalo i za metke je bilo sve neizvesnije kada će moći ponovo da ih nabavi.

U odavno napuštenoj kući nije našla ništa za jelo. Izvukla je beležnicu u kojoj je sve zapisivala olovkom zarezanom starim žiletom i unela povratak svog mesečnog krvavljenja. Zapisala je urednim rukopisom okruglastih slova: **Mesečno pranje**!! sa dva znaka uzvika i datumom 18. septembar. Pored 21. septembra, a to je bio prethodni dan, zapisala je **kraj krvarenja**. Zaokružila je 1. i 2. oktobar, zapisala Ovulacija? Najpre je stavila znak pitanja, a zatim ga je precrtala.

Sedela je tako pri svetlosti vatre koja se gasila i gledala datume. Posle izvesnog vremena, dodala je ispod reči **Ovulacija** velikim slovima ispisanu reč OPLOĐENJE.

Podstakla je vatru koja se pucketajući ponovo razbuktala, a severni vetar je povio plamen prema njoj, dok je dim punio prostoriju. Izvadila je iz ranca plastične vrećice sa lekovitim biljem koje je skupljala skoro cele godine. Suve biljke su šuškale pod prstima ispod plastičnog omota. Imala je još malo komorača, ali za njega je bilo lako, umesto njega je mogla uzeti nekoliko listova gloga i iglice čempresa, ali nije više imala

geranijuma koji, kažu, ima jako estrogeno dejstvo, a nije više imala ni anđeoskog korena.

Napolju je bila prostrla svoj plastični pokrivač i pričvrstila ga sa četiri kamena. Sada je odande zahvatila vode olupanom šerpom pocrnelog dna i zagrejala je do ključanja. Prvo je napravila odvar od komorača, istovremeno slatkastog i gorkog ukusa, a na kraju je skuvala jako gorak čaj od ostatka gloga. Sve je to bilo dobro za uspostavljanje mesečnog ciklusa. Treba da pije što više, što više takvih čajeva. Možda će još uspeti da pronađe i anđeoski koren koji ima ista takva svojstva.

Posle toga je pojela dve glavice crnog luka jer je crnog luka uvek imala u svojoj torbi, i nešto belog luka. Kiša je padala, ona je sedela ispred vatre, upirala oči u plamen ali ga nije videla, negde u kući čulo se tapkanje malih nožica, sigurno su to kućni ili poljski miševi.

Naslonila se na usamljeni kesten na vrhu jednog brežuljka. Bilo je ponovo lepo i toplo vreme. Gledala je u pravcu jugoistoka lako ustalasani pejzaž zelene i narandžaste boje sa rekom Tarn koja je tu i tamo svetlucala između šumaraka. Skinula je prugastu majicu, opipavala svoje grudi, opipavala i milovala te dve kožne vrećice, suviše pljosnate, suviše pljosnate, samo jedan komad mesa iznad rebara i jasno ocrtani krugovi oko bradavica, široki i tamnomrki, i vrh bradavice koji bi otvrdnuo kada bi ga uhvatila palcem i kažiprstom i valjala među prstima.

Kada bude trudna, da li će biti mleka u tim suviše pljosnatim vrećicama? Treba da uzima anisa, kima i još više komorača da bi mleko nadošlo.

U podne je jela jabuke i orahe, jela je veoma mnogo, bila je otežala od hrane, dremljiva, osećala je žeđ. Napila se vode iz čuturice, a zatim se pomokrila s druge strane stabla i ponovo sela skinuvši pantalone. Uzela je svoj kratkotalasni radio-prijemnik i odašiljač Soni i izvesno vreme pomerala kazaljku unapred i unazad, kao što je to često činila. Antena se uzdizala prema nebu, ali iz prijemnika su se čule samo slabe radio-smetnje. Baterije su bile skoro sasvim istrošene, čak i kad bi uspela da uhvati neki poziv, verovatno ne bi mogla da dobro razume poruku.

Pokušala je da uputi poziv i preko mreže F. S. U. ali niko nije odgovorio, niko. Odašiljanje sigurno nije prelazilo granice njenog vidnog polja, a nije ni bilo nikog da je čuje, nikog, nikog. Baterije su bile skoro sasvim istrošene, više nisu bile nizašta. A gde sada da nađe nove baterije? Ove koje je imala dobila je za deset metaka pre šest meseci od poslednje osobe koju je srela, od Simone Bollvar. Deset metaka bilo je veoma mnogo. Trudila se da joj baterije potraju što duže. Sada su bile gotove. Radio je još uvek pucketao, ali sve slabije i slabije.

Ostavila ga je da i dalje pucketa. A ubrzo su struganje skakavaca, pesma poslednjih letnjih cvrčaka i škripavi zvuci raznih drugih insekata nadjačali zvuk prijemnika. Zatim se potpuno ugasio. Bio je veoma težak da bi ga nosila u svom rancu na leđima.

Kasnije se obukla i sišla s brežuljka. Išla je prema Tarnu; senka joj je poskakivala s leve strane kroz visoku travu. Možda će ipak naći neki most da pređe reku. Kroz jedan dan, ili kroz dva dana, ako bude išla polako, stići će u Albi. To je velik grad.

Prijemnik je ostao ispod kestena.

Ostala je u Albiju do 6. oktobra. Tog dana je bio kraj njenog plodnog perioda prema metodi Ožino. U Albiju nije srela nikog; našla je samo tragove nečijeg nedavnog boravka u ruševinama jedne sale za priredbe, pepeo od zapaljene vatre, prazne konzerve, osušeni izmet i tome slično.

Ali poruku nije našla. Lutajuće grupe su uglavnom uvek ostavljale poruke. Ali ove koje su prošle kroz Albi pre mesec dana ili pre ko zna koliko meseci, nišu ostavile poruku.

U Albiju je ponovo pretraživala apoteke, ali nije našla ništa od onog što je tražila.

Ipak je otkrila neke zalihe koje su bile označene strelicom. Nalazile su se na prvom spratu Opštinske zgrade, u nekadašnjoj sali za prijeme. Među zalihama nije bilo bogzna šta, osim nešto zimske odeće i naravno, konzervi. Bilo je tu dosta svinjskog mesa i nekoliko tegli sa šparglama. Oni koji su tuda prošli pre nje sigurno su pokupili ono što je bilo bolje, teletinu, spanać, šargarepu. Hranila se iz zaliha čitave te sedmice koju je provela u Albiju. Kada je krenula dalje, stavila je u svoj ranac što je više mogla. Ali nije našla ni baterije ni metke. Želela je da nešto ostavi, ali nije znala šta bi to moglo biti. Tako nije ostavila ništa.

Napustila je Albi 6. oktobra ujutro; dok je tu boravila, kiša je padala dvaput, ali tog dana je opet bilo lepo i toplo, bila je to teška i skoro nezdrava vrućina, potočići znoja curili su joj ispod majice od pazuha sve do struka.

Išla je prema jugu, kroz Realmon, Kastr, sledeći put broj 118. Nije srela nikog i nije našla nikakvu poruku. Ali ni ona nije za sobom ostavljala poruke, misleći neprestano da možda greši.

Ponekad bi hodajući stala da peva. **U očevom vrtu, Cveta jorgovan, Cveta jorgovan… Grlica i prepelica tu prave svoja gnezda, i moja lepa golubica koja dan i noć peva**. Nije mogla da se seti kako pesma ide dalje. Zato je ponavljala deset puta, dvadeset puta: **I moja lepa golubica što dan i noć peva, i moja lepa golubica što dan i noć peva.** A pesma je dalje glasila: **Koja peva za devojke koje nemaju muža**, ali ona tog dela nije mogla da se seti, uopšte nije mogla da se seti.

Oko podne je ulovila ženku fazana. Potrošila je dva metka, prvi put je promašila. Ptica je čudno kriknula kada je bila pogođena. Rekla je sebi: Moraću najzad da napravim luk i strele.

Mesečni ciklus joj se opet uspostavio 13. oktobra, dvadeset šest dana posle početka onog prethodnog krvavljenja. Imala je dosta uredan ciklus, ali kratak, dvadeset pet do dvadeset šest dana.

Sve je bilo normalno, kao i pre. Ona četiri meseca bez krvavljenja su bila čista slučajnost, zbog umora, teške letnje vrućine, nekih poremećaja, ništa više.

Sada je svakog dana pripremala svoje lekovite čajeve.

Sve se ponovilo kao i prethodnog puta, prokrvarila je dok je hodala. Kao i prethodnog puta zavukla je ruku u svoju vaginu, gurnula prste što je mogla dublje u svoj trbuh i gledala tamnu krv na svojim prstima kako blista na suncu. Ciklus joj se uspostavio dosta kasno, oko trinaeste godine ili čak malo kasnije, a uvek su joj govorili da takve žene mogu imati ranu menopauzu. Ali njoj je bilo tek četrdeset devet godina, četrdeset devet.

Nastavila je put pevajući: **Svaki kilometar koji pređeš pešice, troši ti cipele...** Smejala se pevajući tu pesmu.

Neko vreme pratila ju je jedna lisica, idući na razdaljini od desetak metara iza nje. Izašla je iz šume, nije pokazivala strah. Bila je to mlada lisica, od proleća ove godine. Nije osećala strah, a to je značilo da još nikad nije srela ljudsko biće.

Primetila je izdaleka jata vrana i gavrana koji su kružili iznad utvrđene farme. Provukla se između krila teških drvenih vrata obojenih žutom i crvenom bojom. Prešla je preko dvorišta, a vrane i gavrani, lepe, crne, smele ptice, okupljali su se ispred otvorenih vrata glavne zgrade. Videla je u mislima prizore iz nekog filma koji je gledala na televiziji kad je bila još mala devojčica, pre kataklizme.

Ptice su se jedva pomerile kada je prošla kroz njihovu kreštavu gomilu. Ušla je u kuhinju koja je zaudarala na smrt. Prislonila je svoj štap uz zid, spustila ranac na zemlju. Stavila je na nos maramicu koja joj je uvek bila namirisana lavandom. Kuhinja je bila čista i uredna. U sredini je stajao veliki i dugačak sto prekriven narandžastim plastičnim stolnjakom. Dopola pun bokal s vodom bio je postavljen na stolu i korpica sa pola vekne

hleba. Dodirnula je sredinu hleba; bila je suva ali ne potpuno tvrda. U kuhinji se još nalazio i kredenac, beli štednjak, zidni sat sa nepomičnim klatnom, na kome su se kazaljke zaustavile u podne i dvadeset minuta, ili u ponoć i dvadeset minuta.

Ali smrt koja je zaudarala nije se nalazila u kuhinji. Bila je u sobi prekoputa, kada se pređe hodnik sa fotografijama okačenim po zidovima, fotografijama dece što se smeju i odraslih koji su goli, pocrnelog tela, uspravnih grudi, dok im kosa leprša na vetru. **Ali zašto ste to učinili?** U sobi čistih i okrečenih zidova, muškarac i žena su ležali na krevetu, na velikom krevetu sa stranicama od uglačanog drveta. Bili su obučeni, haljina, pantalone, košulja, ali to više nisu bili pravi muškarac i žena, bili su to užasni leševi koji su zaudarali (koliko je tu bilo muva, koliko muva!), leševi koji su krvarili, crvenih očnih duplji, crvenih iscerenih usta. Gavrani su ušli kroz otvoren prozor. Na prozorskoj dasci su sedele tri ptice klateći se s jedne noge na drugu, neodlučno, povremeno bi udarale krilima, kao tiho šuštanje suvog lista papira.

Bilo je nemoguće otkriti starost muškarca i žene koji su ležali na krevetu.

Na prvom spratu se nalazilo dvoje dece u jednoj sobi, bile su to dve devojčice, oko deset ili dvanaest godina, obe na istom krevetu, jedna u ružičastoj, druga u plavoj haljini. Činilo se da spavaju: ovde su prozori bili zatvoreni, gavrani nisu mogli ući. Ali bilo je muva i zaudaralo je. **Zašto ste to učinili? Jeste li poludeli?**

U drugoj sobi je još videla jednu stariju ženu, a posle nije više želela da vidi ništa drugo. Nije htela da sazna da li ima još ljudi, nije videla nikakvu poruku, nikad neće saznati zašto su to učinili. Sišla je trčeći niz stepenice, prešla je trčeći preko praga, kroz crni oblak ptica, presavila se nadvoje usred dvorišta i povraćala.

Nije više ulazila na farmu, ali je ipak ostala u blizini tri dana, zbog krava. U štali su se nalazile tri krave, mukale su, čula ih je odmah. Bilo im je loše, vimena su im bila naduvena, nije bilo nekog da ih pomuze. Ona je to učinila i u toku ta tri dana pila je mnogo mleka, tu je bar bilo kalcijuma. Ono što nije mogla da popije, sipala je u kante. Ali kad je primetila da se na njima skupljaju muve, prosula je mleko u potok koji je tekao iza farme.

Posle tri dana bilo joj je svega toga dosta i otišla je. Bilo joj je dosta krava, i te farme, i blizine te besmislene smrti. **Zašto ste to učinili? Sad kada nas ima još tako malo...**

Odlučila je da krene na istok da bi stigla do Larzaka. To je bilo simbolično mesto, mesto gde su se mnogi preživeli okupili posle kataklizme, kao privučeni sličnim životnim navikama. Usput je naišla na nove zalihe hrane, bila je to humka napravljena od ravnih kamenih ploča koje su pokrivale veliki metalni sanduk, bez sumnje vojnički kofer. S mukom je uklonila kamenje i otvorila sanduk.

U sanduku je našla pismo koje je otkucala pisaćom mašinom i ostavila ona osoba koja je uredila mesto za ostavljanje zaliha. Počela je da čita. **Ti, preživeli koji ćeš zakucati na vrata ovog svetilišta, slušaj me. Ja sam Čovek kao i ti, biće koje je čudom preživelo mirnu i tihu kataklizmu koja nas je zadesila. Zašto sam preživeo? Zašto si ti preživeo, ti koji čitaš moje pismo? Ne bojmo se da budemo pomalo fatalisti. Determinizam koji...**

Nije nastavila da čita, savila je pismo koje je imalo šest stranica i stavila ga u jedan ugao sanduka. Uzela je nešto hrane, pre svega konzerve tunjevine i sardina, prava retkost, prava poslastica. Tu je bilo i baterija i zažalila je što nije sačuvala radio, ali bilo je kasno. Našla je i metke ali nisu odgovarali njenom oružju. Zatvorila je kofer i prekrila ga kamenjem.

Hodala je još četiri dana pre nego što je srela Žan-Kristofa Vermela.

Pokušaj... Pokušaj još jednom... Zar zaista ne možeš? To treba najpre da se događa u glavi, a posle silazi u telo, pokušaj!

Starčev ud je ostao mekan među njenim prstima, siva i smežurana stvarčica,

mlitava, tako očajno mlitava. **Slušaj, pustiću te da se odmoriš. Večeras ćemo pokušati još jednom, hoćeš li?** Starac se cerekao, otvarao je svoja velika tamna usta gde mu je preostao još samo svaki drugi zub, kao puškarnice na bedemu. Lobanja mu je bila kvrgava i imao je prosto neverovatnu belu bradu, zamršenu i gustu koja mu je dopirala do stomaka. Govorio je: **Nisam ti ja više nizašta, dobra moja gospođo, nisam ja više nizašta što se toga tiče**... Gledao je šta radi, ležao je raširenih nogu na svom krevetu sa prljavim čaršavima, a ona mlitava stvarčica se jedva videla među sivim dlakama na njegovom trbuhu. Ona se trudila, ruka ju je već zabolela, ali ništa nije vredelo. Ona stvar je ostala nepomična, nepomična. **Zar ne osećaš ništa kad ti ovo radim?** On se cerekao. Prepuštao se njenim rukama, ali ništa nije mogao da uradi. Ona ga je milovala i milovala i milovala. Na pamet joj je padala jedna pesma, još jedna od onih pesama koje je pevala kad je bila devojčica, sa svojim drugaricama, pucajući od smeha. **Isus ima pišicu, malu kao šibicu, njom može da piša, to je Isusova piša.**

Našla je Žana-Kristofa Vermela u blizini jedne usamljene kuće kod mesta Cel-e-Rokozel. Dizao je koševe za hvatanje riba koje je bio bacio u veštačko jezero Arvene. Pod dubokim večernjim nebom, jezero je imalo plavo-zelenu boju. Desetine riba su se praćakale umirući u mokrim koševima. Muškarac. Evo najzad jednog muškarca. Dugo ga je posmatrala, dugo, ne usuđujući se da kaže nijednu reč, ne usuđujući se da napravi bilo kakav pokret; zanet svojim poslom nije ni video ni čuo kako se približava. A zatim se okrenuo, držeći u rukama vedro puno riba. Bio je to muškarac, da, ali kako je bio star! **Koliko imaš godina? Mislim da imam oko sedamdeset i osam godina. Ili možda sedamdeset devet. Pazi, ni sam više ne znam!**

Bio je stvarno jako star! Ali možda će još moći... Pomislila je na Viktora Igoa. Ali Žan-Kristof je bio prljav, smrdeo je, mogla je da vidi naslage prljavštine na njegovom vratu, čija koža je bila ispucala kao padine nekog vulkana, i na mršavim i dlakavim nadlakticama. Ipak je pokušala već prve večeri. Ali u njenim rukama, koje su najpre bile strpljive, zatim nervozne i na kraju umorne, starčev ud ostao je nepomičan. Ta stvarčica koja nije htela, koja nije više mogla da se digne!

Starac se cerekao! **Vidiš da nisam više nizašta! Ona ga je pitala. Koliko dugo ti... ti nisi to radio? Pokušaj da se setiš**. Počeo je da broji na prste. Da li su to bili meseci? Ne, sigurno se radilo o godinama. Počeo je da broji, a onda je prestao, slegnuo je ramenima, cerekao se.

Prve noći nije mogla da zaspi. Slušala je njegovo hrkanje, na obližnjem drvetu hukala je sova. Žan-Kristof je živeo sa tri mačke, tigrastom ženkom Gurkicom i dva mužjaka, crnom Pufnom i belom Torbicom. Mačke su spavale na krevetu između njih dvoje, ona ih je zamišljeno milovala jednu za drugom.

Bio je 25. oktobar. Ona se nalazila usred svog »plodnog perioda«. Ujutro joj se čak pričinilo da oseća nešto u svom stomaku. Možda je to ovulacija. Šta da učini da bi Žan-Kristof uspeo? Nabrojala je u mislima sve biljke afrodizijake koje je poznavala, kao i lekove protiv nemoći: zeleni anis, cimet, kleku, dumbir, ljutu mentu, naravno, crni luk, majčinu dušicu, celer, večernju ljubicu... Šta bi još mogla da nađe u ovo doba godine? Možda mentu i večernju ljubicu.

Sutradan je uspela da ga natera da se okupa u drvenom čabru, u podne na suncu, napolju, zagrejala je pune kofe vode, silom ga je svukla, trljala ga četkom za timarenje konja, koža mu je posle toga postala ružičasta, koža starog malog deteta. Pronašla je da ima vaši, srećom, imala je prašak i posula je njime njegovu bradu, grudni koš i dlake među nogama.

Posle toga je opet pokušala da ga ojača, mrzela je reči kao drkati ili dizati, pokušala je opet, u prijatnoj toploti posle kupanja, pored kamina u kojem je vatra stalno gorela. Pokušala je iznova, čak i sa ustima, mada je to bilo nešto što nikad nije volela.

Ali njegova stvarčica nije htela da radi, više nije mogla da radi.

Nije uspela da nađe biljke koje je želela, zato je počela da ga masira, trudila se da podstakne njegovu seksualnu moć tehnikom šiacu, pritiskajući vrhovima prstiju tačke koje je poznavala, iznad zglavka na nozi, iza ramena, ispod palca, u preponi.

Tako je došlo i vreme kada je prestala da se trudi. Plodan period je bio odavno prošao, ništa nije postigla. Ipak je ostala još dve nedelje kod Žana-Kristofa. Stari je bio lud ali veoma zanimljiv. U svojoj kući je držao neverovatnu gomilu starih stvari, bicikle, konjske amove, razne alatke, čitavu hrpu elektronskih aparata, pokvarenih, slepljenih rđom. Imao je i čitave police pune tegli u kojima su, potopljene u alkoholu, lebdele u bestežinskom stanju razne životinje, salamanderi, žabe krastače, slepići, zmije, gušteri, poljski miševi, krtice. Mislila je da pravi zbirku, sve do onog dana kada je videla Žana-Kristofa da jede jednu zmiju, brižljivo je seckajući na male komade u svom tanjiru, kao da se radi o običnoj kobasici.

Bio je to stari ludak, nije mogao da joj posluži za ono što je želela, ali ipak joj nije bilo žao vremena koje je provela s njim.

Jednog jutra je krenula na put, navukla svoj debeli pocepani džemper mrke boje, stavila ranac na leđa, obula široke i udobne cipele, uzela štap u ruke. Sedeći jedna pored druge na oniskom zidu, Gurkica, Pufna i Torbica su je gledale kako odlazi. Ali to je bilo srećno doba. Petnaest dana kasnije našla je Žanu.

Kod Žane je provela četiri meseca, celu zimu, od decembra do marta. Žana je stanovala u udobnoj staroj pastirskoj kući, na visoravni iznad Miloa. Videla je kroz prozore crveni odsjaj upaljenih sveća dok je gazila po tankom sloju ranog snega, stvrdnutom od vetra, koji je škripao pod njenim nogama: mala tamna prilika između sivila neba i beline snega.

Žana ju je dugo grlila, pritiskajući je na svoja široka prsa, ali bilo je potrebno da prođe nekoliko dana pre nego što su uspele da međusobno opšte drugačije, a ne samo pomoću jednosložnih reci. Kod Žane je mirisalo na jabuke, imala ih je pun tavan. Bilo je i kestenja koje su uveče pekle na ognjištu prijeći prste. Voda je bila jedini problem. Trebalo je ići po nju na izvor, nekadašnje pojilište, udaljen dva kilometra. Kada je zima bila najjača, morale su da probijaju led. Žanin pas, osmogodišnja ženka po imenu Sivka, grebla je sneg svojim šapama, a iznad njihovih glava gavrani su parali tmurno nebo.

Žana već čitavu godinu nije videla nikog jer je i visoravan počela da se prazni. Plela je džempere, nazuvke, prsluke, svakojaku odeću raznih boja, sama je pravila vunu strižući poludivlje ovce, sama je pripremala boje za vunu, od raznih biljaka, agremonija za zlatnožutu boju, trandavilje za plavu, belodun za crvenu, trska za mrku, divlja loboda za maslinastozelenu; sve boje je pripremala sama. U proleće, Žana bi prelazila kilometre u potrazi za biljkama. A zima je bila povoljna za pripremanje rastvora boja, sa stipsom, bizmutom, potašom i kalajem, koga je bilo veoma teško naći. Bilo je tu, stoga, velikih kazana punih ključale vode i pare nakiselog mirisa koja je nagonila na kašalj, i one prijatne toplote, onog znoja, koji usred zime teče niz gole grudi, i gromkog smeha.

Žana i ona su ubrzo počele da vode ljubav, već treće ili četvrte noći. Ona se predavala da bi pričinila zadovoljstvo Žani, a sama ništa nije dobijala zauzvrat. Žene, a Žana joj nije bila prva, nikad nisu mogle da u njoj probude osećanje zadovoljstva, pa čak ni želju. Ona često ni sa muškarcima nije osećala ništa, ili bar veoma retko. Žana je zato radi sopstvenog zadovoljstva nastavljala da miluje i ljubi njeno crno runo, a ona je, da bi pričinila zadovoljstvo Žani, ljubila i milovala pukotinu na njenom telu, usne kao otvorena školjka malo nakiselog ukusa, i tanke kovrdžave vlasi plavo-riđeg runa na njenom venerinom brežuljku. Žana bi brzo doživela vrhunac i tada bi vikala, vikala. Ponekad bi se pred njom samozadovoljavala, njen kažiprst bi se hitro pomerao pri dnu trbuha a onda bi vikala još glasnije.

Kako volim da radim ovo! govorila je Žana. I smejala se. Obe su se smejale. Žana

je imala četrdeset godina, bila je visoka i krupna, imala je lepe pune grudi, široke kukove, uzan struk, ravan trbuh, izdužene butine. Kosa joj je bila riđa i kovrdžava, imala je pege po čitavom telu.

Tvrdila je da voli da živi sama, mada je sada bila srećna što ima drugaricu, društvo. **Možda bi više volela nekog muškarca**? Žanin smeh bio je jedini odgovor.

Jednog dana je odlučila da porazgovara sa Žanpm o starosti koja je dolazila, o bliskoj menopauzi, o neplodnosti. Pričala joj je o detetu koje je želela da rodi pre nego što bude suviše kasno, pre nego što njeni jajnici usahnu. Pričala joj je o dva spontana pobačaja koje je imala pre više godina, kada je Erik još bio živ. Objasnila joj je da to dete ne želi toliko zbog sebe koliko zbog sveta, zbog sutrašnjice: to je dete koje treba doneti na svet. Pričala je kako osluškuje svoje telo koje počinje da je izdaje, koje postaje tvrdo, životni sokovi sahnu, kora se suši, a njoj je tek četrdeset devet godina. Pričala joj je o svom traganju za muškarcem, za bilo kojim muškarcem, samo da bude sposoban da joj napravi dete.

Žana je slušala držeći ruku zavučenu u dugodlako krzno oko vrata svoje keruše Sivke. Nije rekla ni reči na sve to, samo se smejala dugo i glasno kada joj je ispričala događaj sa starcem.

Žanina mesečnica bila je crvena i obilna, zavidela joj je na tome, na toj jakoj i mlakoj krvi koju bi ponekad okusila među-njenim nogama. **Zar ti ne želiš dete?**

Žana se smejala.

Vuci su nekoliko puta obilazili oko kuće, čopor od dvanaestak životinja, sa malima koji su se kotrljali po snegu tačno ispred prozora kuće. Sivka se plašila, cvilela je krijući se ispod stola. Vuci su prilazili sasvim blizu, obe žene su mogle da vide kroz prozorska stakla kako svetlost sveća poigrava u njihovim zelenim zenicama. Jedne večeri su izbacile napolje skelet jedne ovce. Bila je to jedna od onih ovaca koje je Žana, pre nego što je zima došla, ubila, isekla na komade i nasolila. Vuci su omirisali ostatke ovce, zagrizlu tu i tamo ali nisu zapravo jeli, verovatno su više voleli živu hranu. Obilazili su oko kuće najviše iz radoznalosti.

Mi smo sada prava retkost, rekla je Žana jednog dana. Rastale su se u martu, dvadeset šestog. Cele zime ciklus joj je bio uglavnom redovan, ali su krvavljenja bila sve manje obilna. Trebalo je da požuri.

Žana joj je dala deset metaka i soli. Verovatno se više nećemo videti. **Hoćemo**, odgovorila je Žana smejući se.

Obe pretpostavke su bile moguće.

U aprilu, tačnije 3. aprila, našla je poruku na pragu jedne dobro očuvane kuće, u zaseoku blizu Sent-Albana. Pored kuće su se škripeći okretale na vetru dve eolske harfe. Prikačena na vratima, poruka je bila ispisana crnim tušem na parčetu tvrdog kartona prekrivenog plastikom. Ona je glasila: **Svi su mrtvi, ne želim ovde da ostanem sam, odlazim. Krenuću prema istoku, nameravam da prođem kroz Le Kelar, Lodev, Klermon-Lero, Žinjak, Monpelje. Posle toga, ne znam. Ako negde nekog sretnem, zaustavicu se ako on to bude želeo. Ako neko pročita ove reći i poželi da me sledi, neka to učini. Ostavljaću tragove.**

Poruka je bila potpisana imenom **Pjer** i nosila je datum: **11. mart.**

Nije se zadržala čak ni toliko da pretraži zaselak. Poruku je potpisao Pjer, to je bio muškarac, možda je bio još mlad i dobrog zdravlja. Stavila je ponovo ranac na leđa, bio joj je dosta težak, vratila se nazad da bi izašla na put broj 9, pod naoblačenim nebom koje je nagoveštavalo kišu. Bilo je skoro hladno, imala je na sebi debeo džemper žute i ljubičaste boje, bordo kapu, ružičaste i svetloplave nazuvke preko pantalona. Da bi išla brže, da ne bi gubila vreme, birala je puteve na kojima su ležali stari zarđali automobili napola prekriveni zemljom. Prošla je kroz Le Kelar i Lodev, našla druge poruke. **Ostao**

sam jedan dan (ili: dva dana), ovde nema nikog, nastavljam put. Pjer.

Ponekad su bučne oluje cepale nebo i odjekivale među planinama. Tada je morala da potraži zaklon u ruševinama na koje je nailazila. Jednog dana je morala da ubije nekog psa koji ju je ugrizao za nogu, iako rana nije bila teška. Nije se usudila da jede njegovo meso, mada su neki to činili.

Hodala je, zamišljala Pjera jednog dana ovako, drugog dana onako, ali stalno joj je na umu ipak bio mlađi čovek, mlađi čovek koji će joj napraviti dete da bi svet nastavio da postoji.

Ali Pjer je stalno bio daleko, iako je hodala brzo i zaustavljala se što je manje moguće, nikako nije uspevala da mu se približi, o čemu su svedočile poruke.

Prošao je dan kada je opet trebalo da ima svoje mesečno krvavljenje. Jedan dan zakašnjenja, zatim dva, pa tri, četiri i čitava sedmica. Gubila je vreme berući biljke za svoje čajeve, skupljala je koru čempresa, gloga, leske. Ali ciklus se nije uspostavio, a prošle su već dve nedelje.

Sedmog maja, zapisala je taj datum u svoju beležnicu, ugledala je obešenog čoveka. Samo nekoliko desetina kilometara ispred Monpeljea. Čovek koji se obesio odabrao je lepo drvo: hrast. Hrast je bio pri vrhu okružen jatom gavranova koji su izdaleka izgledali kao pepeo koji leti oko zapaljenog drveta. Izdaleka je shvatila, rekla samoj sebi: To je Pjer! Učinilo joj se da je njeno srce prestalo da kuca, ili je možda kucalo tako snažno da je očekivala da će joj se rasprsnuti grudni koš.

Približila se malim koracima, oslanjajući se svom težinom na štap pri svakom koraku. I govorila je sebi: **Ma ne, to nije Pjer, to je nemoguće, on to ne bi učinio, on mi to ne bi učinio**.

Kada se našla ispod samog drveta, na metar razdaljine od nogu obešenog, nasmejala se glasno od olakšanja. Obešeni čovek bio je samo stara olupina, nešto što je tu visilo već mesecima, apstraktni pojam koji više nije mogao da izazove užas do kojeg dovodi pogled na meso koje krvari, kao što se to desilo na utvrđenoj farmi. Obešeni čovek bio je samo nešto crno što su kiša i ptice izbrazdali, što je vetar osušio i što se ipak i dalje klatilo u pravcu sever-jug, sever-jug, a kad bi zapretilo da se zaustavi, možda bi ga opet gurnuo kljun neke ptice šaljivdžije.

Osmehivala se stojeći ispod obešenog čoveka, videli su se veliki žuti ali zdravi zubi na njenom pocrnelom licu, na kom su bore bile lepe kao jedva vidljive pukotine na nekoj uljanoj slici, na jednom Rembrantu. Prizor je podseti na Fransoa Vijona, Žaka Kaloa.

Pomislila je na mandragoru, plod izrastao iz semena obešenih. Pomislila je na živo seme živog Pjera. Dok se njen štap sigurnim pokretom zabijao u vlažnu travu, nastavila je da ide svojim putem nade.

Dugo je lutala kroz izmučeni Monpelje gde su mačke, psi i pacovi zauzeli određene gradske četvrti jasno obeleženih granica. Ostala je u Monpeljeu šest dana. Da bi se odbranila od pasa i pacova, morala je da upotrebi sedam dragocenih metaka, a još nije imala priliku da napravi luk i strele.

Nada je dugo gorela u njenom neposlušnom telu. Datum početka njenog ciklusa u maju prošao je kao što je bio prošao i onaj u aprilu. Nije bilo više ni kapi krvi među njenim nogama, ni kapi, deset puta dnevno gledala je svoje gaćice ali ničeg nije bilo, još uvek ničeg, ni najmanje mrlje.

Čitavih pet dana je strpljivo tražila neki Pjerov znak. Otkrila ga je šestog dana, napisao je: **Još nikog nisam sreo. Krećem ka Nimu**. Njegove poruke su postale veoma kratke. Ova je bila napisana pre samo jedanaest dana. Bila je besna: deset puta je prošla ispred poruke, vrata na kojima je bila pričvršćena ispala su iz svojih zarđalih šarki,

bez sumnje zbog vetra, i prevrnula se na onu pogrešnu stranu.

One večeri kada je našla poruku, bila je umorna. Odlučila je da tek sutradan pođe dalje. Ali sutradan je padala kiša i omela polazak na put. Između Nima i Monpeljea bilo je samo šezdeset kilometara razdaljine, mogla ih je preći za manje od dva dana, pogotovo kad bi išla autoputem po kome je bilo veoma lako hodati pešice jer se snažno odupirao naletu vegetacije.

To putovanje je trajalo tri dana.

U Nimu nije zatekla nikakvu Pjerovu poruku, nikakav trag njegovog prolaska kroz grad koji je veliki požar pre desetak godina delimično uništio. Ali pošto nije želela da se ponovi greška koju je načinila u Monpeljeu, krstarila je gradom, zagledala sva vrata, sve prozorske kapke, i s jedne i s druge strane, ali nikakve poruke nije bilo.

U Nimu je ostala dvanaest dana, a poruku nije našla. Srećom, naišla je na zalihu hrane obeleženu strelicom, na istaknutom mestu, na početku puta za Ari. Sklonište je bilo pompezno nazvano **Kapela očuvanja života**, a kamena kocka je sa sve četiri strane bila obojena crvenom bojom. Ali to je možda bila neka šala.

Živela je neko vreme od namirnica iz zalihe, bilo je tu raznih konzervi, spanaća, paradajza, smokava, jagoda, pa čak i špargli. Zaliha je bila netaknuta, niko je nije dirao od vremena kada je bila uređena. Ona je bila prva. Pjer je nije dirao. Možda je nije video, ili mu ništa nije bilo potrebno. Ali bilo je malo verovatno da se uputio prema Aru.

Stoga je trinaestog dana ona krenula prema Avinjonu.

U Avinjonu je ostala samo tri dana, jer je tamo uspela da porazgovara sa jednom starom ženom, napola ludom ili čak i više od toga, koja je stanovala u Papskoj palati. Bila je jedini stanovnik grada, istovremeno Kralj i Papa.

Stara luda nije već odavno videla nikog, nije videla mladića koji je prošao kroz grad dolazeći sa zapada. Ona nije videla Pjera.

Pjer nije prošao kroz Avinjon.

Krenula je istim putem nazad, vratila se do Nima i odande se uputila ka Arlu. U Arlu nije bilo nikakve poruke. U Arlu nije bilo nikoga. Još jednom je prošla kroz Nim krenuvši ovaj put za Ales.

Hodajući tako, išla je prema letu, skinula je svoju vunenu odeću i ponovo postala ona tamna i vitka prilika u prugastoj majici i crnim pantalonama. Prošao je dan početka njenog mesečevog krvavljenja na početku juna. Ništa se nije dogodilo. Prošao je dan početka njenog mesečnog krvavljenja krajem juna. I opet nije bilo ničeg.

Na kraju se vratila u Monpelje. U tom gradu je našla Pjerovu poruku, njegovu poslednju poruku.

Kuda je otišao? Šta se dogodilo s Pjerom? **Prošao je ovuda... Proći će onuda...** To je bila jedna od onih pesmica koje je nekad pevala. U pesmi se govorilo o liscu iz Gospođine šume. Pesma je imala skriveni smisao, lisac nije bio onaj na kog se mislilo, a ni Gospođina šuma.

Gde je Pjer? Lisac je bežao od uporne gospođe, nigde ga nije bilo, njegov trag se zameo ovde, ovde u Monpelju, izbrisao se, kao da ga je proleće prekrilo, kao da se rasplinuo, kao da nikad nije ni postojao, nikad.

Sada je išla na istok, prema Eks-an-Provansu. Petnaestog avgusta se zaustavila na obalama jezera Ber. Dugo je pratila očima kreštave galebove koji su neprekidno kružili.

Sunce je bilo veoma jako, zavrtelo joj se u glavi. Pala je licem na kamen, na obali jezera Ber, onesvešćena ili usnula. Kada je izronila iz mraka osećala je snažnu glavobolju.

Tu je mogla da peca i jela je prženu ribu, kao kod starog Žan—Kristofa. Medu zalihama je pronašla sumporovite šibice koje su se mogle zapaliti trljanjem o bilo koji

predmet.

Posle susreta sa ludom iz Avinjona, više nikog nije srela. Sve zalihe iz kojih je u poslednje vreme uzimala namirnice izgledale su kao da ih odavno niko nije ni taknuo. Šta se dogodilo s Pjerom? Šta se dogodilo sa svim ostalima?

Sećala se da su se nekad, posle kataklizme, dok je još bila mala, ljudi mogli sresti, skoro po jedan čovek dnevno, ili cela jedna porodica, ili grupa ljudi, ili neka zajednica. Gde su sada bili svi ti ljudi?

Nije ih videla kako odlaze. Jednostavno su nestajali, jednog lepog dana samo više nisu bili tu. Jednog lepog dana, ali to nije bio zaista »lep« dan, više niko nije ostao. Čovek se odjednom našao sam na svetu. Sam na svetu. Dugo je premetala po mislima te tri tako proste reći. Jedna još prostija istina snažno joj se nametnula sa svom svojom jasnoćom: Čovek se mora pomiriti sa činjenicom da će umreti sam.

Noću su zvezde padalice brazdale nebo. Svaki put je izrekla neku želju.

Kada je sledećeg jutra skinula gaćice da bi se pomokrila, ugledala je na njima malu tamnocrvenu mrlju. **Evo ga opet, evo ga opet, evo ga opet!** rekla je sama sebi, pevajući, vičući.

Bila je to sasvim mala mrlja, skoro crne boje, kao mrlja od mastila. Ukočenim i grozničavim prstima pretražila je svoju vaginu, ali prsti su ostali suvi. Gde je krv?

Čekala je dva dana pored jezera, nije htela da se zamara, neprestano je pila čajeve, od žalfije, od komorača, od žalfije, od komorača. Neprekidno je mokrila. Ali druge kapi krvi se nisu pojavile.

Masirala je svoj trbuh na tačkama plodnosti, svojim suvim i pocrnelim prstima masirala je svoj suvi i pocrneli stomak. Ali krv se nije pojavila, njen trbuh je bio suv iznutra kao što je bio suv spolja.

Krenula je ponovo na put koji ne vodi nikuda.

Polazeći rekla je glasno: **Mislim da mi je ovoga puta došao kraj.**

Nešto pre Eksa, naišla je na grob devojčice. Grob se nalazio usred polja. Izdaleka je pomislila da je to neko strašilo: pocepana odeća izbledela od sunca i kiše, haljina koja lepršа i koja je izgleda nekad bila ružičasta, slamni šešir koji su iskljuvali gavranovi, ukrašen trakama, ljubičaste čarape, sandale.

Ali to nije bilo strašilo, to je bio grob, ispod odeće prikačene gvozdenom žicom za jedan drveni kočić, nalazila se ploča od cementa, a na njoj su bile ispisane nespretnim slovima latinice sledeće reci:

OVDE JE UMRLA I OVDE JE SAHRANJENA
KAMIJ
MOJA DRAGA KĆERKA KOJA JE IMALA
JEDANAEST GODINA

Ona je bezbroj puta videla jame na brzinu prekrivene zemljom koju su gurali buldožeri i gde su bila bačena mrtva tela onih koji su stradali u početku kataklizme. Nikad nije plakala.

Ali ovde, pred tim usamljenim grobom, plakala je dugo, a jecaji su izazivali snažan bol na onoj tački ispod dijafragme gde se rađaju svi bolovi.

Kasnije, u Eksu; pretražujući jednu knjižaru sa još uvek punim policama, ali gde su pacovi izdubili ogromne rupe u redovima knjiga, našla je kalendar sa slikom tigra.

Iznela je kalendar napolje i gledala tigra, divnog žutozlatnog prugastog krzna, ogromnih očnjaka koji su izvirivali iz otvorene čeljusti. Tekst je glasio: MALEZIJSKI TIGAR.

Tada se setila šta joj je pričao njen ujak Rober Lefor, dok je još bila sasvim mala. U

Maleziji skoro uopšte više nema tigrova, rekao joj je ujak. Lovokradice su ih toliko dugo istrebljivale da ih je ostalo još samo nekoliko desetina. A teritorija na kojoj žive i kreću se toliko je velika, da malezijski tigar danas nema skoro nikakvu mogućnost da u toku života sretne drugu životinju svoje rase. Vidiš, tigrovi će izumreti, ne toliko zato što će i poslednji od njih biti ubijeni, već zato što mužjak i ženka nemaju skoro nikakvu mogućnost da se sretnu u toku svog života i što tako nikad više neće moći da se rode mali tigrovi.

Sećala se toga. Imala je tada sedam ili možda osam godina. Ali sećala se da je dugo, dugo plakala u svom malom krevetu, pre nego što je zaspala, misleći na tigrove i tigrice koji nikad neće moći da se sretnu i koji nikad neće imati male tigrove.

Ima li danas još tigrova, tamo, u Maleziji, na drugom kraju sveta? Možda ima. A možda i nema.

Veče se spuštalo iza krovova na Papskom trgu. Držala je još uvek kalendar u ruci, još uvek je gledala sliku malezijskog tigra. Možda to nije bio tigar, možda je to bila tigrica, tigrica koja je umrla sama u džungli, sama i bez potomstva, zato što nikako nije mogla da sretne nekog mužjaka svoje vrste.

Kako je urliknula stara tigrica kada je shvatila da će umreti sama, da nikad neće imati male tigrove? Kakav je bio njen urlik očajanja?

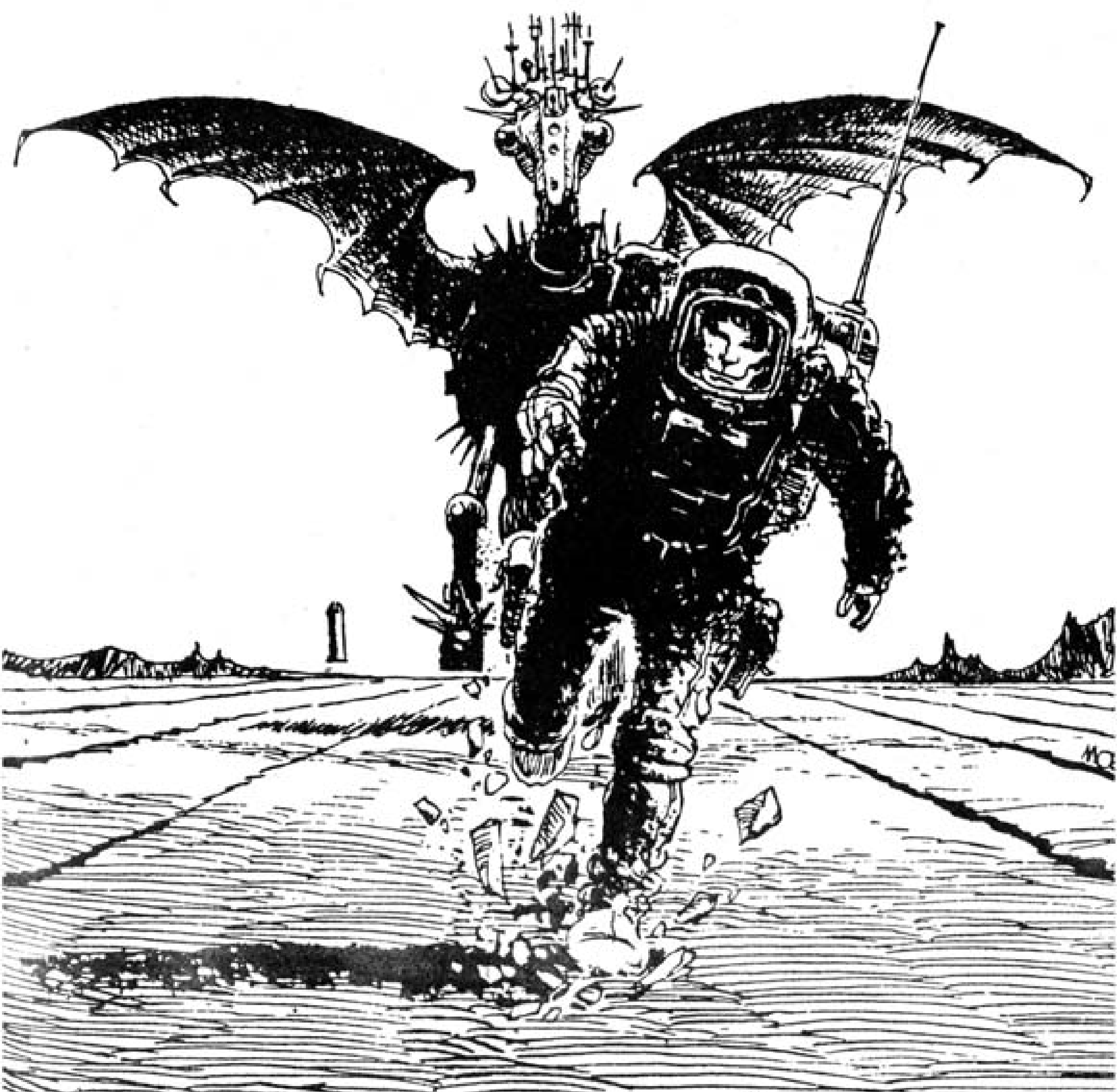
Sama u večernjem sumraku, sama naspram praznog neba, sama u tihom gradu, sama u napuštenom svetu, Marija je znala kakav je bio urlik tigrice: onakav kakav je upravo izlazio iz njenog grla.

Džejn GASKEL

ŠPILJE

Jane Gaskel: THE CAVES, 1982.

S engleskog prevela Nataša Đukić

Džulija nije videla prostranstva polja i šuma nad kojima ju je nosio orao. Oči su joj bile pune suza. Suza zbog straha, vrtoglavice, šoka šibanja vetra i nesagledivosti prostora.

Leteti uopšte nije bilo lepo. Džulija je, naravno, to zamišljala kao nešto divno kada su se njeni leteći prijatelji hvalisali pred njom. Letenje joj se tad učinilo primamljivim. Džulija je sanjala da lebdi, klizi po vazduhu, kada si car a ne osećaš sopstvenu težinu.

Ali ovo sad. Ovo je bilo stvarno, a kao i sve što je stvarno, nije bilo ni upola tako lepo kao u snovima ili igri. Uostalom, kao uvek u stvarnosti, ovo je vodilo nekuda.

Džulija je kao putnik na leđima automatski vođenog orla prolazila iznad vulkanskih predela kojima su vladali Divovi. Džulija nije mogla da vidi doline, toliko su joj oči bile pune suza otrežnjenja. Od straha nije mogla ni da omiriše zemlju, sve dok nije bila ubačena pravo u sumporni dimnjak jedne džinovske pukotine. Orao je bio pogođen strelom Divova.

Orao je bio metalni i nije imao srce. I mada običan strelac ne bi mogao da opazi znak koji je obeležavao mesto sagorevanja unutar mašine, Div sa velikim namagnetisanim strelama lako je pronašao osetljivo mesto na telu orla-mašine.

Orao je klepetao svojim beskrvnim krilima. Nepotrebno. Propadao je sve niže i niže u sumporni smrad.

Div je bio stvarno veliki. Kao i njegova braća, uostalom. Imao je kljove, nekako ravne i žućkaste sa tamnijim žlebovima po dužini. Druge kljove su mu bile duže, i virile su ispod gornje usne. Bez većih problema je dohvatio orla. Otkinuo mu je lupajuća krila, ogolivši mašineriju. Orao je kreštao.

Div je imao dve desne i dve leve ruke. Levom je (jer bio je levak) držao kočopernog kreštavog orla, dok je preostalim trima rukama nastavio da rasklapa mašinu. Orlove kandže su samrtnički stegle Džuliju čim je bio pogođen. Ali, kada su mu glavni delovi povađeni, stisak je popustio. Bila je potpuno prisebna, spremna da prvom prilikom šmugne u ćošak koji joj se učinio dovoljno blizu i dovoljno taman. Možda je zračila zbog svoje mirnoće ili je jednostavno zračila, pa ju je Div opazio.

»Šta mi to ovde imamo?« pitao je, kao pravi Div.

Njegov glas je bubnjao u Džulijinim ušima, vibrirao je oko njenog tela pretresajući je od glave, preko grudi, do peta.

Vrlo pažljivo ju je podigao, prstom i palcem, i postavio je na svoj dlan. Sagnuo se da je osmotri, unoseći joj se u lice da je bolje vidi. Džulija nije ni pokušala da beži. Osetila je da to ne bi bilo poželjno, jer ako krene da je stigne (a to je za njega bilo tako jednostavno) mogao ju je zgrabiti i zdrobiti joj grudni koš ili karlicu, čak i nenamerno, ili, čak i da stigne do žuđene senke, trebalo bi da samo korakne za njom i više je ne bi bilo.

Ali, istinu govoreći, Džuliji je najvišće bilo stalo do toga da sačuva svoj ponos pred ovim čudovištem. Jer ako pred porobljivačem izgubiš svoj ponos, mislila je, gubiš svaku utehu ili šansu da odgodiš svoju smrt.

Ovaj prvi susret i divovo ispitivanje još nije uplašilo Džuliju.

Još uvek nije mogla da složi sve kockice u mozaik. Prvo je morala da gleda u jedno a onda u drugo oko, videvši svoj odraz kako se pomera iz jednog u drugo. Onda su je zainteresovala njegova usta. Njegov usne u odnosu na oči. Kljove su blistale, ali ne agresivno, bar ne u tom trenutku.

Prstima druge ruke je krenuo ka njoj. Miris im je bio tako oštar, iz te blizine, da se od njega pre nego od udarca (ionako blagog) zamalo sručila.

I tada je Div prvi put progovorio iz te blizine.

Snaga njegovog daha nije bila naročito velika. Kada je otvorio usta a ona zabacila glavu unazad prateći njegove kljove (imala je osećaj da treba da pazi najpre na sekutiće) skoro ju je onesvestio oštri smrad njegovog daha. Bio je to zadah krvi, mesa, i pojedenog i njegovog. Bakterije u njegovim ustima nisu bile veće od običnih, ali ih je bilo više. Ipak, bile su to bakterije zdravih. Div je bio zdrava, zadovoljna životinja. Džulija

je, naravno, o njemu razmišljala kao o zveri, jer je bila odgojena u civilizaciji.

»Jesi li dobra za jelo?« pitao je Div.

»Ne«, reče Džulija.

Time je tema bila dovršena.

Ipak ne, radilo se o ljudožderu.

»Zašto si putovala s orlom?« pitao ju je jednostavno. »Ove mašine rade na najbolja goriva, znam. Ako si za njega bila dobra, mora da si vrlo sočna.«

»Onda završi sa mnom«, reče Džulija.

Zaprepašćenje je preplavilo Divovo tamno lice. Ali pre nego je stigao da shvati njene reči i možda je posluša, upala su njegova braća.

Muvali su se po pećini, praveći gužvu. Sumpor se osećao svuda oko njih. Nosili su šubare od krzna čupavih životinja — jedan čak i od morža, jer je Ledeno more bilo blizu ako idete duž špilja džinovskim koracima kao oni.

»Šta to imaš?« pitali su vešajući svoje streloluke i dižući noge.

»Finu mašinu« reče prvi džin — ljudožder (sa iznenadnom zluradošću. Džulija ga je tako nazvala zato što je imao kljove i dva para ruku.)

»A i gorivo kojim, se puni«, reče drugi džin, »sada shvatam«. I podigao je Džuliju sa njenog ravnog ležišta na dlanu.

Odjednom je visila naopako, što je bilo užasno. »SPUSTITE me dole!«

Džin ju je poslušno spustio. Prvi džin nestrpljivo reče »Vrati mi je!« Opet je preuzeo Džuliju, ovog puta držeći je u pesnici, tako da je bila zaštićena njegovim prstima.

»Baš bi bila dobra kao začin« reče jedan od braće, »a i nestalo nam je soli.«

»Zagrizeš dvaput i opet si na istom«, reče džin u čijoj je šaci bila.

»Trebalo bi da imamo kutiju za začine« reče džin. »Stalno to ponavljam. Nabavimo nekoliko ovih malih kaloričnih skupocenih stvarčica. Čuvaćemo ih u kutijicama, a možemo ih odgajati i za prodaju.«

Džin sa neopisivo groznim obrvama ju je uštinuo. Džulija je znala iz kog razloga. Kada vas divovi, džinovi ili veštice štipaju, oni probaju koliko ste ukusni. Skoro istog trenutka »zalogaj« je uguran Džuliji u usta, ili bolje rečeno u njeno lice. Šta je to? Šta bi moglo biti? Bilo je otužno i mesnato, verovatno ostatak ovčijeg mesa. Šta god da je to bilo, progutala ga je pre nego je razmislila — a pritisak prstiju Strašnog Džina bio je takav da zalogaj ionako nije mogla ispljunuti.

Nailazio je sledeći ogroman zalogaj. Džulija se brzo presavila i krenula da povraća. Džin u čijoj je ruci bila, čuknuo ju je — možda čak pažljivo ali ipak je ostala bez daha — da bi je naterao da se ispravi: drugom rukom je uklonio šaku kojom je Div Grozna Obrva želeo da je nakljuka. Džuliji se učinilo da u očima svog vlasnika vidi nekakvu opreznost, pouzdanost.

Naravno, njen vlasnik joj je davao da jede. Za vreme obroka bi je stavljao na sto pored svog tanjira. Morala je da mu dodaje čašu (što je zahtevao dobujući palcem po stolu, a kada bi podigla oči ka njegovom licu, da bi utvrdila šta želi, imao bi čeličan pogled sa, kako joj je izgledalo, opasnim zadovoljstvom u sebi). Uskoro je tražio da podigne čašu sve do njegovih usana, ogromnih ali dobro skrivenih u žbunovitim brkovima. Mogla je da drži čašu samo ako nije bila puna do vrha. Jednom je prosula i obrela se na drugoj strani stola, usred grubog pribora za jelo drugog diva. Grozni Div (uspela je samo da vidi umršene ivice njegovih belih obrva) podigao je ruku da je spljeska (senka se opasno nadvila nad njom) ali mu je drugi brat zaustavio ruku, podigao Džuliju pažljivo kao tuđe vlasništvo i vratio je gospodaru.

Pećine su bile osvetljene konstantnim sumpornim dimom. Divovi su bili zanatlije i pravili su mašine. Stvarali su groznu buku lupajući čekićima i alatima u procepima tamne zemlje. Upotrebljavali su tu duboku tamnu zemlju. Verovatno su bili Bikovi.

Koristili su se sumporom i zagušljivim parama podzemlja. Vatra ih je opčinjavala. Zato su je koristili.

Div je iskorišćavao Džuliju. Ne seksualno. Hteo je da se malo poigra s njom, pre nego je pojede. Hranio ju je. Džulija je videla kako koriste proteine (u pećini su gajili ovce i jagnjad na poljima pečurki). Ali ni ovce ni jagnjad ih nisu zabavljali. Divovi su ih čerečili. Te komade su delili, zajedno sa ogromnim gomilama povrća koje je takode raslo po špiljama. Nisu imali dovoljno proteina, ili dovoljne zalihe proteina, da bi im oni bili glavno jelo. Zato su se koristili njima kao začinima, solju ili biberom. Imali su nacifrane slanike koje su iskovali od teškog stakla sa okruglim cirkonskim poklopcima.

Ali Div ju je obično nosio u kesi prikačenoj na svom kožnom kaišu sa mnogo dugmadi. Džulija bi stajala na pokretnom podu od sitniša u kesi vireći preko njene ivice i gledajući okolinu. Posmatrala je kako Div pravi delove za mašine kojima će jednom možda on i njegova braća osvojiti svet. Posmatrala je kako se zelene i narandžaste iskre odbijaju od ivice zemljine pukotine. Div bi je ponekad gurnuo dublje u kesu da je sačuva kada bi stojeći na vrhovima prstiju na njegovim florinima i funtama zaboravila svoju vrtoglavicu. Kada je odlazio u zahod da piša, izvlačio bi svog miška tačno pred njenim nosem. I mada je na prvi pogled bila užasnuta, vremenom se navikla na njega, njegova rebra i prevoje kao od slonovače, zadivljujuće vene koje bi ponekad narasle i postale tako plave da bi po njima mogla šetati kao po stazi, nisko žbunje riđe sjajne dlake iz koje bi se protegao u svet, sijajuće kapljice znoja u udolini, njihov miris, i luk srebra i zlata koji bi stvarao prosipajući svoju vodu.

Navikavala se na njegovo prisustvo, i div je toga bio svestan.

Usled toga, dozvolio joj je da vidi za šta je sve bio sposoban. Ponekad bi promenio oblik. Njegova struktura bi se izmenila. Porastao bi. Čak bi se izdužio. Uspravio se i ukočio. Bila je to predivna mašina.

Ponekad, kad bi se pomaljao i drhtao, uspravljao se a potom oklevajući padao, da bi se zadivljujućom snagom sam uspravio i ostao prav, Div ga ne bi sklonio. Obuhvatio bi ga prstima jedne ili dveju svojih levih ruku. Nežno bi ga povlačio. Prsti bi mu se kretali u ritmu na koji se Džulija brzo prilagodila (jer čak i ako bi pobegla i odbijala da to gleda uvlačeći se potpuno u dubinu novčanika, morala je da se trese u tom ritmu). Onda bi se ritam promenio. Postao bi sporiji ali manje nežan, snažniji. Onda opet drugačiji, nekako brzo i kratko besan. U to vreme, osećala bi Divovo telo pod svojim, zategnuto i privlačno (kao da ju je neka sila neodoljivo vukla baš na tu stranu novčanika). Svi uobičajeni tokovi divovog tela bi se ubrzali i narasli. Našla bi se u centru vrlo bučne gungule, kao u nekom mravljem gradu u kojem se sve odvija po savršenom redu, bez nepotrebne panike. Ponekad bi se uzverala da vidi šta se to događa. Snažni potresi mašine koja bi dovršavala svoj radni krug bi je protresli. Obe leve i možda čak jedna desna divova ruka išle bi gore-dole po njegovom mišku tako snažno i blizu njenom skrovištu da bi se sve zamaglilo. Onda bi izletela takva količina želea kao da je eksplodirala mlekara. Jednom, kada je izašla da gleda, Div ju je opazio pod tračkom sumpornog svetla i okrenuo žele na nju. Povukla se nazad, obavijena talasom lepljive mase koja joj je napunila nozdrve i oči. Div ju je prstom zamazao dokraja. Okolo se širio neopisivo divan miris. Uspela je da pogleda u njega i vidi da je posednički posmatra prosipajući magičnu tečnost po njoj, njenoj kosi, niz vrat, po haljini, dok se miško nije skupio kraj nje, zadovoljen. Dok ju je vraćao u radionicu, stvar je na njoj očvrsnula — kao da je na glavi imala kacigu, a umesto haljine izlomljeni nugat. Te večeri, vadeći je iz njene lože, on se smejao: otopio je žele puštajući mlaz urina po njoj, jer je snabdevanje vodom za pranje bilo otežano pa ni on ni ona nisu imali pravo na kupanje sve do sutra, a i spoj Merkura i Bika u njihovom zajedničkom horoskopu označavao je da će se njihova veza razvijati i izmenom raznih vrsta izlučevina.

Postajao je sve bestidniji pred njom (u pavo vreme se stideo) i komunicirali su toplije, pa ju je slao ka svojoj pozadini sa rolnama toalet-papira (koji su njoj izgledali kao zavese) i prdeo bi dok ga je brisala (što je činila u položaju sličnom onom koji zauzimaju čistači prozora na velikim prozorima, zakačena naramenicama za njegov pojas, o kojem su još visili i njegov češalj, ključevi i slične sitnice. I taj prdež je bio način razgovora s njom, mekan i topao, precizno odmeren kako je ne bi oduvao, i, njoj se činilo, nameran; iz vremena u kome se kao sasvim mala igrala oko staja u Zamku sećala se da su ponosni ždrepci radili slične stvari u znak zahvalnosti za milovanje. Sada, kada bi se igrao sa sobom, što je bilo redovno, kao da su se prećutno dogovorili, postavio bi je da stoji ispred miška (koji je u punoj snazi bio velik kao ona cela) i trljao sivo-plavu kožicu gore-dole dok bi ga ona grlila obema rukama. Ovo je naravno značilo da se i ona trljala gore dole po njemu, a toplo drhtanje koje bi je pri tom spopadalo bilo je vrlo prijatno, i brzo se navikla na njega. Jedan prst i palac jedne ili dve njegove ruke bi zauzvrat treperavo dodirnule nju. Najzad je shvatila da je ovo neka vrsta seksualnog odnosa. Pomislila je kako je šteta što namerava da je pojede pre nego što se upoznaju i duhovno. Naravno, bilo je moguće da razgovara sa Divom, ali čak i kada bi je noću postavio kraj svog uzglavlja od slame i uperio u nju svoj razroki pogled jedinog oka, ona je uvek: a) bila neugodno Svesna njegovih ogromnih zuba i jezika, b) uvek bila skoro oduvana sa jastuka snagom njegovog zadaha, pa je ponekad mislila da mu preporuči neku pristojnu pastu za zube, i c) uglavnom nije mogla da razume smisao njegovih reči, jer se sve pretvaralo u buku i bubnjanje.

»Dom bob bom bla bal...« rekao bi, talasajući je vokalima a zaglušujući je ili šišteći suglasnicima, a onda bi uhvatila tri reči o teško rešivoj šemi za rad na mnogostrukim kompresorima, ili dve povezane o smislu života i kazni pod Merkurovim izlascima.

Onda bi se izvila i zagledala u njega, ili u neke delove njega, i shvatala u kom je raspoloženju bez obzira na to što nije imala pojma o čemu priča.

Onda bi ućutao, duboko uzdahnuo, pri tom je zamalo usisavši u nazubljenu čekinjavu rupu koja joj je verovatno bila suđena, i nežno se i sa očekivanjem okrenuo očekujući njen odgovor.

Mogla je da se popne do njegovog uva, uhvati se za školjku i vikne u bubnu opnu, koja joj je u ehu vraćala njene reci: NISAM BAŠ RAZUMELA SVE ŠTO SI GOVORIO ALI ONO SA MERKUROM SLAŽEM SE MISLIM, a on bi naglo protresao glavom i udario se po uvetu (za dlaku je promašivši), kao da mu je mušica uletela, opet protresao glavom i uznemireno je pogledao. Puno je pričao, što je volela mada nije razumela, ali kada bi zaspao, hrkao je kao ne zna se šta, vulkan ili neka vremenska nepogoda, pa bi se ona otkotrljala i legla na jastuk. Nije se usuđivala da se spusti na pod, jer su pacovi trčali i glodali i jurili se po pećini dok je Div spavao, pa se jednom uvila u njegove kovrdže da joj bude toplije; ali kada se probudio i odjednom ustao (a ona se naglo našla na vrlo visokom mestu) i provukao rukom kroz kosu shvatila je da je pogrešila. Ponekad bi se skotrljala i umotala u kovrdže na njegovim prsima, što joj se sviđalo, ali kada bi se naglo pomerio, moglo je to da bude kobno po nju — da je zdrobi i ni ne primeti to do jutra u kom bi rekao: »Sto mu — šteta« pa je najzad pronašla divno i udobno mesto, dole medu rundavim preponama zagrlivši obema rukama svog prijatelja, miška, kao što je u Zamku grlila jednookog medu, obraza pritisnutog uz njegov mekani svileni saten. Ako bi se probudio i počešao dole, ili se blago promeškoljio, bio je vrlo pažljiv i osetio bi je tamo i bio zadovoljan što je tu pa bi je podigao i pustio da sklizne niz miška a uskoro se to pretvorilo u redovni početak jutarnjih vežbi. Pronašla je da mu može koristiti i na druge načine-njegove igle su bile velike ali lagane, pošto su bile napravljene od izdubljenih kostiju, a njoj je bilo lako da uvuče nit, u stvari, običnu ovčiju dlaku kojom je šila i baratala neupredivo lakše nego Div svojim nezgrapnim prstima. Zašivala je rupe na njegovim ogromnim prugastim košuljama ali, kada su drugi džinovi tražili da im doteruje odeću, odbila je odmahnula je celim telom a ne samo glavom, jer su izgleda

slabo kapirali njene uobičajene gestove. Njen Div ju je posedovao i nije dozvoljavao da se njome koristi bilo ko osim njega. Čistila je njegove velike cipele i to vrlo pažljivo. Jednom nedeljno ga je ribala u njegovoj kaci punoj ključale sumporne vode; sapunjala mu je uvojke, i tada se osećala kao nošena velikim talasima. I sebe bi, kao i njega, potpuno očistila. Nekoliko vaški ili sličnih životinja, koje su dotad vladale, nestalo je, a ona je živela.

Ali koliko god bila čista, nije mogla da se ne pita, pažljivo glancajući njegove cipele, polirajući kapice od pojačanog i otpornog platna, je li zavedena. Učinilo joj se da ipak nije, jer i pored svega, kada čovek razumno i sa strane osmotri situaciju, bila je još uvek netaknuta i verovatno će to i ostati sve dok je ne pojede. A to je bio najhitniji suštinski činilac odnosa koje Device imaju. Ako njihova veza postane ozbiljna, pokušavaju da sačuvaju neki deo za sebe, bilo neki deo tela, kao sada u Džulijinom slučaju, ili neki deo ličnosti. Shvatila je da bi volela da se pohvali svom prijatelju, slobodnom letaču Piru, kada bi bilo moguće da se on odjednom stvori dok se ona valja po neverovatnim kovrdžama svoga gazde ili se baškari po njegovim preponama, kako se prilično opustila s obzirom na to da je Devica. Ali suviše je dobro poznavala jedva primetnu podrugljivost u glasu kojim bi joj odgovorio: »Ma daj Džulija, opuštena si kao postolje za suncobran a takva ćeš i ostati. Promenljivost ti, jednostavno, ne leži«.

Džulija je do tog vremena, naravno, postala svesna da je njen brat Kejbel ili živ ili mrtav. Svako koga dugo nismo videli, naravno, mora biti ili jedno ili drugo. U svakom slučaju, izuzev ako ne uspe da do večnosti drži kraj sebe svoje bližnje, čovek baš u svakom trenutku mora da se pita da li su oni živi.

Džuliji je bilo drago što će je uskoro pojesti.

Tako se osećala bolje, bila pripravna, lako prolazila kroz kućne poslove i orgijanja od kojih bi inače bila smušena i, naravno, zgađena.

Bilo bi nepodnošljivo tužno besramno uživati u ovim bizarnim orgazmima — ali činjenica da više nema njenog malog brata bila je ublažena time što ni nje uskoro neće biti. To je smanjivalo užas, razblaživalo ga, činilo život tuđim, a smrt bliskom i poznatom.

A već samo glancanje Divovih cipela ili prišivanje nekog ogromnog grubog dugmeta nosilo je sobom izvesnu tužnu poetičnost: kada se to dugme sledeći put otkine, nje više neće biti tu da ga prišije, i zato se vredelo potruditi oko njega. A kada je nešto vredno truda, nikada vam neće predstavljati problem da zapnete.

I tako, misleći o svakom danu kao o poslednjem, Džulija je kroz sve njih prošla neosetno i ubrzo, u stanju neprekidnog očekivanja konačnog kraja, shvatila da je ovde provela celo godišnje doba.

Koje li je doba bilo kada ju je zla, pravedno kažnjena ptica spustila kroz ovu rupu u zemlji? Po svim spoljnim znacima i izgledu bilo je leto. Sada, kada bi virila nagore prema svetu, što je kroz određene periskopske tačke bilo s vremena na vreme moguće, videla bi samo maglu ili duge. Sunce je još uvek sijalo, ali zubato, prelamajući se kroz prizme, sa vetrom i naglim promenama.

Svet, očigledno, nije nameravao da stane, da se umiri. Svet je išao dalje bez nje; svet je bio bešćutan, baš kao ona prema Kejbelu.

U njoj je počeo da radi crv želje za povratkom u život, u svet, umesto čamljenja ovde.

I šta sad. Bila je opijena lažnom nadom u smrt. Toliko dugo joj je cilj bio samoponištenje, da se sada bez njega osećala kao gola. Ali ova ju je mimoišla i gde je sad? Ona joj je bila jedina uzdanica. Ceo svet joj se sručio na glavu — šta je ona tu mogla? Šta bi trebalo da uradi, sve i da se vrati gore u svet? Tražiti Kejbela nije mogla — suviše dugo se zadržala ovde da bi imalo smisla.

Veza sa Divom je dostizala neslućene uzlete i dubine. Bolje rečeno, veza sa

njegovim miškom. Jer veza sa njim je prevazilazila njene mogućnosti. Znali su dosta jedno o drugom, ali to se sve ticalo ovoga trenutka. U stvari, bili su nesposobni da jedno drugom prenesu svoju prošlost ili sećanja.

Ali zato je razumevanje između nje i njegovog mališe postajalo sve nežnije. Miško je bio njen prijatelj, njen gospodar, njen rob. Verovala je da bi joj nedostajao kada bi otišla. Ipak, bili su u ćorsokaku. Umešnost njenog razgovora sa Divom bila je na mrtvoj tački, ali je zato između nje i miška cvetao kao u bajci. U snu bi ga obgrlila rukama priljubljujući se potpuno pri pomisli da će uskoro možda otići, a on bi se usnuo malo uspravio i vrškom se nagnuo ka njoj.

Ostavila je poruku za Diva. Pisala je što je mogla krupnije, na komadima njegovog toalet papira, (njihov odnos je dokraja ostao pod uticajem Merkura u Biku) parčetom drvenog uglja iz jedne od krečnih silikonskih špiljnih peći.

HVALA TI ZA GOSTOPRIMSTVO. NIŠTA NE ZNAMO O SITNIM ZADOVOLJSTVIMA I NEZADOVOUSTVIMA ONOG DRUGOG. MOŽDA SAM JA JEDNO TVOJE SITNO ZADOVOUSTVO. NADAM SE DA JESAM. NIKAD TI NEĆU MOĆI ZAHVALITI ŠTO ME NISI POJEO.

Zastala je, potpisala se: DŽULIJA, TAKO SE ZOVEM, i otpuzala do jedne periskopske tačke, gde je uspela da postavi neku vrstu stepenica od kanapa, pošto joj je Div sve više verovao, a isplela ga je, i pored uporne prismotre, od bačenih otpadaka sa poda radionice.

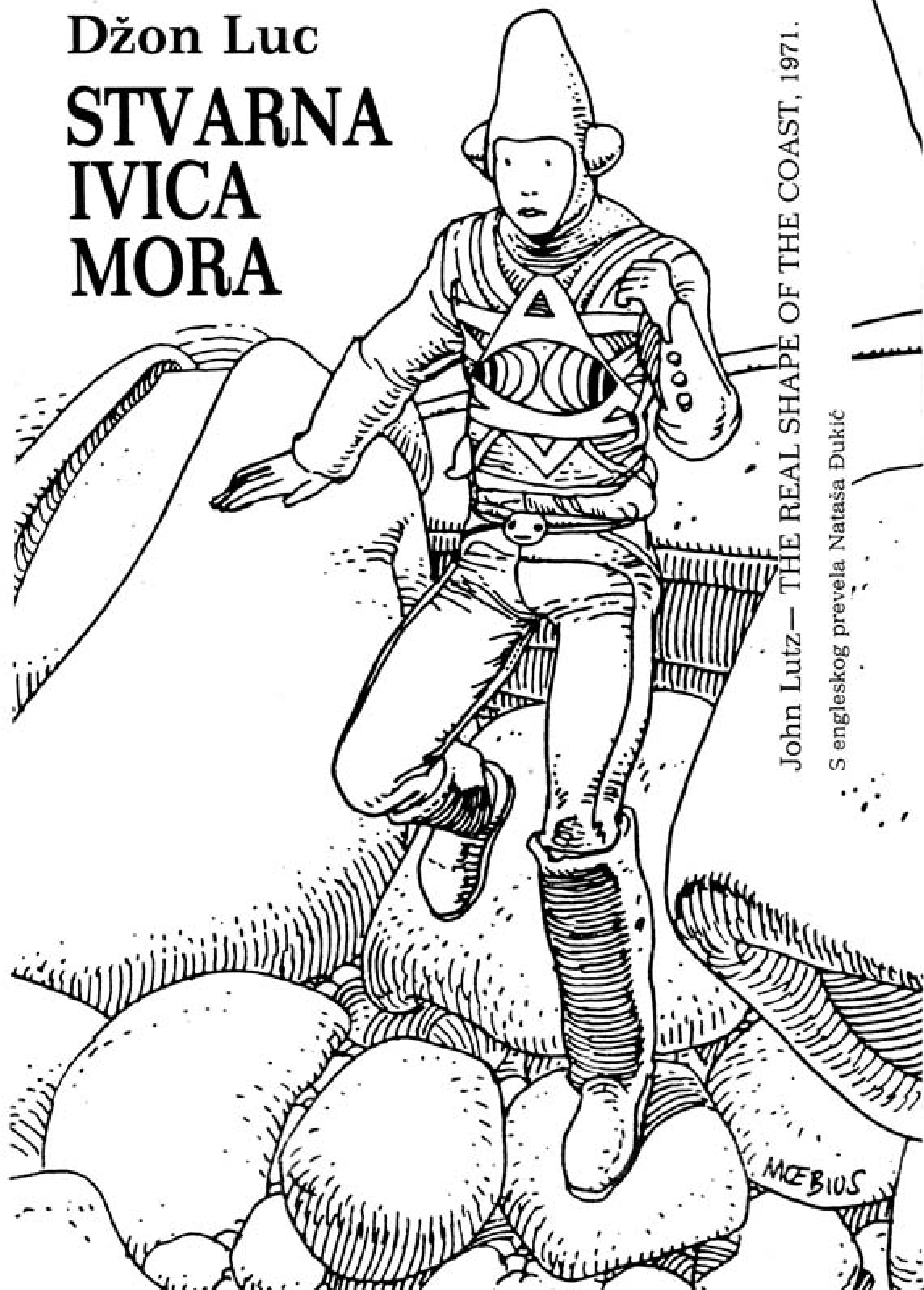
Pacova više nije bilo u sobi, jer je ona počistila i pobacala đubre. A kada ju je zatekao kako se s mukom trudi da zapuši mišju rupu cepanicom, Div je postavio kamenicu na nju, i to samo zbog Džulije.

Ispela se uz pomoć kanapa. Div je ležao i spavao. Što se bliže plafonu pela, Div je bivao udaljeniji a sa udaljenosti je sve manje izgledao kao gomila iz prevelike blizine doživljenih detalja i uglova: »Pa da, «pomislila je,» tako izgledaju sve veze jednom kad su gotove.« Za trenutak je visila na lestvama zagledana unazad: sada ga je mogla videti u celini, kao mladića, sa dva para ruku sa obe strane i isturenim ali lepim zubima, s izrazom zamišljenog zadovoljstva na licu, primetnom crtom melanholičnog ponosa oko usana i obrva, bradom i ramenima sa naglašenom crtom individualnosti i usamljenosti, što dotad nikada nije mogla da opazi. Viseći odozgo, zagle-dana u njegovu nagost kao da joj je prvi put (jer ćebe mu je palo sa strane), videla je njegovog miška kako se naglo uspravlja i to ju je podsetilo na to gde se nalazi. Povratila je ravnotežu i popela se »lestvama« put zvezda. U poslednjem trenutku: samo što je iskoračila na krater obasjan mesečinom, Div se probudio i pošao rukom ka slabinama, po nju. Vireći nadole, videla je da se zbunio: seo je na krevet, svim rukama pipajući oko sebe u potrazi za njom. Tada je ispustio krik, od koga joj se zemlja pod nogama zatresla. Prestala je da viri, jer su je njegove vibracije dovodile u opasnost da padne pravo tamo odakle je i pošla. Požurila je (tlo je bilo pusto toliko da je izgledalo da je ona jedina budna pod mesečinom) ka brdima gde je, znala je, bila Šuma. Skrivala se celim putem (iza kamenja i panjeva) što se pokazalo mudrim, jer je uskoro iza sebe čula poteru. Džinovi, obučeni u svoje vulkanizirane gumene kaljače i platno, istrčali su na plato, vičući i udarajući oko sebe štapovima. Do Šume je stigla mnogo pre njih (čudno kako joj se Šuma sada činila utočištem) i polako se uvukla u njene nežne, treperave proplanke. Uspela se uz visoko drvo. Čula je kako Divovi zastaju i zaustavljaju se na ivici Šume. Nisu ušli u nju. Ovo nije bilo njihovo područje. Unutar nje ne bi mogli da dišu. Njima je bila potrebna vatra i sumpor i zemlja, oni su bili zemlja, kao Antej pretvorili bi se u senku ako bi napustili svoj svet. Na visokom drvetu spavala je pokraj usnulog ljubičastog papagaja. Ploveći kroz snove pitala se da li se Divova kita uspravila i probudila Diva da bi ga upozorila da krene za njom, ili da bi upozorila nju da požuri sa svojim begom, kao pozdrav za kraj.

Džon Luc

STVARNA IVICA MORA

John Lutz— THE REAL SHAPE OF THE COAST, 1971.
S engleskog prevela Nataša Đukić

Na mestu na kome se uski poluotok poput prsta zarivao u toplu vodu, gde se okeanski talasi lome u milijardu kapljica raspršenih preko niskog stenja, zapljuskujući i povlačeći se sa peščanih belih plaža, bile su smeštene niske pravougaone zgrade i visoko ograđeni prilazi Državnog zavoda za mentalno neizlečive prestupnike. Sačinjen je od dvadeset zgrada oštrih uglova, koje su se poređale, napravljene od cigala i isprane vetrom, kao iznenađujuća ali nepobitna činjenica. Oko svake se nalazila deset stopa visoka drvena ograda na vrhu pojačana bodljikavom žicom, i te ograde su se protezale skroz do morske ivice odakle su nadalje stvarale čitavu mrežu bodljikave žice koja se pružala sve do stenja.

U svakoj pravougaonoj zgradi živela su po šestorica, i u danima u kojima je more bilo dovoljno mirno, deo svakodnevne rutine — u stvari, deo njihove terapije — bilo je da se spuste do obale i puste talase da se valjaju preko njih, ili da se jednostavno čvare na suncu dobijajući fin zatamnjen ten. Ponekad, na samoj ivici do koje su dopirali talasi, ovi ljudi su pravili figure u vlažnom pesku, mada bi one preko noći nestajale. U svakom slučaju, od vlažnog peska se svašta moglo napraviti.

Ljudi u pravouglim kućicama nisu tek dangubili do svoje prave smrti. Uistinu, »mentalno neizlečivi« u imenu zavoda je, u stvari, bila greška; u pitanju je bilo samo to da su njihove šanse bile minimalne. Živeli su po šestorica zajedno, ne samo zbog sigurnosti, već i zato što je to bio optimum za stvaranje kakvog takvog osećanja pripadnosti zajednici — kao dnevne i noćne terapije, sa povremenim okupljanjima pod nadzorom mladog dr Montenja. Ovde, pod taktičnom i stručnom rukom dr Montenja, uspevalo im je da se vrate zdravom razumu — ili bar nekima je uspelo.

Kućica D bila je predodređena da se ubrzo nađe u žiži doktorove pažnje. U suštini, trebalo je da proučava stanje u njoj sledećih godinu dana i o tome preko naučnih članaka obavesti javnost.

Prvi znak da je u kućici D nešto pošlo po zlu bilo je otkriće mrtvog tela jednog od pacijenata, gospodina Rolta, jedne večeri na plaži. Ležao je na leđima tik uz vodu, obučen jedino u šorts kaki boje. U prvom trenutku se činilo da se udavio, samo se posle ispostavilo da su mu usta i grlo bili napunjeni peskom i bezbrojnim raznobojnim školjkama.

Rodžer Logan, koji je živeo u kućici D od kada je pre tri godine osuđen zbog ubistva svoje žene, ćuteći je sedeo i gledao kako doktor Montenj korača po sobi.

»Ne može to tek tako«, govorio je doktor. »Jedan od vas je sredio gospodina Rolta, a ovde smo baš da bismo sprečili takve stvari«.

»Ali istraga neće biti najtemeljnija, zar ne?« reče Logan blago. »Kao kada u zatvoru ubiju osuđenog ubicu«.

»Smem li da vas podsetim« pacijent po imenu Nikof reče svojim reskim glasom, »da gospodin Rolt nije bio ubica«. Pre nego što su ga zatvorili ovde, Nikof je bio uspešan biznismen, a sada je pravio odlične kožne novčanike koje je prodavao preko pošte. Sada je sedeo za stolićem sa gomilom starih papira, ispred sebe, kao da je predsedavajući Saveta na sastanku. »Dodao bih«, reče nadmeno, »da je teško upravljati biznisom u ovakvoj atmosferi«.

»Nisam ja rekao da je Rolt ubica«, reče Logan »ali on je — bio je — osuđen doživotno. Zato pravdi nije zanimljiv.«

Nikof je slegnuo i cunjao po svojim papirima. »Njegova odgovornost bila je nikakva u poređenju sa glavnima u multinacionalnoj kompaniji.«

Bilo je tačno da gospodin Rolt nije bio nikakav glavešina, već mesar koji je voleo da tura svašta u meso — ponešto čak nesvesno. Ali i Nikof je samo vodio tri radnje za hemijsko čišćenje.

»Možda smatrate da nije bio sposoban da ubije«, reče Nikofu Vilijam Sloun, koji se tu obreo pošto je gurnuo svoju kćerku sa četrdesetog sprata. »Nikada niste voleli g-dina

Rolta.«

Nikof je odgovarao nepovezano. »Ovde ste vi ubica, Sloune! Vi i Logan!«

»Ja nikog nisam ubio«, brzo reče Logan.

Nikof se iskezi. »Dokazano je na sudu da ste krivi — za ubistvo svoje žene.«

»Nije dokazano. Valjda ja znam jesam li ili nisam kriv!«

»Znam vaš slučaj«, reče Nikof, strasno buljeći u svoju zastarelu korespondenciju. »Zviznuli ste ženu u glavu bocom francuskog šablo vina, i na mestu je ubili.«

»Upozoravam vas«, Logan je prasnuo, »insistirati na tome da sam ja ubio svoju ženu — i to bocom francuskog vina — po zakonu znači klevetu.«

Primetno uzdrman, Nikof se utiša i na izgled izgubi u svojim papirima. Logan je odavno naučio kako da se bori s njim, znao je da Nikofova »kompanija« ne bi izdržala državnu kontrolu.

»Pravda mora biti zadovoljena«, nastavio je Logan. »Ubica gospodina Rolta, pravi ubica, mora biti uhvaćen i osuđen.«

»Zar to nije posao za policiju«, oprezno je pitao dr Montenj.

»Policiju!« nasmejao se Logan. »Pogledajte šta su napravili od mog slučaja! Ne, ovo je posao za nas. Bilo bi nepodnošljivo provesti ostatak života kraj ubice.«

»A šta je sa gospodinom Slounom?« pitao je doktor Montenj. »Živite s njim.

»To je nešto sasvim drugo«, požurio je Logan. »To što ga oni smatraju krivim ne mora da znači da je stvarno kriv. On kaže da se ničega ne seća, zar ne?«

»Šta ti, u stvari, hoćeš?« pitao je Brendon, neuspešni bombaš-terorista. »Uvek nešto krijete u svojim glavama. Jedini kojima se još može verovati jesu siromasi.«

»Hoću pravdu!« reče Logan strasno. »Pravda mora pobediti!«

»Pravda za sve ljude!« Brendon se odjednom razdra, podižući se na noge. Besno je pogledao oko sebe i ponovo seo.

»Pravda!« reče stari gospodin Hajmer, koji je putovao na druge planete i mogao da razgovara sa metalom, »ona će se već pobrinuti za sebe. Bilo kako bilo, uvek izađe na isto.«

»Oni su se načekali«, reče Brendon isturivši bradu ispod tamnih brkova. »Siromašni, hoću da kažem.«

»Ima li policija nekih tragova?« Logan je pitao dr Montenja.

»Znaju koliko i vi«, reče doktor blago. »Gospodin Rolt je ubijen na plaži između devet i petnaest i deset — u vreme kada nije smeo da izlazi iz kućice D.

Gospodin Hajmer je podigao svoju smežuranu ruku i ovlaš protrljao usne. »Pa, možda je to pravda.«

»Znate kakva je kazna za izlazak iz kuće u nedozvoljeno vreme«, rekao je Nikof gospodinu Hajmeru grubo. »Nije smrt, nego sobni zatvor od dva dana. Kazna mora odgovarati prestupu i moramo se držati pravila. Svaka operacija mora imati pravila da bi bila uspešna«.

»To ja i govorim«, reče Logan. »Čovek koji je ubio gospodina Rolta mora biti uhvaćen i ubijen.«

»Nadležni istražuju slučaj«, reče doktor Montenj umirujućim tonom.

»Kao što su istražili moj slučaj?« Logan reče povišenim i ljutitim tonom. »Neće privesti vinovnika! A ja vam ponavljam da ne smemo imati ubicu na odeljenju D!

»Kućica D«, ispravio ga je doktor Montenj.

»Možda je nešto iz mora ubilo gospodina Rolta«, zamišljeno reče Vilijam Sloun.

»Nije«, reče Brendon, »čuo sam kad su policajci rekli da su kraj tela nađeni otisci samo jednih stopala, koji vode od i do Kućice. To je očigledno delo unutrašnjeg neprijatelja.«

»Koje su veličine otisci?« pitao je Logan.

»Nisu bili dovoljno jasni da bi se odredila njihova veličina,«, reče doktor Montenj.

»Vode do i od drvenog stepeništa u zadnjem dvorištu, gde je zemlja suviše tvrda da bi se otisci zadržali«

»Možda otisci pripadaju gospodinu Roltu«, reče Sloun.

Nikof je zamumlao. »Glupost! Gospodin Rolt je otišao na plažu, ali se nije vratio.«

»Pa —« dr Montenj se polako pridigao i otišao do vrata. »Moram da obiđem još neke kućice«. Nasmešio se Loganu. »Zanimljivo je što se toliko interesujete za pravdu«, rekao je. Dok je izlazio, galeb je zakreštao.

Pet preostalih pacijenata kućice D ostalo je sedeći tiho pošto je doktor izašao. Logan je posmatrao Nikofa kako presavija svoje papire uredno ih slažući po stolu pre nego ih je strpao u džep svoje košulje. Brendon i gospodin Hajmer su bili duboko zamišljeni, a Sloun je preko Nikofovog ramena zurio kroz otvoren prozor prema moru.

»Možda niko od nas nije siguran«, odjednom je Logan rekao. »Moramo ići dokraja s ovim između sebe.«

»Ali mi smo stigli dokraja«, reče gospodin Hajmer prijazno, »svi mi.«

Nikof je šmrknuo. »Govori u svoje ime, matori.«

»Trebalo bi istraživati zločine nad siromašnima«, reče Brendon. »E, da je moja bomba u Statui slobode eksplodirala... A te godine sam celu nedelju odmora proveo u Njujorku.«

»Sprovešćemo sopstvenu istragu«, insistirao je Logan, »i mogli bismo da počnemo odmah. Neka mi svi kažu sve što znaju o ubistvu gospodina Rolta«.

»A ko je tebe za to ovlastio?« pitao je Nikof. »I što bismo mi istraživali Roltovo ubistvo?«

»Gospodin Rolt je bio naš prijatelj«, reče Sloun.

»U svakom slučaju«, reče Logan, »moramo sprovesti urednu istragu. I neko mora da bude ovlašćen za to.«

»Verovatno ste u pravu«, reče Nikof. »Da, urednu istragu.«

Rekli su šta su imali, i ustanovili da je gospodin Rolt rekao da ide na spavanje u 9.15, poželevši laku noć čuvaru Oliju u tv-sali. Sloun i Brendon, koji su se tamo nalazili, zapamtili su vreme po reklamama koje prekidaju »Čudovišta iz glavne ulice« na polovini i onim u kojim deterdžent leti kroz vazduh i zasipa košulje. Kasnije, oko deset, kada su počinjale vesti, Oli je otišao da obiđe plažu i otkrio telo gospodina Rolta.

»Tako«, reče Logan; »ustanovili smo otprilike vreme smrti. A ja sam bio u svojoj sobi sa otvorenim vratima. Sumnjam da bi gospodin Rolt mogao da prođe hodnikom do izlaza a da ga ja ne primetim, pa moramo pretpostaviti da je u devet i petnaest otišao u svoju sobu, a negde između tog vremena i deset kroz prozor izišao napolje.«

»Znao je kakva su pravila«, reče Nikof. »Ne bi tek tako izišao da ga svi vide.«

»Tačno«, zaključio je Logan, »ali najbolje je da ne trčimo pred rudu.«

»Tačno, tačno«, smeškao se gospodin Hajmer, »ne trčimo pred rudu.«

»A gde ste vi bili između devet i deset?« pitao je Logan.

»Bio sam u kancelariji doktora Montenja«, reče gospodin Hajmer sa smeškom, »pričao sam mu o nečemu što sam čuo u čeličnom odvodu. Skoro da sam uspeo da mu objasnim da su sve metalne stvari prijemnici, podešeni na različitim frekvencijama, različitim svetovima i vibracijama.«

Nikof, koji je jednom držao dvojicu svojih službenika zatvorene bez hrane pet dana, nasmejao se.

»A gde se vi bili?« pitao je Logan.

»U svojoj kancelariji, baveći se svojim poslovima u vezi s kožom«, reče Nikof. Nikof ova »kancelarija« bila je njegova soba, na kraju hodnika, suprotno od Loganove.

»A sada«, reče Logan odsečno, »prelazimo na motiv. Ko je od nas imao razloga da ubije gospodina Rolta?«

»Ja ne znam, reče Sloun izgubljeno. »Ko bi učinio tako nešto — napunio gospodinu

Roltu usta peskom?«

»Ti si mu bio najbliži«, reče Brendon Loganu. »Uvek ste igrali šah. Ko zna šta ste vas dvojica muvali.«

»A šta je s tobom?« Nikof reče Brendonu. »Prošle nedelje si hteo da ga zadaviš.«

Brendon je skočio, nakostrešenih brkova. »To je bilo pretprošle nedelje!« Okrenuo se Loganu. »A Rolt je uvek tukao Logana u šahu — zato ga je Logan mrzeo.«

»Nije me uvek tukao u šahu«, reče Logan. »I nisam ga mrzeo. Jedini razlog što me je ponekad pobeđivao jeste što je pravio takvu gužvu ako izgubi.«

»Ti ne voliš da gubiš ni u čemu«, reče Brendon, ponovo sedajući. »Zato si i ubio ženu, jer je bila bolja od tebe. Kako malograđanski, ubiti nekoga zbog toga.«

»Ja nisam ubio svoju ženu«, reče Logan strpljivo. »I nije ona bila bolja od mene. Mada je prilično dobro baratala poslovima«, i polako je dodao »a i dobro je igrala tenis.«

»A šta je sa Nikofom?« Uvek je meračio kako da ubije Rolta!

»Zato što mi se podsmevao!« Nikof se drao. »Rolt je bio nadmena budala, i uvek mi se smejao što sam ja ambiciozan a on nije. Mislio je da je bolji od svih ostalih — i od tebe, Sloune — ismevao je tebe i Hajmera. Nemam nikog među nama ko nije imao razloga da ubije tu prljavu svinju Rolta«.

Logan je već bio na nogama, vrišteći. »Ne dozvoljavam da se tako govori o mrtvima!«

»Samo smatram«, Nikof se pobednički smešio jer je uspeo da iznervira Logana, »da nam neće biti lako da otkrijemo Roltovog ubicu. On je bio pametan, taj ubica, pametniji od tebe.«

Sledećeg dana na plaži, Sloun izusti ono što se svima vrzmalo po glavi.

»Šta ćemo uraditi sa ubicom ako ga uhvatimo?« pitao je, očiju prikovanih za udaljeni brod koji je upravo kvario vidik.

»Zadovoljićemo pravdu«, reče Logan. »Osudićemo ga i smaknuti ga — ukloniti ga iz našeg društva!«

»Misliš da tako treba?« pitao je Sloun.

»Naravno da treba!« Logan se trgao. »Baš je vlast briga ko je ubio gospodina Rolta. Njima je verovatno drago da je on mrtav.«

»Ne slažem se da je razumno« reče Nikof »smaknuti čoveka. Ja nisam za to da se tako uradi.«

»Čini mi se da niko nije na tvojoj strani«, reče Logan. »Mora biti onako kako sam ja rekao ako nam je stalo da održimo red ovde.«

Nikof je mislio jednu sekundu, a onda se nasmešio. »Slažem se da moramo imati reda ovde po svaku cenu«, rekao je. »Povlačim svoje reci.«

»Svoje reči, đavola!« reče Brendon. Legao je na pesak. »Moramo pronaći ko je ubica i likvidirati ga. Nije vreme za reči — vreme je za akciju!«

»Gospodin Rolt bi se složio«, reče Sloun, puštajući šaku peska kroz prste.

Čuvar Oli je sišao do plaže i stajao tamo smešeći se, dok se maestral igrao krajevima njegove bele uniforme. Okupljeni ljudi se raspršiše polako i lenjo, svaki na svoju stranu.

Šutirajući ugrejani pesak bosim nogama, Logan se približio Oliju.

»Partiju šaha, gospodine Logane« pitao je Oli.

»Ne, hvala,«, reče Logan. »Ti si našao telo gospodina Rolta, zar ne, Oli?«

»Da, gospodine Logane.«

»Gospodin Rolt je verovatno ubijen dok si ti sa Slounom i Brendonom gledao TV.«

»Verovatno«, složio se Oli, ne pomerajući nijedan mišić na licu.

»Zašto si ti uopšte išao na plažu u deset sati?«

Oli se okrenuo i belo pogledao Logana bezizraznim očima. »Znate da uvek

proverim plažu uveče, gospodine Logane. Ponekad pacijenti i izgube nešto«.

»Gospodin Rolt je svakako izgubio nešto«, reče Logan. »Da li te je policija pitala jesu li Sloun i Brendon bili u TV-sali sve vreme ubistva?«

»Jesu i rekao sam da jesu.« Oli je pripalio cigaretu upaljačem koji je bio providan. Unutra je u nekoj tečnosti plivala neka riba. »Pravite se da ste detektiv, gospodine Logane?«

»Ma, ne«, smejao se Logan. »Samo me zanima kako radi policija, posle cele one zbrke u mom slučaju. Kad su jednom umislili da sam kriv, više nisam imao šanse da se izvučem«.

Ali Oli ga nije dalje slušao. Okrenuo se ka okeanu. »Ne idite predaleko, gospodine Nikof!« viknuo je, ali se Nikof pravio da ne čuje i počeo da se kreće paralelno sa obalom.

Logan je odšetao do gospodina Hajmera koji je stajao nadomak talasa pantalona savinutih do iznad kolena.

»Saznali ste nešto od Olija?« pitao je gospodin Hajmer, održavajući ravnotežu iznad talasa koji se povlačio pod njim odnoseći pesak i školjke.

»Ponešto«, reče Lokan, ukrštajući noge zabavljen igrom talasa oko stopala. Izgledali su — kao da se pokreću nošeni plimom prenoseći pesak svojim bosim tabanima. »To je kao okean«, reče Logan, »pronaći ko je ubio gospodina Rolta. Okean spira i spira obalu, dodajući i uzimajući sve dok ne ostanu samo pesak i stenje — prava ivica mora. Ukloni zemlju i imaćeš gole stene; ukloni laži i ostaće ti gola istina.«

»Ne mogu svi podneti istinu«, reče gospodin Hajmer, zastajući da provuče rukom kroz nadolazeći talas, »čak ni u drugim svetovima.«

Logan je izdigao ramena. »Ne mogu svi ni spoznati istinu«, reče on, okrećući se i vraćajući se po mokrom pesku do plaže. U sredini zapenjenog, širokog plićaka izgledao je kao da se kreće unazad, ka moru...

Dva dana kasnije Logan je pričao nasamo sa doktorom Montenjom, uhvativši ga u TV-sali tokom jedne od doktorovih dnevnih vizita. Soba je bila vrlo tiha; čak je i otkucavanje sata delovalo lenjo, sporo i bez ritma.

»Pitao sam se, doktore«, reče Logan, »u vezi sa onom noći u kojoj je Rolt ubijen. Da li je gospodin Hajmer dokasno ostao u vašoj kancelariji?«

»I policija me je to pitala«, reče dr Montenj sa smeškom. »Gospodin Hajmer je bio kod mene do deset, a onda sam ga video kako ulazi u ovu sobu i pridružuje se Slounu i Brendonu koji su gledali vesti.«

»Je li Nikof bio sa njima«

»Nikof je bio u sobi.«

»Ja sam bio u svojoj sobi«, reče Logan, »sa vratima otvorenim ka hodniku, ali nisam video da je gospodin Rolt izišao napolje. Zato mora da je izišao kroz prozor. Možda bi policiji bilo drago da to zna.«

»Reći ću im to u vaše ime«, reče doktor Montenj, »ali oni već znaju da je gospodin Rolt izišao kroz prozor jer su njegova vrata bila zaključana iznutra.« Doktor je klimnuo glavom ka Loganu, što mu je bio običaj. »Ja se ne bih trudio da budem detektiv«, rekao je pažljivo. Stavio je brižljivo negovanu ruku na Loganovo rame. »Savetujem vam da zaboravite gospodina Rolta.«

»Kao i policija?« reče Logan.

Ruka nežno potapša Loganovo rame.

Kada je doktor otišao, Logan je seo na prohladnu vinilnu sofu i razmišljao. Brendon, Sloun i Hajmer su bili precrtani, a Nikof nije mogao proći kroz kuću a da ga on ne vidi. Ta dvojica, Rolt i njegov ubica, zajedno su izišli kroz prozor gospodina Rolta — samo to ne objašnjava otkud otisci samo jednih stopala do i od tela. A policija je pronašla otiske gospodina Rolta malo dalje od kućice odakle je očigledno hodao

plićakom kroz talase dok mu se put nije ukrstio s putem ubice.

I tada je Logan video jedinu preostalu mogućnost — jedini mogući odgovor.

Oli, čovek koji je otkrio telo — samo Oli je mogao da ubije. I pošto je završio sa gospodinom Roltom, mora da je primetio svoje tragove pa se sa drvenih stepenica okrenuo i vratio u suprotnom pravcu, hodajući plažom da »otkrije« telo i uzbuni doktora.

Motiv? Logan se nasmešio. Svi su imali razloga da srede razmetljivog i nametljivog gospodina Rolta. Njega je bilo lako mrzeti.

Logan je izišao iz TV-sale da se pridruži ostalim pacijentima na plaži, pažljivo izbegavajući da gleda u udaljenu, u belo obučenu Olijevu figuru. Farbao je neke stolice za plažu na drugom kraju kuće.

»Noćas«, dramatično im je objavio, »naći ćemo se u sobi za razgovore pošto doktor Montenj ode i obećavam da ću vam reći ko je ubica. Tada ćemo odlučiti kako je najbolje da ga uklonimo iz naše sredine.«

»Samo ako je kriv«, reče Nikof. »Moraš podneti ubedljive, očite dokaze.«

»Imam dokaz«, reče Logan.

»Vlast narodu!« dreknuo je Brendon, dižući se na noge.

Derući se i smejući se, kao dečaci, potrčaše ka talasima.

Pacijenti su prošli kroz večernji tretman sa doktorom Montenjom, mehanički odgovarajući na pitanja i nevezano čavrljajući, pa je doktor Montenj osetio njihovu tenziju, kao da su očekivali nešto. Zašto su bili tako nervozni? Iz straha? Da li ih je Logan gnjavio ubistvom? Zašto Nikof nije gledao u svoje papire, a Sloun nije zverao kroz prozor?

»Rekao sam policiji«, dr Montenj je spomenuo, »da ne nameravam ponovo da naletim na leš na plaži.«

»Vi?« Logan se ukočio u svojoj stolici. »Zar nije Oli našao gospodina Rolta?«

»Jeste, u stvari«, reče dr Montenj klimajući glavom. »Pošto je gospodin Hajmer otišao od mene, pridružio sam se Oliju na plaži kako bismo porazgovarali o nekim stvarima. On je prvi ugledao telo i potrčao da vidi šta je.«

»A kad tamo, gospodin Rolt usta punih peska«, mrmljao je Sloun.

Loganu se mutilo u glavi. A bio je toliko siguran. Procesom eliminacije zaključio je da je morao biti Oli. Je li moguće da su njih dvojica, Oli i doktor, radili u dosluhu? Mora da jesu. Ali nemoguće! Bio je samo jedan trag.

Nikof! Mora da je ipak Nikof. Mora da je imao tajni sastanak sa Roltom na plaži pa ga je ubio. Ali Rolt je bio sam na plaži kada je sreo ubicu, koji je takode bio sam. A neko jeste ostavio sveže otiske, jednih stopala, do i od tela.

Nikof je sigurno video Rolta, spustio se niz prozor, sačekao ga i ubio. Ali Nikofova soba nema prozor. Samo dve krajnje sobe imaju prozore, Roltova i Loganova«.

Ti otisci — mogu biti samo njegovi! Njegovi!

Logan je kroz maglu video kako doktor Montenj gleda na svoj sat, smeši se, pozdravlja se, i odlazi. Noćni vetrić je kroz otvoren prozor donosio šum talasa, koji su spirali zemlju ostavljajući gole stene.

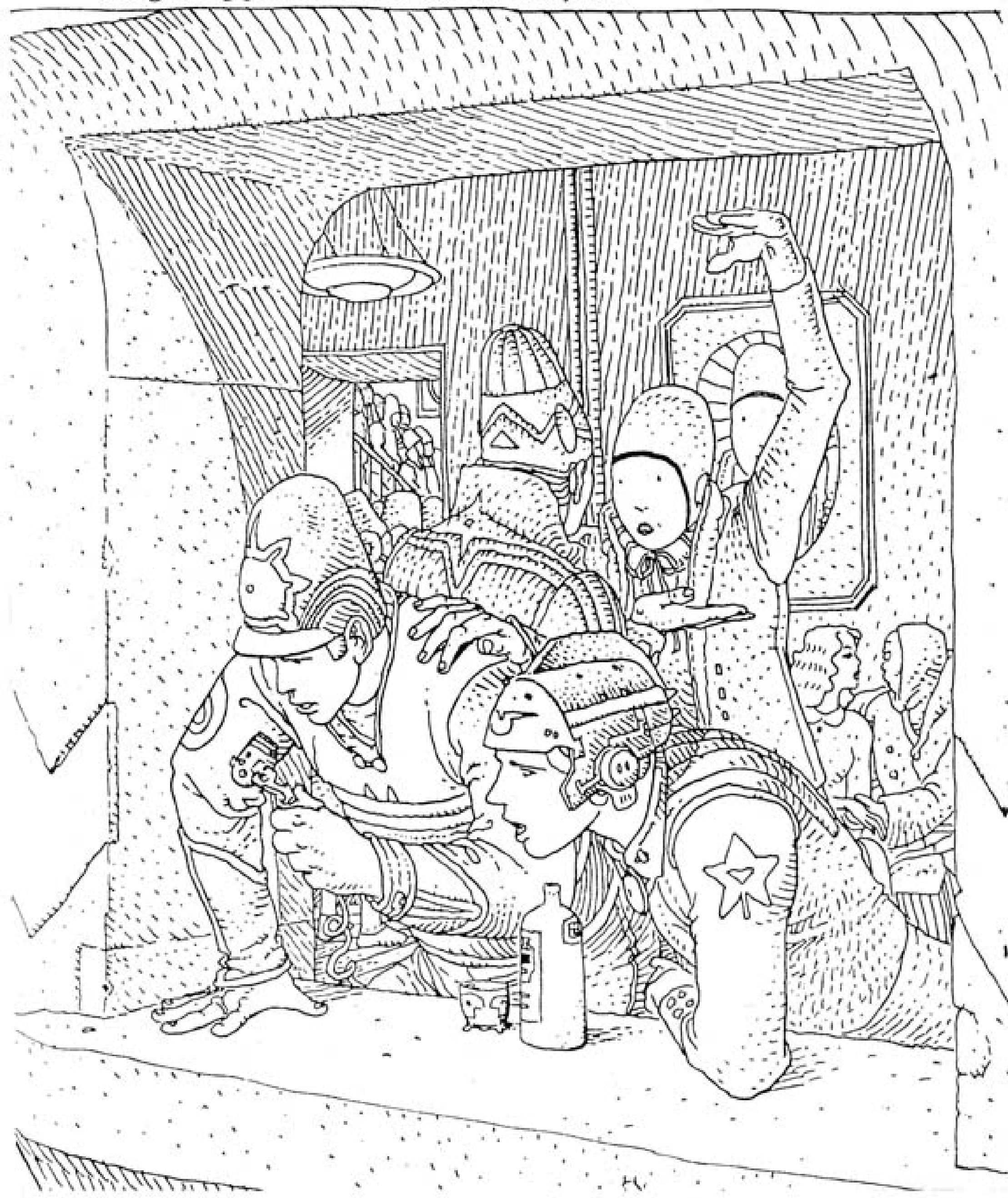
»A sada«, reče Nikof Loganu, sa mesečevim odbleskom u očima, »Ko je naš čovek? Ko je ubio gospodina Rolta? I kakve dokaze imaš?«

Oli je našao Loganovo telo sledećeg jutra, licem okrenutim prema tlu, blago se njišući u plićaku. Glava mu je bila iskrenuta i napola zakopana a njegovi udovi savijeni pod čudnim uglovima, dok su se oko njega, u vlažnom pesku, osim njegovih, videla još četiri para tragova.

Agata Kristi
POSLEDNJA SEANSA

Agatha Christie: THE LAST SEANCE, 1968.

S engleskog preveo Aleksandar B. Nedeljković

Raul Dubriel pređe Senu prevušeći neku melodijicu sam za sebe. Bio je to mladi Francuz od oko trideset dve godine, dobrog izgleda, svežeg tena i malih brkova. Po profesiji bio je inženjer. Korak po korak, i on stiže do Kardonea i uđe u kapiju broja 17. Kućepaziteljka ga pogleda iz svog skrovišta i uputi mu mrzovoljno »dobro jutro«, na šta on uzvrati vedro. Onda se pope stepeništem do apartmana na trećem spratu. Pozvonio je i dok je stajao čekajući da mu bude otvoreno, opet je počeo da zujka tu svoju melodijicu. Jutros je Raul Dubriel bio posebno dobro raspoložen. Vrata mu otvori stara Francuskinja, čije se zborano lice raširi u osmeh čim je videla ko je posetilac.

»Dobro jutro, gospodine«.

»Dobro jutro, Eliz«, reče Raul.

Uđe u predsoblje, skidajući rukavice.

»Gospođa me očekuje, zar ne?« upita preko ramena.

»A, da, i te kako, gospodine.«

Eliz zatvori ulazna vrata i okrete se k njemu.

»Ako bi gospodin prešao u ovaj mali salon, gospođa će biti uz njega kroz nekoliko minuta. U ovom trenutku se odmara.«

Raul oštro diže pogled.

»Zar joj nije dobro?«

»Eh!«

Eliz frknu. Prođe ispred Raula i otvori mu vrata malog salona. On uđe, ona za njim.

»*Eh*.« nastavi ona. »Kako bi se mogla osećati dobro, jagnje jadno? Seanse, seanse, i uvek seanse! Nije to u redu — nije prirodno, nije to ono što je bog nama namenio. Za mene, govoriću otvoreno, to su poslovi s đavolom.«

Raul je umirujuće potapša po ramenu.

»Polako, polako, Eliz«, reče on smirujućim tonom, »ne uzbuđujte se, i ne budite suviše spremni da vidite đavola u svemu što ne razumete.«

Eliz sumnjičavo odmahnu glavom.

»Pa, dobro«, progunda ona tiho, »msje može reći šta god želi, ali ja to ne volim. Pogledajte kako izgleda madam svakinv danom sve bleđa i mrašavija, a glavobolje!«

Uzdigla je ruke.

»A, ne, ne valja to, sva ta posla sa duhovima. Duhovi, pazi molim te! Svi dobri duhovi su u raju, a oni drugi u čistilištu.«

»Vaš pogled na zagrobni život je osvežavajuće jednostavan, Eliz«, reče Raul sručujući se u stolicu.

Starica se izrazitije uspravi.

»Ja sam dobra katolikinja, gospodine.«

Prekrstila se, prišla vratima, zastala sa jednom rukom na kvaki.

»Kasnije; kad budete venčani, gospodine«, reče ona molećivo, »ovo se neće nastaviti — sve ovo?«

Raul se sa simpatijom nasmeši na nju.

»Vi ste dobro i verno stvorenje, Eliz«, reče ona, »uz to odano svojoj gazdarici. Nemajte straha, kad ona jednom bude moja supruga, sva ova 'posla sa duhovima', kako vi to nazivate, prestaće. Za gospođu Dubriel više neće biti seansi.«

Elizino lice se raširi osmehom.

»Da li je istina to što kažete?« upita ona željno.

On uozbiljeno klimnu glavom.

»Jeste«, reče on, govoreći više sebi nego njoj. »Da, svemu ovome mora doći kraj. Simon ima divan talenat, koji je izdašno koristila, ali sada je odradila svoje. Kao što ste upravo primetili, Eliz, svakim danom postaje sve bleđa i mršavija. Život medijuma je izuzetno težak i naporan, i zahteva strašno nervno opterećenje. Pa ipak, Eliz, vaša gazdarica je najdivniji medijum u Parizu — i više, u Francuskoj. Ljudi iz celog sveta dolaze kod nje jer znaju da kod nje nema prevare, nema trikova.«

Eliz prezrivo frknu.

»Prevare! A, pa nema je. Gospođa ne bi mogla prevariti ni novorođenče, sve i kad bi htela.«

»Ona je anđeo«, reče mladi Francuz strastveno. »A ja — ja ću učiniti sve što čovek može da bih je usrećio. Verujete li u to?«

Eliz se isprsi i progovori sa nekim jednostavnim dostojanstvom.

»Služila sam gospođu već mnogo godina, gospodine. Uz sve poštovanje, mogu

reći da je volim. Kad ne bih verovala da je obožavate onako kako ona to zaslužuje — eh bien, gospodine! Bila bih spremna da vas rastrgnem na komade.«

Raul se nasmeja.

»Bravo, Eliz! Vi ste verna prijateljica, i sad sigurno imate povoljno mišljenje o meni, s obzirom da će gospođa napustiti duhove.«

Očekivao je da starica primi ovu prijatnu rečenicu sa smehom, ali, na njegovo iznenađenje, ona ostade ozbiljna.

»Pretpostavimo, gospodine«, reče ona sa oklevanjem, »da duhovi odbiju da napuste *nju* ?«

Raul je zurio u nju.

»A! Šta hoćete da kažete?«

»Rekoh«, ponovi Eliz, »pretpostavimo da duhovi odbiju da napuste nju ?«

»Mislio sam da vi ne verujete u duhove, Eliz?«

»Pa i ne verujem, dabome«, reče Eliz tvrdoglavo. »Glupo je verovati u njih. Pa ipak..._«

»Da?«

»Teško mi je da to objasnim, gospodine. Vidite, ja, ja sam uvek smatrala da su ti medijumi, kako oni sebe nazivaju, samo vešti prevaranti koji se nameću onim jadnicima koji su izgubili svoje mile i drage. Ali gospođa nije takva. Gospođa je dobra. Gospođa je časna i — «

Progovorila je tiše, tonom strahopoštovanja.

»*Stvari se događaju*. Nije trik, stvari se događaju, i zato sam uplašena. Jer sigurna sam, gospodine, da to nije u redu. To je protiv prirode i dobrog boga i *neko će morati da plati*.«

Raul ustade sa svoje stolice, priđe joj i potapša je po ramenu.

»Smirite se, dobra moja Eliz«, reče on smešeći se. »Evo, reći ću vam neke dobre vesti. Danas je poslednja od tih seansi; posle ove, više ih neće biti.«

»Znači biće jedna seansa danas?« reče stara žena podozrivo.

»Poslednja, Eliz, poslednja.«

Eliz neutešno odmahnu glavom.

»*Madam* nije u stanju da — « poče ona.

Ali njene reči su prekinute, vrata su se otvorila i ušla je visoka, lepa žena. Bila je vitka i graciozna, sa licem Botičelijeve Madone. Raulovo lice sinu, a Eliz se povuče brzo i diskretno.

»Simon!«

Prihvati obe njene duge, bele šake svojima i poljubi jednu pa drugu. Promrmljala je njegovo ime veoma tiho.

»Raul, dragi moj.«

Opet je poljubio njene ruke a onda se pažljivo zagledao u njeno lice.

»Simon, kako si bleda! Eliz mi je rekla da se odmaraš; nisi bolesna, voljena moja?«

»Ne, bolesna nisam — « oklevala je.

Poveo ju je do sofe i seo pokraj Simone.

»Ali onda mi kaži«.

Medijum se bledo nasmeši.

»Smatraćeš me glupom«, promrmlja ona.

»Ja? Tebe da smatram glupom? Nikad.«

Simon izvuče ruku iz njegovog stiska. Sedela je savršeno nepomično sekund-dva, zureći u tepih. Onda progovori tiho i žurno.

»Bojim se, Raule.«

Čekao je neko vreme očekujući da ona nastavi, ali pošto nije nastavila, on reče ohrabrujućim tonom:

»Da, bojiš se čega?«

»Samo se bojim — to je sve.«

»Ali - «

Gledao ju je zbunjeno, a ona brzo odgovori na takav pogled.

»Da, apsurdno je, zar ne, a ipak, osećam samo to. Strah, ništa više. Ne znam čega se plašim, niti zašto, ali čitavo vreme sam opsednuta idejom da će mi se nešto strašno — nešto strašno dogoditi...«

Zurila je. Raul je nežno obgrli jednom rukom.

»Najdraža moja«, reče on. »Hajde, ne smeš popuštati. Znam šta je, Simon, napor je to, napor medijumskog života. Sve što ti je potrebno jeste odmor — odmor i mir.«

Pogledala ga je zahvalno.

»Da, Raul, u pravu si. To mi je potrebno, odmor i mir.«

Sklopila je oči i naslonila se malo unazad, na njegovu ruku.

»I sreća«, promrmlja Raul u njeno uvo.

Njegova ruka privuče Simonu bliže. Ona, očiju još uvek sklopljenih, duboko udahnu.

»Da«, promrmlja ona, »da«. Kad me zagrliš osećam se bezbednom. Zaboravim svoj život — strašni život medijuma. Ti mnogo znaš, Raule, ali čak ni ti ne znaš šta sve takav život znači.«

Osetio je kako se njeno telo ukočilo u njegovom zagrljaju. Njene se oči opet otvoriše; gledala je pravo pred sebe.

»Čovek sedne u tu mračnu kabinu, i čeka, a tama bude strašna, Raule, jer to je tama praznine, ništavila. Čovek se namerno prepusti ništavilu i izgubi u njemu. Posle toga čovek ništa ne zna, ništa ne oseća, ali najzad nastupi spor, bolan povratak, buđenje iz sna, ali uz takav umor — takav strašan umor.«

»Znam«, promrmlja Raul, »znam.«

»Takav umor«, promrmlja Simona opet.

Celo njeno telo kao da je klonulo dok je izgovarala te reci.

»Ali ti si divna, Simon.«

On uze njene ruke u svoje, pokušavajući da prenese svoj entuzijazam i na nju.

»Jedinstvena si — najveća žena medijum koju je svet ikada video.«

Na ovo je odmahnula glavom, smešeći se pomalo.

»Jesi, jesi«, insistirao je Raul.

Izvukao je dva pisma iz džepa.

»Vidi ovo, od profesora Rošea iz Salpetriera, a ovo od doktora Ženera u Nansiju, i obojica te mole da nastaviš sa povremenim seansama za njih.«

»Ah, ne!«

Simona je iznenada skočila na noge.

»Neću, neću. To ima da bude sve završeno — sve prekinuto. Obećao si mi, Raul.«

Raul je zapanjeno zurio u nju dok je stajala trepereci, gledajući ka njemu maltene kao biće saterano u ugao. Ustao je i prodrmao njenu ruku.

»Da, da«, reče on. »Svakako je završeno, to se razume. Ali ja se tobom toliko ponosim, Simon, zato sam pomenuo ta pisma.«

Brzo ga je iskosa pogledala sumnjičavo.

»Je l' se neće posle desiti da ikad više zatražiš da ponovo sedim?«

»Ne, ne«, reče Raul, »sem ako možda sama poželiš, samo ponekad, za te stare prijatelje — «

Ali ona ga prekide, govoreći uzbuđeno.

»Ne, ne, nikada više. Postoji opasnost, kažem ti. Osećam je, veliku opasnost.«

Pritisnula je oba svoja dlana na čelo, stajala tako minut, onda otišla do prozora.

»Obećaj mi da neće biti nikad više«, reče ona tišim glasom, preko ramena.

Raul pođe za njom i obgrli je oko pleća.

»Draga moja«, reče on nežno, »obećavam ti da posle današnje, više nikad nijednu seansu nećeš imati.«

Osetio je kako se iznenada trgla. . »Danas«, promrmljala je. »A, da — bila sam zaboravila gospodu Eks.«

Raul pogleda na svoj časovnik.

»Trebalo bi da ona stigne svakog časa; ali, možda, Simon, ako ti nije dobro — «

Simon kao da ga je jedva slušala; pratila je svoj sopstveni niz misli.

»Ona je — čudna žena, Raule, vrlo čudna. Znaš li da je se ja — maltene užasavam.«

»Simon!«

U njegovom glasu bilo je prekora, i ona je to brzo uočila.

»Da, da, znam, ti si kao svi Francuzi, Raule. Za tebe je svaka majka svetinja, a nije ni lepo od mene da tako govorim o njoj kad ona toliko tuguje za svojim izgubljenim detetom. Ali — ne mogu to da objasnim, tako je velika i crna, a njene ruke — da li si ikad zapazio njene ruke, Raule? Velike jake šake, jake kao muške. Ah!«

Malo se stresla i sklopila oči. Raul povuče ruku i progovori maltene hladno.

»Stvarno te ne mogu razumeti, Simon. Pa valjda bi ti, žena, trebalo da imaš saosećanje i ništa sem saosećanja za drugu ženu, i to majku koja je izgubila svoje jedino dete.«

»Ah, ti si taj koji ne razume, prijatelju moj. Čovek ništa ne može učiniti da to spreči. Onog trenutka kad sam je prvi put videla, osetila sam — «

Naglo je raširila ruke.

»*Strah!* Pamtiš da dugo nisam pristajala da sedim za nju? Bila sam sigurna da će

mi ona nekako doneti nesreću.«

Raul slegnu ramenima.

»Dok ti je ona, u stvarnosti, donela tačno suprotno«, reče on suvo. »Sve seanse bile su izrazito uspešne. Duh male Amelije uspevao je od prvog časa da te kontroliše, a materijalizacije su bile zaista impresivne. Stvarno je trebalo da profesor Rose prisustvuje onoj poslednjoj.«

»Materijalizacije«, reče Simona tiho. »Reci mi, Raule (znaš da ne znam ništa o onome što se dešava dok sam u transu), da li su materijalizacije stvarno tako divne?«

Klimnuo je glavom oduševljeno.

»Na prvih nekoliko seansi figura deteta bila je vidljiva nejasno, kao u izmaglici«, objasni on, »ali na poslednjoj — «

»Da?«

Govorio je vrlo tiho.

»Simon, to dete koje je tamo stajalo bilo je pravo živo dete od krvi i mesa. Čak sam je i dodirnuo — ali kad sam video da taj dodir nanosi tebi oštar bol, zabranio sam gospodi Eks da učini isto. Plašio sam se da bi njena samokontrola mogla popustiti, i da bi to tebi moglo naškoditi«.

Simon se opet okrete ka prozoru.

»Bila sam strahovito iscrpljena kad sam se probudila«, promrmlja ona. »Raule, da li si siguran — da li si siguran — da li si stvarno siguran da je sve ovo *ispravno*? Znaš šta draga stara Eliz misli, da ja pravim poslove sa đavolom?«

»Ti znaš u šta ja verujem«, reče Raul ozbiljno. »U radu sa nepoznatim, opasnosti uvek mora biti, ali to je za plemenitu stvar, za stvar nauke. Širom sveta padali su mučenici za nauku, pioniri koji su platili cenu da bi drugi mogli bezbedno koračati njihovim stopama. Ti već deset godina radiš za nauku, po cenu strašnog naprezanja nerava. Sad je tvoj posao okončan, od danas si slobodna da budeš srećna.«

Nasmešila mu se sa naklonošću; njen mir bio je opet uspostavljen. Onda je hitro pogledala na svoj časovnik.

»Gospoda Eks kasni«, progunda ona. »Možda neće ni doći.«

»Mislim da hoće«, reče Raul. »Tvoj časovnik malo žuri, Simon.«

Simon se kretala po sobi, premeštajući poneki ukras tu i tamo.

»Pitam se ko je ta, ta madam Eks?« primeti ona. »Odakle je, ko su njeni? Čudno je da o njoj ništa ne znamo.«

Raul slegnu ramenima.

»Ljudi, većinom, nastoje da ostanu *inkognito*, ako mogu, kad idu kod medijuma«, primeti on. »To je elementarna predostrožnost.«

»Valjda«, reče Simon bezvoljno.

Mala porculanska vaza koju je držala iskliznu joj iz prstiju i razbi se u komade na pločicama ispred kamina. Ona se naglo okrete ka Raulu.

»Vidiš«, promrmlja. »Ne ličim na sebe. Raule, da li bi smatrao da sam velika kukavica ako bih — ako bih rekla gospodi Eks da danas ne mogu da sedim?«

Pocrvenela je videvši bolno zaprepašćenje na njegovom licu.

»Obećala si, Simon — « poče on blago.

Uzmakla je i naslonila se leđima na zid.

»Neću to da radim, Raule, neću.«

I opet se trže videvši njegov pogled nežnog prekora.

»Nije meni do para, Simon, mada moraš uvideti da je ta žena tebi za poslednju seansu ponudila sumu novca koja je ogromna.«

Prekinula ga je prkosno.

»Postoje stvari važnije od para.«

»Postoje, svakako«, saglasi se on toplo. »Upravo to i govorim. Razmisli — to je majka, majka koja je izgubila svoje jedino dete. Ako nisi stvarno bolesna, ako je ovo samo neki tvoj ćef — možeš bogatašici uskratiti njen kapric, ali zar možeš majci uskratiti priliku da poslednji put pogleda svoje dete?«

Medijum očajno, naglim trzajem, ispruži ruke pred sebe.

»O, mučiš me«, promrmlja ona. »Ipak, u pravu si. Učiniću kako želiš, ali sad znam čega se bojim — bojim se reči 'majka'.«

»Simon!«

»Postoje izvesne primitivne, elementarne sile, Raule. Glavninu njih civilizacija je uništila, ali materinstvo stoji i sad tamo gde je stajalo na početku. Životinje, ljudska bića — u tome su jedno isto. Nema na svetu ničeg kao što je ljubav

majke prema svom detetu. Ta ljubav ne zna za zakone, nema milosti, usuđuje se na sve, bezobzirno mrvi sve što joj se nađe na putu.«

Ona zastade, malo zadihana, onda mu se okrete sa brzim, razoružavajućim osmehom.

»Znam, glupo se ponašam danas, Raule.«

On uze njene ruke u svoje.

»Prilegni minut-dva«, predložio joj je. »Odmori se dok ona ne dođe«.

»Vrlo dobro.« Nasmešila mu se i izašla iz sobe.

Raul provede minut ili dva zadubljen u misli, onda krupnim koracima ode do vrata, otvori ih, pređe malo predsoblje. Uđe u sobu na suprotnoj strani predsoblja, veoma sličnu onoj iz koje je izašao, s tim što je na jednom njenom kraju bila niša sa velikom foteljom. Teške crne zavese od somota bile su postavljene tako da su se mogle navući preko niše. Eliz je radila u toj sobi, dovodeći je u red. Pokraj niše je stavila dve stolice i mali okrugli sto. Na stolu su bili tamburina, rog, i nešto hartije i olovaka.

»Poslednji put«, promrmlja Eliz sa sumornom satisfakcijom. »A, gospodine, kamo sreće da je to već svršeno, gotovo.«

Odzvoni oštri udar električnog zvona.

»Evo ide ona, ta žena velika k'o neki žandarm«, nastavi stara sluškinja. »Zašto ne može da ode i da se pristojno pomoli u crkvi za dušu svoje devojčice, i da zapali sveću našoj bogorodici? Zar dobri bog ne zna šta je najbolje za nas?«

»Otvori vrata, Eliz«, reče Raul energično.

Dobacila mu je jedan pogled, ali, poslušala je. Ubrzo se vratila, uvodeći posetiteljku.

»Reći ću svojoj gazdarici da ste stigli, gospođo.«

Raul priđe da se rukuje sa gospođom Eks. Simonine reči doploviše u njegovo pamćenje.

»Tako je velika i crna.«

Bila je stvarno krupna, a teška crnina francuske žalosti izgledala je u njenom slučaju maltene preterana. Progovorila je vrlo dubokim glasom.

»Bojim se da sam malo zakasnila, gospodine.«

»Samo nekoliko minuta«, reče Raul, nasmešen. »Gospođa Simon je prilegla. Žao mi je što moram reći da joj uopšte nije dobro, vrlo je nervozna i napeta.«

Njena šaka, koju je počela povlačiti, iznenada se steže oko njegove kao mengele.

»Ali će sedeti?« upita ona oštro.

»O, da, gospođo.«

Gospođa Eks uzdahnu sa olakšanjem, pa utonu u jednu od stolica, olabavljujući jedan od teških crnih velova koji su plovili oko nje.

»Ah! Gospodine!« promrmlja ona, »ne možete zamisliti, ne možete pojmiti koliko mi divote i radosti te seanse donose. Moja malena. Moja Amelija. Videti je, čuti je, možda — čak — da, možda čak pružiti ruku i dotaći je.«

Raul progovori brzo i odlučno.

»Gospođo Eks — kako to da objasnim? — ni u kom slučaju ne smete učiniti ništa mimo mojih izričitih uputstava, inače će nastupiti najveća opasnost.«

»Opasnost za mene?«

»Ne, gospođo«, reč Raul, »za medijuma. Morate razumeti da nauka na izvestan način objašnjava pojavu tih fenomena. Iskazaću ovo veoma jednostavno, ne koristeći tehničke termine. Da bi se jedan duh manifestovao, mora upotrebiti konkretnu fizičku supstancu medijuma. Videli ste kako iz njenih usta izlaze isparenja. Ta isparenja se konačno kondenzuju i sačine nešto slično pokojnom telu tog duha. Ali mi verujemo da je ta ektoplazma uzeta baš iz samog tela medijuma. Nadamo se da ćemo ovo jednog dana dokazati pažljivim merenjem i testiranjem — ali veliku teškoću čini to što je svako doticanje tog fenomena vrlo opasno i bolno za medijuma. Kad bi neko grubo uhvatio materijalizaciju, mogla bi nastupiti smrt medijuma.«

Gospođa Eks ga je slušala vrlo pažljivo.

»To je veoma interesantno, gospodine.

Recite mi, zar neće doći vreme kad će materijalizacija napredovati toliko da će biti u stanju da se odvoji od svoje

roditeljke, medijuma?«

»To vam je neka fantastična spekulacija, *madam?*«

Insistirala je.

»Ali, prema činjenicama, ne nemoguća?«

»Sasvim nemoguća danas.«

»Ali možda u budućnosti?«

U tom času ušla je Simon, oslobađajući ga potrebe da odgovori. Izgledala je malaksala i bleda, ali jasno se videlo da je opet potpuno ovladala sobom. Prišla je gospođi Eks i rukovala se s njom, mada je Raul primetio mali drhtaj koji je tom prilikom prošao kroz Simon.

»Žalim, gospođo, što čujem da ste indisponirani«, reče gospođa Eks.

»Nije to ništa«, reče Simon prilično odsečno. »Hoćemo li početi?«

Prišla je niši i sela u fotelju. Raul iznenada oseti kako, sad, kroz njega prolazi talas straha.

»Nisi dovoljno jaka«, uzviknu on. »Bolje bi bilo da otkažemo seansu. Gospođa Eks će razumeti.«

»Gospodine!«

Gospođa Eks indignirano ustade.

»Da, da, bolje je odustati, siguran sam u to.«

»Gospođa Simon mi je obećala jednu, poslednju, seansu.«

»Istina je«, reče Simon tiho, »i spremna sam da ispunim svoje obećanje.«

»Držim vas za reč, gospođo«, reče druga žena.

»Ja svoju reč ne kršim«, reče Simon hladno. »Ne plaši se, Raule«, dodade ona blago, »pa, najzad, ovo je poslednji put — hvala bogu, poslednji put.«

Na njen znak, Raul navuče teške crne zavese preko udubljenja u zidu. Takođe navuče zavese na prozore sobe, tako da soba ostade u polutami. Pokaza gospođi Eks jednu stolicu i spremi se da sedne u drugu. Međutim, gospođa Eks je oklevala.

»Oprostićete mi, gospodine, ali — razumete da apsolutno verujem u integritet i vaš i gospođe Simon. Ipak, da bi moje svedočenje bilo verodostojnije, bila sam tako slobodna da ponesem sa sobom ovo.«

Iz svoje trobe ona izvuče komad finog užeta.

»Gospođo!« povika Raul. »To je uvreda!«

»Predostrožnost.«

»Ponavljam da je to uvreda.«

»Ne razumem vaše protivljenje, gospodine«, reče gospođa Eks hladno. »Ako nema podvale, nemate se čega bojati.«

Raul se prezrivo nasmeja.

»Mogu vas uveriti da se nemam čega bojati, gospođo. Vežite mi i ruke i noge ako hoćete.«

Njegov govor nije dao željeni efekat, jer gospođa Eks samo promrmlja, neuznemireno:

»Hvala vam, gospodine«, i priđe mu sa svojim namotajem konopca.

Iznenada Simon iza zavese jeknu.

»Ne, ne, Raule, ne dopusti joj da to uradi.«

Gospođa Eks se podrugljivo nasmeja.

»Gospođa se plaši«, reče ona ironično.

»Tačno, plašim se.«

»Imaj u vidu šta govoriš, Simon«, uzviknu Raul. »Izgleda da gospođa Eks smatra da smo mi šarlatani.«

»Moram biti sigurna«, reče gospođa Eks gorko.

Metodično je obavila svoj posao, i čvrsto privezala Raula za stolicu.

»Moram vam čestitati na ovim vašim čvorovima, gospođo«, primeti on ironično kad je završila. »Jeste li sad zadovoljni?«

Gospođa Eks nije odgovorila. Obišla je sobu, izbliza posmatrajući drvene ploče na zidovima. Onda je zaključala vrata koja vode ka predsoblju, i, vadeći ključ, vratila se na svoju stolicu.

»Da«, reče ona neopisivim glasom, »sad sam spremna.«

Minuti su prolazili. Zvuk Simoninog disanja koji se čuo iza zavese postajao je teži i jači. Onda je sasvim prestao, zamenjen serijom tihih jecanja. Onda je neko vreme zavladala, ponovo, tišina, koju razbi iznenadno kotrljanje tamburine. Rog se podiže sa stola i tresnu o pod. Začu se ironični smeh. Zavese na niši razmakoše se malo, figura medijuma postade delimično vidljiva; kroz taj prorez se videlo da joj je glava pala na grudi. Iznenada

gospoda Eks oštro udahnu. Mlaz magle, nalik na kakvu traku, izlazio je iz usta medijumke. Zgusnuo se i počeo postepeno da dobija oblik, oblik malog deteta.

»Amelija! Moja mala Amelija!«

Gospoda Eks je promuklo šaptala. Maglovita figura se još više kondenzovala. Raul je zurio maltene sa nevericom. Uspešnija materijalizacija od ove još nikad se nije dogodila. Nije sumnjao da sada, već, pravo dete, od krvi i mesa, stoji tamo.

'Maman!'

Progovorio je meki dečji glasić.

»Dete moje!« viknu gospoda Eks. »Dete moje!«

Napola je ustala iz svoje stolice.

»Obazrivo, gospođo«, uzviknu Raul upozoravajućim tonom.

Materijalizacija oklevajući izađe između zavesa. Bilo je to dete. Devojčica je stajala, pružajući ručice.

»*Maman!*«

»Ah!« uzviknu gospoda Eks.

Opet je napola ustala.

»Gospođo«, uzviknu Raul, uzbuđen, »medijum — «

»Moram je dodirnuti«, uzviknu gospođa Eks promuklo.

Načinila je jedan korak napred.

»Za ime boga, gospođo, kontrolišite se«, povika Raul.

Sad je bio zaista uzbuđen.

»Sedite odmah.«

»Moja malena, moram da je dodirnem.«

»Gospođo, zapovedam vam, sedite!«

Uvijao se očajnički u svojim vezama, ali gospoda Eks je svoj posao obavila dobro; bio je bespomoćan. Užasno osećanje da predstoji katastrofa zapljusnulo ga je kao talas.

»U ime boga, gospođo, sedite dole!« urlao je. »Mislite na medijuma.«

Gospoda Eks nije obraćala pažnju na njega. Kao da se sva transformisala. Ekstaza i oduševljenje videli su se jasno na njenom licu. Njena ispružena ruka dodirnula je malenu figuru koja je stajala na otvoru između zavesa. Užasno jecanje dopre od medijuma.

»Bože moj!« viknu Raul. »Bože moj! Ovo je užasno. Medijum — «

Gospoda Eks mu se okrete sa grubim smehom.

»Šta me briga za vašeg medijuma?« uzviknu ona. »Ja hoću moje dete!«

»Vi ste poludeli!«

»Moje dete, rekla sam vam. Moje. Moje sopstveno. Moje meso i moja krv. Moja mala mi se vratila iz mrtvih, živa je, diše.«

Raul otvori usta, ali ništa ne reče. Ova žena je bila užasna. Nepopustljiva, divlja, obuzeta sopstvenom strašću. Dečje usne se razdvojiše i ista reč odjeknu po treći put:

»*Maman*«

»Pa dođi, maleno moje«, povika gospođa Eks.

Oštrim pokretom ona dohvati dete i diže ga u naručje. Iza zavesa se prolomi dugi vrisak totalnog užasa.

»Simon!« povika Raul. »Simon!«

Bio je mutno svestan da gospođa Eks juri pokraj njega, otključava vrata, da koraci odmiču niz stepenište.

Iza zavesa je još uvek odjekivalo užasno, dugo, visoko vrištanje — vrisak kakav Raul u životu nije čuo. Vrisak se pretvorio u grozno krkljanje koje je zamrlo. Onda se začu tupi udar tela koje pada...

Raul se trzao kao manijak da se oslobodi užeta. U svojoj freneziji, on postiže nemoguće, pokida konopac sirovom snagom. Dok se borio da ustane, utrča Eliz, vičući: »Gospođo!«

»Simon!« povika Raul.

Zajedno se baciše napred i razmakoše zavese.

Raul se zatetura unazad.

»Moj bože!« promrmlja on. »Crveno — sve crveno...«

Elizin glas se začu pored njega, rapav, uzdrhtao.

»Znači gospođa je mrtva. Okončano je. Ali recite mi, *msje*, šta se desilo. *Zašto se gospođa tako sparušila — zašto se smanjila na polovinu svoje normalne veličine? Šta se ovde događalo?"*

»Ne znam«, reče Raul.

Njegov glas se pojača do vrištanja.

»Ne znam. Ne znam. Ali mislim — mislim da ludim... Simon! Simon!«

MAJSTORI BIRAJU

Londonski nedeljnik »Observer« u svakom broju ima rubriku u kojoj istaknute ličnosti neke profesije odgovaraju na pitanje ko se njima lično najviše sviđa u dotičnoj profesiji. U jednom od aprilskih brojeva ove godine, dali su zadatak Maksimu Jakubovskom da se kod pisaca SF-a raspita: »Ko je vaš omiljeni SF-pisac?« Evo kako su odgovarali:

ISAK ASIMOV: Pitanje je teško. Toliko je dobre SF literature napisano da je teško odabrati. Ipak, evo petorice pisaca, od kojih dvojica, na žalost, više nisu među živima. Kliford Simak i Robert Hajnlajn su najviše uticali na mene kao mladog pisca. Sledeća trojica su, srećom, još uvek među nama i još su aktivni. To su: moj prijatelj Artur Klark, koji izvanredno poznaje nauku i Frederik Pol, koji se takođe dobro snalazi u naučnim vodama.

Moj lični izbor ipak pada na ROBERTA ŠEKLIJA. Nisam pročitao nijednu njegovu priču a da mi se nije svidela. Kad bi samo pisao malo više, kao, recimo, ja....

ARTUR KLARK: Neko, mislim da je to bio dr Džonson, rekao je; »Svaki čovek duguje nešto svojoj profesiji.« Ovo me stavlja u moralnu dilemu, pogotovo što sam u mlađim danima podosta mažnjavao pohvalne kritike. Ali već godinama se užasavam da kažem išta dobro o ijednom živom autoru SF-žanra.

Štaviše, ako bih bio dovoljno glup da se izlajem koliko mi se dopada gospodin X, ili (u današnje vreme čak češće) gospođa Y, osećao bih se krivim zbog svih još boljih pisaca za koje ne znam. Po »Lokusu,« samo u 1988-oj je štampano skoro dve hiljade knjiga. Imao sam vremena da pročitam deset. Devet je bilo odličnih, jedna samo dobra. Ovo je zlatno doba SF-žanra.

U međuvremenu, stari majstori ostaju, zaštićeni u vremenskim petljama van domašaja zaborava. Niko nikad neće prevazići završne stranice Velsovog »Vremeplova« ili kosmičke vizije »Zvezdotvorca« Olafa Stejpldona... Ali mi je drago što se moje kolege i dalje trude.

NORMAN SPINRAD: Za mene, Filip Dik bio je jedan od velikih pisaca ovog veka, ne samo u naučnoj fantastici. Takođe mi se dopada Gregori Benford, dobro zaokružen romanopisac, koji je izuzetan po poznavanju nauke, stilu i karakterizaciji. Ne mogu a da ne spomenem Viljema Barouza i zbog stilskih ludorija i zbog originalnosti koncepcija. Roman »Zlatna obala«, čiji je autor Kim Stenli Robinson, jedna je od najboljih SF-knjiga poslednjih godi-na. Delo se bavi trgovinom drogom i vojnim kompleksima u Orindž Kauntiju u Kaliforniji.

Ali moj glas ipak dobija BRAJAN OLDIS, jedan od retkih autora koji piše već dugo i razvijao se i konstantno sazrevao, što je malo ko u stanju da postigne.

DEJVID VINGROUV: Brajan Oldis veoma utiče na moje vlastito pisanje. Toliko sam zaokupljen njegovim delima da bi bilo nemoguće da to ne ostavi traga.

Takođe volim Filipa Dika zbog načina na koji je baratao idejama, a čisto zbog veličine zamisli mora se spomenuti Frenk Herbert, autor »Dine«. Voleo bih da dodam i Džona Kroulija i Ursulu Legvin, oboje zbog same lepote njihovih dela i zbog načina na koji pretvaraju SF-ideje u nešto vredno spomena.

DŽON BALARD: Moj ljubimac je još uvek Rej Bredberi. Sviđao mi se mnogo pre nego što sam postao SF-pisac i mnogo godina je bio jedini SF-pisac kojeg sam čitao.

Među današnjim britanskim piscima, uvek me čudi energija i maštovitost Majkla Murkoka. Neko ga je jednom opisao kao Aleksandra Dimu naših dana. Na kraju, mora se spomenuti kiberpank, čiji su najbolji predstavnici Vilijem Gibson i Brus Sterling.

BOB ŠO: Pisac kojeg najviše čitam je Robert Šekli. Njegov sarkastični humor mi se jako dopada, pogotovu što u SF-žanru humora nikad dosta. Jako volim i Teodora Stardžena i Kliforda Simaka.

Ali vrhunac je Artur Klark, od početka moj omiljeni pisac, zbog sveprisutnog toka pristojnosti u njegovim knjigama koji vas čini ponosnim što ste ljudsko biće.

LIZA TATL: Kada sam bila mlađa, na mene su najviše uticali Rej Bredberi, Teodor Stardžen, Filip Dik i Orvel sa svojom »1984«. To su ljudi zbog kojih sam želela da pišem. Ali, bez mnogo oklevanja, moja SF-literatura za pusto ostrvo bila bi Ursula Legvin. Ona je jednostavno najveća. Njen roman »Leva ruka tame« jedna je od retkih knjiga koje se ozbiljno suočavaju sa pitanjem seksa i pola.

JAN VOTSON: Mora se spomenuti Artur Klark, zbog svojih kosmičkih perspektiva i večito mladog osećaja za začuđujuće, iako ne uvek zbog svjih spisateljskih vrlina. U oba ova aspekta, on je pravi naslednik Stejpldona kojeg, za razliku od Velsa, grubo ignoriše britanski kulturni establišment koji teži ka naučnom slepilu.

Džon Braner je opipao puls budućnosti, a aplaudiram Ursuli Legvin koja je podigla zavesu sa seksualne politike. Robert Silverberg je vrhunski zanatlija, a među nedavno umrlim autorima, Filip Dik bi bio doajen.

Varljivo je izdvajati novije autore, jer mogu da blesnu kao meteori pa se pretvore u pepeo, ali Majki Bišop stvara besprekornu literaturu baveći se važnim temama: evolucijom, politikom, AIDS-om...

KRISTOFER PRIST: Orvel i Grejem Grin ostaju pisci koji su na mene najviše uticali. U savremenom SF-stvaralaštvu, ne možete ignorisati Vilijema Gibsona zbog načina na koji je uveo u igru čitav novi rečnik i slikovitost.

Iako se ovih dana bojim da SF-literatura brzo postaje isceđeni, propali žanr, moj izbor pada na Brajena Oldisa zbog čiste enrgije njegovog pisanja i njegovih sposobnosti kao stiliste engleskog jezika, kao i zbog činjenice da je još uvek hrabro posvećen i opredeljen za SF-književnost.

TANIT LI : Kada sam prvi put naišla na Reja Bredberija, bilo je to kao kad nađete nešto za čim ste uvek tragali, osećaj trenutnog prepoznavanja, većinom u njegovim divnim kratkim pričama. Kasnije je došao šok susreta sa delima Teodora Stardžena, koji tako uznemirava da je i danas, ponekad, preoštar za mene. Ali pisac koga danas najviše volim da čitam je Lujza Kuper jer je neverovatno filmična sa snažnim dramskim klimaksima kakvi se ne sreću često.

ROBERT HOLDSTOK: Rani SF-uticaj na mene potiče od Najdžela Kmilova »Kvotermas i ponor«, i na-ravno, H. Dž. Velsovog »Vremeplova«. Takođe me veoma impresionirao Isak Asimov. Ipak, najjači u pisanju fantastike koji sam pročitao jeste kraj istorijskog romana Naomi Mičison »Osvojeni«.

Volim britanske pejsaže, pa moj glas dobija Kit Roberts. U knjigama kao što su »Divovi od krede«, »Pavane« i »Unutrašnji točak«, njegovi opisi tih pejsaža su me duboko dirnuli.

•

Onaj kojeg je najveći broj kolega odabrao bio je Brajan Oldis:

Na žalost, moji omiljeni SF-pisci su mrtvi: Meri Šeli, H. Dž. Vels, Olaf Stejpldon. Oni su raskrčili džunglu za sve nas. Onda je došao Filip Dik, koji nas je počastio jedinstvenim užitkom da posmatramo kako se njegov talenat razvija kroz sve one zapanjujuće romane pune crnog humora.

Ne mogu da zaobiđem Salmana Rušdija, koji nije baš pisac fantastike, ali njegov prvi roman »Grajmus« često svrstavaju u ovaj žanr. Štaviše, Ser Džordž Štajner je ukazao na SF-ovski sadržaj njegovog poslednjeg dela. A svi smo videli kako snaga fantazmagorije njegovih »Satanskih stihova« pokreće milione ljudi. Mora da je on najpoznatiji pisac na planeti otkad su Egipćani počeli da ispisuju hijeroglife.

Moj glavni izbor možda će mnoge iznenaditi: Doris Lesing, pisac sa mnogim interesovanjima, koja je vrlo povezana sa svetom, jaka i razumna ličnost vrlo svesna tamne strane ljudske prirode. Njena serija »Šikasta« je savršen primer kakva bi jedna vrsta SF-literature trebalo da bude a i ona priznaje da dosta duguje Stejpldonu.

Preveo i priredio:
Marko Fančović

NAGRADNI KONKURS FANZINA „BLODNJAK” ZA DOMAĆU SF PRIČU ILI NOVELU NA SLOVENAČKOM JEZIKU

Uredništvo fanzina BLODNJAK raspisuje nagradni konkurs za originalne, do sada neobjavljene priče i novele na slovenačkom jeziku.

Određene su nagrade:

1. nagrada 100 DEM (dinarska protivvrednost)
2. nagrada 80 DEM (dinarska protivvrednost)
3. nagrada 50 DEM (dinarska protivvrednost)

Za nagrađena dela autorima pripada takođe i honorar za sva objavljivanja. Pored nagrađenih dela uredništvo će otkupiti još četiri priče ili novele.

Konkurs je anoniman; autorstvo se dokazuje četvrtom kopijom. Dužina dela ne sme prelaziti 60 kucanih strana (30 redova na strani, 65 znakova u redu), a poslednji rok za prispeće radova je 20. april 1990. Slati u tri primerka.

Adresa: BLODNJAK
Linhartova 86
61000 Ljubljana

Pravo učestvovanja na konkursu imaju svi državljani SFRJ, koji svoje radove pošalju na slovenačkom jeziku.

Rezultati konkursa će biti objavljeni u časopisima „Življenje in tehnik” i „Alef”, kao i fanzinu „Blodnjak”.

Nagređene priče biće objavljene u časopisu „Življenje in tehnika”, a prve dve priče s konkursa u antologiji „Tamni vilajet 2”.

Nagređene i otkupljene priče i novele s konkursa izaći će u knjizi BLODNJAK zbirci slovenačke znanstvene fantastike, do decembra 1990. godine.

DŽEJMS HERBERT

Džepne knjige sa imenom Džejmsa Herberta (James Herbert — ne treba ga mešati sa Frenkom »Dina« Herbertom) na koricama prvi put sam ugledao u knjižari »Mladost«, kod SKC-a, pre nekoliko godina. Ta knjižara je, posle legendarne Antikvarnice u Knez Mihajlovoj, ostala dugo jedino mesto na koje se uvek gladan čitalac strane literature mogao u Beogradu osloniti. Ime me je odmah podsetilo na MRTVAČKI PLES (Danse Macabre), obiman esej Stivena Kinga o modernom hororu, u kome postoji poglavlje posvećeno horor-literaturi (pored horor-filmova, radio-drama, časopisa itd), gde »kralj horora« tog istog Herberta uvršćuje među desetak najistaknutijih autora savremenih ostvarenja ove grane književnosti — rame uz rame sa Piterom Štraubom, Džekom Finijem, Ričardom Metisonom, Rejem Bredberijem i Harlanom Elisonom. To je bilo dovoljno da pregledam na brzinu zastrašujuće ilustracije na koricama, razmislim nekoliko mikrosekundi — i definitivno upropastim svoj tadašnji studen-tski budžet. Rezultat tog susreta, i čitanja hiljada stranica Herbertovih romana, nalazi se pred vama. Herbert, uostalom, i zaslužuje pažnju, jer nijedna od njegovih, do sada ukupno četrnaest objavljenih knjiga, nije propustila priliku da zaposedne prvo mesto na listama bestselera.

Džejms Herbert je deo čitave nove generacije engleskih pisaca fantastike, poput Remzija Kembela, Roberta Ejkmana ili Nika Šarmana. Ali, za razliku od svojih pobrojanih kolega, Herbert piše prozu oslanjajući se na stariju tradiciju — na tradiciju pulp-horora koja asocira na pisce kao što su Robert E. Hauard, rani Sterdžen, rani Henri Katner, i Gaj N. Smit. Ovaj pravac u fantastici bio je aktivno prisutan između 1910. i 1950. na stranicama popularnih časopisa čija su perjanica bile Uvrnute priče (Weird Tales).

Po svojim odrednicama, pulp-horor je odmakao dalje od svojih velikih prethodnika, gotskih romana misterije i strave. U Hauardovim ili Lavkraftovim pričama, nisu toliko dominirali mračni, tajanstveni zamkovi, niti blede, bestelesne aveti, koliko monstrumi iz drugih vremena i prostora razulareni na Zemlji u moderno doba. Pulp-horor (kao i pulp-SF, uostalom), imao je mnogo poklonika zbog svoje direktnosti i ogoljenosti, zbog dinamike i eksplicitnog seksa i nasilja kojima su priče i romani tog vremena obilovali. I mada su, dolaskom pedesetih, pulp-časopisi gašeni jedan za drugim i nestajali sa tržišta, prisustvo pulpa može se kroz romane pratiti u neprekinutom nizu sve do danas, do Džejmsa Herberta koji je postao njegov najuspešniji predstavnik. Ljudi i dalje vole da budu preplašeni, i vremena se izgleda, u suštini, ne menjaju.

Ali pogledajmo najpre kako je ostvaren »američki san« ovog četrdesetšestogodišnjeg Engleza.

Džejms Herbert je rođen 8. aprila 1943. u Istočnom Londonu. Roditelji su mu bili ulični prodavci, i imali su mogućnosti da mu pruže obrazovanje u najbližoj katoličkoj školi, i kasnije na Koledžu V. Alojzija u Hajgejtu, u katoličkoj gimnaziji god paskom strogih sveštenika. U Šesnaestoj se upisao na Hornsijev Koledž Umetnosti, gde je studirao grafički dizajn, štampu i fotografiju. Ovo se pokazalo kasnije kao presudno, najpre za njegovu prvu karije-

ru, a potom i za aktivno učešće u oblikovanju sopstvenih knjiga kao finalnog proizvoda. Da bi mogao da se izdržava, Herbert se bavio najrazličitijim poslovima, uključujući tu i pranje sudova, ili popunjavanje zdravstvenih kartona.

Četiri godine kasnije, Herbert je počeo da se bavi reklamom. Mesecima je obilazio agencije sa svojom fasciklom pod miškom dok najzad nije dobio posao u jednom malom studiju. Trebalo je da prođu samo dve godine da bi se zaposlio u vodećoj londonskoj reklamnoj agenciji i ubrzo postao umetnički direktor, oženivši se usput.

»Bili su to opojni dani«, kaže Herbert. »Sa dvadeset šest godina bio sam previše mlad za direktora koji se bavi poslom vrednim preko pet miliona funti, ali u reklamnoj profesiji takve se stvari dešavaju«. Službeno je putovao čak do Filipina, Malezije, Singapura i Indonezije. »Bilo je to sjajno iskustvo za budućeg pisca. Imao sam uvid u politiku mnogih velikih kompanija, i video šta se zbiva iza kulisa u bankama i hotelima.«

U dvadeset osmoj, reklame ga više nisu naročito privlačile. »Još uvek sam voleo taj posao, ali trebalo mi je nešto drugo«. I tada je rešio da napiše knjigu. Posle dve nedelje imao je uobličenu ideju koju je mogao da prenese na papir. Tako su nastali PACOVI (The Rats), Herbertov prvi roman, i prvi zapanjujući međunarodni uspeh.

»Pisao sam ga tajno, dok sam radio kao direktor sektora u reklamnoj agenciji kaže on. »Želeo sam to da napišem sirovo i energično). Mislio sam, kad već pišem horor, neću ništa ostaviti mašti«.

I zaista, izdavač New English Library smesta je prihvatio njegov rukopis, i početni tiraž od sto hiljada primeraka (!) planuo je u džepnom izdanju samo nekoliko nedelja po objavljivanju. Od tada pa do danas ovaj roman se doštampavao dvadeset dva puta, i prodaja PACOVA, se samo u Velikoj Britaniji, približila milionitom primerku.

Popularnost koju je ovaj roman postigao bila je frapantna. Sažeta, efektna priča o Londonu ostavljenom na milost i nemilost hordi pacova — mutanata, postala je bestseler koji dugo nije silazio sa vrha. Užasni prizori krvoprolića i očajničke borbe protiv nesavladive napasti nižu se na stranicama ove knjige sumanutim tempom, ne dopuštajući čitaocu ni najmanji predah. I, kao što to obično biva kada su u pitanju instant — uspesi, oficijelna kritika bila je prema Herbertu neprijateljski nastrojena ili, u najboljem slučaju, uzdržana. Razlog je bio jednostavan: kritičari su u Herbertovom prvencu prepoznali ono što on i jeste-pulp horor. To što su PACOVI bili prvoklasan horor nije bilo nimalo važno. Čini se da je zajedničko gledište književne kritike u svetu (a u tome ni Jugoslavija nije izuzetak, što jako dobro znaju skoro svi domaći autori SF-žanra), da roman može da se svrsta samo u dve kategorije, u »književnost«, koja može i ne mora biti uspešna, i u »popularnu prozu« koja nikada nije uspešna, bez obzira na to koliko je dobra. A kada neko od etabliranih autora »glavne struje« kao što je, recimo, Borislav Pekić, napiše knjigu koju bez imalo stida nazove »žanrovskom« (tu mislim, naravno, na BESNILO, prvi čistokrvni horor-roman moderne jugoslovenske književnosti), onda se to tumači kao trenutni hir. Srećom po pisce koji imaju taj peh da pišu ono što vole, a vole ono što voli i mnogo drugih ljudi, postoji i običan čitalac koji ume da bude i te kako objektivan, selektivan i zahvalan, ukoliko mu očekivanja budu ispunjena.

»Optužen sam da povlađujem lošem ukusu i pakujem proizvod za koji znam da

će moći da se proda, ali mogu pošteno da kažem da sam napisao tu knjigu onako kako sam želeo, ne misleći uopšte na objavljivanje.«

Bilo kako bilo, britanska publika je tražila još. Po PACOVIMA je napravljena poznata i popularna kompjuterska igra, a snimljen je i film (užasno loš, ali takve se stvari dešavaju i samom Kingu).

Ohrabren uspehom, Herbert odlučuje da napiše novu knjigu, ostavljajući pacove privremeno da bi im se vratio kasnije, u dva navrata, u romanima LEGLO (Lair) i DOMEN (Domain), kompletirajući tako »Pacovsku trilogiju«.

Drugi Herbertov roman, MAGLA (The Fog) — nema nikakve veze s istoimenim filmom Džona Karpentera), smesta je postao bestseler i ostao dva meseca na svim listama, da bi do danas doživeo dvadeset tri reprinta. To je priča koja počinje neočekivanim zemljotresom čiji je rezultat, između ostalog, i oštećenje čelič-ne posude koju je pod zemlju pohranilo Ministarstvo odbrane. Posuda sadrži živi organizam po imenu mikoplazma, koji podseća na žućkasto-zelenu izmaglicu. Kao besnilo, mikoplazma napada ljudski i životinjski mozak, pretvarajući žrtve u pomahnitale manijake. Stiven King u MRTVAČKOM PLESU poredi MAGLU sa takozvanim Big-Bag-filmovima s kraja pedesetih i početka šezdesetih godina, jer svi su sastojci tu: ludi naučnik koji petlja sa nečim čiju prirodu ne shvata i biva ubijen od strane sopstvenog izuma; vojska koja isprobava nova oružja i tako oslobađa užas; »mladi heroj« Džon Holman koji na samom početku hrabro spašava devojčicu u pukotini iz koje je magla zaskočila neoprezni svet; lepa heroina Kejsi, kao i obavezan skup naučnika u jalovim diskusijama. Sve to može se naći i u Tarantuli, Smrtonosnoj bogomoljci, Njima i mnogim drugim po-pularnim filmovima iz te ere. A kroz sve to nižu se zastrašujući prizori dionizijskih efekata magle — ubistva, samoubistva, seksualne na-stranosti i sve druge vrste devijantnog ponašanja. U jednom od najupečatljivijih prizora u knjizi gotovo sto pedeset hiljada stanovnika i turista u Bornmutu odlazi u okean počinivši tako masovno samoubistvo nalik na leminge. Treba imati na umu da je MAGLA objavljena 1975, tri godine pre groznih događaja u Džonstaunu, u Gvajani, koje Herbert kao da je predvideo. Posle tragedije u Gvajani, jedan komentator je rekao da je to »događaj koji ni najmračnija mašta nije mogla da predvidi«. Na žalost, svoju čudnu sposobnost da anticipira nastupajuće užase modernog doba Herbert ponovo ispoljava u romanu MRAK (The Dark), gde ogroman broj ljudi gine usred derbi-utakmice na prepunom fudbalskom stadionu. Hejsel, zar ne?

Po strukturi, MAGLA je nešto složenija od svog prethodnika, naziru se ozbiljniji stilski pristup i veće literarne ambicije. Ali pravi književni korak napred Herbert preduzima u sledećoj knjizi. To je roman PREŽIVEO (The Survivor), koji se slobodno može svrstati u retka remek-dela modernog horora.

Usred noći dolazi do velike katastrofe. Avion pun putnika eksplodira u letu, i tragediju ne preživljava niko... osim Dejvida Kelera, jednog od članova posade. On napušta mesto nesreće a da mu nije zafalila ni dlaka s glave, jednako zabezeknut svojim misterioznim preživlja-vanjem kao i spasilačka ekipa kojoj preostaje samo da poginule pokupi i popakuje ih u svoje kesice. Svi se trude da nesreća bude što pre zaboravljena. A onda, nešto kasnije, u blizini mesta katastrofe počinju da se dešavaju čudne stvari. Pronalaze devojčicu koja vrišti o iscerenim, zlim lutkama koje hodaju... iz dubina reke izvlače ribara sa izrazom

neskrivenog užasa na onome što mu je ostalo od lica... seoskog sveštenika zatiču ludog od straha iza oltara crkve. To je tek početak košmara, i samo Keler može da stupi u kontakt sa neupokojenim duhovima poginulih putnika, i oslobodi ih tako što će postati oruđe njihove osvete.

PREŽIVEO obiluje prizorima prave, duboke jeze, krvoproliće više nije primarno, i nimalo ne čudi što je za samo tri nedelje po objavljivanju ovaj roman pet puta doštampavan u Americi, niti što je u Francuskoj dobio Grand Prix pour Literaturex Fantastique, uglednu književnu nagradu. Po PREZIVELOM je snimljen i sjajan film u režiji Dejvida Hemingsa, sa Robertom Pauelom i Džozefom Kotonom u glavnim ulogama. Ovim romanom Džejms Herbert je ustoličen kao vodeći britanski pisac horora.

Posle PREŽIVELOG bestseleri se nižu jedan za drugim: SREĆKO (Fluke), neobičan roman o čoveku koji gine u saobraćajnoj nesreći da bi se reinkarnirao u telu psa; KOPLJE (The Spear), o okultistima koji žele da povampire odavno mrtve nacističke vođe pomoću relikvije, koplja kojim je proboden Isus na krstu; MRAK (The Dark), gde se mrak pojavljuje kao otelotvorenje zla; SVETILIŠTE (The Shrine), roman inspiriran velikim verskim atrakcijama kao što je Lurd (ili, ako baš hoćete, Međugorje), gde se zlo surovo poigrava sa religioznim slepilom vernika; već pomenuti LEGLO (Lair) i DOMEN (Domain) u kojima se pacovi ponovo okomljuju na čovečanstvo da bi na kraju dali veliki doprinos njegovom konačnom padu posle globalnog nuklearnog rata; i najzad, MESEC (Moon), ČAROBNA KOLIBA (The Magic Cottage) i GROBNICA (Sepulchre), niz od tri romana u kojima Herbert u potpunosti ispunjava očekivanja svojih poklonika kombinujući prvoklasnu stravu sa drugim žanrovima — akcionim romanom ili trilerom — i tvori tako efektne multižanrovske knjige.

Uporedo sa pisanjem, Herbert se aktivno bavi i izgledom svojih knjiga. »Ja sam obučavan u umetničkoj školi pa volim da dizajniram korice. Sve do nedavno, bio sam i sopstveni agent. Ja nisam jedan od onih pisaca koji samo predaju rukopis.«

Na primedbe da u njegovim knjigama ima previše nasilja, Hefbert je konačno, iznerviran, odgovorio dosadnim novinarima: »Tako je, ja pišem o nasilju radi nasilja, baš kao što Harold Robins piše o seksu radi seksa, Robert Hajnlajn naučnu fantastiku radi naučne fantastike, a Margaret Drebl lepu književnost radi lepe književnosti. Samo što njih niko za to ne pita, zar ne?«

Herbertova proza je tečna, besprekorno odmerena i engleska. Ali, kao što King kaže; »Džejms Herbert naleće na nas ispruženih ruku, i ne želi samo da nam privuče pažnju; on nas zgrabi za revere i počne da nam vrišti u lice. To nije naročito umetnički metod napada... ali je delotvoran. U svojim horor-romanima

Herbert ne samo da piše kao što je činio i Robert E. Hauard, on obuva svoje borbene čizme i kreće da zaspe čitaoca užasom.«

Najnoviji roman Džejmsa Herberta, UKLETO (Haunted), trenutno je na prvom mestu liste poznatog časopisa Bookseller. U ovoj knjizi, Herbertov skeptični junak Dejvid Eš, ubeđen je da se većina natprirodnih događaja može objasniti krckanjem, truljenjem drveta i tajnim promajama koje izazivaju noćnu lupnjavu. Ali, posle tri jezive noći provedene u ukletoj kući, u zabačenom domu dva brata i njihove lepe sestre, za koju se ispostavlja da je šizofrenik, on biva primoran da promeni mišljenje.

I kod ove knjige, Herbert nastupa pre kao kompletan proizvođač nego kao puki autor. Osim što je dizajnirao korice, on nadzire i reklamnu kampanju koja je prati. A njen slogan; »Možete li spavati sa duhom u kući?« usmeren je na jedinstveni događaj u UKLETOM. Prvi put u književnosti koja se bavi duhovima, čovek od krvi i mesa vodi ljubav sa ženskim duhom.

Herbert je, dakle, u formi kao i obično. Prodaja njegovih knjiga širom sveta nedavno je premašila broj od dvadeset miliona primeraka, i neshvatljivo je da, izuzev dva pokušaja neovlašćene serijalizacije u sarajevskom Venu i Svijetu, Džejms Herbert uopšte nije objavljivan u Jugoslaviji.

Koliko saznajemo, ovo će uskoro biti ispravljeno. Otkupljena su prava za objavljivanje PREŽIVELOG, a pregovara se i o mogućnosti objavljivanja Pacovske trilogije, tako da će već početkom 1990. Herbertova zarazna proza ugledati svetlost dana i na srpskohrvatskom jeziku. Čini se da vreme strave i užasa kod nas tek nastupa. Pripremite se.

GORAN SKROBONJA

Prikazi knjiga

Džejms Gan, urednik, Nova enciklopedija naučne fantastike (The New Encyclopedia of Science Fiction). Izd. kuća »Vajking« (»Viking«). 0-670-81041-X, tvrdi povez, 520 str oktobar 1988.

Ova *Nova enciklopedija naučne fantastike* demonstrira zbog čega je potrebno da postoje zakoni o istinitosti u oglašavanju. Iako je korisna, ova knjiga nije ona definitivna referentna knjiga kakvu bismo se nadali da ćemo dobiti, i kakvu naslov nagoveštava. Knjiga na dva načina skreće pažnju na sebe. Naslov podseća na Enciklopediju naučne fantastike (u britanskom izdanju The Encyclopedia of Science Fiction, u američkom izdanju The Science Fiction Encyclopedia) urednika Pitera Nikolsa (Peter Nicholls), delo koje je postavilo standard izvrsnosti za referentna dela te vrste. Još od dana prve pojave te Nikolsove enciklopedije, godine 1979, njeni poštovaoci uzalud su čekali vest da će ona na neki način biti ažurirana, kao što se radi sa pravim enciklopedijama. Ganova Nova enciklopedija nije ono što su čekali. Naravno, Džejms Gan je cenjen zbog svog dela Alternativni svetovi, koje je istorija SF-literature. Njegovo ime daje i ovoj enciklopediji žig valjanosti.

Kad se to ima u vidu, delo koje smo dobili nije baš ono što bismo očekivali. Doduše, znatna količina stručnosti jeste ispoljena. Među saradnicima ima mnogo onih koji evidentno poznaju naučnu fantastiku; spisak njihovih imena delovao bi itekako ubedljivo. Međutim, rezultat je malčice pomaknut sa prvog mesta, kao da je knjiga delimično polarizovana u neku drugu dimenziju. Ponajviše upada u oči to što je SF-film naglašen u toj meri da su mnogi individualni filmovi navedeni i obrađeni kao pojedinačne stavke. Jedan od najgorih primera nepotrebne pričancije jeste članak Bila Vorena o Đavoljoj devojci sa Marsa (19—54), jadnom i očajnom jeftinom filmiću tipičnom za 1950-te. U ovom smislu, Nova enciklopedija je svojevrsna zagonetka. Neki članci posvećeni su pojedinačnim filmovima, ali nijedan pojedi-načnoj knjizi; a ti članci o filmovima obuhvataju ne samo začetničke (seminal) filmove, nego i mediokritetne kao što je Gledalac (Looker) iz 1981.

Ove idiosinkretičnosti su donekle nadoknađene onim uobičajenijim člancima koji su razumno ažurni. Nije obuhvaćen Blejlok (Blaylock), ali su uključeni Pauers, Šepard, Gibson, i Robinson. Knjiga nudi i eseje o raznim SF-temama po alfabetskom redosledu. Prvi takav govori o »agentima« (literarnim), a poslednji o »ženama«. Ovim načinom pokrivena je znatna teritorija. Ali, na žalost, i ovde Nova enciklopedija zaostaje za standardima koji su drugde postavljeni. Eseji su neugodno šematizovani. Majk Mak Ki (Mike McQuay), na primer, pomenut je po svojim avanturističkim tekstovima rađenim samo za novac, baš kao što bi se moglo očekivati ako je o njemu suđeno na osnovu predubedenja, bez uzimanja u obzir njegovog romana Uspomene (Memories) nominovanog za nagradu »Filip K. Dik«. Eseji su se pomakli daleko i predaleko u pravcu toga da budu samo rekapitulacije onoga što su drugi već ranije govorili. Umesto da razjašnjavaju i osvetljavaju, ovi eseji samo podvrgavaju čitaoca monotoniji često ponavljanih istina. Takve rezultate verovatno dobija profesor književnosti od svojih studena-ta ako tokom suviše dugog niza godina daje uvek iste domaće zadatke.

Sve ovo može učiniti da naš sud o ovoj enciklopediji zazvuči lošije nego što ona to zaista zaslužuje. Očigledno, za one koji imaju neko predznanje i iskustvo na SF-polju, ova enciklopedija je korisna u ograničenoj meri. Međutim, kao referentno delo za potpune početnike, ona svakako može dobro poslužiti. Možemo je kritikovati da posvećuje previše ili premalo prostora izvesnim stvarima, ali ona, ipak, pokriva široki teren i otvara mnoge prozore za one koji kroz njih nikad ranije nisu gledali.

•

Brus Sterling, Ostrva u mreži (Islands in the Net).. Arbor Haus, 0-87795-952-8, tvrdi povez, 348 str. Junil988.

Kiberpank je mrtav; kiberpank je živ i bujno napreduje. Ovaj paradoks proističe iz terminologije. SF literatura čiji su protagonisti mladi, buntovni, sa morukanskom frizurom (u vidu uspravne četke duž sredine lobanje, prim. prev.), uključeni u kompjutere, ili su neka kombinacija gore pomenutog, već je postala formula. Tu već u velikoj meri dominiraju imitatori i novi romanopisci koji se još uvek bore da nadu svoj glas. Naučna fantastika koja dovodi u pitanje prihvaćene tradicije, preuređuje društvo, i daje vizije dolazeće globalne kulture/ekonomije bazirane na informacionim mrežama, jeste naučna fantastika koja s pravom nastoji da potisne sve ranije esefične futurističke vizije u zastarelost. Ali, ipak, ostaje problem tih ogledalskih naočara...

Brus Sterling otelotvoruje kiberpankovski paradoks, produkuje vruće »manifeste« tog pokreta a ujedno i literaturu koja je pismena, humana i pažljivo promišljena koliko bi ijedan SF-humanista najviše mogao poželeti. (Humaniste bismo mogli definisati jednostavno kao pisce koji pišu sada i koji su ambiciozni koliko i kiberpankeri, ali imaju manje sklonosti ka vezivanju u grupe i ka zapaljivoj retorici). Sterlingov novi roman, Ostrva u mreži, evidentno odaje poštovanje (»omaž«, homage, prim. prev.) Hemingvejevim Ostrvima u struji — tu su čak i karipske epizode i scene moralno problematičnih avantura na morskim prostranstvima. Roman je lirski, duboko misaon i obeležen totalnim odsustvom ma-loletnih prestupnika sa utikačima gurnutim u glavu.

Lora i Dejvid su ekvivalent iz dvadesetprvog veka i »japija« (yuppies), pristojni, uspešni i normalni Amerikanci današnjice srednjeg i višeg materijalnog stanja, (primedba prevodioca); njihova želja za uspehom transformisana je u temeljitu lojalnost prema kompaniji, s tim što kompanija postaje, u japanskom fazonu, i porodica zaštitnik čoveka. Ukidanjem hladnog rata i eliminisanjem nuklearnih arsenala, njihovo stoleće oslobođeno je apokaliptične pretnje globalnog holokausta. Ova duboka promena, u sadejstvu sa sveprisutnom komunikacionom Mrežom, dovodi do pojave ljudi kao što su Lora i Dejvid, jednovremeno sofisticirani i naivni, ogrnuti »medijskim ružom« (»media rouge«), vesti u komuniciranju sa javnošću i u arhitekturi, malo podrugljivi prema zloj starijoj generaciji — i očajno nespremni da se suoče sa kompleksnim ilegalnim svetom info-pirata (data-pirates) i revolucionara koji osvaja njihovu varošicu Galveston poput jednog od tamošnjih smrtonosnih uragana i menja njihove živote zauvek.

Korporacijska politika šalje ovaj mladi par (ukrcavajući i njihovu bebu) u novotehnološku vudu-čudnovatost Grenade; onda Lora odlazi u dalje avanture koje je potiskuju u pavcu zrelosti kakvu ona nikad ne bi mogla dostići u starom bezbednom korporacijskom životu. To su gole kosti ove fabule, ali Sterlingova genijalnost leži u razradi značajnih detalja, u onim sitnicama koje čine da nam buduća društva budu istovremeno i uverljiva i tuđa. Nove mode, nove tehnologije, novi načini razmišljanja fermentuju na sve strane kao neki egzotični kvasac, dok večite opasnosti Podzemlja daju uzbuđenja i nove uvide.

Roman Ostrva u mreži se direktno hvata u koštac sa ljudskom kompleksnošću, rekonstruišući svet na takav način da imaginarna budućnost otkriva jednako razrađenu čudnovatost naših vremena. A što se tiče naočara s ogledalima, a one su tu — kao »unutrašnje šale« (šale za uži krug poznavalaca, prim. prev.) ili kao orijentiri koji daju retke momente znanog u lavini promena.

•

K. Dž. Čeri (C. J. Cherryh), *Paladin (The Paladin)*. Izd. kuća »Bin« (Baen). 0-671-65417-9, meki povez, 383 str, cena 3,95 dolara. Jul 1988.

Čeri je postavila svoj roman Paladin u jednu imperiju koja ima elemente i stare Kine i samurajskog Japana, u nekoj neodređenoj pred-industrijskoj prošlosti. Iako se prodaje ka fantazija, u ovom ro-

manu jedina magija se sastoji u tome što neki likovi, i to oni lakoverniji, veruju da su neke pojave natprirodne. Čeri uzima istočnu tradiciju žene ratnice — tradiciju često i prečesto sramoćenu sadašnjim »sagama« sa bronzanim brushalterima i krpicama oko bedara — i istražuje šta bi u realnosti bilo potrebno da bi jedna osvetoljubiva devojka postala moćni borac.

Prvo je potreban učitelj: Šoka, svojevremeno slavni aristokrat i mačevalac, pobegao je iz smrtonosnih dvorskih intriga i posvetio se jednostavnom životu usamljeničke kontemplacije i grubih vrlina. On odbija da uzme učenike ili da se dalje meša u politiku... sve dok u njegov život ne uđe tvrdoglava mršava seoska devojka koja će razbiti njegov mir. Devojka Taizu ima vatrenu odlučnost i fizičku eleganciju rođene ratnice, ali joj nedostaju mišići i taktičko znanje. Šoka, prihvatajući nevoljno da joj bude trener, i sam doživljava fizičku i emotivnu transformaciju.

Čeri odbija da se prepusti lakim odgovorima na dileme njenih likova, brzim rešenjima iz žanrovskog heroizma ili romanse. Promene zahtevaju i dosta vremena, i ogroman napor volje; događaju se i prodori neočekivanog Kad Šoka i Taizu konačno krenu da unište svog zajedničkog neprijatelja, čitalac već ima iza sebe mukotrpni ali oduševlja-vajući pređeni put koji je sa njima delio, a takođe ima pred sobom još takvog puta pre nego što se roman završi.

To je grabeća drama, uzano fokusirana i nezaustavljiva baš kao i sama Taizu. Pročitajte Paladina i nikad više nećete pristati na još jednu od onih običnih žena koje vitlaju mačevima.

•

Kim Stenli Robinson, *Zlatna obala (The Gold Coast).* Izd. kuća »Tor« (Tor), 0-312-93050-X, 441 str, februar 1988.

Kim Stenli Robinson vraća se u južnokalifornijski pejzaž koji je prvo istraživao u romanu Divlja riva (The Wild Shore), svojim novim romanom, Zlatna obala. Vreme i mesto su isti, sredina 21. veka, duž onog prirodom-blagoslovenog komada obale južno od Los Anđelesa. Priča o bolnom odrastanju Džima Mak Fersona po mnogo čemu je ista kao ona ranija, ali pozadina je izmenjena. Umesto Amerike u karantinu, kojoj je ostala uglavnom samo zelena divljina posle strahovitog napada neutronskim bombama, vidimo u Zlatnoj obali Južnu Kaliforniju nama mnogo poznatiju, naime, onu »brzu«, sa mnogo mućkaroša koji podvaljuju oko građevinskog zemljišta i oko vojnih isporuka, i sa drogiranjem na žurkama.

Prvo što treba reći o Zlatnoj obali jeste da to nije SF-roman. Iako se dešava u bliskoj budućnosti, iako se pominiu neke zasad još nepoznate droge i ponešto o visoko-tehnološkim istraživanjima u modusu »ratova zvezda« predsednika Regana, ništa u ovoj Robinsonovoj priči ne zavisi od ma koje naučne ideje. A šta nam to govori o budućnosti naučne fantastike? Zamislite Divlju rivu napisanu bez ideje da su vlada i ekonomija uništeni neutronsko-bombaškim napadom a onda karantinom izolovani od ostatka sveta. U tom pogledu, Zlatna obala će svakako biti u nekoj meri razočaranje za čitaoce koji će se pitati, kao u onoj nedavnoj televizijskoj reklami, »Gde je tu naučna fantastika?«

Pošto je mladi Džim Mak Ferson veoma sličan Henriju Aronu Flečeru iz Divlje rive, činilo bi se da je Robinson već počeo da kopira samog sebe. Iznenađujuća je činjenica, međutim, to da Zlatna obala itekako ostane u pamćenju, baš kao i delo koje joj je prethodilo. Džim je ambiciozni pisac; iako se ne može porediti sa mladim Stingoom (Stingo) u ro-manu Vilijema Stajrona Sofijin izbor (William Styron, Sophie's Choice), ima nečeg privlačnog u njemu i u načinu kako bira materijal. On pokušava da se priseti šta je ova zemlja bila kad je imala svoju punu lepotu, pre nego što je pala u šake industrijalcima, građevinskim preduzimačima, desničarskim političarima i svima ostalima. Bez obzira na stereotipe koji sada možda postoje u vezi sa teritorijom Orindž Kaunti (Orange County), Robinson daje pesmu-pohvalnicu za nešto što je već nestalo, kao i Džimova naivnost, i što više nikad ne može biti vraćeno.

NAUČNO FANTASTIČNA SCENA U DOLINI ŠENTFLORIJANSKOJ

U našoj je zemlji naučna fantastika još uvijek veoma neozbiljan i marginalan podžanr main-stream literature, uglavnom zbog samog pristupa većine naših izdavača. Mnogi čitaoci su pročitali jednu ili dve SF-priče i sreli se sa junacima tipa Marcusa Sillarda ili sličnima, pa su se samo nasmešili i odbacili knjigu daleko od sebe. Moram da kažem da je SF-literatura, kao podžanr, na taj način (zbog gore pomenutog laičkog pristupa) izgubio mnogo čitalaca koje je privukla radoznalost; ti čitaoci, bez sumnje, nisu ni najmanje krivi što su nabasali baš na nekog Sillarda. Mnogo ima i onih kojima su navrh glave sve te roboto-logije i togologije, tako da su SF-žanru okrenuli leđa.

Pored svega pomenutog, SF-literatura nema sreće, jer je, bez sumnje, teže čitljiva od tamo nekog western-romana ili, možda, nekog pornića. Činjenica je da SF-literaturu čita nekakva »elita«, a dobru SF-literaturu čita »elita« u »eliti«.

Nisam studirao tamo neke komparativistike pa nemam pojma o osnovnim elementima koji sačinjavaju neku priču ali, uprkos tome, mislim da sam sposoban osjetiti razliku između loše i kvalitetne priče. Ako je Asimov sposoban matematički sastavljati robotske priče i ako je Clarke sposoban sa svojom imaginacijom (koje mu svakako ne osporavam) smisliti nesmislive svetove, onda mogu da kažem da nekakva Kate Wilhelm, američka spisateljica (supruga Damona Knighta), svakako može, svojom spisateljskom sposobnošću, manipulisati emocijama čitaoca i baš na pravom mestu u priči inducirati mu tačno određen kvantum »katalizatora«, koji će kod tog čitaoca prouzrokovati određenu emociju neophodnu u tom delu priče.

Kate Wilhelm (da ne bude uvek Ursulla LeGuinn), Vonda Mcintyre, Joanna Russ i ostale spisateljice ne trebaju operisati sa nezamislivim tehnologijama ili sa sličnim stvarima, kao što su to činili već Verne i Wells, jer danas ozbiljan SF-čitalac ne voli da čita neku priču o izgradnji svemirskog broda (ili lifta...) i o putovanju na nekakav planet, gde su svi dijalozi, sva radnja priče podređeni samo osnovnoj ideji: sastavljanju svemirskog broda i putovanju. Ako se SF-žanr želi upoređivati sa main-stream literaturom, onda su bezuslovno potrebne gore pomenute spisateljice (zašto bismo uvek pominjali baš muškarce), kojima SF-priča služi kao metafora za opisivanje čoveka kao osećajnog bića, sa svim lošim i dobrim osobinama....

U jesenjim brojevima, u »Siriusu« se pojavilo nekoliko pisama, koja su govorila o SF-sceni u Dolini Šentflorijanskoj. Rađala se polemika o zbivanjima na SF-sceni u Dolini, na adresu Siriusa stiglo je more pisama, ali na žalost »nešto« je poremetilo prirodni tok zbivanja (a za slične poremećaje pozvati Arthura...) i polemika biva prekinuta.

Bilo kako bilo, rezultat svih tih »gore-dole« štosova je pojava fanzina »Blodnjak«, koji nije nešto naročito, ali ipak postoji i priča sam za sebe. Od februara ove godine, kad je izrađen prvi broj, pa do danas, izašla su već tri broja sa po trideset šest stranica teksta, a to je dosad više od svega što je nastalo na SF-sceni u Dolini za nekoliko godina...

Uz fanzin je sprovedena i SF-anketa u kojoj je urednik fanzina došao do interesantnih podataka. Mišljenja anketiranih u vezi sa lokalnom SF-scenom jeste da su najpotrebniji sposobni ljudi (60% odgovora), fanzini (47%), romani (39%) i priče (39%) i tako dalje. Najviše se interesuju za SF-romane (92%), priče (88%) i film (71%). Najviše čitaju »Sirius« (100%), »Monolit« (96%), knjige iz edicije »Znak sagite« (88%), ediciju »Kentaur« (83%) i ediciju »Polaris« (79%), »Alef«

(75%), »Zoroaster« (75%). Glasanje za najboljeg autora SF-romana iznenađuje, jer se očekivalo da će Clarke biti daleko ispred ostalih, a rezultati su ovakvi: Ursulla K. LeGuinn (96%) glasova), Arthur C. Clarke (58%), Frank Herbert (54%), Stanislaw Lem (50%), Isaac Asimov (37%), Roger Zelazny (37%), Phillip K. Dick (33%), i tako dalje. Glasanje za najboljeg autora SF-priča: Ray Bradbury (54%) glasova), Ursulla K. LeGuinn (37%), George R. R. Martin (37%), Isaac Asimov i Arthur C. Clarke (33%), i tako dalje, (a Heinlein 4%...)

U maju, postao sam član društva »Terra« i saznao mnoge poteškoće sa kojima se susreću SF-fanovi. Treba da kažem da su u pitanju isključivo banalne stvari, kao što je hronična nestašica novca i slično, a tome se pridružuju i poteškoće koje, u stvari, ne bi trebale biti tamo, ali na žalost jesu, i sve skupa je, u stvari, nerešivo. Došao sam do spoznaje da je SF-žanr tu, gde jeste, baš zbog toga, jer možda nema više mnogo onih fanova koji su fanovi, uglavnom, po svom srcu, nego postoje, uglavnom, fanovi po »dužnosti«. SF-društvo sasvim lako može da propadne samo zbog toga, jer većina članova misli da je nečasno lepiti poštanske marke i trčati od SUP-a do kozna-gde i ako se ne nađe neki debil, koji je spreman i da lepi one proklete marke na kuverat i trčka na poštu, koji se odrekne svog »imena«, svoje »časti«, pa napravi onaj prljav, NEKREATIVAN rad, onda se može društvo raspasti u paramparčad...

Da o onima, koji zavide drugima, ni ne pričam...

U Dolini Šentflorijanskoj izdaju se takozvane »circumcircular« publikacije i tako se u knjižarama pojavljuje na odjelu »Klasici SF-a« sve deblji štos knjiga koje kupuju uglavnom bake unučadi ili kvazi-intelektualci kao ukras svojim uvek novim, uvek svežim stanovima...

A kakva je uloga fanzina »Blodnjak« u svemu ovome?

Da se bori protiv imbecilnosti (reči čitaoca M. G) i da pokuša da oblikuje neku nezavisnu, ili da upotrebim manje popularan naziv, alternativnu SF-scenu, koju bi sačinjavali uglavnom oni čitaoci koji o SF-žanru razmišljaju i koji žele i da kažu drugima šta misle (ako ste bolji od već renomiranih fanova, koji se danas pojavljuju na SF-sceni, možete to svakako da dokažete u »Blodnjaku«. Navali narode!). Ako fanzinu ipak nekako uspe da se održi na »neodređeno« vreme, onda će pokušati da stimuliše i one čitaoce koji sami stvaraju SF-literaturu ali nemaju mnogo šansi da budu objavljivani u Siriusu ili igde drugdje.

Nadam se da će se fanzin nekako održati i ustaliti što više. Izlazi na slovenačkom, a poručiti ga može svako, (adresa: Marjan Skvarča, 61101 Ljubljana Linhartova 86), jer nije u »vlasti« nekog SF-društva, a svoj prilog isto može poslati svako.

Marjan Skvarča

INTERVJU

SLOBODAN ĆURČIĆ

Nema sumnje da je Slobodan Ćurčić jedan od najboljih i najplodnijih domaćih SF pisaca. Objavio osam romana i oko četrdeset priča, dobitnik nagrade SFera, prva nagrada na konkursu Radio-Zagreba, zbirka priča u »Kentauru«, roman u nastavcima u »Ekspresu«... Priče objavio u »Siriusu«, »Galaksiji«, »Eureci«, »Večernjim novostima«, »Politikinom zabavniku«, »Alefu«, »Superpipu«...

Šta još reći?

Najbolje da damo reč Slobodanu.

Počeci druženja sa SF-literaturom

Vrlo rano, još u detinjstvu. Čitao sam enormno mnogo, pa tako »pronašao« i Verna Velsa, do Hajnlajna, Asimova i mnogih drugih. I kada sam upoznao SF-žanr, nikad više ga nisam napustio. Nešto kao magija.

A prvi počeci pisanja?

Opet vrlo rano. Znam da sam u trećem-četvrtom osnovne već imao, svakako u rukopisu, prvi roman. Jasno, nešto slično spejs-operi. Moji su ga pokazivali okolo, i tu mi je među klincima skočio rejting. Ozbiljno pisanje došlo je znatno kasnije, sa prvim magazinima koji su objavljivali SF-tekstove.

Kako izgleda pisanje Slobodana Ćurčića?

Interesantno pitanje. I ja ga skoro uvek postavljam domaćim i stranim piscima. Pa... najčešće pišem direktno u mašinu, retko kad, osim ideja, koristim druge vidove pisanja. Sačekam da malo odstoji, da se razbukti u meni. Dotle radim na kraćim storijama — priče, novele... Ja insistiram na temperaturi, tempu, brzom izgaranju. Sa dosta pritiska u svemu, dijaloga. Kožu treba ponekad i prevrnuti naopako. Naravno, uz sve iskušane ideje, otvarati nove. Za ideje ne brinem. Kao i Bredberi, svaku zapisujem i odlažem u specijalnu fasciklu. To je to, uglavnom. Ostatak ostaje kao lični stil... i još ponešto.

Pišeš i SF-radio-igre?

Priznajem da je SF — radio igra postala važan činilac u mom spisateljskom radu. Radio pruža jedan specifičan vid izražavanja, audio-utisak. Pisati za slušanje, sa dosta imaginacije. Veliki izazov, jasno, ali koji pomaže piscu da pronalazi novo, da preoblikuje stil. I kvalitet uvek odnosi prevagu.

Šta trenutno pišeš?

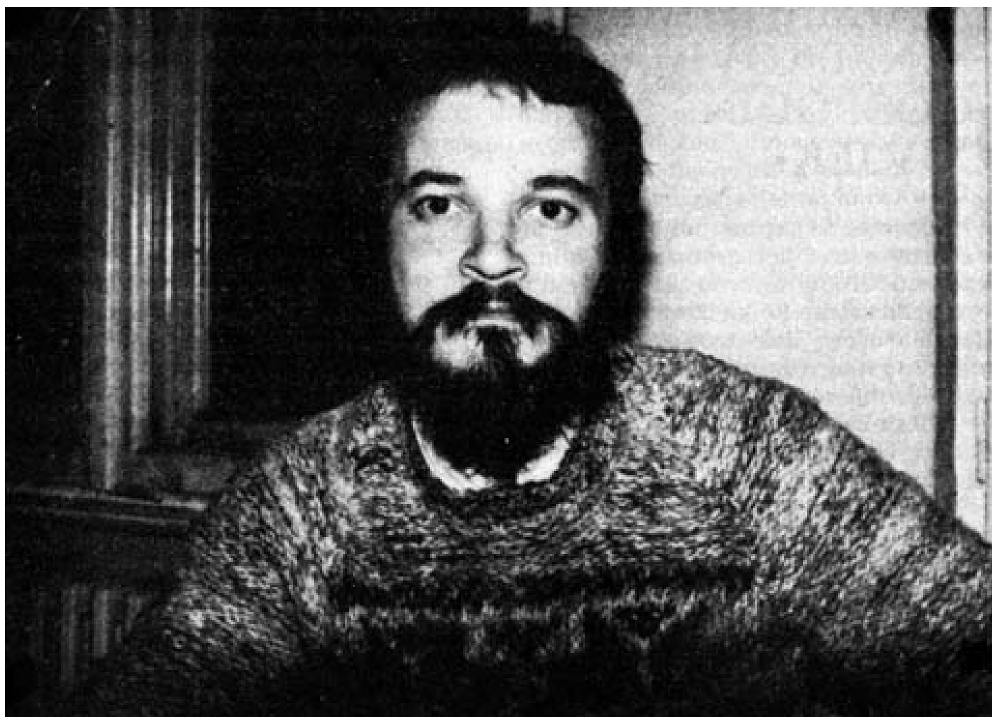
Sve vidove, što bi rekli. Završavam roman, radim na dvema novelama, sedmično do tri-četiri kraće priče. Spremam i SF — radio-igru, kao i drugu zbirku priča za koju pravim odabir. Dosta posla, možda previše, uključujući i pisanje koje ne dodiruje SF — žanr.

Već dugo te nema u »Siriusu«?

Ha, ha... Ma, jasno, nema me. Neće me ni biti. Bio je nesporazum, tačnije, nekorektnost s njihove strane, bomba sa zakasnelim delovanjem... ha, ha... Ali »Sirius« neće prestati da izlazi ako ja ne objavljujem u njemu, zar ne?

Hoće li trilogija o kiborgu Lari postati tetralogija?

Podsetio si me na Laru Bogomoljku, lik na kome se rado zadržavam. Da, već radim na četvrtom delu. Pisanje je ušlo u onu fazu kada se ne ostavlja da dugo stoji. Biće i malih, za čitaoce neočekivanih, perturbacija. Neko će morati da

ode sa fona događanja... U stvari, odluke donosim i u toku samog pisanja. Ja sam najkritičniji prema svom radu, pa ipak mi se čini da je ideja dobra. Videće se.

Androidi su dominantna tema tvog opusa?

Tvorac napravi čoveka prema liku svome... Zašto čovek ne bi identično postupio, glumeći Tvorca, igrajući se sa androidima, divnim pronalaskom Filipa Dika, sa svim neočekivanim problemima koji tu nastaju? To je, zaista, nezaobilazna tema koju proučavam i na kojoj neprestano radim. Pa, neko je morao posle Dika da produži to, nije li tako?

Na kraju, tvoj savet onima koji počinju da pišu SF — literaturu?

Savet? Besplatan? Toliko ima saveta da početnici mogu samo da se zbune, do guše su u savetima, mislim. Ipak, neophodno je da mnogo čitaju, razvijaju sopstveni stil. Neosporno je da i mnogo pokušavaju. Zanatski deo mora da se stalno glača, jer samo ideja ne vadi stvar. I što napisu da nekome pošalju. I to je sve.

O ROMANU MATE HANŽEKOVIĆA - »GOSPODIN ČOVJEK«

Ne, nije to SF-roman, ali ima jake SF-elemente, naročito u prvim poglavljima, i neki ljudi će mi sigurno zameriti kad u Istoriji hrvatske SF-književnosti budem Hanžekovićevo delo izostavio. (Ali pomenuću ga sa pola rečenice u poglavlju »Neki problemi daljeg istraživanja«, kao delo blisko i srodno naučnoj fantastici.) Čitaoci »Alefa« imaju sada priliku da saznaju o čemu se radi.

Primerak koji sam pronašao knjiga je znatne veličine, 138 sa 204 milimetra, roman počinje na sedmoj stranici a završava se na 459. Objavljena je u Zagrebu 1932. godine a štampao je »Zadružni štamparski zavod, Vrhovčeva 11. U knjizi je i slika pisca. Roman je podeljen na jedanaest poglavlja. Na početku je prikazano da se dogodio »28. rujna 19...« svetski rat pomoću eksplozivnih plinova; svet je razoren, neke kopnene mase su potonule u more. Glavni junak, i narator, u početku misli da je jedini preživeli čovek na svetu, i počinje robinzonsku egzistenciju. Ova robinzonijada je ubedljiva, detaljno i dobro prikazana, vrlo esefična (SF-ična). Prvo poglavlje je radost za ljubitelja SF-žanra, jer obećava dobar SF-roman. Već drugo budi tešku sumnju, jer se rasplinjava u monolozima o nekim detaljima političke situacije posle prvog svetskog rata, što je sad, dabome, sasvim požutelo.

U trećem poglavlju ovaj narator ističe da je on Zagrepčanin i Hrvat, pripadnik »pjesničkog i nedužnog naroda Hrvata«; on sreće još jednog preživelog, a to je engleski avijatičar Osian Trijamf star trideset dve godine. Taj je imperijalist, gramzivac, šovinist, prznica itd. Odjednom roman kreće užasno loše: pokazuje se da je Osian samo sparing-partner za obimne moralističke diskusije. Narator je protiv »materijalizma«, protiv bede, protiv mehanizacije, protiv striptiza... U četvrtom poglavlju oni lete Osianovim avionom (koji se očuvao jer je u momentu svetske kataklizme leteo visoko... pa ga nisu zahvatile eksplozije gasova koje su pocepale kontinente) i nalaze trgovački brod prepun hrane, pića, lekova, tehničke robe, goriva, oružja, kao kakva super-robna-kuća plus apoteka plus arsenal...« i sve to prisvajaju jer (baš zgodno) plinovi su otrovali celu posadu a brod je ostao netaknut. Pronalaze i cepelin! Sad ovi Robinzoni Krusoi, divno opremljeni gotovim proizvodima zapadne tehnološke civilizacije, mogu da se bave, natenane, diskusijama. Narator kritikuje tu civilizaciju čiji brod je šćapio: Zapad je bio »sebičan, nemoralan i zloban«, bila je loša i sva evropska politika, i cela bela rasa ali Japanci su bili dobri, plemeniti, nenasilni, nesebični. Tako ro-man tone u otvoreno propovedanje u koje će potom tonuti sve dublje, nepovratno. Peto poglavlje je sasvim dato zanesenom pamfletarskom političenju — o zlim industrijalcima, dobrim proleterima, lošoj higijensko-tehničkoj zaštiti u fabrikama na Zapadu, opakoj dvoličnoj kapitalističkoj kulturi. Uzgred, sreću još jednog preživelog, ali taj je skroz lud, i Osian ga ubije.

U šestom poglavlju oni sreću dve mlade žene. Jedna je Nemica, Mina Saden. Druga je Japanka, Otama. Japanka ima mušku bebu koju uzorno čuva. Oni uspostavljaju drugarske odnose, kao pravi ratni drugovi, ali ženski drugovi ipak dobijaju da rade ženske poslove a muški muške, tu dileme nema. Pojavljuju se još trojica preživelih, to su neki rđavi muškarci koji ih napadaju, a rđavi Osian ih poubija revolverom. Dakle, naratoru ostaju uvek čiste ruke, a razne prljave i krvave poslove koji iskrsnu svršavaće zli stranac koji će se uvek naći pri ruci. Delimo poslove, ti i ja: ti si pištoljdžija i militarista i ti odbijaš napade a ja sam propovednik pacifizma i razoružanja pa ja lepo i bezbedno živim iza tvojih leđa i zasipam te kritikama!

U osmom poglavlju četvoročlana grupa dobrih pronalazi jedno ostrvo koje je jedini ostatak Hrvatske; nazvaće ga Eden. Objašnjava se izraz »gospodin čovjek«: to je ceo oholi i neskromni ljudski rod, to je moderni tehnološki čovek koji, u svojoj

bezbožnoj prepotentnosti, želi da ima lekove, alate, traktore, automobile, knjige, radio-aparate, kuće, i tako dalje. Bezbožno je, i protiv boga Hrista, imati traktor ili kosačicu, jer te mašine nam ne daju da imamo »idilične muke znoja«; treba da se mučimo, treba da gajimo u sebi »etički kult rada, patnje, ustrajnosti i strpljivosti«. Narator je protiv trgovine kao takve; »argument« mu je tvrdnja da trgovci uzimaju sebi (ako je navedeni primer tipičan) maržu od 36%! Grupa odlučuje da dečaku da ime Adam. U devetom poglavlju nalaze jednu ženu sa ženskom bebom; ta žena umire od neke bolesti i grupa uzima dete sebi. Ovde je narativna strategija sasvim providna: naratoru treba jedna malena devojčica Eva, koja bi bila vaspitavana totalno po volji grupe; njena majka to možda ne bi dopustila, a možda se ne bi ni uklopila u grupu (nema trećeg muškarca), pa je zato narator pomoću te bolesti »odstrelio« majku — i beba, bespomoćna, pada u šake grupi! Daju joj ime Eva.

U desetom poglavlju, već uspostavljeni parovi se razmenjuju, pa se Osian ženi Japankom a narator Nemicom. rešenje je divno za naratora: Japanka je bolešljiva, ima dete od nekog drugog čoveka, etnički i kulturološki je udaljenija, ukratko, nju manje želim, i ona ide — tebi; a ova koju više želim, ide — he, he... meni.

Narator se izjašnjava i protiv sporta, filma, protiv pesnika Bodlera, Verlena, i Malarmea (zato što ne pomažu proleterima), tvrdi da se posle 1918. nije dogodio nikakav progres, i sve u tom stilu. A u jedanaestom poglavlju, grupa (uz puno učešće Osianti, prevaspitanog) uništava svu svoju tehniku, mašine, čak i tek započeti hram, i vraća se u primitivizam, u život po principu: živećemo dok priroda daje, a kad ponestane u koze mleka ili na grani jabuka... pašćemo travu... ili ćemo umreti. Pobožni i smireni.

I tek tada čitalac može u totalu da sagleda pravu strukturu ovog romana. To je roman koji propoveda povratak nekom hrišćanskom, ili prethrišćanskom, ili čak paleolitskom utopijskom arkadijskom komunizmu. Stvar nije potpuno neizvodljiva jer i danas u nekim ćoškićima amazonije i Nove Gvineje životare pojedine grupice po principu »banane sa grane« i večne budnosti da ne naiđu zveri ili ljudožderi. Roman čak izdaleka, koketira s idejom da žene budu zajedničke, i deca takođe, a taj horor je uvek negde iza ugla kad počne poništavanje individue. (Znate za Hitlerov projekt »Lebensborn« tj. »Izvor života«?) E, sad, pošto je takva arkadijska utopija cilj, narator se, kao i svi utopisti, suočava sa blagim pitanjem: kako to ostvariti? Kako preći iz ovog stanja u ono, ciljno? Niko ne bi hteo, jer ona država ili državica koja bi se do te mere uprosjačila i porušila imala bi odmah masovno umiranje od gladi, bande na ulicama, intervenciju spolja, itd. Ukratko, utopija bi već u startu propala. Čak i kad bismo poubijali ceo svet sem poslednjih milion ljudi, i taj milion bi odbio da se podvrgne tako užasno glupim idejama. I kad bi ih ostalo hiljadu (nasumice odabranih), opet bi odbili. I među stotinom bi bilo mnogo onih koji bi odbili; i među desetoricom! Zato narator konstruiše situaciju koja je onaj pravi, proverbijalni, »čist list« toliko potreban utopistima: satire baš celo celcato čovečanstvo sem sebe samoga i dve lepe mlade svoje jednomišljenice, i jednog nejednomišljenika koji će godinama služiti kao poslušno slabiji oponent u diskusijama, naslušati se pridika, i dozvoliti da mu grupa na kraju ispere mozak te da bude preobraćen; dodaje i dve bebe, Adama i Evu, koje će biti (u početku...) nemoćne da se odbrane od takvog vaspitanja; i, eto, nova civilizacija je stvorena, čovečanstvo ima novi početak i živeće, odsad pa zauvek, samo tako.

Potreba da se zatru baš svi ostali ljudi na svetu pokazuje da je i sam utopista svestan da to njegovo niko ne bi hteo da prihvati. A na samom početku romana, onaj način kako on likvidira skoro sve ljude na svetu, to je mesto gde ima SF-elemenata.

Ali ne dovoljnih da bi ovo bio SF-roman. Gospodin čovjek je utopijski roman. To preovlađuje. Zato, tačka.

Aleksandar B. Nedeljković

Gregori Benford
VREMENSKI PEJZAŽ
Znak Sagite, Beograd, 1988.

Kad nekog ili nešto voliš, vrlo je teško isključiti emocije i nepristrasno ga ocenjivati. Tako većina nas koji se bavimo naučnom fantastikom ima običaj da je neumereno hvali, najčešće i nesvesno snižavajući kriterijume vrednovanja, a sve pod okriljem nekakvih hipotetičnih specifičnih odlika žanra. Ipak, u retkim trenucima poštenja, ili kad naiđemo na delo koje svojim kvalitetom prosto razruši njegove granice, moramo da priznamo da uglavnom čitamo osrednju književnost. Tek kad se to dogodi shvatimo koliko smo, na žalost, da-leko od književne matice, koliko su zidovi geta još uvek visoki.

Čini se da ona magična reč SCIENCE FICTION, utisnuta negde na koricama knjige, pored očigledno sve pozitivnijeg finansijskog efekta još uvek donosi gotovo potpuno ignorisanje od strane književih kritičara „zvaničnih” književnih časopisa. Tako je u svetu, tako je i kod nas.

Mnogi pisci naučne fantastike su pokušavali da je se oslobode u trenucima kada su smatrali da su dovoljno sazreli da krenu u pohod i na velika vrata udu u svet Književnosti -Elison, Silverberg, Martin - ali su odustajali i pokajnički se vraćali da barem budu „prvi u selu”. Drugi, veštiji ili lukaviji - Voonegat, Balard, Prist - uspeli su da se nekako provuku i sada se, sa manje ili više uspeha, kreću njegovim vetrometinama.

Gregori Benfordu tako nešto nikada nije padalo na pamet. Fizičar po struci, umeo je da realno sagleda svoje spisateljske mogućnosti i odabere podžanr koji mu najviše odgovara -„tvrdu” naučnu fantastiku, bez obzira što se on u vreme stvaranja ovog romana (1980. godine) ni izbliza nije nalazio u središtu pažnje čitalačke publike.

Naravno, u romanu Vremenski pejzaž reč je o nauci. Ili bolje, potencijalnoj nauci, jer putovanje kroz vreme još nije prekoračilo granice Tmurne, fantastike. Benford za polaznu pretpostavku svog romana uzima činjenicu da je moguća komunikacija sa prošlošću putem tahjona, čestica koje se mogu kretati brže od svetlosti, i to isključivo brže od svetlosti, pa mogu putovati unatrag kroz vreme i, usmerene na mesto gde se Zemlja nekada nalazila, prenositi informacije.

Ipak, nauka - preciznije: fizika – predstavlja samo sredstvo da se ukaže na neophodnost menjanja nečega u ovom našem svetu, ako se ne želi budućnost prikazana u ovom romanu situacijom u kojoj se nalazi Kembridž 1998. godine, pritisnut nestašicom hrane, struje, nad kojim se nadvija pretnja apokaliptičkog biohemijskog procesa u okeanima, a bez novca da se nastave istraživanja koja bi mogla značiti spas od sveopšte ekološke kataklizme.

Da bi još više istakao sumornost vizije budućnosti, Benford za godinu u kojoj bi naučnici trebalo da prime poruku bra 1963. i to američku zapadnu obalu, konkretnije - Univerzitetski kampus La Džola koji usred opšteg ekonomskog prosperiteta Amerike bukvalno cveta.

Međutim, ma koliko nauka činila okosnicu ovog romana, njegovu najveću vrednost čine likovi. Jer Benfordovi junaci - pretežno naučnici i njihove porodice - jesu pravi ljudi, živi i prepoznatljivi, ljudi koji vole i mrze, koji su velikodšni i gramzivi, ali iznad svega odani poslu kojim se bave, a koji im je i posao i strast - fizici.

Iz čitave galerije likova ipak se izdvajaju dva: primalac i pošiljalac poruke. Džon Renfru, upravnik laboratorije na Kembridžu, do te mere je okupiran nastojanjima da poruku pošalje unatrag kroz vreme da

nema vremena da se posveti porodici, da mu sveopšti kolaps izgleda pomalo nestvarno. S, druge strane vremenske barijere nalazi se Gordon Bernštajn, mladi jevrejin s istočne obale; inteligentan ali pomalo izgubljen u jednom svetu drugačijem od onog u kome je odrastao, u kome će morati da nauči nove norme ponašanja. Ova dvojica, iako toliko različiti po poreklu, životnom dobu, karakteru, kao da su jedan isti lik koji nam je Benford želeo da predoči - lik naučnika.

Kažu da svako treba da piše o onome o čemu najviše zna. Bolja potvrda te tvrdnje od ovog romana teško da se može zamisliti. Kako inače objasniti da jedan ni po čemu izuzetan pisac napiše najbolji SF roman ove decenije?

Miodrag Milovanović

ISTORIJA HRVATSKE SF-KNJIŽEVNOSTI

Aleksandar B. Nedeljković, Samostalno izdanje autora, Beograd, 1989. godina

Posle Istorije srpske SF — književnosti, koja je u našim učmalim SF — krugovima uzburkala duhove, pri čemu su isti, uglavnom s nožem u zubima, po beogradskim sokacima tražili autora ne znajući da se on privremeno sklonio u Zemun, Romanijska ulica broj 18, sada se iz pera istog čoveka pojavila Istorija hrvatske SF — književnosti. Razlika u prijemu knjige (?) pretežetno potiče od prostorne udaljenosti, tako da uskoro možemo nad našim gradom očekivati pametne projektile srednjeg dometa koji u svojoj memoriji nose dobro upamćenu sliku dragog nam Ace.

U čemu je problem? Pa, u više stvari. Prvo: Aca B. Nedeljković bez dlake na jeziku iznosi svoje sudove koji se najčešće ne poklapaju sa mišljenjem većine ljubitelja ovog žanra. Drugo: autor isuviše pompezno naziva svoja dela istorijama, iako ona to nikako ne mogu da budu; pre su to skice za istoriju, jer ni po obimu, ni po celovitosti ne pružaju dovoljno vernu sliku materije koju obrađuju. Treće: autor se, u želji da pruži što više podataka, nedovoljno kritički odnosi prema njima, ponekad iznoseći neproverene informacije, što izaziva sumnju i u ostale podatke.

Iz svega ovoga mogao bi se izvući vrlo negativan zaključak, međutim, opšti utisak nije tako porazan. Za razliku od većine, meni se Acin rad čini neobično korisnim i sa zanimanjem očekujem svaku njegovu knjigu. Jer, ako čovek zanemari sve navedene nedostatke, ostaje neprocenjiv trud koji Aca ulaže u iščitavanje gomile đubreta, od kojeg se sastoji domaća naučna fantastika, i pronalaženje onih tako dragocenih bisera; posao kojeg bi se retko ko prihvatio. Pored toga, ako čovek ume selektivno da čita i poseduje predznanje iz oblasti domaće naučne fantastike, u ovim knjigama nailazi na neprocenjivo blago podataka o retkim knjigama, pseudonima, koji se nigde drugde ne mogu pronaći.

Aca B. Nedeljković je veliki zaljubljenik u naučnu fantastiku, a takva mu je i kritika — fanovska. Ko od kritičara naučne fantastike traži neku akademsku distancu, neka zaobiđe ovu knjigu. Svi ostali, kojima je SF — žanr pre svega izvor životne radosti, mogu nabaviti ovu knjigu pišući na gorepomenutu adresu.

Miodrag Milovanović

DENIJEL KEJZ MOREN »PRSTEN«

(Danijel Keys Moran — »THE RING«, biblioteka »POLARIS«, pre vod Mirjana Živković i Sonja Janoski, strana 424, 1989. god.)

Biblioteka »Polaris« donela je na jugoslovensku SF-pozornicu još jedno novo ostvarenje — prevod romana mladog američkog naučno-fantastičnog spisatelja, njegov obimni SF-roman »Prsten«.

Denijel Kejz Moren je u svom romanu nesumnjivo vrlo ozbiljno ušao u problematiku besmrtnosti, antagonizma između dugovečnih, tako reći besmrtnika — gospodara svetlosti — koji su u tu višu fazu

dospeli koristeći se drogom zvanom »velemladost«. To je bila osnova, na kojoj su kasnije izgradili sve ostalo.

Nezahvalno je prepričavati jedan obiman roman, pogotovo pisan lepršavim Morenovim stilom, ali u približnim crtama radnja teče ovako:

Zemlja je doživela svoj D-dan, svoj Armagedon. Moren se koristi izrazom — Oganj. Nakon Ognja počinje da teče radnja. Preduzimljiva genetičarka T'Pau spašava neodređen, ali svakako ne preveliki, broj ljudi, naroda, i organizuje se kraj zapadne obale Država, tačnije Kalifornije. Uspevaju, pripadnici njenog naroda, kao i njeni naslednici, da ponovo dođu do velemladosti, da otkriju u orbiti flotu šatlova, tako da ni nebo nije nedostižno. Susreću i (za roman veoma bitno) Sestrinstvo Prstena (što Moren vrlo inventivno predstavlja kroz kalendarski i hronološki poredane godišnjake), koje im otvara dveri Svetlosti. T'Pauin narod ulazi u Svetlost, ovladava njom, postaje organizovana kasta vladalaca. Svakako, dolazi i do širenja, sukoba sa Divovima, izvesnim vrstama varvara, sve u sklopu širenja T'Pauinog naroda.

To je sve predstavljeno u posebnom delu koji služi kao neposredni podsetnik. »Prsten« je, svakako, jedna velika saga, saga o večitom sukobu dobra i zla, ljubavi i mržnje, saga o planovima koji se prostiru decenijama i vekovima. Moren postavlja i nekoliko snažnih moralnih dilema i pitanja — odnos između vladalaca i radnika, između gospodara svetlosti i ljudi koji su smrtni, bez prava na velemladost. Pojedini, ali samo vrlo retki pojedinci, mogu da se približe svetlosti. Po meni, Moren je taj vid približavanja okarakterisao kao »prosvećenje«, jer bez prave besmrtnosti, bez velemladosti i sama svetlost, ma šta ona u biti predstavljala, nema osnove. Čitalac jasno i aktivno učestvuje u odvijanju radnje, koja teče pitko, sa obaveznim uzletima, kulminacijama i razrešenjima. Sve sukobljene strane imaju zvezdu vodilju, životni motiv, koji ih gura napred i unapred određuje okvire njihovog ponašanja. Niko nije sasvim bezgrešan, svetački čist, što smatram dobrim Morenovim odabirom — nema podeljenosti stereotipa crno i belo, dobri i loši momci, naprotiv. Moren se nije štedeo u opisima ličnosti, gradeći svoj roman kao sagu, sa jedva primetnim elementima fantazije, ali i sa snažnom potkom S-elementa u romanu, pretpostavljam da je bio (ako se to može pretpostaviti za jednog Amera) u velikom iskušenju, da li da roman pretvori u trilogiju ili tetralogiju, jer roman sa opisanim ličnostima poseduje i te elemente.

Jezik je čist, stil izbrušen, fabula dobro obrađena i dobro vođena. Čak i kalendar na kraju romana zaslužuje pažnju. Ideja je od svega najbolja. Zaista dobar roman.

Dosta toga je ostalo neopisano, ali to opisivanje bi znatno umanjilo draž čitanja. Za domaće pisce, nesumnjivo, jedan od pokazatelja kako voditi radnju na dobroj ideji, ali i poziv na spisateljsko rivalstvo.

Slobodan Čurčić

KLAJV BARKER
UTKANI SVET

(Clive Barker: »WEAVEWORLD«, biblioteka »POLARIS«, 1989.

»Divljim Šumama lutala je sva sila likova, nije bilo teško izabrati: U svakoj priči se, pre ili kasnije, bar jedna scena odigravala ovde. Ovo je mesto gde su ostavljeni siročići da bi umrli ili pronašli svoj usud; device su tu dolazile u strahu od vukova, a ljubavnici u strahu od svojih srdaca. Ovde su ptice govorile, a žabe žudile da dospeju na presto, svaki gaj je imao svoj ribnjak, a svako drvo — vrata koja su vodila u podzemni svet«.

Pisati o nekoj knjizi, bez obzira na sve predstavlja lični čin. Neka mi ne bude zamereno što ću, pišući o ovoj knjizi, biti vrlo ličan. Na poslednjem »SFERAKONU« u Zagrebu, u toku jednog »okruglog stola«, čuo sam čoveka koji kaže otprilike ovako: »Oni koji hoće da govore o fantasy-književnosti, neka izađu: »njima

ovde nije mesto«. A jedan drugi momak tu reče kako »fantasy nije toliko maštovita, naprotiv«. Njihovi stavovi su lični koliko i ovaj moj — ali sa njima nikako ne mogu da se složim.

Ako ne volite fantasy, a Tolkin vam se čini preobimnim da biste je preko njega upoznali, ako iz principa ne čitate ono što pišu žene (da biste počeli »Zemljomorje«) usudite se, pročitajte »Utkani svet«. Promenićete mišljenje o ovom žanru.

Gornji odlomak možda donekle podiže zavesu, da bi se video samo delić »Utkanog sveta«. Šta je ova trilogija (»U kraljevstvu Kukavice«, »Fuga«, »Izlazak iz prazne nastambe«)? Fantasy-roman koji varira jedan od najvažnijih motiva žanra, »herojsku potragu«. S tim što junaci ovde ne traže izvor mladosti, ni čarobni mač, prsten moći — moglo bi se reći da tragaju za svojim snom.

Jedan od glavnih likova Kal Muni — prvi koga ćemo upoznati — do juče beznačajan mladić s banalnom biografijom, sticajem okolnosti biće uvučen u avanturu koja će izmeniti i njegov život, i samog Kala, i to iz temelja. Jer od ishoda te avanture zavisiće životi mnogih lica, jednog čarobnog sveta, zavisiće sudbina snova — a svet iz snova i ovaj naš svet, poručuje pisac, u stvari su jedno. Snovi nisu tako nestvarni. »Ono što je zamišljeno, ne mora nikad biti izgubljeno«, naslov je jedne knjige bajki, u stvari mape sveta iz mašte. U Utkanom svetu, Kal će prepoznati svoje snove.

Jer jednom davno... postojala je sem ljudi još jedna, vilinska rasa: Vidovnjaci. Sve više se povlačeći pred civilizacijom, dugo su ostali skriveni pred očima ljudi, a onda se pojavilo Zlo, što je želelo da ih uništi do poslednjeg... U panici, smisliše čudesni način da se sakriju: izatkaše čarobni tepih, i sve ono što im je bilo drago, i sebe same, utkaše u njega. Spavahu u ovom utkanom svetu dok opasnost ne prođe, i dok ih čuvari tepiha ne probude. Ali postoje i otpadnici vilinskog sveta: Imakolata i njene sestre, koje u ime osvete žele da unište celu rasu, i njihov utkani svet — Fugu...

Okolnosti će zgrabiti Kala Munija — i naleteće upravo na tragače za Fugom: na strašnu Imakolatu, i njenog pomoćnika Šedvela. A kad posle neviđenih zapleta, stvar krene prema svom kraju — pojavljuje se ono iskonsko, nemilosrdno, nepobedivo zlo, pred kojim su vidovnjaci jednom resili da se sakriju: Bič — samozvani anđeo uništenja. I počeće poslednja, najteža bitka između Zla i onih, već jako proređenih i oslabljenih, koji brane — snove...

Ova knjiga je izuzetna: maštovita — raskošna, na trenutke horor (kad Imakolata šalje svoja čudovišta, vrlo dramatično), na trenutke neodoljivo komična (Nimrod, raspusni Vidovnjak, silom prilika u telu bebe, ili dok Utkani svet prenose kao običan stari tepih), na trenutke bajkovita (Zmaj i Devica u šumi)... A meni, zatrovanom čitanjem SF-literature, dok ovo čitam napamet padaju asocijacije: prolaz u paralelni svet, matrica jednog sveta spakovana u predmet — »tepih«, odnos između spoljašnjeg i unutrašnjeg svemira...

Kažu, prava fantastika (ne SF-literatura) simboličnim jezikom da progovori o strahovima koje čovek nosi zapretene duboko u srcu. Da, i tako možete čitati ovu knjigu. A možete početi da razmišljate o značenju bajki. Jer, da li ova knjiga uspeva da progovori o nama, prosudite, evo još jednog odlomka:

»So koju je okusio nije bila morska. Bile su to suze što ih je prolio zbog smrti svog oca, zbog toga što je zaboravio, a možda i za majkom... jer, činilo mu se da se svi gubici slivaju u jedan gubitak, a sve ono što je zaboravio, u jedan veliki zaborav.

Ali iz visina se spustio s novom mudrošću. Sada je znao da se čovek može prisetiti zaboravljenih stvari. Da ono što je izgubio, može ponovo pronaći. A to je jedino bilo važno na svetu: tražiti i naći.«

Usudio bih se da dodam — tražiti, je možda dovoljno. A sa godinama, sve manje je simpatično to što bi ljudi uvek trebalo da odrastu.

Dobro došao, Klajve Barkeru.

Vladimir Lazović

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠRO »Dnevnik«: JOVAN SMEDEREVAC • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik OOUR Izdavačka delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Lektor: JOVANKA STOJIĆEVIĆ • Korektori: ANĐELKA SILAK I VIOLETA FRENC • Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija

supernova

Treće kolo

M. Džon Harison
PASTELNI GRAD

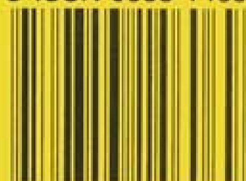
Džek Vans
GOSPODARI ZMAJEVA

Vladimir Korčagin
ASTIJSKI RUNOLIST

Robert Silverberg
SIN ČOVEČIJI

Lindzi Gateridž
HLADNI RAT
U SEOSKOJ BAŠTI

Pol Anderosn
TAU ZERO

YU ISSN 0353-1465
9 770353 146069